

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้
ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน

THE INFORMAL LEARNING MANAGEMENT FOR CHILDREN AND YOUTH
WITH THE PARTICIPATION PROCESS TO PROMOTE THE AWARENESS OF THE VALUE
OF THE SHADOW PLAY WAT SAWANG AROM, SING BURI

ฉัญชนก กังนิกร

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้
ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน

ปริญญาานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

THE INFORMAL LEARNING MANAGEMENT FOR CHILDREN AND YOUTH
WITH THE PARTICIPATION PROCESS TO PROMOTE THE AWARENESS OF THE VALUE
OF THE SHADOW PLAY WAT SAWANG AROM, SING BURI

TANCHANOK KANGNIKORN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of MASTER OF EDUCATION
(Art Education)

Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University

2020

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้

ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน

ของ

ธัญชนก กังนิกร

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ..... ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุขสันติ แวงวรรณ)

..... ที่ปรึกษาร่วม ..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ นพอุดมพันธุ์) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย)

ชื่อเรื่อง	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน
ผู้วิจัย	ธัญชนก กังนิกร
ปริญญา	การศึกษามหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2563
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิยวดี มากพา
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติกรรณ์ นพอุดมพันธ์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี และศึกษาผลก่อนและหลังการเข้าร่วมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ในด้านความตระหนักรู้เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กและเยาวชนในจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 30 คน โดยผ่านแบบสำรวจความสนใจเข้าร่วมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยหลังจากการวัดความตระหนักรู้คุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จะนำมาสร้างหลักสูตรการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี 2) การสร้างแนวการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี 3) วัดความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่เป็นอิทธิพลหลักในการส่งผลให้เกิดความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี คือ การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยอาศัยงานวัฒนธรรมตามแนวคิดเรื่องการเรียนรู้จากแผนการเรียนรู้ที่ได้ มีทั้งหมด 4 ด้าน คือ 1.ด้านความรู้ ความเข้าใจ 2.ด้านการมีส่วนร่วม 3.ด้านพฤติกรรม และ 4.ด้านทักษะความสามารถ อีกทั้งระดับการตระหนักรู้ของเด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้ ขั้นที่ 1 การรับรู้ ก่อนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.94 จัดอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.44 จัดอยู่ในระดับมาก ขั้นที่ 2 การตอบสนองต่อคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.22 จัดอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 จัดอยู่ในระดับมาก และ ขั้นที่ 3 การจัดระบบคุณค่า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.20 จัดอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72 จัดอยู่ในระดับมาก สรุปได้ว่าผลการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรีหลังการจัดการเรียนรู้อย่างคงมีค่าเฉลี่ยที่สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจน

Title	THE INFORMAL LEARNING MANAGEMENT FOR CHILDREN AND YOUTH WITH THE PARTICIPATION PROCESS TO PROMOTE THE AWARENESS OF THE VALUE OF THE SHADOW PLAY WAT SAWANG AROM, SING BURI
Author	TANCHANOK KANGNIKORN
Degree	MASTER OF EDUCATION
Academic Year	2020
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Piyawadee Makpa
Co Advisor	Assistant Professor Dr. Kittikorn Nopudomphan

The purposes of this research are to devise an informal learning management with the participation process for the shadow play (*Nang Yai*) Wat Sawang Arom, Sing Buri and to assess, before and after attendance to the program, the participants' awareness of the value of the local wisdom. The sample group composes of 30 children and youth from the Sing Buri province, who consent to take part in the study through completion of the voluntary survey after having been assessed of their levels of awareness of the value of the local wisdom. The research procedures consist of 3 steps. 1) gathering participants' demographic information and studying the basis and the factors that influence the appreciation of and the willingness to conserve local wisdom which will be used to construct the learning management program with the participation process, in order to cultivate a sense of appreciation of the shadow play Wat Sawang Arom, Sing Buri. 2) creating guidelines for an informal learning management by way of active participation to promote the awareness of the value of the shadow play Wat Sawang Arom, Sing Buri. 3) accessing the participants' levels of awareness of the value of the shadow play Wat Sawang Arom, Sing Buri. The results of this research indicate that the main influence of the awareness of the local wisdom, particularly the shadow play Wat Sawang Arom, Sing Buri, is the informal learning management which incorporates cultural art works, in accordance with the concept of learning through playing. The results also demonstrate learning improvements in 4 different areas including 1. knowledge, 2. understanding, 3. behaviors, 4. skills and abilities. Furthermore, the participants' levels of appreciation can be divided into 3 distinct stages. 1) the average scores of the *perception* of the value of the local wisdom were measured to be 1.94 (moderate) before the program started, and 2.44 (high) after the program ended. 2) the average scores of the *response* to realization of such value were measured to be 2.22 (moderate) before the program started, and 2.63 (high) after the program ended. 3) the average scores of the way in which the participants *organize their value systems* were measured to be 2.20 (moderate) before the program started, and 2.72 (high) after the program ended. Therefore, and in summary, the participants' degrees of awareness of the value of the local wisdom, the shadow play (*Nang Yai*) Wat Sawang Arom, after attending the informal learning management program with participation process were, on average, clearly and significantly higher in comparison with the averages before the attendance.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีจากความกรุณาอย่างดียิ่งของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิยวดี มากพา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ นพอุดมพันธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมที่ให้ความรู้และคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์และมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำและคอยเป็นกำลังใจให้ศิษย์เสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่งและขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย ประธานสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุขสันติ แวงวรรณ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำและให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ รวมถึงขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันเป็นพื้นฐานสำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล โจรนสุขสมบุรณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาศุภร์ จันประเสริฐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์มนตา ตูลย์เมธากการ อาจารย์ ดร.ณภัทรรัตน์ ไชยอัศรศิลป์ อาจารย์ ดร.สุวีรัตน์ จินพงษ์ และอาจารย์ ดร.วรินทร์พร โพนน้อย ที่ให้ความกรุณาช่วยตรวจเครื่องมือและให้คำแนะนำที่มีค่าต่อการปรับปรุงเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรี ผู้บริหารสำนักงานศิลปวัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรีนายกเทศบาลเมืองสิงห์บุรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลต้นโพธิ์ ผู้นำชุมชน ครูผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมหนังใหญ่ และเจ้าอาวาสวัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี คณาจารย์ ผู้ปกครองทุกท่าน เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมทุกคนที่สละเวลา ให้ความร่วมมือและความช่วยเหลืออย่างเต็มที่แก่ผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และพี่น้องทุกคนที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้ คอยให้คำปรึกษาและให้กำลังใจที่ได้อยู่เคียงข้างตลอดการทำวิทยานิพนธ์

ธัญชนก กังนิกร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ	ฒ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความมุ่งหมายของงานวิจัย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	5
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	5
กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	6
ระยะเวลาในการทดลอง	6
ตัวแปรที่ศึกษา	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
กรอบแนวคิดงานวิจัย.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	11
1. ทฤษฎีการเรียนรู้ตามอัธยาศัย.....	11
1.1 ความเข้าใจพื้นฐานการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Informal Education)	11

1.2 โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	23
1.3 แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	27
2. แนวคิดความตระหนักรู้.....	38
2.1 ความหมายของความตระหนักรู้.....	38
2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักรู้.....	40
2.3 ขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนัก	41
2.4 การวัดความตระหนักรู้	43
2.5 องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความตระหนัก	50
2.6 ความตระหนักรู้ในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	50
3. แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วม.....	51
3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม	51
3.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม	53
3.3 กระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วม	55
3.4 ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา	59
4. แนวคิดเรื่องการเรียนปนเล่น (Play + Learn =PLEARN)	62
4.1 ความหมายของการเรียนปนเล่น (Play + Learn =PLEARN).....	62
4.2 ความสำคัญของการเล่นกับเรียนการสอน.....	63
4.3 ขั้นตอนและวิธีการเรียนปนเล่น	65
5. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้	67
5.1 ความหมายของการเรียนรู้ (Learning)	67
5.2 ลักษณะของการจัดการเรียนรู้.....	68
5.3 หลักการจัดประสบการณ์เรียนรู้	68
5.4 หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	70

5.5 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....	70
5.6 กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.....	73
5.7 บทบาทครู.....	74
6. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ.....	75
เอกสารที่เกี่ยวข้อง	76
1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานจังหวัดสิงห์บุรี.....	76
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนวัดสว่างอารมณ์.....	80
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ.....	80
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	83
1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย	83
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญา	85
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	89
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	89
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	90
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	95
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	95
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	95
ตอนที่ 1 การออกแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง การ แสดงหนังสือ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี.....	96
1.1 กระบวนการพัฒนาการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อ ส่งเสริมความตระหนักรู้คุณค่าในการแสดงหนังสือ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน	96
1.2 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง การแสดงหนังสือ ใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี	110

1.3 การดำเนินการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน	116
ตอนที่ 2 การศึกษาผลก่อนและหลังการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี	125
2.1 ผลของการวิเคราะห์การดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วย กระบวนการมีส่วนร่วม เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี	125
2.2 ผลก่อนและหลังการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี	132
2.4 ผลการวิเคราะห์การวัดความตระหนักรู้คุณค่าทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านการรับรู้ 2.ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า และ3.ด้านการจัดระบบคุณค่า เป็นรายบุคคล	140
2.5 ผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านการรับรู้ 2.ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า และ 3.ด้านการจัดระบบคุณค่า เป็นรายบุคคล	142
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	146
ความมุ่งหมายของงานวิจัย.....	146
วิธีดำเนินการวิจัย.....	146
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	147
สรุปผลการวิจัย.....	151
อภิปรายผลการวิจัย	155
ข้อค้นพบงานวิจัย	162
ข้อเสนอแนะ	165
บรรณานุกรม	167

ภาคผนวก..... 174

ประวัติผู้เขียน..... 234

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 การร่วมกันดำเนินงานของผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น.....	102
ตาราง 2 การร่วมกันดำเนินงานของผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ภาคราชการ.....	103
ตาราง 3 การร่วมกันดำเนินงานของประชาชน ภาคประชาชน.....	104
ตาราง 4 แผนการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความ ตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ..	110
ตาราง 5 ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 กิจกรรมแรกพบ สပါတา.....	117
ตาราง 6 ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 กิจกรรมรู้ไว้ พูดคุยกับเขาไม่รู้เรื่อง.....	119
ตาราง 7 ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4 กิจกรรมย่อท่า เต็นเส้า.....	121
ตาราง 8 ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 5 กิจกรรมลงหลัก ปักฐาน.....	122
ตาราง 9 ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 6 กิจกรรมร่วมขีด โครง 1.....	123
ตาราง 10 ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 7 กิจกรรมร่วม ขีดโครง 2.....	124
ตาราง 11 ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 8 กิจกรรมจาก โครงสู่เรื่อง.....	125
ตาราง 12 ผลของพัฒนาการทางด้านความรู้ ความเข้าใจ.....	126
ตาราง 13 ผลของพัฒนาการทางด้านการมีส่วนร่วม.....	128
ตาราง 14 ผลของพัฒนาการทางด้านทักษะความสามารถ.....	131

ตาราง 15 ตารางแสดงค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย ก่อนการจัดการเรียนการรู้ตามอัยาศัยด้วย กระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดง หนังส ใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี	132
ตาราง 16 ตารางแสดงค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย หลังการจัดการเรียนการรู้ตามอัยาศัยด้วย กระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดง หนังส ใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี	135
ตาราง 17 ตารางเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและการแปรผล ผลของการเข้าร่วมการจัดการเรียนรูู้ ตาม อัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การ แสดงหนังสือ ใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน ก่อนและหลัง การจัดการ เรียนการรู้ตามอัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านการรับรู้ 2.ด้านกา รตอบสนองต่อคุณค่า และ3.ด้านการจัดระบบคุณค่า	138
ตาราง 18 ตารางแสดงการเปรียบเทียบผลของการทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน จากกาเข้าร่วม การจัดการเรียนรูู้ตามอัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักู้คุณค่า ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังสือใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี	139
ตาราง 19 ผลการวิเคราะห์การวัดความตระหนักู้คุณค่าทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านการรับรู้ 2.ด้าน การตอบสนองต่อคุณค่า และ3.ด้านการจัดระบบคุณค่า เป็นรายบุคคล	140
ตาราง 20 ผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านการรับรู้ 2.ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า และ 3.ด้านการจัดระบบคุณค่า เป็นรายบุคคล	142
ตาราง 21 สรุปผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักู้ก่อนการเรียนรูู้ ด้านที่ 1 ด้าน การรับรู้	143
ตาราง 22 สรุปผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักู้ก่อนการเรียนรูู้ ด้านที่ 2 ด้าน การตอบสนองต่อคุณค่า	143
ตาราง 23 สรุปผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักู้ก่อนการเรียนรูู้ ด้านที่ 3 ด้าน การจัดระบบคุณค่า	144
ตาราง 24 สรุปผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักู้หลังการเรียนรูู้ ด้านที่ 1 ด้าน การรับรู้	144

ตาราง 25 สรุปผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้หลังการเรียนรู้ ด้านที่ 2 ด้าน การตอบสนองต่อคุณค่า	144
ตาราง 26 สรุปผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้หลังการเรียนรู้ ด้านที่ 3 ด้าน การจัดระบบคุณค่า	145

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย 8

บทที่ 1

บทนำ

ปัจจุบันการแสดงพื้นบ้านเป็นศิลปวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ถือได้ว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณกาล นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ เกียรติภูมิ และอารยธรรมความเจริญรุ่งเรืองของชาติให้เป็นที่ประจักษ์แก่มานานาประเทศ ประเทศไทยก็มีการแสดงพื้นบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสั่งสอนศีลธรรม แนวคิดการปฏิบัติตนให้แก่คนในสังคม สร้างความตระหนักรู้ และเป็นเครื่องมือให้ความบันเทิงในการผ่อนคลายสภาพจิตใจ รวมทั้งเป็นเรื่องของการใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ที่เป็นองค์รวมระหว่าง มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาชีวิต ความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดขึ้นจากความรู้ ประสบการณ์ และแนวคิดที่ชุมชนได้มีการถ่ายทอด สืบสานต่อกันมา ด้วยคนไทยในอดีตมีภูมิปัญญาที่ฉลาดล้ำลึกในการคิดค้นสร้างสรรค์ เพื่อใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม (กนกพร ฉิมพลี, 2555, น. 1) ซึ่งการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรีก็เป็นหนึ่งในทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญ เป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตภาคกลางที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน โดยเฉพาะประวัติศาสตร์การต่อสู้ เพื่อปกป้องประเทศชาติและในขณะเดียวกันก็สั่งสมศิลปวัฒนธรรม สืบทอดภูมิปัญญามาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการแสดงหนังใหญ่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมการแสดงชั้นสูงของไทยมาแต่โบราณ (สรกิจ โศภิตกุล, 2542, น. บทคัดย่อ) และควรค่าแก่การสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นกับเยาวชนในสังคมเป็นอย่างยิ่ง แต่ในปัจจุบันการแสดงหนังใหญ่ไม่เป็นที่นิยมมากนัก จึงทำให้จำนวนผู้ที่รู้จักหนังใหญ่มีจำนวนน้อยลงตามไปด้วย ทั้งนี้ยังรวมถึงเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรี เนื่องจากส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาในปัจจุบันของบริบททางสังคมที่ถูกกระแสทุนนิยมเข้าครอบงำทำให้ความรู้ทางวัฒนธรรมเหล่านี้กำลังสูญหายไป เพราะขาดการสืบทอดและพัฒนามาใช้ให้เกิดประโยชน์ ในการศึกษาสมัยใหม่ได้แยกนักเรียนออกจากชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง ได้มีการจัดการเรียนการสอนทั้งหมดให้เป็นที่ไปตามหลักสูตรจากส่วนกลาง ความแปลกแยกนี้จึงทำให้นักเรียนบางคนถูกวิถีชีวิตของชุมชน ไม่ยอมรับ ไม่รักษา ไม่มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ จากการใช้สัมผัสภาษาถิ่น คณิต ทัศน ภูษณ์หนังใหญ่ ณ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี กล่าวว่า ปัจจุบันสถานการณ์น่าเป็นห่วง เนื่องจากเด็กและเยาวชนไม่สนใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่อยากเรียน ไม่อยากรู้ และบางคน

ถึงขั้นไม่รู้จักหนังใหญ่ด้วยซ้ำ เพราะถือว่าล้าสมัยต่ำต้อยและด้อยค่า คนในชุมชนก็ไม่เห็นความสำคัญ ไม่มีผู้รับการสืบทอด อยากให้มีคนเข้ามาทำให้เยาวชนกลับมาเรียนรู้การแสดง ให้การแสดงหนังใหญ่ได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง (คณิต ภาคตี, 2561, สัมภาษณ์) ซึ่งจากที่ได้กล่าวไปข้างต้นตรงกับคำให้สัมภาษณ์ของปิยวัฒน์ บึ้งวรรณนา ที่กล่าวว่า เยาวชนในชุมชนเห็นว่าจะเรียนหนังใหญ่ไปทำไม เรียนไปก็ไม่สามารถนำไปใช้อะไรได้ และทุกวันนี้บางคนยังไม่รู้จักเลย คนนิยมดูน้อยลงและขาดการส่งเสริมอย่างจริงจังจากภาครัฐหรือเอกชน อยากให้มีคนมาช่วยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ คือ ให้เยาวชนกลับเข้ามาเรียนรู้การแสดงจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้ น่าสนใจขึ้นโดยที่ไม่ทิ้งภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว (ปิยวัฒน์ บึ้งวรรณนา, 2561, สัมภาษณ์) จากการศึกษาสภาพข้อมูลดังที่กล่าวไปข้างต้น พบว่าปัญหาหลัก ๆ ที่ได้เกิดขึ้น เกิดจากภาครัฐ และกลุ่มบุคคลอื่นโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในชุมชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม หรือมีบทบาทเกี่ยวข้องอย่างจริงจัง อีกทั้งยังไม่มีจัดการแสดงอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดการขาดกระบวนการสืบทอดและมีแนวโน้มที่จะสูญหาย ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเป็นที่มาของความต้องการแก้ไขปัญหาการขาดความตระหนักรู้และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดั่งมา

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่ากระบวนการสร้างความตระหนักรู้สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยวิธีให้ภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มบุคคลอื่น คนในชุมชน รวมไปถึงเด็กและเยาวชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของออร์ทีย์ ก็กผล ที่มีการแบ่งทฤษฎีไว้อย่างชัดเจน ดังนี้ 1.เริ่มต้นตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเอง 2.ร่วมคิดว่าจะทำอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน 3.ร่วมกันวางแผนดำเนินการ 4.การร่วมดำเนินงานของประชาชน 5.ร่วมกันติดตามประเมินผลตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกัน 6.ร่วมรับผลประโยชน์ อีกทั้งยังค้นพบว่าการแสดงหนังใหญ่เป็นศิลปกรรม เป็นภูมิปัญญา ซึ่งภูมิปัญญาไทยเป็นแหล่งเรียนรู้รูปแบบหนึ่งของสังคมไทยที่ช่วยส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย เพราะภูมิปัญญาไทยเป็นสิ่งที่ผสมผสานอยู่ในวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทย ช่วยให้การเรียนรู้มันเกิดขึ้นมาได้โดยไม่ต้องเรียน ประชาชน หรือกลุ่มเป้าหมายได้สะดวกยิ่งขึ้น ทำให้เกิดเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน ดังนั้นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยอาศัยงานวัฒนธรรมสามารถนำมาดำเนินการได้ เนื่องจากมีกระบวนการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ซึ่งเกิดจากการผสมผสานผ่านการละเล่น การแสดงออก และการเลียนแบบท่าทาง ซึ่งสามารถถ่ายทอดผ่านงานศิลปะการแสดงได้ตามแนวคิดเรื่องการเรียนเล่น (Play + Learn = PLEARN) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น สื่อพื้นบ้าน สื่อบันเทิงประเภทต่าง ๆ ซึ่งรวมกิจกรรมการแสดงละครใบ้ การแสดงหุ่นประเภทต่าง ๆ

การแสดงเลียนแบบ กราฟิกการ์ตูน และกราฟิก 3 มิติ เป็นต้น (วรรณ ี ประทุมเจริญวัฒนา, 2561, น. 38-39)

การศึกษาตามอัธยาศัยมีมาตั้งแต่ในอดีต ในความหมายของการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิต เพื่อเพิ่มพูนและสั่งสมประสบการณ์ ขึ้นอยู่กับความเข้าใจและการจัดการศึกษา การศึกษาตามอัธยาศัยมีพัฒนาการทางแนวคิดในบริบทต่าง ๆ คือ การศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการได้รับความรู้จากการดำเนินชีวิต และประสบการณ์ การศึกษาในบริบทของวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย การศึกษาในบริบทของการจัดสภาพของการเรียนรู้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544, น. 12-13) Evan (1981) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง ผลของการเรียนรู้อันเกิดจากสถานการณ์ที่ผู้เรียน หรือแหล่งความรู้อย่างใดอย่างหนึ่ง มีเจตจำนงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ แต่ไม่ใช่ทั้งสองปัจจัยเกิดตรงกัน และ Coombs (1980) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการศึกษาตลอดชีวิตที่ทุกคนได้รับ และสะสมความรู้ ทักษะ เจตคติ และการรู้แจ้งจากประสบการณ์ประจำวัน และการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน และที่เล่น จากตัวอย่าง และเจตคติของสมาชิกครอบครัวและเพื่อน จากการเดินทาง การอ่านหนังสือพิมพ์และหนังสืออื่น หรือโดยการฟังวิทยุ หรือการดูภาพยนตร์ หรือโทรทัศน์ ตามปกติ แล้วการศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีการจัด ไม่มีระบบ และบางครั้งไม่ได้ตั้งใจ แต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การเรียนรู้ไปตลอดชีวิตของแต่ละคนอยู่อย่างมาก แม้แต่ผู้ที่มีการศึกษาในโรงเรียนมาแล้วก็ตาม นอกจากนี้การศึกษาตามอัธยาศัยยังมีบทบาทที่เน้นวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างแบบที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participatory Learning) มีส่วนจัด (Self-Directed) ซึ่งให้ความสำคัญเรื่องของความสัมพันธ์กับ ชุมชน และความเกี่ยวข้องกับผู้อื่นเพื่อพัฒนาและยกระดับประสบการณ์ระหว่างการเรียนรู้ และ ปฏิบัติงานในสถานที่นั้น ๆ ซึ่งมากกว่าการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ (Experiential Learning) (วรรณ ี ประทุมเจริญวัฒนา, 2561, น. 34) สำหรับประเทศไทยมีการกล่าวถึงการศึกษาตามอัธยาศัย อย่างชัดเจนในบริบทของการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งได้มีการดำเนินการและพัฒนาวิธีการจัดการ เรียนรู้ และแสวงหาข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ โดยการศึกษานอกโรงเรียน และหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544, น. 11) ซึ่งได้จำแนกรูปแบบการเรียนรู้ตาม อัธยาศัยที่แตกต่างกันคือ การเรียนรู้ในสถานประกอบการ หรือที่ทำงาน (Learning in a workplace) การเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วม (Participatory learning) การเรียนรู้ด้วยการนำ ตนเอง (Self-directed learning) การเรียนรู้ตามสถานการณ์ (Situating learning) และการเรียนรู้ จากประสบการณ์ (Experiential learning) การเรียนรู้ดังกล่าวเป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกที่มีส่วนร่วมในชุมชน หรือร่วมในสถานการณ์นั้น ๆ

(กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544, น. 50) ซึ่งเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองการเรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และศักยภาพของแต่ละบุคคลให้สามารถศึกษาได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เน้นที่ผู้เรียนต้องการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง แต่องค์กรทางการศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาต้องจัดหาและเตรียมแหล่งความรู้ให้มีความพร้อม มีกิจกรรมที่หลากหลายสำหรับผู้ต้องการแสวงหาความรู้ตามอัธยาศัยอย่างครบถ้วน ทันต่อเหตุการณ์ และทันสมัยอยู่ตลอดเวลาโดยอาศัยความร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืน (ประวีณ รอดเขียว, ม.ป.ป., น. 30)

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นคนในพื้นที่ จึงมีความสนใจที่จะทำการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน โดยการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยอาศัยงานวัฒนธรรมที่มีแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ (Play + Learn = PLEARN) และทฤษฎีการมีส่วนร่วมของอรรถัย กักผล ที่จะนำไปสู่การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน

ความมุ่งหมายของงานวิจัย

1. เพื่อออกแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี
2. เพื่อศึกษาผลก่อนและหลังการเข้าร่วมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ในด้านความตระหนักรู้เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัย เรื่อง การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญของงานวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้ หลักการและแนวทางในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน
2. เป็นประโยชน์ต่อสำนักงานบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินงานของสถานศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน และเครือข่ายในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
3. เป็นงานวิจัยที่ช่วยตอบสนองต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. สามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่ได้จากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เด็กและเยาวชนในจังหวัดสิงห์บุรีที่ขาดความตระหนักู้ในคุณค่าภูมิปัญญา เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 70 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการทำแบบวัดความตระหนักู้คุณค่าภูมิปัญญา เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยวิธีการสมัครใจเข้าร่วมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยผ่านแบบสำรวจความสมัครใจเข้าร่วมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หลังจากการวัดความตระหนักู้คุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่ง ผู้ที่ต้องการเข้าร่วมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ได้แก่ เด็กและเยาวชน ในจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 30 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมตามแนวทฤษฎีขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์และเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรี ผู้บริหารสำนักงานศิลปวัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี นายกองดีการบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรีนายกเทศบาลเมืองสิงห์บุรี นายกองดีการบริหารส่วนตำบลต้นโพธิ์ ผู้นำชุมชน ครูผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมหนังใหญ่ และเจ้าอาวาสวัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 8 ท่าน โดยมีคุณสมบัติ ดังนี้

- เป็นผู้ที่มีส่วนสนับสนุนและดูแลรับผิดชอบงานด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

- เป็นผู้ที่มีหน้าที่ให้บริการประชาชนและส่งเสริมประชาชน กลุ่มบุคคล องค์กรเอกชน ตลอดจนองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในภารกิจและแนวทางในการบริหารตามภารกิจการมีส่วนร่วมของประชาชนมากยิ่งขึ้น

- มีประสบการณ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 15 ปี

- เป็นผู้ที่เคยทำการศึกษาหรือได้รับการถ่ายทอดและสามารถอธิบายข้อมูลเรื่องของวัฒนธรรมหรือการแสดงหนังใหญ่

- เป็นผู้ที่สามารถให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลได้ตลอดช่วงระยะเวลาในการวิจัย

ระยะเวลาในการทดลอง

การศึกษาในครั้งนี้ ดำเนินกิจกรรมในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ 2563 – มีนาคม 2563 ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม จัดทำสัปดาห์ละ 2 วัน ๆ ละ 3 ชั่วโมง จำนวน 8 ครั้ง

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ แบ่งเป็นดังนี้

1.1 การจัดการศึกษาตามอริยาศัยโดยอาศัยงานวัฒนธรรมที่มีแนวคิดเรื่องของการเรียนเล่น (Play+Learn = PLEARN)

1.2 กระบวนการมีส่วนร่วม

1.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

2. ตัวแปรตาม ได้แก่

2.1 การจัดการศึกษาตามอริยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

2.2 ความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง หลักสูตรการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เรื่องความตระหนักรู้คุณค่าเรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี เป็นรูปแบบของหลักสูตรที่ประกอบด้วยแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมกระบวนการที่ประชาชนภายในชุมชนหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามา มีบทบาท ในการคิด การแก้ปัญหา การพัฒนาและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยได้มีการพัฒนามาจากกระบวนการวิจัยตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งทำให้เกิดกระบวนการจัดการที่มีความหลากหลายและนำไปสู่การเรียนรู้ จากการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ ปัจจัยเกื้อหนุน รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2. ความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญา เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี หมายถึง การแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในการแสดงถึง การรับรู้ การตอบสนอง ต่อคุณค่า การจัดระบบคุณค่า การมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีความเข้าใจ พอใจที่จะอนุรักษ์ ความรู้สึกเป็นห่วงและกังวลกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับภูมิปัญญา และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะเกิดขึ้นภายหลังจากการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ที่มีเนื้อหาครอบคลุม ตั้งแต่ความหมาย ประวัติความเป็นมา ประเภท รูปร่าง และลักษณะของหนังใหญ่ วิธีการหรือ ขั้นตอนในการทำหนังใหญ่ รวมถึงการฝึกทำเบื้องต้นในการขีดหนังใหญ่ (การเดินเสา, การลงเหลี่ยม, การจับโครงไม้ไผ่) และเสนอแนะวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประเมินได้จากแบบสอบถามความตระหนักรู้คุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

กรอบแนวคิดงานวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
  - 1.1 ความเข้าใจพื้นฐานการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
  - 1.2 โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
  - 1.3 แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. แนวคิดความตระหนักรู้
  - 2.1 ความหมายของความตระหนักรู้
  - 2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักรู้
  - 2.3 ขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนัก
  - 2.4 การวัดความตระหนักรู้
  - 2.5 องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความตระหนัก
  - 2.6 ความตระหนักรู้ในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วม
  - 3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
  - 3.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม
  - 3.3 กระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วม
  - 3.4 ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา
4. แนวคิดเรื่องการเรียนปนเล่น (Play + Learn = PLEARN)
  - 4.1 ความหมายของการเรียนปนเล่น (Play + Learn = PLEARN)
  - 4.2 ความสำคัญของการเรียนปนเล่นกับการเรียนการสอน
  - 4.3 ขั้นตอนและวิธีการเรียนปนเล่น

5. แนวคิดเรื่องการจัดการเรียนรู้ (Learning)

5.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้ (Learning)

5.2 ลักษณะของการจัดการเรียนรู้

5.3 หลักการจัดประสบการณ์เรียนรู้

5.4 หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5.5 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5.6 กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

5.7 บทบาทครู

6. แนวคิดที่เกี่ยวกับหนังสือ

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดสิงห์บุรี

2. ชุมชนวัดสว่างอารมณ์

3. หนังสือ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

2. กระบวนการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

การศึกษาประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นประกอบด้วยรายละเอียดในแต่ละหัวข้อดังต่อไปนี้

1.1 ความเข้าใจพื้นฐานการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Informal Education)

ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 15(3) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้พอสังเขปดังนี้

คมกฤษ จันทร์ขจร (2551, น. 7-8) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษาที่หลากหลาย ที่จะนำไปสู่การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน ในการจัดกระบวนการให้ความรู้และประสบการณ์ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้และการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย มีความยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

อดุลย์รัตน์ เกตุเวชสุริยา (2559, น. 25) กล่าวว่า การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเกิดจากการยินยอมในการรับรู้และนำมาปฏิบัติ ตามสภาพแวดล้อมและประสบการณ์นำมาสู่กระบวนการคิด วิเคราะห์ และเกิดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจะเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งสอดคล้องกับการถ่ายทอดภูมิปัญญานั้นเอง

จีระ งามศิริลปี่ และคณะ (2550, น. 23) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียน

จากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือประสบการณ์การทำงาน

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาไม่จำกัดสถานที่ อายุ กลุ่ม รูปแบบ หรือวิธีการเรียนรู้จึงเป็นเพียงการจัดการให้บุคคลเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ ในรูปแบบที่หลากหลาย โดยการจัดสภาพแวดล้อม ปัจจัยเกื้อหนุนบรรยากาศ สถานการณ์ ให้บุคคลได้เรียนรู้ การเรียนรู้ตามอัธยาศัยสามารถเกิดขึ้นได้ในที่ต่าง ๆ ทั้งพิพิธภัณฑ์ ชุมชน สวนสาธารณะรวมไปถึงที่บ้านของผู้เรียน

ความสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัยปัจจุบัน แม้ว่าประเทศไทยจะมีระบบโรงเรียนเป็นสถาบันหลักในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและมีระบบการศึกษานอกโรงเรียนเป็นสถาบันที่จัดการศึกษาให้กับประชาชนที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่แล้วก็ตามแต่ จากสภาพการณ์ที่เกิดวิกฤตการศึกษาในปัจจุบันส่งผลให้การศึกษิตตามอัธยาศัยมีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นระบบการศึกษาที่มีความเชื่อมโยงให้กับการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันกับสภาพของสังคมในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศการศึกษาตามอัธยาศัยยังเป็นระบบการศึกษาที่เอื้อกับวิถีชีวิตและความสนใจในการเรียนรู้ของมนุษย์ที่ช่วยปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538, น. ก) ซึ่งจะได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัยดังนี้

ความสำคัญด้านการเรียนรู้ในช่วงชีวิตของบุคคลปฐมบทการเรียนรู้เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาปัจจุบันมีหลักฐานทางการแพทย์และจิตวิทยาที่พิสูจน์แน่นอนแล้วว่าเด็กสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาและสามารถที่จะเรียนรู้ได้ในทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นด้านภาษาดนตรีจริยธรรมบิดามารดาสามารถให้ลูกได้เรียนรู้ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ด้วยการให้ฟังดนตรีให้ฟังเทปบันทึกเสียงธรรมชาติการพูดคุยและการสัมผัสเด็กที่ได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมตั้งแต่ก่อนเกิดสามารถช่วยให้สมองได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ (สกศ, 2543, น. 16) นอกจากนี้การศึกษาตามอัธยาศัยยังเป็นการศึกษาที่บุคคลจะได้รับตั้งแต่เกิดจนตายตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยสูงอายุ ดังนั้น การศึกษาตามอัธยาศัยจึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในช่วงชีวิตของบุคคล

การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาเพื่อทุกคนในสังคมที่เน้นความความเสมอภาคโอกาสและสิทธิทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ผู้จัดการศึกษา

ตามอัยยาศัยต้องทำความเข้าใจกับสภาพพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมายและการจำแนกประเภท การกำหนดกิจกรรมและบริการทางการศึกษาให้แก่แต่ละกลุ่มได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง และสอดคล้องตามความต้องการต่อไป การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตการพัฒนาภายใต้กระแส โลกาภิวัตน์ส่งผลให้แนวคิดของการศึกษาก้าวไปสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่บุคคลสามารถ เรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางหลากหลายตามความสนใจศักยภาพความพร้อมและโอกาสการศึกษา ตามอัยยาศัยจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญที่มีความเชื่อมโยงกับการศึกษาในระบบโรงเรียนและ การศึกษานอกระบบเพื่อให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันกับสภาพของสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังเป็นระบบการศึกษาที่สามารถเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคล ส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตตลอดจนสามารถปรับตัว ให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538, น. 12-13) ดังนี้

- 1) เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน
- 2) เพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ในทุกช่วงของชีวิตของบุคคล
- 3) เพื่อส่งเสริมให้บุคคลสามารถพึ่งพาตนเองมีความรู้ทักษะที่จะแสวงหา ความรู้ด้วยตนเองได้ด้วยการนำตนเองอย่างต่อเนื่องและสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ ใช้กับชีวิตจริงเพื่อการพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ
- 4) เพื่อตอบสนองความต้องการความสนใจของผู้เรียน ๆ สามารถเลือก เรียนวิธีการเรียนตามความเหมาะสมและระดับความสามารถของตนเป็นการศึกษาที่บูรณาการ กับวิถีชีวิต
- 5) การตอบสนองความเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามสภาพการณ์และ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อส่งเสริมความสามารถของบุคคลในการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมและ สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการศึกษาตามอัยยาศัย คือ การศึกษาตามอัยยาศัย มีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ทุกช่วงของชีวิตของบุคคลทุกคนในสังคม เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ทุกคนสามารถจะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองรวมถึง สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงได้ตลอดจนเป็นการศึกษาที่ตอบสนองความ เปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ต่อยอดสิ่งดีงามให้กับสังคม (Learning society)

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย

การศึกษาเรื่องการเรียนรู้ตามอัธยาศัยนี้เป็นการศึกษาในมิติด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ประเภทของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) ที่เติมเต็มความต้องการของปัจเจกบุคคลที่ต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ นอกเหนือการเรียนในระบบโรงเรียนโอกาสของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเกิดขึ้นในสถานที่และสื่อต่าง ๆ ซึ่งชัคเกอร์เรนสกี (Schugurensky, 2000 อ้างถึงใน วิศนีย์ ศิลตระกูล, 2548) ได้จำแนกประเภทการเรียนรู้ตามอัธยาศัยไว้ 3 ประเภทคือ

1.1 การเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน (Tacit learning) หมายถึงการรู้ในคุณค่าทัศนคติพฤติกรรมหรือทักษะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันมิใช่เพียงแค่ว่าไม่ได้ตั้งใจมาก่อนที่จะได้รับมันแต่เราอาจไม่ได้ตระหนักด้วยซ้ำไปว่าเราได้เรียนรู้สิ่งนั้น ๆ ถึงแม้ว่าการเรียนรู้ชนิดนี้โดยปกติเป็นเรื่องของกระบวนการจิตใต้สำนึก (Unconscious process) แต่เราก็เริ่มตระหนักว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้โดยผ่านกระบวนการระลึกย้อนถึงความหลัง (Retrospective recognition)

1.2 การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ (Incidental learning) เป็นประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมิได้มีความตั้งใจมาก่อนว่าจะต้องเรียนสิ่งนั้นแต่เมื่อได้รับประสบการณ์ เขาก็รับรู้ได้ว่าเขาได้เรียนรู้บางอย่างขึ้นมา ดังนั้นจึงเป็นความไม่ตั้งใจแต่รู้สึกตัว (Unintended but conscious)

1.3 การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed learning) เป็นโครงการเรียนรู้ที่กำหนดโดยผู้เรียนไม่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากนักการศึกษา แต่สามารถเป็นการนำเสนอของวิทยากรการเรียนรู้แบบนี้เป็นเรื่องของความตั้งใจเพราะผู้เรียนมีจุดหมายในบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการเรียนรู้สิ่งนั้นอาจมาก่อนที่กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเป็นเรื่องของจิตสำนึกโดยปัจเจกบุคคลตระหนักว่าเขาต้องเรียนรู้ในบางสิ่งบางอย่างจากแนวคิดของชัคเกอร์ เรนสกี (Schugurensky) ทำให้สามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยประเภทของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ว่า ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยมีความมุ่งหมายในการจัดสภาพแวดล้อมและสถานการณ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ขณะที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้นโดยบังเอิญในชีวิตประจำวันและผู้เรียนก็สามารถที่จะเลือกหรือกำหนดโครงการเรียนรู้และวิธีการเรียนตามความต้องการของตนเองโดยใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ทำให้เกิดความเข้าใจในหลักการสำคัญซึ่งสามารถสรุปได้ว่าการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เกิดขึ้นใน 3 ชั้น ได้แก่ชั้นที่ 1. การมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เชื่อต่อการเรียนรู้ การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่เชื่อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันนำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความหรือคิดวิเคราะห์การเรียนรู้ชนิดนี้ก็จะกลายเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล

ชั้นที่ 2 การตีความเกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคล ใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการสังคม สิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งการตีความเกิดจากความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อมและสถานการณ์การเรียนรู้ในชีวิตของบุคคล ๆ สร้างความหมายและความเข้าใจด้วยตนเองและความพึงพอใจในการรับรู้ หากบุคคลเกิดความพึงพอใจก็เกิดการเรียนรู้ และหากบุคคลไม่พึงพอใจก็จะกลับไปทบทวนเพื่อแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับตนเองโดยแสวงหาวิธีการอื่น ๆ ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพื่อเลือกและกำหนดวิธีการเรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ตามความสนใจของตนเอง

ชั้นที่ 3 ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลเกิดจากการยอมรับที่จะปฏิบัติตามความพึงพอใจและเกิดการรับรู้จากความเข้าใจที่ตนเองสร้างขึ้น โดยการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์การเรียนรู้ในชีวิตบุคคลเกิดการยอมรับ และปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ด้วยตนเอง

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ การเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่เกิดจากการที่บุคคลเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพการณ์ในวิถีชีวิต อันได้แก่ การเรียนรู้ตามสถานการณ์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ตามสภาพจริงสำหรับแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงพอสังเขปดังนี้

2.1 การเรียนรู้ตามสถานการณ์ (Situated learning) เรื่องนี้้นำเราไปสู่แนวคิดใหม่ที่ว่า การเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจว่าการเรียนรู้ไม่ใช่เฉพาะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากภายในบุคคล (Internal) หรือเป็นเรื่องภายในตัวตนของคน (Within the skin of individual) แต่เพียงอย่างเดียวมาสู่ความเข้าใจที่ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากกระบวนการทางสังคมแนวความคิดนี้เกิดขึ้นในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 จากการทดลองและการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เป็นความรู้นั้น พบว่าการแสดงพฤติกรรมที่เป็นความรู้ต่าง ๆ จะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป การเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนที่ไม่ใช่เพียงแค่ความสัมพันธ์

กับกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเท่านั้น แต่หมายถึงความสัมพันธ์กับสังคมชุมชนโดยรวมจากการที่บุคคลเข้าไปเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมเป็นสมาชิกในชุมชน ซึ่งการเรียนรู้บางครั้งก็เกิดขึ้นได้โดยไม่ตั้งใจ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับบุคคลในฐานะที่เป็นสมาชิกของระบบสังคมและชุมชน (Lave; & Wenger, 1991 อ้างถึงใน วิศน์ ศิลตระกูล และอมรา ปฐภิญโญบุรณ, 2544, น. 30)

2.2 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory learning) เป็นการเรียนรู้ที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดกระบวนการกลุ่มเกิดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหาคาระดมพลังสมองโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น Mind map metaplan การจัดเวทีประชาคมการอภิปรายการแสดงบทบาทสมมุติ เป็นต้น การเรียนรู้แบบนี้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอนสิ่งสำคัญ คือ การให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติในกิจกรรมที่หลากหลายและยืดหยุ่น เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งนี้ เพราะความรู้และความจริงในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้เรียนจะต้องพยายามค้นหาความรู้ที่เปลี่ยนแปลงและวิธีการต่าง ๆ ที่จะสามารถตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544, น. 32) สอดคล้องกับคณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (สกศ, 2543, น. 32) ที่อธิบายว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กันโดยมีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้วัฒนธรรมอารมณ์และสังคมร่วมกัน ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการปลูกฝังคุณธรรมที่ดีงามตลอดจนทักษะทางสังคมและการทำงานร่วมกัน

2.3 การเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic learning) แนวคิดนี้เชื่อว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บรรลุผลนั้นต้องคำนึงถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของผู้เรียนเนื้อหาที่หยิบยกขึ้นมาเรียนควรเป็นเรื่องที่ผู้เรียนอยากเรียน แนวคิดการเรียนรู้ตามสภาพจริงนี้อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการสร้างปัญญา (Constructivism) ที่เชื่อว่าบุคคลเรียนรู้จากความรู้ที่สร้างขึ้นมาโดยการเปรียบข้อมูลใหม่กับประสบการณ์เดิม แล้วสร้างประสบการณ์หรือความรู้ใหม่ต่อขึ้นไปเรื่อย ๆ จนเกิดปัญญา มีลำดับขั้นของการเรียนรู้อยู่หลายลักษณะ คือ ประสบการณ์เดิมที่ผู้เรียนมีในเรื่องนั้น ๆ ถือได้ว่าผู้เรียนมีข้อมูล (Data) ในเรื่องนั้น ๆ เมื่อผู้เรียนได้นำข้อมูลที่มีอยู่มาใช้อาจจะโดยการกระทำด้วยตนเองหรือมีการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับกลุ่มหรือเพื่อร่วมงาน ผู้เรียนก็จะได้รับประสบการณ์ใหม่ และหากผู้เรียนมีการนำประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับไปเปรียบเทียบกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่แล้ว และมีการจัดระบบความรู้ใหม่ ถือได้ว่าขั้นนี้ผู้เรียนมีข้อมูลความรู้ (Information) ถ้าเปรียบเทียบกับการเรียนการสอนแล้วในขั้นนี้ผู้เรียนเกิดการเรียน (Studying)

ในเรื่องนั้น ๆ เท่านั้นแต่ยังไม่เกิดการเรียนรู้ (Learning) ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ก็ต่อเมื่อได้นำข้อมูลความรู้ที่มีอยู่ไปวิเคราะห์ แยกแยะ สรุป และสร้างเป็นความรู้ใหม่ โดยการปรับหรือประยุกต์ให้เหมาะสมเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้และถ้ามีการใช้อยู่บ่อย ๆ ผู้เรียนก็จะเกิดความรู้ความเข้าใจ (Knowledge) และหากผู้เรียนได้นำความรู้ในขั้นนี้ไปใช้ทดลองทำไปเรื่อย ๆ จากสถานการณ์หนึ่งไปสู่สถานการณ์หนึ่งจนเกิดเป็นแนวทางใหม่ที่คิดค้นได้ด้วยตนเอง ผู้เรียนก็จะเกิดปัญญา (Wisdom) ดังนั้น ปัญญาจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนโดยตัวผู้เรียนเอง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2543, น. 61-62)

2.4 การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) แนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้น เกิดจากความเชื่อที่ว่าบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่มีวุฒิภาวะมีความรับผิดชอบและมีประสบการณ์ ดังนั้นจึงมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเองซึ่งถือว่าเป็นหลักการที่สำคัญ ซึ่งโนลส์ (Knowles, 1975, p. 18) นักการศึกษาผู้ใหญ่ผู้เริ่มใช้คำนี้เป็นครั้งแรกได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลใช้ในการสร้างความต้องการในการเรียนรู้ การตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ การทำกิจกรรมเพื่อค้นหาความรู้ เช่น การค้นคว้าเอกสารจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ การพบปะผู้คนที่เกี่ยวข้อง และกำหนดแผนการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ กิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ตาม

สรุปได้ว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นกระบวนการศึกษาเฉพาะของบุคคลที่บุคคลนั้น ๆ มีความคิดริเริ่มด้วยตนเองมีความตั้งใจมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนมีการวางแผนการเรียนรู้การแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้โดยใช้ทักษะและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองในการศึกษาค้นคว้ามีการวัดและประเมินผลด้วยตนเอง

ลักษณะ ประเภท รูปแบบ และประโยชน์ของการศึกษาตามอัธยาศัย

1. ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย ความสับสนในการนิยามและการอธิบายลักษณะระหว่างการศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการเป็นเพียงกระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจึงนำไปสู่ข้อถกเถียงที่ว่าการศึกษาตามอัธยาศัยน่าจะไม่มีแต่เป็นเพียงการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเท่านั้น ในขณะที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้ระบุคำว่าการศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็นรูปแบบการศึกษาย่อยเป็นทางการรูปแบบหนึ่งในกฎหมายแม่บท เพื่อการศึกษาของชาติ เพื่อเป็นการอธิบายถึงลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตามอัธยาศัยซึ่งมีผู้ให้ความหมายในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการอธิบายถึงลักษณะในบริบทต่าง ๆ ของการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal education) ดังนี้

1) วิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นโดยการถูกผลักดันให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการสนทนาเกี่ยวข้องกับการสำรวจและขยายประสบการณ์ โดยไม่อาจทำนายล่วงหน้าเป็นสิ่งที่บังเอิญเกิดขึ้นอุบัติเหตุขึ้น (วิศน์ ศิลตระกูล และอมรา ปฐุภิญโญบุรณ, 2544, น. 2-3) การศึกษาตามอัธยาศัยจึงเป็นการศึกษาที่มีหลากหลายรูปแบบ (Multi forms) และใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการ

2) เป็นการจัดสภาพการเรียนรู้เพื่อเอื้ออำนวยการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยตั้งใจและมีได้ใจผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้เองเป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดความเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวของแต่ละบุคคล

3) เป็นการจัดสภาพแวดล้อมสถานการณ์ปัจจัยเกื้อหนุนสื่อแหล่งการเรียนรู้และบุคคลเพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจศักยภาพความพร้อมและโอกาส เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเองครอบครัวชุมชนและสังคม (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ, 2544, น. 3)

4) เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life orientation) เป็นการศึกษาลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัสหรือมีปฏิริยาต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูในครอบครัวการทำงาน และการสร้างสมประสบการณ์ต่าง ๆ (วิศน์ ศิลตระกูล และอมรา ปฐุภิญโญบุรณ, 2544, น. 162)

5) เป็นลักษณะของการอาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรมการมีปฏิสัมพันธ์ การต่อรองการสื่อความหมายและการเคารพในความคิดซึ่งกันและกันเพื่อร่วมกิจกรรมกัน (Brookfield, 1984, p. 46)

6) เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระบบอื่น ๆ อย่างแยกไม่ออกให้ชัดเจนได้ กล่าวคือ บุคคลสามารถใช้การศึกษาตามอัธยาศัยไประหว่างการเรียนรู้ในระบบพร้อม ๆ กันด้วย (วิศน์ ศิลตระกูล และอมรา ปฐุภิญโญบุรณ, 2544, น. 7)

7) ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตรไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่มีการจำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียนและไม่มีการสอนไม่มีการรับประกาศนียบัตรมี หรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งยังการไม่จำกัดเวลาเรียน (สุมาลี สังข์ศรี, 2544, น. 27-29)

8) เป็นการจัดกิจกรรมที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคลได้ศึกษาได้เรียนรู้ได้รับทั้งความรู้และการเรียนรู้ การที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เช่น การให้ความรู้และประสบการณ์ผ่านสื่อหลาย ๆ ประเภทแหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเลือกหาประสบการณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2545, น. 32)

9) เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้และความหมายจากปัจจัยเอื้อต่อการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ (วิศนี ศิลตระกูล และอมรา ปฐภิญโญบุรณ, 2544, น. 46-47)

10) สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น ผู้เรียนเป็นกลุ่มเยาวชนคนงานชาวบ้านและกลุ่มสตรี เป็นต้น การศึกษาตามอรรถศาสตร์ในลักษณะนี้เกิดจากความต้องการยกระดับความเป็นอยู่ในสังคมการมีส่วนร่วมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต

11) สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์ ซึ่งการเรียนรู้ อาจเกิดหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร

12) เป็นรูปแบบของการศึกษาหนึ่งในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิตที่ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะพ้นรั้วโรงเรียนหรือไม่เคยผ่านระบบโรงเรียนก็ตาม

1.2 ลักษณะของการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เป็นการอธิบายถึงลักษณะในบริบทต่าง ๆ ของกระบวนการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ (Informal learning process) ดังนี้

1) ไม่มีรูปแบบที่จะอธิบายได้ชัดเจน (Non form) ไม่สามารถจับต้องหรือมองเห็นเหมือนการศึกษาในระบบที่มีโรงเรียนเป็นตัวแทนแต่รู้ว่ามีอยู่ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ หรือการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ หรือการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต (พนมพงษ์ ไพบุลย์, 2544, น. 7)

2) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์ขึ้นอยู่กับว่า ณ จุดใดของสถานการณ์ที่ใครจะมีบทบาทเป็นผู้สอนและใครมีบทบาทเป็นผู้เรียนบางสถานการณ์บางคนสามารถเรียนรู้ได้แต่บางคนก็ไม่มีการเรียนรู้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544, น. บทบรรณาธิการแปล)

3) เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จากการทำงานของบุคคลชุมชนและแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความรู้ทักษะความบันเทิงและการพัฒนาคุณภาพชีวิต (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538, น. 83)

4) เกิดขึ้นตามสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคมมีหลายสถานการณ์จึงมีหลายวัตถุประสงค์และไม่จำเป็นต้องเพื่อการศึกษาเท่านั้น

5) มีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ (Specific) อาจเกิดได้ซ้ำแต่อาจไม่เกิดซ้ำที่มีผลเหมือนเดิมทุกประการ (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์, 2544, น. 21)

6) เป็นการจงใจหรือไม่จงใจไม่สามารถคาดความหมายล่วงหน้าได้ (Accidental และ Unpredictable) ไม่สามารถระบุลักษณะบ่งชี้ถึงผลการเรียนที่เหมือนกันได้ทุกส่วนและทุกครั้งบางครั้งอาจไม่มีผลใด ๆ เกิดขึ้น

7) เป็นกระบวนการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอดและสั่งสมความรู้ทางด้านทักษะเจตคติความคิดจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและสิ่งแวดล้อมตลอดชีวิต (Hideyoshi, 1990 อ้างถึงใน กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538, น. 23)

8) เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามความสมัครใจความพอใจและความต้องการตามความเหมาะสมของบุคคล หรือกลุ่มดำเนินไปอย่างไม่เป็นทางการมีความหลากหลายยืดหยุ่นและมีเสรีภาพ (กุลธร เลิศสุริยะกุล, 2542, น. 6)

9) ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ที่ผู้เรียนหรือเกิดจากแหล่งความรู้ใดอย่างใดอย่างหนึ่งมีเจตจำนงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แต่ไม่ใช้ทั้งสองปัจจัยเกิดตรงกัน (Evan, 1981)

10) การประเมินขึ้นอยู่กับผู้เรียนผู้เรียนอาจไม่รู้ตัวแต่ผลการเรียนสั่งสมได้จนมีการนำไปใช้จึงจะเกิดการเรียนรู้ขึ้นซึ่งอาจไม่ได้ใช้ก็ได้ (วิศนี ศิลตระกูล และอมรา ปฐุภิญโญบูรณ์, 2544, น. 162)

11) การเรียนรู้เกิดขึ้นในทุกช่วงวัยต่อเนื่องไปตลอดชีวิต เพราะเป็นการศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการในการดำรงชีวิตบุคคลทุกคน ดังนั้นทุกคนจึงสามารถเข้าออกและสัมผัสการศึกษาตามอัธยาศัยได้ตลอดชั่วชีวิต ดังที่มีคำกล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการอุปถัมภ์ของชีวิตจนสิ้นอายุขัย กลุ่มจัดการศึกษาและส่งเสริมการมีงานทำของเยาวชนเป็นการศึกษาตามอัธยาศัยเช่น “Beyond Connection” เป็น Homepage ของสมาคม YMCA (Young Men Christian Association) ที่เชื่อมการเรียนรู้ เพื่อการมีกิจกรรมระหว่างเยาวชนผ่านทางอินเทอร์เน็ตบางประเทศนับเอาการศึกษาสำหรับกลุ่มผู้ใหญ่และการเรียนรู้ใน

สถานประกอบการระหว่างการทำงาน (Learning in a workplace) ว่าเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยรวมทั้งการเรียนรู้เพื่อดูแลสุขภาพโดยผู้ปวยเองและโดยผู้ดูแลผู้ปวยที่เรียกว่าการศึกษาเพื่อการฟื้นฟูสุขภาพ (Health or rehabilitation) ก็จัดว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัยเช่นกัน

2. ประเภทของการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตามอัธยาศัยแบ่งเป็นประเภทตามวัตถุประสงค์ ซึ่งครอบคลุมการจัดและส่งเสริมสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ (ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย, 2544) ดังนี้

2.1 การศึกษาตามอัธยาศัยในวิถีชีวิต มีลักษณะของการเกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิต อีกทั้งยังเป็นกระบวนการตลอดชีวิตที่ให้คุณคนได้รับความรู้ ทักษะ ทักษะคิด จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม จึงเป็นการเรียนรู้จากกิจกรรมตามธรรมชาติในวิถีชีวิต แม้มีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยก็มีขึ้นเพื่อการศึกษ โดยตรง เช่น การเรียนรู้จากครอบครัว สภาพแวดล้อมรอบตัว สังคมชุมชน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

2.2 การศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการ จัด โดยองค์การ สถาบันเพื่อจุดประสงค์ทางการศึกษาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น แหล่งความรู้ใน ชุมชน ศาสนสถาน แหล่งศิลปวัฒนธรรม แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต สื่อมวลชน แหล่งนันทนาการ แหล่งท่องเที่ยว

2.3 การศึกษาตามอัธยาศัยตามธรรมชาติ เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมการ พัฒนาชุมชน และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน รวมทั้งการรจัดกิจกรรมเสริมสร้าง วัฒนธรรมประชาธิปไตย ในรูปแบบของเวทีชาวบ้าน การรณรงค์ การทำประชาพิจารณ์ การทำ จดหมายข่าว การจัดกิจกรรมสำรวจชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยกิจกรรมเหล่านี้ สามารถใช้สภาพแวดล้อม เพื่อเป็นสื่อในการเรียนรู้ร่วมกัน

2.4 การศึกษาตามอัธยาศัยโดยงานวัฒนธรรม เกิดจากการผสมผสาน การละเล่น เกิดจากการแสดงออก การเลียนแบบท่าทาง ซึ่งสามารถถ่ายทอดผ่านงานศิลปะ การแสดงได้ตามแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ปนเล่น (Play + Learn = PLEARN) และการศึกษาปน ความบันเทิง เช่น สื่อพื้นบ้าน การแสดงแบบจำลอง การแสดงละครใบ้ การแสดงหุ่น การแสดง เลียนแบบ กราฟิการ์ตูน กราฟิก 3 มิติ เป็นต้น (วรรัตน์ อภินันท์กุล, 2561, น. 36-39)

3. รูปแบบของการเรียนรู้การศึกษาตามอัธยาศัยในบริบทของการเรียนรู้ อาจเกี่ยวเนื่องกับการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยแบบที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participatory learning) มีส่วนจัด (Self-directed learning) และการร่วมอยู่ในสถานการณ์ ที่เรียกว่าการเรียนรู้ตามสถานการณ์ (Situating learning) ซึ่งให้ความสำคัญเรื่องความสัมพันธ์กับ ชุมชนและเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential learning) ที่มีลำดับของการ เปลี่ยนแปลงของประสบการณ์ในระหว่างการแก้ไขปัญหาและการเรียนรู้ไปพร้อมกันรูปแบบของ การศึกษาตามอัธยาศัยจึงขึ้นอยู่กับสิ่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่โดยมากมักอยู่รอบ ๆ ตัวที่ผู้เรียน สามารถเข้าถึงได้กระบวนการจัดการสภาพการเรียนรู้จากสภาพการณ์และลักษณะของผู้เรียน และผู้ดำเนินการศึกษาตามอัธยาศัย และกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมักเป็นการเรียนรู้ที่เป็น กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล (Individual learning or Self education) และการเรียนร่วมกันระหว่างสมาชิกที่มีส่วนในชุมชน (Collaborative learning) หรือ ร่วมในสถานการณ์นั้น ๆ

4. ประโยชน์ของการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการ เสนอโอกาสและทางเลือก เพื่อการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองให้แก่บุคคลทั่วไปให้ได้รับการศึกษา และเพิ่มเติมความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ก่อให้เกิดโลกทัศน์ที่กว้างขวาง สามารถใช้ เป็นข้อมูลในการปรับปรุงชีวิตให้ก้าวหน้า ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข การศึกษาตาม อัธยาศัยเกิดขึ้นตามวิถีชีวิต จึงเป็้การเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากสื่อ จากชุมชน และจากแหล่งความรู้ ซึ่งสามารถเรียนได้ตลอดเวลา และเกิดขึ้น ในทุกช่วงวัยชีวิต นอกจากนี้การศึกษาตามอัธยาศัยยังสามารถนำไปประยุกต์กับการศึกษา ในระบบโรงเรียน เช่น การเรียนในห้องเรียน การจัดทัศนศึกษา การท่องเที่ยวที่สามารถเกี่ยวข้องกับการ เรียนการสอนในโรงเรียน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการศึกษานอกระบบ เช่น การเรียน เป็นกลุ่ม การอบรม การฝึกอบรม การเรียนตามสถานการณ์ โดยผู้เรียนสามารถเลือกวิธีการเรียน การสอนได้ด้วยตนเองในลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตามอัธยาศัยจึงส่งเสริมให้ บุคคลสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิต ทั้งเรื่องส่วนตัว และการทำงาน โดยการนำความรู้และทักษะจากการเรียนรู้มาใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตน ต้องการ (วรรัตน์ อภินันท์กุล, 2551, น. 60)

1.2 โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

การศึกษาเรื่องโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยประกอบไปด้วย 1.แนวคิดเรื่องหลักสูตรของการศึกษาตามอัธยาศัย 2.ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย 3.แนวคิดเรื่องการประเมินผลการเรียนรู้ และ 4.การประเมินความรู้จากประสบการณ์ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อดังต่อไปนี้

1.2.1 แนวคิดเรื่องหลักสูตรของการศึกษาตามอัธยาศัย

คูมส์และอาเหม็ด (Coombs & Ahmed, 1974) อธิบายว่า การศึกษาเป็นกิจกรรมที่มีความตั้งใจหรือมีสติ (A conscious activity) แต่การเรียนรู้ไม่มีจุดประสงค์ที่ชัดเจนซึ่งบุคคลอาจเกิดการเรียนรู้หรือเกิดทักษะโดยที่เขาไม่ตั้งใจ สำหรับการศึกษาในระบบนั้นจะเน้นไปที่กระบวนการของการศึกษาจุดประสงค์การวางแผน และวิธีการจัดการศึกษาที่เป็นไปตามลำดับขั้นอย่างชัดเจน แต่สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นใช้วิธีการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการสนทนา

เจฟและสมิธ (Jeffer & Smith, 1999) อธิบายว่า แนวคิดเรื่องของหลักสูตรการศึกษาตามอัธยาศัยทำให้เกิดการเส้นแบ่งระหว่างการศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขากล่าวว่า ทฤษฎีหลักสูตรและการปฏิบัติ (Curriculum theory and practice) ถูกกำหนดขึ้นมาใช้ภายใต้บริบทของการศึกษาในระบบโรงเรียนและเป็นปัญหาที่สำคัญเมื่อถูกนำมาใช้กับการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งนักการศึกษาตามอัธยาศัยมีความพยายามที่จะนำแนวคิดเรื่องหลักสูตรมาใช้ ก็เพื่อต้องการให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับเนื้อหาและการปฏิบัติ แต่ในลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัยเราไม่อาจคาดการณ์ผลของการเรียนรู้ล่วงหน้าได้ ดังนั้นนักการศึกษาตามอัธยาศัยจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมที่เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างกว้าง ๆ ซึ่งแตกต่างจากหลักสูตรที่มุ่งไปสู่จุดมุ่งหมาย (Objectives) ในการให้ความรู้ (Knowledge) ที่ถูกกำหนดขึ้นอย่างชัดเจนแต่สำหรับรูปแบบของหลักสูตร (Model of curriculum) ของการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ๆ เน้นไปที่กระบวนการและการประยุกต์การนำมาใช้ (Process and praxis)

วิล แยมสาขา (2542, น. 62) อธิบายว่า มีผู้คนเป็นจำนวนมากยังเข้าใจผิดว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการจัดการศึกษาที่ไม่มีหลักสูตร แท้จริงแล้วการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาประเภทหนึ่งที่จะต้องหลักสูตร อย่างน้อยก็ต้องกำหนดหัวข้อเรื่อง วัตถุประสงค์ และระยะเวลาในการให้ความรู้ในเรื่องนั้น ๆ โดยใช้วิธีการต่าง ๆ การกำหนดหลักสูตรของการศึกษาตามอัธยาศัยโดยการรวบรวมข้อมูลการศึกษาวิเคราะห์แล้วนำมา

เรียงลำดับความสำคัญเพื่อจัดทำหลักสูตร ตัวอย่างเช่น การใช้สื่อสารมวลชนในลักษณะต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ผู้เผยแพร่ความรู้หรือผู้จัดการศึกษาตามอัยาศัยจะเป็นผู้กำหนดวิธีการเผยแพร่การเลือกใช้สื่อ และเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่รับความรู้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องกำหนดเป็นหลักสูตรต่อเนื่องตายตัวเหมือนการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน

วิชณี ศิลตระกูล และอมรา ปฐภิญโญบุญรัตน์ (2544, น. 24) อธิบายว่า การจัดการศึกษาตามอัยาศัยที่มีการวางแผนและมีโครงสร้างอยู่แล้ว เช่น หลักสูตรระยะสั้นที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองของความต้องการและความจำเป็นที่ได้สำรวจมาแล้ว แต่มีวิธีการจัดแบบยืดหยุ่นและด้วยวิธีการเรียนรู้ตามอัยาศัย เช่น การอบรมทำอาหารทางรายการทีวีที่เป็นเกม คือจุดประสงค์ของรายการเพื่อการบันเทิงแต่สอดแทรกสาระแก่ผู้ชมเรื่องการประกอบอาหารซึ่งผู้ชมอาจรับทราบหรือลงมือนำไปทดลองทำเองภายหลัง (ยืดหยุ่น) ซึ่งต่างจากรายการสอนทำอาหารที่จัดว่าเป็นการให้การศึกษานอกระบบ

1.2.2 ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัยประเด็นถกเถียงในเรื่องของหลักสูตรการศึกษาตามอัยาศัยที่มีข้อจำกัดในลักษณะรูปแบบและวิธีการที่นำไปสู่การปฏิบัติ

เจฟและสมิธ (Jeffer & Smith, 1999) อธิบายว่า นักการศึกษาตามอัยาศัยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความชัดเจนของหลักสูตร แต่ควรให้ความสำคัญกับบทบาทในการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลด้วยกลยุทธ์และวิธีการในภาพรวมเพื่อการพัฒนาของกลุ่มเป้าหมายจากสภาพพื้นฐานของวิถีชีวิตและสอดแทรกการเรียนรู้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับชีวิต และบริบทของการศึกษาตามอัยาศัยย่อมมีความเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จึงมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัย ซึ่งสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างหลักสูตรการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัยได้ ดังนี้ พินิจพิเคราะห์เราต้องมั่นใจว่ากระบวนการดังกล่าวได้ใช้การดูแลการคิดและการปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งโรว์แลนด์ส (Rowlands, 1991 อ้างถึงใน วิชณี ศิลตระกูล, 2548) ได้สรุปแนวทางการประเมินดังนี้

1.2.2.1 การประเมินถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่บูรณาการอยู่ในกระบวนการพัฒนาหรืออยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ยังรวมถึงการสะท้อนความคิดการปฏิบัติ (Reflection action)

1.2.2.2 การประเมินเน้นการสนทนา (Dialogue) มากกว่าการวัด (Measurement) และมีแนวโน้มที่จะใช้วิธีการที่เป็นทางการให้น้อยลง เช่น ใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

1.2.2.3 วิธีการที่ใช้เป็นกระบวนการเพื่อเสริมพลังอำนาจ (Empowering process) มากกว่าการควบคุมโดยคนภายนอกซึ่งเรื่องนี้พึงตระหนักว่าบุคคลหรือกลุ่มที่แตกต่างกันออกไปย่อมรับรู้แตกต่างกัน

1.2.2.4 ผู้ประเมินมีบทบาทในลักษณะของผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) มากกว่าเป็นบุคคลภายนอกที่มีจุดมุ่งหมายการประเมินในลักษณะดังกล่าวควรเป็นมุมมองของคนใน (Insiders)

1.2.3 การประเมินความรู้และประสบการณ์การประเมินความรู้และประสบการณ์เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ สำหรับการเกิดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมาก่อนและยังไม่เคยได้รับการประเมินอย่างเป็นทางการความรู้เหล่านั้น อาจได้มาโดยการเรียนรู้วิธีใดก็ได้ เช่น ประสบการณ์จากชีวิตครอบครัว การทำงาน การเดินทาง กิจกรรมเวลาว่าง การทำงานในชุมชน การฝึกอบรมในขณะทำงานการอ่านการศึกษาด้วยตนเอง การเรียนรู้โดยการนำตนเองการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการที่ได้มาจากประสบการณ์ทางสังคม เครือข่ายการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นต้น

1.2.3.1 แนวคิดการประเมินการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Assessment of prior experiential learning) มาจากทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential learning) ของเดวิด โคลบ (David Kolb) ซึ่งสนอง โลกิตวิเศษ (ม.ป.ป., น. 2) จัดกลุ่มการเรียนรู้จากประสบการณ์ออกเป็น 4 กลุ่มได้แก่

1) การประเมินและเทียบโอนเครดิตให้กับการเรียนรู้จากประสบการณ์ เกี่ยวข้องกับการประเมินประสบการณ์ชีวิตและการทำงานของบุคคล

2) การเรียนรู้จากประสบการณ์นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการศึกษา ต่อเนื่องซึ่งเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมทางหลักสูตร เช่น ความรับผิดชอบของผู้เรียนในการศึกษาด้วยตนเองการสอนโดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นต้น

3) การเรียนรู้จากประสบการณ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนและบุคคลที่เผชิญหน้ากับความจริงในโลกที่เขามีอยู่

4) การเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อพัฒนาความเจริญส่วนบุคคล
โดยผ่านการใคร่ครวญเกี่ยวกับตนเอง การสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น
และสิ่งแวดล้อม

1.2.4 การประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งสนอง โลกทัศน์พิเศษ
(ม.ป.ป., น. 3) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการประเมิน
ความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ตามอรรถาธิบายไว้ 4 ประการคือ

1) หลักการประเมิน เป็นการพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์
จริงและจะประเมินการเรียนรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์มิใช่ประเมินว่ามีประสบการณ์วิธีการ
ประเมินประกอบไปด้วยการใคร่ครวญประสบการณ์ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้การกำหนดสิ่งที่ได้เรียนรู้
เป็นประโยคและเขียนเป็นข้อความ ส่วนใหญ่จัดทำเป็นแฟ้มสะสมงานการพิสูจน์ว่าได้เรียนรู้จริง
เป็นการรวบรวมเอกสารหลักฐานที่สนับสนุนการเรียนรู้และการประเมินพิจารณาให้การเครดิต
หรือการยอมรับที่เหมาะสม

2) กระบวนการประเมินเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิตวิทยา
และมีหลายมิติ เช่น หลักสูตรเป็นการให้ผู้เรียนใคร่ครวญอย่างเป็นระบบ (Systematic reflection)
และกำหนดการเรียนรู้ในรูปแบบแฟ้มสะสมการเรียนรู้เนื้อหา และวิธีการสอนเป็นความพยายาม
ช่วยให้ผู้เรียนสร้างความมั่นใจในตนเอง กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกำลังใจและแรงจูงใจให้ผู้เรียนคิดถึง
สิ่งที่เขาสนใจและเชื่อมโยงกับสิ่งที่ได้เรียนรู้แล้วและจะเรียนรู้อะไรต่อไป และหาวิธีการให้ผู้เรียน
เพิ่มขึ้นในทิศทางที่ต้องการเนื้อหาหลักสูตรจึงอยู่ในตัวผู้เรียนการสอนเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้
เรียนรู้สิ่งที่มีประสบการณ์ในกระบวนการค้นหาสิ่งที่ได้เรียนรู้เป็นวิธีการเรียนเพื่อจะเรียนรู้
(Learn how to learn)

3) กระบวนการประเมิน เป็นกระบวนการที่ขึ้นอยู่กับรายบุคคลและเป็น
กิจกรรมต่อเนื่องผู้เรียนหรือผู้ขอประเมินเป็นผู้รับผิดชอบหลักในกระบวนการแต่มีความจำเป็น
อย่างยิ่งที่คณะผู้ดำเนินการประเมินและผู้เกี่ยวข้องต้องให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและให้กำลังใจ
แก่ผู้เรียน

4) องค์ประกอบหลักในการประเมิน ประกอบด้วยหลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามีการเรียนรู้วิธีการตัดสินใจด้านคุณภาพและปริมาณความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นความชัดเจนขององค์ประกอบเชิงพฤติกรรมเชิงอัตนัยหรือจิตวิสัยเน้นการพัฒนาวิธีการประเมินที่ยืดหยุ่นเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตแต่มีความเที่ยงตรงน่าเชื่อถือโปร่งใสและตรวจสอบได้

1.3 แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากการศึกษาเอกสารแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาตามอัธยาศัยแผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน เกาหลี มาเลเซีย สิงคโปร์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหราชอาณาจักร สหพันธสาธารณรัฐเยอรมันนี สหรัฐอเมริกาและโปรแกรมการศึกษาตามอัธยาศัยเกี่ยวกับโลกวิทยาศาสตร์ขององค์การ NASA ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ สามารถสรุปกรอบแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อนำไปสู่การวิจัยได้ 4 องค์ประกอบ มีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ ต่อไปนี้

1.3.1 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบไปด้วย นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัยการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัยการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีรายละเอียดโดยสังเขปในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1.3.1.1 นิยาม และความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย ความแตกต่าง และความหลากหลายในการอธิบายความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้สามารถอธิบายความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอัธยาศัยได้ ดังนี้

1) การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง วิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ จากสภาพแวดล้อม สถานการณ์ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร แต่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการจัดกระบวนการให้ความรู้และประสบการณ์ที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ การศึกษาตามอัธยาศัยไม่สามารถแยกออกจากระบบการศึกษาอื่นได้อย่างชัดเจน แต่เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต

2) การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ได้แก่การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ปัจเจกส่งเสริมการเรียนรู้และการประเมินความรู้จากประสบการณ์เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามศักยภาพ ความพร้อม โอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอาชีพ และการศึกษาต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น

3) การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เป็นรูปแบบที่จะอธิบายได้ชัดเจน เกิดจากการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสั่งสมความรู้ทักษะ เจตคติ ความคิดจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ตามสถานการณ์สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวิถีชีวิต ผลของการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน และผู้เรียนเป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเอง

4) การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปควบคู่กับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่ปฐมบทการเรียนรู้ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ต่อเนื่องยาวนานไปตลอดชีวิตจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสาน และบูรณาการจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาอัธยาศัยควบคู่กันไป หรืออาจเกิดจากวิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้

1.3.1.2 การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน (Tacit learning) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ (Incidental learning) และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลจากความพึงพอใจในการรับรู้ผ่านการตีความที่เป็นกระบวนการสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กับความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อมสถานการณ์การเรียนรู้ นั้น ๆ การที่บุคคลเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ทำให้บุคคลเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ที่สร้างความเข้าใจ และการเรียนรู้ที่แตกต่างกันตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเกิดขึ้นใน 3 ขั้นตอน คือ

1) การมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การที่บุคคลได้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์หรือการเข้าไปมีส่วนร่วม ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ลักษณะของการเรียนรู้ชนิดนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากบุคคลไม่ได้นำไปตีความ หรือคิดวิเคราะห์การเรียนรู้ชนิดนี้ก็จะกลายเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล

2) การตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคล ใน 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งการตีความเกิดจากความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ในชีวิตของบุคคล ๆ สร้างความหมาย และความเข้าใจด้วยตนเอง ตามความพึงพอใจในการรับรู้หากบุคคลเกิดความพึงพอใจก็เกิดการเรียนรู้ และหากบุคคลไม่พึงพอใจก็จะกลับไปทบทวนเพื่อแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับตนเอง โดยแสวงหาวิธีการอื่น ๆ ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพื่อเลือก และกำหนดวิธีการเรียน วิธีการแสวงหาความรู้ตามความสนใจของตนเอง

3) ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เกิดจากความพึงพอใจในการรับรู้ และเกิดการรับรู้จากความเข้าใจที่ตนเองสร้างขึ้น โดยการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์การเรียนรู้ในชีวิต บุคคลเกิดการยอมรับ และปรับตัวเข้ากับสังคม และสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ด้วยตนเอง

1.3.1.3 ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย การอธิบายถึงลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย มีผู้ให้ความหมายในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1) วิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นโดยการถูกผลักดันให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการสนทนาเกี่ยวข้องกับการสำรวจ และขยายประสบการณ์โดยไม่อาจทำนายล่วงหน้าได้เป็นสิ่งที่บังเอิญเกิดขึ้น อุบัติขึ้น การศึกษาตามอัธยาศัยจึงเป็นการศึกษาที่มีหลากหลายรูปแบบ (Multi forms) และใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการ

2) เป็นการจัดสภาพการเรียนรู้เพื่อเอื้ออำนวยการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยตั้งใจและมีได้ตั้งใจ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้เอง เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดความเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวของแต่ละบุคคล

3) เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ปัจจัยเกื้อหนุนสื่อ แหล่งการเรียนรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัวชุมชน และสังคม

4) เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (Life orientation) เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่สัมผัส หรือมีปฏิริยาต่อสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่การเลี้ยงดูในครอบครัว การทำงาน และการสร้างสมประสบการณ์ต่าง ๆ

5) เป็นลักษณะของการอาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม การมีปฏิสัมพันธ์ การต่อรองการสื่อความหมายและการเคารพในความคิดซึ่งกันและกันเพื่อร่วมกิจกรรมกัน

6) เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระบบอื่น ๆ อย่างแยกไม่ออกให้ชัดเจน
ได้ กล่าวคือ บุคคลสามารถใช้การศึกษาตามอัธยาศัยไประหว่างการเรียนในระบบพร้อม ๆ กันด้วย

7) ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ
ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอน ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียน
ที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งยังไม่จำกัด
เวลาเรียน

8) เป็นการจัดกิจกรรม ที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคลได้ศึกษา
ได้เรียนรู้ ได้รับทั้งความรู้และการเรียนรู้ การที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวการจัดการศึกษาตาม
อัธยาศัยจำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เช่น การให้ความรู้และประสบการณ์ผ่านสื่อหลาย ๆ
ประเภท แหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียน เลือกหาประสบการณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้

9) เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้และ
ความหมายจากปัจจัยเพื่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

10) สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ
เช่น กลุ่มเยาวชน คนงาน ชาวบ้าน และกลุ่มสตรี เป็นต้น การศึกษาตามอัธยาศัยในลักษณะนี้เกิด
จากความต้องการยกระดับความเป็นอยู่ในสังคม การมีส่วนร่วม และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

11) สามารถเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ซึ่งการ
เรียนรู้ อาจเกิดหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนจะได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างไร

12) เป็นรูปแบบของการศึกษาหนึ่งในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิต
ที่ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะพ้นรั้วโรงเรียนหรือไม่เคยผ่าน
ระบบโรงเรียนก็ตาม

1.3.1.4 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
สามารถจัดขึ้นในรูปแบบของกิจกรรม และปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ต่าง ๆ ดังนี้

1) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เป็นการพัฒนากิจกรรมการ
เรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
ที่สามารถจัดขึ้นได้ในลักษณะโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด
การเรียนรู้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความต้องการที่จะแสวงหาความรู้ต่อเนื่องต่อไปอีก

2) การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อม
แหล่งความรู้และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้เป็นแหล่งวิทยาการ ตลอดจนการประยุกต์ใช้
เทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมการดำเนิน

ชีวิต การเรียนรู้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทุกสถานที่ ทุกเวลา ทุกสถานการณ์บุคคลเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองจากการตีความ ความหมายที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวของแต่ละบุคคล

3) การประเมินความรู้จากประสบการณ์เป็นกระบวนการประเมินผลความรู้ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลที่อาจได้มาโดยการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ จากการทำงาน การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน การเป็นอาสาสมัคร การร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่าง ๆ การทัศนศึกษาการศึกษาดูงาน การเข้าค่าย และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มาประเมิน เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอาชีพ และการศึกษาต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น

1.3.1.5 ผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย มีภารกิจในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย แต่มีลักษณะ และเป้าหมายที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) สถานศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษาและสถานศึกษาอุดมศึกษา โดยทั่วไปสถานศึกษามีหน้าที่หลักในการให้จัดการศึกษาในระบบโรงเรียนนอกจากนั้นยังจัดบริการการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมเสริมความรู้และห้องสมุดต่าง ๆ

2) สถานศึกษากการศึกษาออกโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยตรง ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขต เป็นสถานศึกษาที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในด้านกิจกรรม วิทยากร สถานที่เรียน ห้องสมุด และศูนย์การเรียนต่าง ๆ

3) เครือข่ายการศึกษา เป็นการประสานความร่วมมือของผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยการเชื่อมโยงการทำงานของ สถาบันทางสังคม สถาบันการศึกษา หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเข้าด้วยกัน ในลักษณะของการประสานสัมพันธ์กิจกรรม การระดมทรัพยากร เข้ามาร่วมกันดำเนินงานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และกระจายความรู้จากภายนอกผสมผสานกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และการพัฒนาบุคคล ครอบครัวชุมชน และสังคม

1.3.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ประกอบด้วย ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยและประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ดังนี้

1.3.2.1 ลักษณะของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย มีลักษณะเป็นโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมเรียนรู้ที่ผู้จัดกำหนดขึ้นอย่างเป็นระบบ แต่มีจุดมุ่งหมายที่มีความยืดหยุ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลอย่างอิสระ โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิถีชีวิตและมีการประเมินผลที่คำนึงถึงค่านิยม เจตคติในวัฒนธรรม และผลลัพธ์ของการปฏิบัติที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน ๆ เป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเอง

1.3.2.2 องค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เน้นที่ความสำคัญกับบทบาทในการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลด้วยกลยุทธ์และวิธีการในภาพรวม เพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมาย จากสภาพพื้นฐานของวิถีชีวิต และสอดแทรกการเรียนรู้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับชีวิต เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ประกอบด้วย

- 1) วัตถุประสงค์ในการให้ความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้
- 2) กลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- 3) กรอบเนื้อหาความรู้
- 4) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- 5) แหล่งการเรียนรู้
- 6) การใช้สื่อการเรียนรู้
- 7) การใช้เทคโนโลยีการศึกษา
- 8) เครือข่ายการศึกษา
- 9) การประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

1.3.2.3 ประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เมื่อพิจารณาถึงระบบย่อยของการศึกษาตามอัธยาศัยตามกลุ่มเป้าหมาย แล้วสามารถจำแนกประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ 5 ประเภท ดังนี้

1) โปรแกรมการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว เป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพของชีวิตครอบครัว ในเรื่องพัฒนาการของมนุษย์และเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การจัดการทรัพยากรในครอบครัว การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพ่อ

แม่จริยธรรมครอบครัว และสังคม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครอง

2) โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็ก และเยาวชน เป็นการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ของสถานศึกษาที่จัดขึ้น เพื่อส่งเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน ทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาหรือไม่ก็ได้

3) โปรแกรมการศึกษาสำหรับบุคลากรในสถานประกอบการ เป็นการจัดการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน เพื่อการพัฒนาองค์กร เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่บุคลากรในองค์กรการทำงาน

4) โปรแกรมการศึกษาชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในชุมชน เรียนรู้จากประสบการณ์และสถานการณ์จริง โดยใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็นพื้นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นปัญหา และตระหนักถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมรับผิดชอบแก้ไขปัญหาของตนเอง เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย สตรีผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชน เป็นต้น

5) โปรแกรมการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายที่ประสบปัญหา ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา ผู้ต้องขัง เด็กด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ เป็นต้น หรือตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด ผู้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

1.3.2.4 ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สามารถจำแนกได้ 9 ประเภท ดังนี้

1) กิจกรรมการเรียนรู้จากการสนทนา ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะของการนำเสนอเรื่องราว การบอกเล่าประสบการณ์และการสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ การอภิปราย การโต้เถียงที่เวทีชาวบ้าน การประชาพิจารณ์การเปิดเวทีพูด การวิพากษ์วิจารณ์ ตลอดจนการแนะแนว แนะนำ ให้คำปรึกษาต่าง ๆ

2) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน บริการสืบค้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การทดลองการฝึกปฏิบัติการทำโครงการ การค้นคิด และการประดิษฐ์ต่าง ๆ

3) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มพัฒนาชุมชนรูปแบบต่าง ๆ กลุ่มออมทรัพย์กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ ตลอดจนกิจกรรมกลุ่มสนใจในลักษณะต่าง ๆ เป็นต้น

4) กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคล กลุ่มอาชีพ ประสบการณ์พัฒนาชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

5) กิจกรรมการแสดง ได้แก่ กิจกรรมการแสดงของตัวละครต่าง ๆ การเต้นรำ การแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน การขับร้อง การร้องเพลงการวาดภาพ การประกวดต่าง ๆ เป็นต้น

6) กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเล่น เช่น สนามเด็กเล่นมุมของเล่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ กิจกรรมกลางแจ้ง การเล่นเกม การแข่งขันกีฬา ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ และความบันเทิงต่าง ๆ เป็นต้น

7) กิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติจากสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจการเมือง การปกครอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น

8) กิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษา การศึกษาดูงานการเข้าค่าย เป็นต้น

9) กิจกรรมอาสาสมัคร ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอาสาสมัครกิจกรรมชมรม และสมาคมต่าง ๆ เป็นต้น

1.3.3 การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ การจัดการบริการสื่อการศึกษา หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตาม อัยาศัย และแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา ดังนี้

1.4.3.1 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาระบบของแหล่งความรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติและสังคม ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

1) การขยาย และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การแสวงหา การจำแนกประเภท และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ

2) การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้

3) การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้

1.3.3.2 การจัดการความรู้ (Knowledge management) นั้นมีการให้ความหมายที่ครอบคลุมถึงเทคนิค และกลไกต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของแหล่งการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กลไกดังกล่าว ได้แก่ การรวบรวมความรู้ที่กระจัดกระจายอยู่ที่ต่าง ๆ มารวมไว้ที่เดียวกัน การสร้างบรรยากาศให้คนคิดค้น เรียนรู้สร้างความรู้ใหม่ ๆ ขึ้น การจัดระเบียบความรู้ และที่สำคัญที่สุด คือการสร้างช่องทาง และเงื่อนไขให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

- 1) การรวบรวม เลือกรวบรวมและการจัดเก็บความรู้
- 2) การถ่ายโอน และการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมาย
- 3) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการความรู้ในแหล่ง
- 4) การสร้างความเชื่อมโยงความรู้ภายใน และภายนอกแหล่งการเรียนรู้
- 5) การนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

1.3.3.3 การจัดบริการสื่อการศึกษา เป็นการจัดบริการการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยสื่อต่าง ๆ ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

- 1) การจัดบริการสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นปลิว หนังสือ หนังสือพิมพ์นิตยสาร วารสารต่าง ๆ
- 2) การจัดบริการสื่อโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ และสื่อโสตทัศนศึกษาประเภทต่าง ๆ
- 3) การจัดบริการสารสนเทศป้ายสารสนเทศ ได้แก่ ป้ายประกาศ ข่าวสาร ความรู้ป้ายบอกเล่าความเป็นมา ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ป้ายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์
- 4) การจัดนิทรรศการความรู้ต่าง ๆ เป็นต้น

1.3.3.4 หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่ง วาตานาเบ (Watanabe, 2003 อ้างถึงใน พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547, น. 136-137) อธิบายว่า ระบบเทคโนโลยี

เพื่อการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-learning) การเรียนรู้ของกลุ่ม (Group learning) การเผยแพร่สู่สาธารณะ (Public lecture) และเป็นบทเรียนสำหรับบุคคล (Private lesson) ซึ่งมีแนวทางการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ดังต่อไปนี้

1) เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นระบบสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เฉพาะเรื่องตามความต้องการ และความสนใจของแต่ละบุคคล ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการ คือ การบริการสืบค้นสารสนเทศจากฐานข้อมูล และการบริการสายด่วนเพื่อการเรียนรู้ (Learning direct) เพื่อการบริการข่าวสารข้อมูล และการแนะนำให้คำปรึกษา เป็นรายบุคคล เป็นต้น

2) เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่ม คือระบบสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการเรียนรู้ของกลุ่ม ได้แก่ ระบบสารสนเทศเครือข่ายสารสนเทศของกลุ่ม หรือองค์กร และการประชุมทางไกล (Teleconference) เป็นต้น

3) เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ เป็นระบบบริการสารสนเทศผ่านระบบสื่อสารมวลชน ในลักษณะของการแพร่กระจายสารสนเทศสู่สาธารณะ เช่น การแพร่กระจายข้อมูลข่าวสาร และความรู้ผ่านสื่อสารมวลชนประเภท เสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น

4) เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบุคคล เป็นการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล เช่น การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเรียนรู้จากคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ตลอดจนการบริการสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของบุคคล

1.3.3.5 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษา เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา สถาบันสื่อสารมวลชน และสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

1) การแสวงหาเครือข่าย มีแนวทางในการดำเนินการ คือ การแสวงหาเครือข่ายการจำแนกประเภท การจัดทำทำเนียบ และการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์เครือข่าย

2) การประสานงาน และความร่วมมือ มีแนวทางในการดำเนินการ คือ การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน

การวางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติงาน การใช้ทรัพยากร และการประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน

3) การสร้างแรงจูงใจมีแนวทางในการดำเนินการ คือ การจัดกิจกรรมเสริมแรงเครือข่าย เช่น การยกย่องเชิดชูเกียรติและการส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการพัฒนาศักยภาพ เป็นต้น

1.3.4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ วิธีการประเมิน หลักการ และจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ ดังนี้

1.3.4.1 ประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

- 1) การเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน และการประกอบอาชีพ
- 2) การเป็นอาสาสมัครการร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมต่าง ๆ
- 3) การพัฒนาชุมชน
- 4) การทัศนศึกษาการศึกษาดูงาน และเข้าค่าย
- 5) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

1.3.4.2 วิธีการประเมินความรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ การสอบประเมินความรู้ การสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ การสัมภาษณ์ คำนิยม เจตคติ ความสามารถในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ การทดสอบปฏิบัติจริงเพื่อประเมินสมรรถนะ ความถนัด หรือทักษะในด้านต่าง ๆ การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงานที่แสดงถึงประสบการณ์และพัฒนาการต่าง ๆ และการประเมินจากโครงการ หรือโครงการการเรียนรู้ที่แสดงถึงกระบวนการคิดต่าง ๆ

1.3.4.3 หลักการประเมินความรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ การสอบประเมินความรู้

- 1) เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถได้รับการรับรองทางด้านวิชาการ โดยการประเมินความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล
- 2) เป็นการประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้ ได้แก่ คำนิยม เจตคติวินัยพฤติกรรม และผลลัพธ์ของการปฏิบัติเป็นรายบุคคล
- 3) เป็นการประเมินเพื่อส่งเสริมพัฒนาการและความเจริญส่วนบุคคล ในด้านความคิด การปฏิบัติสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่าง ๆ

4) การประเมินต้องคำนึงถึงกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป การรับรู้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นประเมินจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นรายบุคคล

5) หลักในการประเมินคือการพิสูจน์ว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจริงซึ่งอาจมีองค์ประกอบ คือ หลักฐานหรือเหตุการณ์ที่แสดงว่ามีการเรียนรู้ วิธีการตัดสิน ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความชัดเจนน่าเชื่อถือและตรวจสอบได้

1.3.4.4 จุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์เพื่อประเมินความรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้นำมาใช้เป็นผลการเรียนส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือเพื่อเทียบระดับการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือเพื่อรับรองมาตรฐานทักษะฝีมือ ความรู้ความชำนาญ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพและการประกอบอาชีพ

2. แนวคิดความตระหนักรู้

2.1 ความหมายของความตระหนักรู้

ความตระหนักรู้ (Awareness) เป็นแนวคิดเชิงจิตวิทยา (Psychological Approach) ผสมผสานกับแนวคิดเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavior Science) โดยมีหลักการ แนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการเกี่ยวกับความตระหนักดังนี้

ทศนีย์ สุริยะไชย (2554, น. 36) กล่าวว่า ความตระหนักรู้ จะมีเริ่มขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก แต่จะพัฒนาได้ดีและชัดเจนได้ในช่วงวัยรุ่น ความตระหนักรู้มีความสำคัญในการที่สามารถจะทำให้บุคคลนั้นมีความเข้าใจในตนเองอย่างแท้จริง ทั้งในเรื่องความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมการณ์ที่ใครขาดความตระหนักรู้จะส่งผลกระทบต่ออารมณ์และนำไปสู่การสร้างสัมพันธมิตรเชิงบวกกับผู้อื่นได้

กุลวดี สูดหล้า (2550, น. 17) กล่าวว่า ความตระหนักรู้ หมายถึงการแสดงออก ซึ่งความรู้สึก ความคิดเห็น ความสำนึก ซึ่งเป็นภาวะที่บุคคลเข้าใจและสามารถประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับตนเองได้โดยอาศัยเรื่องของระยะเวลา เหตุการณ์ ประสบการณ์ หรือสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยที่จะทำให้บุคคลเกิดความตระหนักรู้ขึ้น

กุลวดี ราชภักดี (2545, น. 38) กล่าวต่ออีกว่า ความตระหนักรู้ หมายถึงภาวะที่บุคคลเกิดความรู้สึกนึกคิด เกิดความคิดเห็น หรือประสบการณ์จากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งเป็นภาวะที่บุคคลสามารถเข้าใจและสามารถประเมินสถานการณ์ที่เกี่ยวกับตนเองได้ โดยเกิดจากสภาวะที่จิตยอมรับถึงภาวะการณ์หรือแนวโน้มที่จะเลือกพฤติกรรมและการปฏิบัติตนเพื่อแสดงต่อปัญหาหรือเหตุการณ์หนึ่งที่ได้ประสบพบเจอ

ดวงฤดี กิตติจารุดุล (2547, น. 14) กล่าวว่า ความตระหนักรู้ เป็นสภาวะทางจิตใจที่มีความเกี่ยวกับความสำนึก ความรู้สึกนึกคิด และความปรารถนาหรือความต้องการของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือกับเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยมีเหตุการณ์ สภาพแวดล้อม สังคม หรือสิ่งเร้าจากภายนอก เป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความตระหนักรู้ขึ้น

เกษม จันทร์แก้ว (2547, น. 29) กล่าวว่า ความตระหนักรู้ หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งได้เกิดความรู้สึกว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใด เหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้น ภายใต้สภาวะจิตใจที่สามารถแสดงออกได้ด้วย การพูด การเขียน การอ่านหรืออื่น ๆ โดยอาศัยระยะเวลา ประสบการณ์ หรือสภาพแวดล้อมทางสังคม หรือสิ่งเร้าจากภายนอก ให้เกิดความรู้สึกจากการสัมผัส การรับรู้ ความคิดรวบยอด จากการเรียนรู้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความตระหนักและนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออก

นงลักษณ์ วงศ์ถนอม (2548, น. 51) กล่าวถึงความตระหนักว่า หมายถึง ความสำนึกที่บุคคลเคยมีความรู้สึกหรือนึกคิดต่อเหตุการณ์หนึ่งที่ได้ประสบหรือพบไปแล้ว และแสดงความรู้สึกออกมาทางพฤติกรรม

อนุสรณ์ กาลดิษฐ์ (2548, น. 51) กล่าวว่า ความตระหนักรู้ หมายถึง ความสำนึกที่บุคคลเคยมีการรับรู้ หรือเคยมีความรู้มาก่อน เมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นจึงเกิดความสำนึกหรือความตระหนักขึ้น ความตระหนักมีความหมายเหมือนกับความสำนึก เป็นสภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับที่เกิดจากความรู้อะไรและความสำนึกต่าง ๆ มาแล้ว โดยมีการประเมินค่าและทำให้ได้ตระหนักถึงความสำคัญของตนเองที่มีต่อสิ่งเหล่านั้น

สรุปได้ว่า ความตระหนักรู้ หมายถึง ความสำนึกซึ่งบุคคลเคยมีการรับรู้หรือเคยมีความรู้มาก่อน โดยเมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นจะทำให้ความสำนึกขึ้นหรือเกิดความตระหนักรู้ขึ้น รวมถึงภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ที่เกิดจากการรับรู้และความสำนึก ซึ่งเป็นภาวะที่ได้รับรู้หรือได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ มาแล้ว

2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักรู้

ความตระหนักรู้ (Awareness) เป็นพฤติกรรมทางด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective Domain) ซึ่งเป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดของความรู้คิด (Cognitive Domain) ปัจจัยด้านความรู้สึกหรืออารมณ์นั้นจะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความรู้ ความคิดเสมอ (ประสาท อิศรปริดา, 2523, น. 177)

ทงศ์ศักดิ์ ประสบกิติคุณ (2535, น. 22-23) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้มีผลต่อความตระหนักรู้ ได้แก่

1. ประสบการณ์ที่มีผลต่อการรับรู้
2. ความเคยชินที่มีต่อสภาพแวดล้อม หากบุคคลใดที่มีความเคยชินต่อสภาพแวดล้อมนั้น อาจจะทำให้บุคคลนั้นไม่เกิดความตระหนักรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นได้
3. ความใส่ใจและการเห็นคุณค่า หากมีความใส่ใจเรื่องใดมากก็จะมี ความตระหนักรู้หรือเกิดความตระหนักรู้ในเรื่องนั้นมาก
4. ลักษณะหรือรูปแบบของสิ่งเร้า เป็นสิ่งที่สามารถทำให้ผู้ที่พบเห็นเกิดความสนใจ สามารถทำให้เกิดการรับรู้และความตระหนักรู้ขึ้นได้
5. ระยะเวลาและความถี่ในการรับรู้ ถ้าได้รับการรับรู้บ่อยครั้งหรือยืงนานเท่าไร ก็ยิ่งทำให้มีโอกาสเกิดความตระหนักรู้ได้มากขึ้นเท่านั้น

บัณทิต จุฑาศัย (2528) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของแต่ละบุคคลไว้ 3 ประการ ได้แก่

1. ประสบการณ์เรื่องของการรับรู้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทั้งในอดีตและประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน การที่รับรู้เรื่องราวใด ๆ มักขึ้นอยู่กับความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น และจะมีผลกระทบโดยตรงทำให้เกิดความรับรู้ในระดับต่าง ๆ
2. ความใส่ใจและการให้คุณค่าในเรื่องที่ต้องการจะรับรู้ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้หลายระดับ นับตั้งแต่ความต้องการ ความจำเป็น ความคาดหวัง ความสนใจหรือใส่ใจ และอารมณ์
3. ลักษณะรูปแบบเรื่องที่ต้องการจะรับรู้ ขึ้นอยู่กับรูปแบบของสิ่งหรือเรื่องที่จะรับรู้ เนื่องจากความตระหนักของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของบุคคลนั้น ๆ

สุขฤดี รัชศฤงคารสกุล (2543, น. 92) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักรู้ ประกอบด้วย

1. การรับรู้ คือ การที่บุคคลได้รับข้อมูล หรือข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์ สถานการณ์ หรือรับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยการได้รับประสบการณ์ตรง เช่น การได้สัมผัส ก็มีส่วนร่วม และประสบการณ์ทางอ้อม ซึ่งมีผลให้บุคคลมีความรู้ในเรื่องนั้น

2. ความรู้สึกหรืออารมณ์ เป็นการใส่ใจหรือการไตร่ตรอง คิดหาสาเหตุต่อ ปรากฏการณ์ หรือสถานการณ์ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่บุคคลได้รับรู้มา ซึ่งจะทำให้มองเห็น ความสำคัญ ความจำเป็น เห็นคุณค่าของเรื่องหรือสิ่งนั้น ๆ

3. เจตนาหรือความต้องการต่าง ๆ ของบุคคล เป็นการแสดงออกซึ่ง ความสนใจความคาดหวัง และความต้องการของบุคคลที่มีต่อเรื่องหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

สรุปได้ว่า ความตระหนักรู้ (Awareness) ประกอบไปด้วยปัจจัยด้านความรู้สึก หรืออารมณ์ที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางด้านความรู้ และทางด้านความคิดเสมอ ปัจจัยที่มีผล ต่อการรับรู้มีผลต่อความตระหนักรู้ ได้แก่ ประสบการณ์ที่มีต่อการรับรู้ ความเคยชินต่อ สภาพแวดล้อม ความใส่ใจ และการเห็นคุณค่า ลักษณะและรูปแบบของสิ่งเร้า ระยะเวลาและ ความถี่ในการรับรู้ รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้มี 3 แบบ ได้แก่ ประสบการณ์การรับรู้ที่ขึ้นอยู่กับ ประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมาและประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน รวมถึงความใส่ใจ การให้ คุณค่าในเรื่องที่จะรับรู้ ลักษณะรูปแบบของเรื่องที่จะรับรู้ ความเคยชินต่อสภาพแวดล้อม และ ระยะเวลาในการรับรู้ของแต่ละบุคคล

2.3 ขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนัก

Good (1973, p. 54) กล่าวว่า ความตระหนักว่าเป็นผลมาจากกระบวนการทาง ปัญญา (Cognitive Process) เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าแล้วจะเกิดเป็นความรู้ เมื่อ รับรู้ในขั้นต่อไปก็จะเข้าใจสิ่งนั้น คือทำให้เกิดเป็นความคิดรวบยอดและนำไปสู่การเรียนรู้ มีความรู้ ในสิ่งนั้นและสามารถนำไปสู่ความตระหนักรู้ในที่สุด ซึ่งความรู้และความตระหนักจะสามารถ นำไปสู่การกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคลต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งที่มีกระตุ้นนั้น โดยที่ความ ตระหนักจะต้องอาศัยความรู้พื้นฐาน (Knowledge) หรือแนวคิดด้านการบริหารจัดการความเสี่ยง อย่างถูกต้อง และมีความรู้อย่างแท้จริง ซึ่งการบริหารจัดการความเสี่ยงจะนำไปสู่ขั้นที่ลุ่มลึกชัด แจ่ม (Intelligibility) แล้วจึงจะเกิดความตระหนักในที่สุด

มนัส สุวรรณ (2532; อ้างถึงใน วรรณอุบล อภิขัย, 2544, น. 78-79) กล่าวว่า ขั้นตอน และกระบวนการเกิดความตระหนักต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญ คือ ผู้ให้ สิ่งที่จะให้ และผู้รับ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้ให้ หรือผู้ที่ จะสร้างความตระหนัก ควรมีคุณลักษณะสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนี้

1.1 เป็นผู้ที่มีปัญญา หมายถึง ผู้ที่มีความรอบรู้ หรือมีความคิดในเรื่องที่ตนจะสร้างความตระหนักให้กับผู้อื่น

1.2 เป็นผู้มีสติ หมายถึง เป็นผู้ที่มีความรู้สึกรับผิดชอบ ระลึกในหน้าที่พลเมืองดีที่พึงมีต่อสังคม และประเทศชาติ

1.3 เป็นผู้มีความสามารถในการให้หรือถ่ายทอดความรู้ หมายถึง การเป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความสามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นได้ ในขณะที่เดียวกันสามารถรับฟังความรู้และความคิดจากผู้อื่นได้ด้วย

1.4 เป็นผู้มีโอกาส หมายถึง ผู้ที่จะสร้างความตระหนักเรื่องใดก็ตาม ผู้นั้นต้องมีโอกาสที่จะสร้างด้วย

1.5 เป็นผู้มีความรับผิดชอบ หมายถึง ผู้ที่มีความตั้งใจจริงและมีความจริงจังกับงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยมุ่งหวังให้งานที่ทำนั้นสำเร็จลุล่วงตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

2. สิ่งที่จะให้ ได้แก่ ความรู้ ความเข้มข้นของเนื้อหาสาระ ซึ่งควรมีข้อพิจารณาในการสร้างความตระหนักให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ

2.1 สิ่งที่จะให้ควรเป็นสิ่งที่ผู้เรียนยังไม่รู้ หรือรู้แต่ยังไม่ประจักษ์ชัด

2.2 สิ่งที่จะให้ต้องเป็นสิ่งที่ดี มีความถูกต้อง มีประโยชน์ต่อส่วนรวม

2.3 สิ่งที่จะให้ต้องง่าย ไม่ซับซ้อน และไม่ยากต่อการทำความเข้าใจ

2.4 สิ่งที่จะให้ควรมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สิ่งที่จะให้ควรมีความสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

3. วิธีที่จะให้ (สื่อ) สื่อ เปรียบเสมือนสะพานเชื่อมโยงระหว่างผู้ให้กับผู้รับ ซึ่งทำให้การถ่ายโยงความรู้ หรือการติดต่อระหว่างสองฝ่ายเป็นไปอย่างสะดวกและมั่นคง มีหลายวิธี ดังนี้

3.1 การสร้างประสบการณ์ตรง ให้กับผู้รับได้มีโอกาสสัมผัสกับของจริง ความรู้ชัด หรือความซาบซึ้งในสิ่งนั้น ๆ ย่อมเกิดขึ้นได้ง่ายและรวดเร็ว

3.2 การสร้างสถานการณ์จำลอง

3.3 การใช้สื่อการสอน เช่น ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ และภาพสไลด์ เป็นต้น

4. ผู้รับ ความตระหนักขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้รับ ได้แก่

4.1 ความรู้ที่มีอยู่ของผู้รับและความสามารถทางสติปัญญาของผู้รับ

4.2 ความพร้อมทางร่างกาย รวมทั้งประสาทสัมผัสเป็นปกติ

4.3 มีทัศนคติที่ดีที่จะรับ

สรุปได้ว่า ขั้นตอนและกระบวนการสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้สร้างความตระหนักรู้จะต้องคำนึงถึงสิ่งที่ต้องการจะให้ วิธีการที่จะให้ และความพร้อมของผู้รับ เพื่อสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ซึ่งการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน มีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักรู้โดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งคำนึงถึงทั้ง ผู้ให้ สิ่งที่จะให้ และผู้รับ เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมเกิดความตระหนักรู้ในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นนั่นเอง

2.4 การวัดความตระหนักรู้

ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้จำแนกระดับของความตระหนัก โดยใช้เกณฑ์ต่าง ๆ กัน ดังนี้

ต่าย เชียงฉิน (2526, น. 67-68) กล่าวว่า รายละเอียดเกี่ยวกับความตระหนัก โดยใช้พฤติกรรมทางด้านจิตพิสัยเป็นสิ่งที่แสดงถึงความตระหนักรู้ สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การรับรู้ เป็นขั้นตอนของการทำความรู้จักและเข้าใจในสิ่งกระตุ้นหรือสิ่งเร้านั้น ๆ ได้แก่

1.1 การรู้จักสิ่งเร้า

1.2 ความเต็มใจที่จะรับสิ่งเร้านั้น

1.3 คัดเลือกความสนใจที่มีต่อสิ่งเร้านั้น

2. การตอบสนอง เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความพึงพอใจ หรือความซาบซึ้งในสิ่งเร้าหรือปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้แก่

2.1 การยินยอมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น

2.2 ความตั้งใจที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น

2.3 ความพึงพอใจที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น

3. การเห็นคุณค่า เป็นการสำนึกในคุณค่า มีความเชื่อและมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งเร้าหรือปรากฏการณ์นั้น ๆ ซึ่งจะเป็นค่านิยมของสังคมจนสามารถนำไปใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินคุณค่าในสิ่งต่าง ๆ ได้แก่

3.1 การยอมรับในคุณค่า

3.2 เกิดความนิยมชมชอบในคุณค่า

3.3 การยึดถือผูกพันในคุณค่า

4. การจัดระบบคุณค่า คือ การจัดระเบียบค่านิยมเข้าเป็นระบบและหาความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าเหล่านั้น ได้แก่

4.1 มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับคุณค่า

4.2 การจัดลำดับคุณค่าเหล่านั้นเป็นระบบ

5. การนำเอาคุณคามาสร้างเป็นลักษณะประจำตัว ได้แก่ การเอาคุณค่าต่าง ๆ มาสร้างเป็นคุณลักษณะของแต่ละคน ซึ่งจะกลายเป็นบุคลิกภาพหรือเอกลักษณ์ของบุคคลนั้น ได้แก่

5.1 การสรุประบบคุณค่า

5.2 การสร้างลักษณะนิสัย

Bloom (1988, p. 439-441) กล่าวว่า ความตระหนักโดยใช้ระดับของพฤติกรรมด้านความรู้สึกหรือด้านคุณลักษณะ (Affective Domain) เป็นสิ่งที่แสดงถึงความตระหนัก โดยจำแนกตามลำดับพัฒนาการสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ขั้นการรับรู้ (Receiving) จัดเป็นขั้นแรกสุดของพฤติกรรมด้านความรู้สึก ในการรับรู้ขั้นนี้บุคคลจะมีการรับรู้ต่อสิ่งเร้าหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัว แยกเป็น 3 ขั้น คือ

1.1 รับรู้ หมายถึง การรู้จักเกี่ยวกับสิ่งเร้า

1.2 ตั้งใจรับ หมายถึง การเต็มใจที่จะยอมรับสิ่งนั้น ๆ

1.3 เลือกรับ หมายถึง การควบคุมหรือคัดเลือกความสนใจที่มีต่อ

สิ่งเร้า

2. ขั้นตอบสนอง (Responding) เป็นพฤติกรรมด้านความรู้สึกที่พัฒนาต่อจากขั้นแรก กล่าวคือ เมื่อเกิดการรับรู้แล้ว บุคคลจะเริ่มมีปฏิกิริยาที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้า แยกเป็นขบวนการย่อย ๆ จากระดับต่ำสุดของขบวนการ ดังนี้

2.1 ตอบตามสั่ง ทำเพราะความเชื่อฟังหรือคล้อยตามหรือทำตามคำแนะนำ โดยมีความรู้สึกต่อต้านน้อย

2.2 อาสาตอบ ตั้งใจ หรือเต็มใจที่จะตอบสนอง เป็นการอาสาที่จะทำ โดยมีได้เกิดจากความเกรงกลัวหรือเกรงใจ แต่เป็นเพราะเขาตั้งใจด้วยตัวเอง

2.3 พอใจตอบ เป็นการตอบสนองที่ประกอบด้วยอารมณ์หรือความรู้สึกพึงพอใจ ยินดี สนุกสนาน

3. ชั้นเห็นคุณค่า (Valuing) พฤติกรรมทางด้านความรู้สึก ในขั้นนี้เป็นขั้นที่บุคคลมองเห็นคุณค่าของสิ่งของ ปรัชญาการณณ์ พฤติกรรมด้วยตัวของเขาเอง ซึ่งรวมถึงการเอาเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ สิ่ง queบุคคลแสดงออกจะมีลักษณะคงเส้นคงวา ซึ่งเป็นลักษณะของความเชื่อหรือทัศนคติที่ควบคุมพฤติกรรมของบุคคล หรือการตอบสนองจะเป็นไปตามค่านิยมที่เขายึดถือ ชั้นเห็นคุณค่านี้จะแยกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

3.1 ยอมรับคุณค่า การที่บุคคลเห็นด้วยและยอมรับในความเชื่อ ทัศนคติหรือค่านิยมด้วยการกระทำอย่างคงเส้นคงวา

3.2 นิยมคุณค่า เป็นการแสดงถึงความนิยมในคุณค่าด้วยการแสดงความต้องการ การยกย่องชมเชยในสิ่งที่เขายอมรับคุณค่าแล้ว

3.3 ปกป้อง บุคคลจะแสดงออกอย่างชัดเจนว่าเขายึดถือคุณค่าของสิ่งใด มีแรงจูงใจที่จะแสดงออกถึงการสนับสนุนช่วยเหลือ ทำด้วยความศรัทธา ด้วยความเชื่อมั่น ตลอดจนปฏิเสธที่จะกระทำในสิ่งขัดแย้งกับความเชื่อของตน

4. ชั้นจัดระบบ (Organization) พฤติกรรมในขั้นนี้เป็นขั้นที่แสดงความสัมพันธ์ของค่านิยมกับบุคคล โดยการจัดลำดับความสำคัญของค่านิยม จะมีการพัฒนาไปทีละน้อย โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นการสร้าง ความเข้าใจในคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ด้วยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปรายเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นความพยายามที่จะมองเห็นความสัมพันธ์ของค่านิยมที่ยึดถืออยู่จนกลายเป็นค่านิยมใหม่ขึ้น

5. ชั้นสร้างคุณลักษณะจากค่านิยม (Characterization) พฤติกรรมในขั้นนี้เป็นการพัฒนาถึงขั้นของการประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามระบบค่านิยมที่เขายึดถือ มีการแสดงออกในรูปแบบที่คงเส้นคงวาและเป็นอัตโนมัติ โดยมีได้มีอารมณ์มาเกี่ยวข้อง (ยกเว้นในสถานการณ์ที่มีความตึงเครียดอยู่ด้วย)

ทิสนา แคมมณี (2546, น. 125) กล่าวว่า กระบวนการวัดความตระหนักรู้ เป็นกระบวนการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความสนใจ เอาใจใส่ รับรู้ เห็นคุณค่าในปรากฏการณ์ต่าง ๆ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งในรูปธรรมและนามธรรม ขึ้นตอนในการดำเนินการมีดังนี้

1. สังเกตให้ข้อมูลที่ต้องการ ให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เอาใจใส่ เห็นคุณค่า
2. วิจัยวิธีให้ตัวอย่าง สถานการณ์ ประสบการณ์ตรง เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์หาสาเหตุ และผลดีผลเสียที่เกิดขึ้นกระทั่งระยะสั้นและระยะยาว
3. สรุปผลให้อภิปรายหาข้อมูลหรือหลักฐานมาสนับสนุนคุณค่าของสิ่งที่ต้องการตระหนัก และวางเป้าหมายที่จะพัฒนาตนเองในเรื่องนั้น

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2556) กล่าวว่า วิธีการประเมินพฤติกรรม (Method of behavioral assessment) สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ

1. วิธีการประเมินโดยตรง (Direct method of assessment) ซึ่งประกอบด้วย
  - 1.1 การสังเกตพฤติกรรม (Observation) เป็นวิธีการประเมินพฤติกรรมที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด และเป็นหลักที่ใช้ในการประเมินพฤติกรรม ซึ่งการสังเกตพฤติกรรมที่สามารถดำเนินการได้ใน 2 สถานการณ์ คือ ในสถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติ และในสถานการณ์ที่จัดขึ้นในคลินิก สิ่งหนึ่งที่ผู้สังเกตจะต้องพึงระวังก็คือ การเข้าไปเกี่ยวข้องกับข้อมูลก่อนการดำเนินการสังเกตพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมของบุคคลมักจะแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา สถานที่ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ต่อไปนี้
    - สถานการณ์และสถานที่ที่สังเกตพฤติกรรม จำเป็นต้องกำหนดการแสดงพฤติกรรมของบุคคลให้ชัดเจนว่าจะทำการสังเกตในสถานการณ์ใดและสถานที่ใด การกำหนดขึ้นอยู่กับลักษณะของพฤติกรรมของปัญหา หรือลักษณะของพฤติกรรมเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานการณ์และสถานที่ใด
    - จำนวนครั้งที่สังเกต ตามหลักทั่ว ๆ ไปควรสังเกตพฤติกรรมทุก ๆ วัน และอาจสังเกตทุก ๆ ชั่วโมง ซึ่งการสังเกตพฤติกรรมจะถี่มากหรือน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับความแปรปรวนของพฤติกรรมตามช่วงเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละวัน และความพร้อมของผู้สังเกต
    - ความยาวนานของเวลาที่ใช้ในการสังเกต ควรจะทำการสังเกตตลอดช่วงเวลาที่พฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายเกิดขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของผู้สังเกตพฤติกรรมเป็นหลัก
    - ควรสังเกตพฤติกรรมเมื่อใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทางเลือกวิธีการสังเกตว่าจะสังเกตแบบใด ถ้าเลือกสังเกตแบบช่วงเวลา ก็อาจจะสุ่มสังเกตในช่วงเวลานั้น ๆ ในแต่

ละวัน หรือคลอດทั้งวันก็ได้ ซึ่งทำให้สามารถเห็นการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมในช่วงเวลาที่แตกต่างกันไปในแต่ละวันได้

1.2 การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมตนเอง (Self-monitoring) เป็นการสังเกตตามสภาพที่เป็นจริง โดยผู้สังเกตจะไม่ตีความ หรือแสดงความคิดเห็นใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งการบันทึกแบบระเบียบพฤติกรรมนี้ มักจะใช้ในกรณีที่ยังไม่มีกำหนดพฤติกรรมที่จะสังเกต อย่างเฉพาะเจาะจงหรือมีความต้องการที่จะเห็นลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกโดยทั่วไปของบุคคลเป้าหมาย เช่น การสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว พฤติกรรมไม่สนใจเรียน หรือพฤติกรรมร่วมมือการทำงาน เป็นต้น

1.3 การวัดผลที่เกิดขึ้น (Measurement OD product) คือ การนำผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำพฤติกรรมของบุคคลบันทึกรวบรวมเท่านั้น โดยที่ไม่จำเป็นต้องนำไปเกี่ยวข้องหรือรบกวนการกระทำของบุคคลเป้าหมาย เช่น การรวบรวมข้อมูลจากผลสอบ ข้อดีของการวัดข้อนี้ คือ รวบรวมได้ง่าย ไม่รบกวนการแสดงออกของบุคคลเป้าหมาย มีความแม่นยำ และเชื่อถือได้ ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นนั้นมีลักษณะที่ถาวร

1.4 การวัดทางสรีระ (Physiological measures) เพื่อการเปลี่ยนแปลงของสรีระของบุคคล เมื่อต้องเผชิญกับสิ่งเร้าต่าง ๆ จุดเด่นการวัดข้อนี้ คือ ผู้ถูกวัดจะรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงทางสรีระของตนเองทันที และค่อนข้างมีความเที่ยงสูงมาก

2. วิธีการประเมินทางอ้อม (Indirect method of assessment)

2.1 การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นวิธีที่มีความสำคัญมากต่อการประเมินและวิเคราะห์พฤติกรรม เนื่องจากจะได้ข้อมูลเบื้องต้นที่จะนำไปกำหนดพฤติกรรมเป้าหมาย เพื่อการกำหนดขอบเขตในการรวบรวมข้อมูล และเป็นแนวทางในการดำเนินการปรับพฤติกรรมต่อไปในอนาคต ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ถูกปรับพฤติกรรม และนักปรับพฤติกรรม อันอาจจะส่งผลทำให้เกิดความร่วมมือกันเป็นอย่างดีในระหว่างดำเนินการปรับพฤติกรรมอีกด้วย ในการสัมภาษณ์เพื่อการประเมินพฤติกรรม นอกจากจะต้องเน้นที่พฤติกรรมที่บุคคลกระทำ ตลอดจนตั้งคำถามโดยขึ้นต้นว่า “อะไร” และ “เมื่อใด” แทนคำว่า “ทำไม” ตามที่แกมบริลล์ (Gambrell) ได้เสนอแนะไว้ ข้อดีของการสัมภาษณ์ทำให้เราได้ข้อมูลในเชิงลึกมากขึ้น ทำให้เข้าใจถึงความรู้สึก และความคิดของผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ ถ้ายังมีข้อสงสัย สามารถสอบถามเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่กระจ่างขึ้น ซึ่งเป็นจุดเด่นของการสัมภาษณ์

2.2 การรวบรวมข้อมูลจากบุคคลอื่น (Information from other people) เป็นการเก็บข้อมูลจากบุคคลที่ถือได้ว่ามีความสำคัญต่อบุคคลที่ได้รับการปรับพฤติกรรม

บุคคลเหล่านี้อาจได้แก่ ผู้ปกครอง เพื่อ สามี/ภรรยา หรือผู้ร่วมงาน ส่วนใหญ่แล้วมักจะใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นหลัก ส่วนการตั้งคำถามจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับวิธีการสัมภาษณ์ผู้ที่ได้รับการปรับปรุงพฤติกรรมโดยตรง

2.3 การรายงานตนเอง (Self-report) เป็นการที่บุคคลบอกว่าเขาสนใจอะไร มีเจตคติเช่นใด มีบุคลิกภาพอย่างไร ตลอดจนมีความรู้สึกนึกคิดเช่นใด ส่วนใหญ่มักทดสอบทางจิตวิทยาเป็นแบบสอบถาม หรือไม่ก็ให้จดบันทึกประจำวัน ทางที่ดีควรใช้ร่วมกับวิธีการประเมินแบบอื่น ๆ

อังคณา มั่งมีทรัพย์ (2534, น. 47) กล่าวว่า ความตระหนัก (Awareness) เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการรู้สำนึกว่าสิ่งนั้นมีอยู่ (Consciousness of Something) จำแนกและรับรู้ (Precognitive) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ละเอียดอ่อนเกี่ยวกับด้านความรู้สึกและอารมณ์ ดังนั้นการที่จะทำการวัดและประเมินจึงต้องมีหลักการ และวิธีการ ตลอดจนเทคนิคเฉพาะ จึงจะวัดความรู้สึกและอารมณ์ดังกล่าวออกมาให้เที่ยงตรงและเชื่อมั่นได้ เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้สึกและอารมณ์มีหลายแบบ ดังนี้

1. วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) อาจเป็นการสัมภาษณ์ชนิดที่มีโครงสร้างแน่นอน (Structure Item) โดยสร้างคำถามและคำตอบให้เลือกเหมือน ๆ กับแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ และคำถามจะต้องตั้งไว้ก่อน แบ่งลำดับก่อนหลังไว้อย่างดี หรืออาจเป็นแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Item) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีแต่หัวข้อใหญ่ ๆ ให้ผู้ตอบมีเสรีภาพในการตอบมาก ๆ คำถามก็เป็นไปตามโอกาสอันวโยในขณะสนทนา

2. แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสอบถามอาจเป็นชนิดเปิดหรือชนิดปิด หรือแบบผสมระหว่างเปิดกับปิดก็ได้

3. แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นเครื่องวัดชนิดที่ใช้ตรวจสอบว่า เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย หรือมี-ไม่มี สิ่งที่กำหนดรายการอาจอยู่ในรูปของการทำเครื่องหมาย หรือเลือกว่า ใช่-ไม่ใช่ ก็ได้

4. แบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เครื่องมือชนิดนี้เหมาะสำหรับวัดอารมณ์และความรู้สึกที่ต้องการทราบความเข้มข้นว่ามีมาก-น้อยเพียงไร

สัมพันธ์ งามสะอาด (2536, น. 19; อ้างถึงใน จันทน์ เกียรติโพธา, 2542, น. 16) กล่าวว่า การวัดและประเมินความตระหนักมีเครื่องมือที่ใช้วัดความรู้สึกและอารมณ์มีหลายแบบ ดังนี้

1. วิธีการสัมภาษณ์ อาจเป็นวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างอย่างแน่นนอน (Structure Item) คือ มีการสร้างคำถามและคำตอบให้เลือกเหมือน ๆ กับแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ และคำถามจะต้องตั้งไว้ก่อน แบ่งลำดับก่อนหลังไว้อย่างดี หรืออาจเป็นแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Item) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีแต่หัวข้อใหญ่ ๆ ให้ผู้ตอบมีเสรีภาพในการตอบมาก ๆ คำถามก็เป็นไปตามโอกาสอำนวย

2. แบบสอบถาม แบบสอบถามอาจจะเป็นชนิดปลายเปิดหรือปลายปิด หรืออาจผสมกันทั้งสองแบบ

3. แบบตรวจสอบรายการ เป็นเครื่องมือที่ให้ตรวจสอบว่าเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย หรือ ไม่ ไม่มี สิ่งที่กำหนดในรายการอาจอยู่ในรูปของการทำเครื่องหมายตอบ หรือเลือกว่า ใช่ ไม่ใช่

4. มาตรวัดเจตคติตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert's Scale) เป็นเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับการวัดอารมณ์หรือความรู้สึก

5. มาตรวัดความหมายทางภาษา (Semantic Differential Technique) เป็นเครื่องมือวัดชนิดหนึ่งที่สามารถวัดเกี่ยวกับการประเมินค่า (Evaluation) ศักยภาพและพวกที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม (Activity)

สรุปได้ว่า การวัดความตระหนักรู้สามารถวัดได้หลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่การสังเกตพฤติกรรมด้านความรู้สึกหรือด้านคุณลักษณะ โดยจำแนกตามพัฒนาการเป็นขั้นต่าง ๆ เรียงระดับจากที่ผิวเผินสู่ระดับที่ลึกซึ้ง คือ การรับรู้ ตอบสนอง เห็นคุณค่า จัดระบบคุณค่า และการนำคุณค่ามาสร้างลักษณะประจำตัว หรือวัดได้จากการใช้เครื่องมือที่มีความหลากหลาย เช่น วิธีการสัมภาษณ์ ทั้งชนิดแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างแน่นนอน วิธีการใช้แบบสอบถาม ทั้งแบบเปิดหรือแบบปิด แบบตรวจสอบรายการ แบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า หรือมาตรวัดเจตคติตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert's Scale) ที่สุด ซึ่งการจัดการศึกษาตามอภยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน มีการวัดความตระหนักรู้จากการสังเกตพฤติกรรมด้านความรู้สึกหรือด้านคุณลักษณะ โดยจำแนกตามพัฒนาการเป็นขั้นต่าง ๆ เรียงระดับจากที่ผิวเผินสู่ระดับที่ลึกซึ้ง คือ ขั้นการรับรู้ ขั้นตอบสนอง และขั้นเห็นคุณค่า

2.5 องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความตระหนัก

เบรกเลอร์ (1986, น. 45) กล่าวว่า ความตระหนักเกิดจากทัศนคติที่มีต่อสิ่งเร้า อันได้แก่ บุคคล สถานการณ์ และสิ่งต่าง ๆ ที่โน้มเอียง หรือที่จะตอบสนองในทางบวกหรือทางลบ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ โดยองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดความตระหนัก มีด้วยกัน 3 ประการ ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) จะเริ่มต้นจากระดับง่ายและมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ
2. อารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) เป็นความรู้สึกด้านทัศนคติ ค่านิยม ความตระหนักชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดี เป็นองค์ประกอบในการประเมินสิ่งเร้าต่าง ๆ
3. พฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นการแสดงออกทางวาจา กิริยา ท่าทางที่มีต่อสิ่งเร้า หรือแนวโน้มที่บุคคลจะกระทำ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดความตระหนักมีด้วยกัน 3 ประการ ได้แก่ ความรู้และความเข้าใจ (Cognitive Component) อารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) และเกิดเป็นพฤติกรรม (Behavioral Component)

2.6 ความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น

กุลยารัตน์ ทศมี (2547, น. 20) กล่าวว่า ความตระหนักเป็นพฤติกรรมด้านจิตพิสัยของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์เกิดความตระหนักต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ย่อมต้องรู้สิ่งนั้นก่อนเป็นสำคัญ อันดับแรกเมื่อเกิดการเรียนรู้ เห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของสิ่งนั้นบุคคลก็จะแสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงความตระหนักได้ จากความหมายของความตระหนัก เมื่อกล่าวถึงความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจให้ความหมายได้ว่า เป็นความรู้สึกที่แสดงถึงการรับรู้ การมองเห็น ความสำคัญ การยอมรับ หรือการเข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุปได้ว่า ความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจให้ความหมายได้ว่าเป็นความรู้สึกที่แสดงถึงการรับรู้ การมองเห็นความสำคัญ การยอมรับ หรือการเข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วม

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมใด ๆ ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการกิจกรรมนั้น ๆ มักจะสร้างความพึงพอใจแก่ผู้มีโอกาสเข้าร่วม ผลสำเร็จที่ได้รับทำให้เกิดความภาคภูมิใจแก่ตนเองและหมู่คณะ และถึงแม้จะไม่ประสบความสำเร็จหรือเกิดความล้มเหลวในกิจการนั้น ๆ ผลกระทบหรือปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมาก็จะไม่รุนแรงและถูกต้องด้านจากฝ่ายต่าง ๆ เพราะถือว่าทุกคน ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสียจากกิจกรรมนั้น ๆ ได้มีโอกาสร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมแรงร่วมใจด้วยกันแล้ว สำหรับพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, น. 926) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ร่วม” ไว้ว่า ร่วม หมายถึง มีส่วนร่วมอยู่ด้วยกันเช่น ร่วมกิน ร่วมนอน มีส่วนร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น ร่วมใจ ร่วมสามัคคี มีส่วนร่วมในที่แห่งเดียวกัน ร่วมโรงเรียน ร่วมชาติ เป็นต้น เมื่อพิจารณาถึงกิจกรรมที่ร่วมแล้ว ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วม ดังนั้นจึงพอสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมได้ 2 ลักษณะ คือ ในแง่ของความหมายโดยทั่วไป และในแง่ของความหมายเฉพาะตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ซึ่งในที่นี้ขอกล่าวถึงในแง่ของการมีส่วนร่วมโดยทั่วไป และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาดังนี้ ความหมายของการมีส่วนร่วมโดยทั่วไปได้มีนักบริหารและนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ เช่น

อรทัย ก๊กผล (2552, น. 17) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ นโยบาย กระบวนการบริหารและตัดสินใจของท้องถิ่น เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของประชาชนต้องมีอิสระทางความคิด มีความรู้ มีความสามารถในการกระทำและมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมต่อกิจกรรมนั้น ๆ

อรพินท์ สพโชคชัย (2550, น. 37) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง กระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ และทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ เสนอปัญหา ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วมแก้ปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจและร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา

เสรี พงศ์พิศ (2550, น. 152-153) กล่าวว่า "การมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการชุมชน คน ทุนของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ใช่แต่เพียงรูปแบบ เช่น การเลือกตั้งในทุกระดับ แล้วก็ปล่อยให้ ผู้ได้รับเลือกตั้งไปดำเนินการทุกอย่างทุกเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายความว่า หลังเลือกตั้ง ประชาชนมีหน้าที่ติดตามตรวจสอบ และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง เข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ใช่เพียงไปหา 5-15% มาสมทบโครงการที่องค์กรจากภายนอก นำเข้าไปให้ ไม่ใช่แค่การไปช่วยเก็บข้อมูลให้ข้าราชการที่บอกว่าจะเอาไปทำโครงการมาพัฒนาท้องถิ่น ไม่ใช่แค่การไปร่วมประชุมรับฟังการเสนอโครงการ แล้วก็มีรับรองแล้วอ้างว่าเป็น ประชาพิจารณ์ การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การแสดงออกถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของชุมชน ในการจัดการทุนชุมชน จัดการชีวิตของตนเอง"

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537, น. 187) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการที่ บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุน การทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ขึ้นอยู่กับการรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ องค์กรนั้น ในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมายเป็นวิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิด สติปัญญา ก็คือการมีส่วนร่วม การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์กรนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง (involvement) ในการดำเนินการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพัน (commitment) ต่อกิจกรรมและองค์กรในที่สุด

พระมหาเต็ม โทบุรี (2554, น. 6) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิด โอกาสให้ประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็น โดยให้ ข้อมูลข่าวสาร ให้ความร่วมมือ และด้านบริการทั่วไป

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526, น. 20) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วม ปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสถานภาพความ เป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงย่อมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่มนุษย์ ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับ ความเป็นจริงที่ว่า มนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส และได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง

สรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วน เกี่ยวข้องในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตาม ประเมิน ตลอดจนรับผิดชอบ โดย ใช้ทั้งองค์ความรู้ ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนและวิทยาการที่เหมาะสมจากเครือข่ายภาคี ที่หนุนเสริมในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา อีกทั้งยังการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้พื้นที่ ที่ทำการแสดง ความคิดเห็น รับรู้ทราบ ถึงสิ่งที่จะเกิด แสดงความต้องการ และลงมือปฏิบัติ โดยผ่านการศึกษา จากปัญหาและนำมาพัฒนาผ่านกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปในทาง ที่ดีขึ้น และนำเข้ามาแก้ปัญหาทางชุมชนเพื่อประโยชน์ที่แท้จริง

3.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ทงศักดิ์ คุ่มไชนะ (2540, น. 94) กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับชุมชน มีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นสิทธิพื้นฐานอันชอบธรรมของทุกคน โดยให้ การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการปรับปรุงวิถีชีวิตของเขา
2. การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นเรื่องของการปฏิบัติการเป็นกลุ่มหรือของกลุ่มอันเป็นผลมาจากความรู้สึกผูกพันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้ามาร่วม เพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของเขาและในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์ต่อส่วนร่วมด้วย

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชน ยิ่งสมาชิกของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าไร ยิ่งแสดงว่าชุมชนนั้นได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น

ปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ (2543) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน มีความสำคัญ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิพื้นฐานอันชอบธรรมของคนทุกคน ที่ต้องเคารพให้การยอมรับและยกย่อง โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการปรับปรุงวิถีชีวิตของเขา
2. งานพัฒนาเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องให้คนหมู่มากเหล่านี้มีสิทธิมีเสียงในการแสดงออก
3. กลยุทธ์ทั้งหลายในการพัฒนาที่ผ่านมายังไม่สามารถส่งผลให้เข้าไปถึงกลุ่มประชาชนผู้ด้อยโอกาสและยากจน และในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้กลุ่มคนผู้ได้เปรียบมีโอกาสมากขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ในการพัฒนาใหม่ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น
4. ประสบการณ์ที่ผ่านมาพบว่า มีโครงการจำนวนไม่น้อยที่ประสบความสำเร็จ โดยอาศัยวิธีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปของการรวมกลุ่ม และจัดตั้งองค์กรประชาชน ในขณะเดียวกันมีตัวอย่างของโครงการที่ล้มเหลวจำนวนมาก อันเนื่องจากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
5. การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นเรื่องของการปฏิบัติการเป็นกลุ่มหรือของกลุ่ม (Group action) อันเป็นผลมาจากความรู้สึกผูกพันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อพิทักษ์ประโยชน์และในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์แก่ส่วนรวมด้วย การมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชน ยิ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าไร ยิ่งแสดงว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น

7. ประชาชนย่อมรู้ดีว่าตนเองนั้นต้องการอะไร มีปัญหาอะไร และอยากจะทำแก้ปัญหาอย่างไร ถ้าให้โอกาสแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา ย่อมช่วยให้โครงการต่าง ๆ สอดคล้องความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ดีกว่า

8. การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยให้การปฏิบัติการทางสังคม (Social action) เป็นไปอย่างสงบสันติ ก่อให้เกิดรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่มีระเบียบ เป็นระบบ และเป็นที่ยอมรับทุกฝ่าย

9. เป็นนโยบายของรัฐในปัจจุบัน ที่ให้ทุกโครงการที่ลงสู่ชนบท ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นตามปรัชญาของการพัฒนา

ณรงค์ ฅ เชียงใหม่ (2545) กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีความสำคัญ คือ

1. ประชาชนยอมรับในโครงการนั้น เป็นโครงการที่ตรงกับปัญหา และความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น
3. ลดความขัดแย้ง การดำเนินการโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. โครงการจะให้ประโยชน์ต่อชุมชนมากขึ้น และระดมทรัพยากรในการพัฒนา

5. ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชน

สนธยา พลศรี (2550) กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้หลายประการ ดังนี้

1. เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็นสิทธิมนุษยชนที่ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกระดับ
2. สอดคล้องกับปรัชญา แนวความคิด และหลักการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน
3. เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนและท้องถิ่น
4. นำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน

5. ทำให้ดำเนินการพัฒนาชุมชนได้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและชุมชน
6. เป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคล กลุ่ม และองค์กรในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ
7. เป็นการสร้างความพึงพอใจร่วมกัน มีความชอบธรรม เป็นที่ยอมรับร่วมกันภายในกลุ่ม ไม่สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในชุมชน
8. ทำให้เกิดความรัก ห่วงแหน รับผิดชอบ และเป็นเจ้าของชุมชน
9. เป็นกระบวนการสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนให้ประสบความสำเร็จ
10. ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เพราะเป็นการพัฒนาคนในชุมชนโดยคนในชุมชน และเพื่อคนในชุมชนอย่างแท้จริง รัฐบาลเป็นเพียงผู้สนับสนุนในบางส่วนนั้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพองค์กร การมีส่วนร่วมต้องเกิดจากความเต็มใจ ความสมัครใจ สามารถตัดสินใจได้เอง การมีส่วนร่วมจะช่วยลด ความขัดแย้ง เกิดความรู้สึกร่วมกัน รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น จึงจะทำให้การพัฒนาเกิดความยั่งยืน

3.3 กระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วม

กระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมมีนักวิชาการได้กล่าวถึงกระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้ ประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา (2544) ได้นำแนวคิดของไพรัตน์ เตชะรินทร์ มาสรุปถึงการมีส่วนร่วมว่า บุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กร อาสาสมัครต่าง ๆ ควรมีส่วนร่วมเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาในเรื่องต่อไปนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นใน ชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิด และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหา ของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อขจัดปัญหา และแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน

7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

อรรถัย ก๊กผล (2551, น. 16) กล่าวว่า โดยหลักของการมีส่วนร่วมประชาชน ต้องมีลักษณะการเข้าร่วมตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุด ดังนี้

1. เริ่มต้นตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเอง และถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชน

2. ร่วมคิดด้วยกันว่าจะทำอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน มีสาเหตุอย่างไรและจะจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเป้าหมายอย่างไร

3. ร่วมกันวางแผนดำเนินการ แบ่งงานกันอย่างไร และใครเป็นผู้ดูแล

4. ร่วมดำเนินงานประชาชนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความรู้ความสามารถของตนเอง

5. ร่วมกันติดตามประเมินผลตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกัน ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการตรวจสอบถึงปัญหาอุปสรรค และร่วมกันในการแก้ปัญหา เพื่อให้งานหรือภารกิจดังกล่าวสามารถสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

6. ร่วมรับผลประโยชน์ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมต่อกิจกรรมในชุมชนแล้ว ย่อมที่จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

คณีนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ (2545, น. 14) กล่าวว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งได้เป็น 6 ระดับ โดยจำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะมีจำนวนตรงข้ามกับระดับของการมีส่วนร่วม ยกเว้นในระดับควบคุมโดยประชาชนที่มีทิศทางไปในทางเดียวกัน สามารถแสดงได้ ดังนี้

1. การให้ข้อมูล เป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้วางแผนโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ แต่ไม่เปิดโอกาสให้มีการแสดงข้อคิดเห็น หรือเข้ามาเกี่ยวข้องใด ๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการ การทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรม

2. การเปิดรับความเห็นจากประชาชน โดยที่ผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ข้อมูลมากขึ้นและเพื่อให้ประเด็นในการประเมินผลชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจ การบรรยายให้ประชาชนฟังถึงกิจกรรมและการรับข้อคิดเห็น

3. การปรึกษาหารือ เป็นการเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การเปิดกว้างรับข้อคิดเห็น

4. การวางแผนร่วมกัน เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมที่กว้างขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนและผลที่เกิดขึ้น ให้สำหรับประเด็นที่ซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น กลุ่มที่ปรึกษา การเจรจา

5. การร่วมปฏิบัติ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

6. การควบคุมประชาชนโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมหรือเป็นการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2549, น. 32-33) กล่าวว่า ลักษณะกระบวนการมีส่วนร่วม สามารถจัดแบ่งขั้นตอนได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วยการรับรู้ เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนและร่วมวางแผนกิจกรรม

ขั้นที่ 2 ส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ ประกอบด้วยการเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ และการตัดสินใจ

ขั้นที่ 3 ส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์หรือผลของกิจกรรม หรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 4 ส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินประสิทธิผลของโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ และพิจารณาวิธีการที่จะดำเนินการต่อเนื่องต่อไป ประชาชนจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการคิดเกณฑ์ในการประเมินโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย ซึ่งผลของกระบวนการประเมินนี้จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าไปในกระบวนการมีส่วนร่วมขั้นที่ 1 ซึ่งเป็นขั้นตอนการวางแผนต่อไป

ถวิลวดี บุรีกุล (2552, น. 18-19) กล่าวว่า ลักษณะการให้ประชาชนมีส่วนร่วมนั้นสามารถทำได้หลายระดับขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญต่อประชาชนมากน้อยต่างกัน ซึ่งระดับขั้นของการมีส่วนร่วมมีหลายระดับ เช่น

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation)
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

Arnstein (Arnstein, 1969 อ้างถึงใน อรทัย ก๊กผล, 2552, น. 19-20) กล่าวว่า ลักษณะระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการนำมามีส่วนร่วมของประชาชนไปสู่การปฏิบัติ ต้องเข้าใจว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมการมีส่วนร่วมของประชาชนหลากหลายระดับ ตั้งแต่การให้ประชาชนรับทราบการดำเนินโครงการของประชาชนหลังจากที่ผู้บริหารตัดสินใจแล้ว การจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนและสามารถพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ในอนาคต การเข้าใจเรื่องระดับการมีส่วนร่วมจึงเป็นเรื่องสำคัญ มีนักวิชาการมากมายเสนอตัวแบบการมีส่วนร่วม เช่น ตัวแบบขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมือง หรือ Leader of Citizen Participation แบ่งบันไดการมีส่วนร่วมของประชาชนออกได้เป็น 8 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นการควบคุม (Manipulation)
2. ขั้นการรักษา (Therapy)
3. ขั้นการให้ข้อมูล (Informing)
4. ขั้นการรับฟังความคิดเห็น (Consultation)
5. ขั้นปรึกษาหารือ (Placation)
6. ขั้นการเป็นหุ้นส่วน (Partnership)
7. ขั้นมอบหมายอำนาจ (Delegated Power)
8. ขั้นอำนาจพลเมือง (Citizen Control)

เมื่อพิจารณาจากที่กล่าวมาผู้วิจัยเห็นว่าทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ อรทัย ก๊กผล ได้ให้ความหมายหรือนิยามคำว่ามีส่วนร่วมไว้ข้างต้นแล้ว เห็นว่าเนื้อหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ นั้นจะต้องร่วมมือกันอย่างเต็มที่ ซึ่งเข้ากับการวิจัยที่ตรงตามวัตถุประสงค์จึงได้นำเอามาใช้กับการวิจัยในเล่มนี้ ดังคำที่กล่าวของอรทัย ก๊กผล ว่าแบ่งขั้นตอนในการแสดงความร่วมมือ เป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน ตรงกับการวิจัยนี้ที่ต้องการที่จะสร้างงาน

ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและลงมือปฏิบัติอย่าง เป็นรูปธรรม และนำมาซึ่งผลของการร่วมมือจะทำให้งานนั้นออกมาในทิศทางที่ประชาชนเอง ต้องการอย่างแท้จริง

3.4 ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

สัมพันธ์ อุปลลา (2544, น. 29-30) กล่าวว่า ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา การศึกษาจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศ ที่สำคัญที่สุด ผู้คนในสังคมใดประเทศใดได้รับการศึกษาสูงมากจะฉลาดมาก สังคมนั้นหรือประเทศนั้น จะเจริญรุ่งเรือง เป็นผู้นำ และเป็นมหาอำนาจในที่สุด ในทางตรงกันข้ามหากประเทศใดพลเมือง ส่วนใหญ่ด้อยการศึกษาจะกลายเป็นประเทศที่ล้าหลังเศรษฐกิจตกต่ำ ผู้คนมีชีวิตอยู่อย่าง แร้นแค้นยากจน ต้องขอความช่วยเหลือจากประเทศที่เจริญรุ่งเรืองหรือที่พัฒนาแล้ว เมื่อการศึกษา นับวันแต่จะมีความสำคัญกับการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมทุกชุมชนมากขึ้นเรื่อย ๆ และเพื่อให้มี การศึกษาของชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าต่อความเจริญของสิ่งอื่นชุมชนจะต้องมามีส่วนร่วม รับผิดชอบพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่งสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. ชุมชนต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่มีความจำเป็นต้องร่วมกันพัฒนาการศึกษา ในชุมชนให้เจริญก้าวหน้า เพื่อใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาลูกหลานของชุมชนให้มีคุณภาพ โดยพยายามผลักดันให้เป็นโรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน และท้องถิ่น
2. ชุมชนต้องมามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ เพื่อจัดหาจุดพัฒนาการศึกษา ให้ลูกหลานร่วมกับครูในโรงเรียน โดยร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ให้ได้รับความสำเร็จ
3. ร่วมค้นหาผู้ที่มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นมาเข้าร่วมให้การศึกษาน ในโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น ผสมผสานกับความรู้ สมัยใหม่ที่ทางโรงเรียนจัดให้
4. ชุมชนมาเข้าร่วมในการปฏิบัติงานช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน เช่น การปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบจัด และตกแต่งสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ร่วมรณรงค์หาทุนการศึกษาเพื่อโรงเรียนตลอดทั้งร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดให้มีขึ้น
5. ร่วมตรวจสอบผลการพัฒนาโรงเรียนการจัดการศึกษาของโรงเรียนหาก พบปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นก็มาเข้าร่วมแก้ไขปัญหาและอุปสรรคนั้นร่วมกัน

6. สร้างความภูมิใจในผลงานการพัฒนาศึกษาาร่วมกันโดยชุมชนเข้ามา
รับรู้ความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน และร่วมกันภาคภูมิใจในผลงานการพัฒนาโรงเรียน
การพัฒนาศึกษาที่ประสบผลสำเร็จโดยชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นลำดับตลอดมา
(วิมลศรี อุปรมัยและคณะ, 2529, น. 143-152) ได้กล่าวถึงวิธีการนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียนและ
สถาบันการศึกษาระดับสูง ดังนี้

6.1 การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนด้วยวิธีการจัดให้มีการ
ประชุมปฏิบัติการปกครอง เช่น ให้มีการเยี่ยมชมโรงเรียนจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง
และครู

6.2 การอนุญาตให้ชุมชนใช้โรงเรียนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น
จัดงานมงคลสมรสจัดงานประเพณีประจำปี จัดแข่งกีฬา

6.3 โรงเรียนจัดรายการดนตรีไทยสำหรับประชาชน

6.4 โรงเรียนจัดงานรื่นเริงประจำปี

6.5 เปิดสอนภาคค่ำให้แก่ประชาชนที่อ่านหนังสือไม่ออกเขียนไม่ได้

6.6 โรงเรียนเปิดโอกาสให้ประชาชนใช้บริการห้องสมุด หอประชุม ศูนย์
วัฒนธรรม เพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

6.7 เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้เป็นสถานที่พักผ่อนในวันหยุดสุดสัปดาห์

6.8 จัดอบรมสัมมนาหรือฝึกปฏิบัติการให้กับพนักงานของสถาบันเอกชน
ชุมชนหรือของสถานประกอบการท้องถิ่น

6.9 เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาชมการสาธิตการทดลองเพื่อการ
เผยแพร่ความรู้ไปสู่ประชาชน

6.10 ออกวารสารเผยแพร่กิจกรรมของโรงเรียน

6.11 จัดป้ายประกาศไว้ที่หน้าโรงเรียน เพื่อแจ้งให้ชุมชนทราบว่าขณะนี้
โรงเรียนกำลังทำกิจกรรมที่สำคัญอะไรอยู่ เพื่อเป็นการเชิญชวนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
ในกิจกรรมนั้นด้วย

6.12 เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาใช้ในบริเวณโรงเรียน สนามกีฬา
โรงฝึกงาน โรงละครเพื่อจัดบริการแก่ชุมชนในรูปแบบจัดค่ายพักแรมร่วมกับสมาคมต่าง ๆ และ
ศูนย์เยาวชนต่าง ๆ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการนำทรัพยากรบุคคลมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อ
การศึกษาดังนี้

6.12.1. เป็นวิทยากรในด้านต่าง ๆ แล้วแต่จุดประสงค์การเรียนรู้ และความรู้ความชำนาญความสำเร็จในชีวิตของบุคคลนั้น ๆ

6.12.2. เป็นตัวอย่างแบบอย่างการดำเนินชีวิตให้นักเรียนได้เห็นชีวิต ตัวอย่างแบบอย่างที่แท้จริงของความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เช่น อาชีพ คุณธรรม การเสียสละ การทำประโยชน์แก่ชุมชนและสาธารณะ เป็นต้น

6.12.3. ใ้บุคคลช่วยเหลือกิจกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา เช่น

6.12.3.1 ช่วยเหลือสถานศึกษาในด้านการเงินวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ หรือแรงงาน

6.12.3.2 ให้ข้อเสนอแนะข้อคิดเห็นให้ความร่วมมือในการ ปรับปรุงหลักสูตรกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

6.12.3.3 เป็นกรรมการร่วมในหน่วยงานหรือแผนกต่าง ๆ

6.12.3.4 ช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเช่นช่วยในการ ดูแลเด็กช่วยในการรักษาพยาบาล

6.12.3.5 ช่วยในการสอนชุมชนแต่ละชุมชนประกอบด้วยบุคคล ประเภทต่าง ๆ มีความรู้สามารถต่างกัน มีคนจำนวนมากยินดีที่จะช่วยเหลือโรงเรียน ช่วยสอน นักเรียน สอนครู หรือประชาชนโรงเรียน อาจเชิญบุคคลเหล่านั้นมาช่วยสอนในสาขาวิชา ที่เขาชำนาญหรือถนัดแก่ครูนักเรียนคนงานภารโรงและประชาชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540, น. 23) ได้กล่าวถึง การพัฒนาการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาจะได้ผลอย่างแท้จริงมีประสิทธิภาพ ถ้าหากชุมชนส่วน ร่วมรับผิดชอบอย่างจริงจังจึงสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. ชุมชนต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่ต้องร่วมมือพัฒนาการศึกษาให้เจริญ
2. ชุมชนต้องมาเข้าร่วมวิเคราะห์เพื่อหาจุดพัฒนาการศึกษาโดยร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้สำเร็จ
3. ร่วมค้นหาผู้มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นเข้ามาร่วมให้การศึกษาร ในโรงเรียนให้สอดคล้องกับความรู้สมัยใหม่ทันสมัย
4. ชุมชนร่วมพัฒนาช่วยเหลือโรงเรียน เช่น ปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบสิ่งก่อสร้างหาทุนเพื่อพัฒนาโรงเรียนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น

5. ร่วมตรวจผลการพัฒนาโรงเรียน การจัดการศึกษานอกโรงเรียนหากพบปัญหาพร้อมกันแก้ไข

6. สร้างความภูมิใจในผลงานร่วมกันโดยชุมชนรับรู้ความก้าวหน้าของโรงเรียน กรเกล้า แก้วโชติ (2554, น. 9) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง หมายถึง การที่ผู้ปกครองตั้งใจเข้ามาให้ความร่วมมืออย่างต่อเนื่องและเป็นระบบในการให้ข้อเสนอแนะ การแสดงความคิดเห็น การร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงานและร่วมประเมินผลด้วยเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ทั้งในด้านการบริหารจัดการด้านวิชาการ และด้านการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาที่โรงเรียนตั้งไว้

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา คือ การที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยมีกระบวนการตั้งแต่การรับรู้หน้าที่ในการร่วมมือรับผิดชอบในการพัฒนาการศึกษา เข้ามาช่วยกันหาปัญหา เสนอแนะ ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้สำเร็จ การจัดทำโครงการต่าง ๆ การเชิญวิทยากร หรือผู้มีความรู้เข้ามาให้ความรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างทักษะหรือแก้ปัญหาทางการศึกษาบางอย่าง มีส่วนช่วยในการทำนุบำรุงสถานที่หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา ติดตามผล รวมถึงรับผลประโยชน์ร่วมกันอีกด้วย

4. แนวคิดเรื่องการเรียนปนเล่น (Play + Learn = PLEARN)

4.1 ความหมายของการเรียนปนเล่น (Play + Learn = PLEARN)

วารภรณ์ รักวิชัย (2535, น. 112) กล่าวว่า การสอนแบบเรียนปนเล่น ครูจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายของการเล่นแต่ละอย่างว่าการเล่นอย่างนั้นจะเกิดประโยชน์อย่างไรบ้างจะเป็นการช่วยฝึกทักษะต่าง ๆ ให้เด็ก แต่ถ้าครูมีจุดมุ่งหมายเฉพาะให้กับเด็กจะทำให้เด็กมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิชาญ ไทยแท้ (2545, น. 8) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเรียนปนเล่น เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เลือกสิ่งที่จะเล่น และเรียนรู้อย่างอิสระสามารถนำข้อมูลของตนเองที่ได้จากการเล่น มาเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับเนื้อหาในบทเรียน และสามารถนำผลการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การสอนแบบเรียนปนเล่นจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ดีในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยผู้เรียนทุกชั้นตอน สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากตนเอง จากประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นและการเรียน และสามารถนำผลจากการเรียนรู้มาเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับเนื้อหาในบทเรียนได้เป็นอย่างดีโดยมีสาระสำคัญของการสอนแบบเรียนปนเล่น คือ

1. เป็นเรื่องที่น่าสนใจ
2. เป็นการเรียนรู้ที่ง่าย
3. เป็นการบูรณาการเรียนรู้
4. นักเรียนใช้ความสามารถหลายด้าน
5. มีความสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน
6. เรียนรู้ และนำมาเป็นข้อสรุปด้วยตนเอง
7. เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับเนื้อหาในบทเรียน
8. ข้อสรุปของตนเอง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

รวานท์รี (Rowtree, 1981, p. 219) กล่าวว่า การสอนแบบเรียนปนเล่น (Play way) หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่นำมาสอนความรู้หรือความชำนาญ ซึ่งครูต้องการการจูงใจนักเรียนให้เรียนรู้ กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กคิดว่าเป็นการเล่น จากความหมายนี้แสดงให้เห็นว่าวิธีการใด ๆ ก็ตามที่ครูนำมาจูงใจเด็กให้อยากเรียนรู้และเป็นกิจกรรมที่เหมือนกับการเล่น ครูอาจใช้เพลง เกม กิจกรรม การนับ การหยิบจับสิ่ง อุปกรณ์ต่าง ๆ การแข่งขันตามกติกาต่าง ๆ ที่ต้องการให้นักเรียนได้รับรู้ตามเนื้อหาบทเรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมที่เหมือนกับการเล่นเป็นจุดสำคัญ

สรุปได้ว่า การสอนแบบเรียนปนเล่นเป็นการสอนที่ทำให้เด็กได้เล่นได้แสดงได้ร้องเพลง ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการเล่นควบคู่กับการเรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมที่เหมือนกับการเล่นเป็นจุดสำคัญ

4.2 ความสำคัญของการเล่นกับเรียนการสอน

อรวรรณ บรรจงศิลป์ (2542 : 165) กล่าวถึง บทบาทสำคัญของการเล่นที่มีต่อเด็กดังต่อไปนี้

1. การเล่นเป็นความสุขของเด็ก
2. การเล่นเป็นการตอบสนองความต้องการของเด็ก ในด้านความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น ความต้องการทางกาย ทางจิตใจ และช่วยทดแทนความต้องการหรือความอยากเป็นของเด็ก
3. การเล่นเป็นการเรียนรู้ของเด็ก ช่วยให้การเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว การเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง การเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการเรียนรู้หน้าที่ความรับผิดชอบของบุคคลต่อสังคม

4. การเล่นเป็นการทำงานของเด็ก เด็กจะเล่นเลียนแบบการทำงานของผู้ใหญ่ ถ้าผู้ใหญ่จัดการเล่นให้ถูกทางจะเป็นการแบ่งเบาภาระและเป็นการฝึกเด็กให้รักการทำงาน

5. การเล่นเป็นการเตรียมชีวิตเด็ก การเล่นเป็นการช่วยเสริมสร้างการรู้จักพึ่งตนเองของเด็ก การเล่นจะฝึกให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิต

6. การเล่นเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ

6.1 ทางด้านร่างกาย ส่งเสริมสุขภาพให้เด็กได้เคลื่อนไหวได้ใช้พลังงานในส่วนที่เกินไปในการเล่น ช่วยให้สุขภาพสมบูรณ์

6.2 ทางด้านอารมณ์และจิตใจการเล่นช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจที่มั่นคง

6.3 ทางด้านสังคม การเล่นเป็นแนวทางที่จะช่วยให้เด็กมีโอกาสฝึกเข้าสังคมเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น

6.4 ทางด้านสติปัญญา ขณะเล่นเด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทุกด้าน เด็กจะรวบรวมสิ่งเหล่านี้เข้าด้วยกัน ทำให้เกิดเป็นความคิดและนำไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเล่นจะช่วยเด็กมีความคิดริเริ่ม และส่งเสริมให้เกิดจินตนาการอันเป็นการแสดงถึงความก้าวหน้าทางระดับสติปัญญาของเด็ก

ลักขณา สกุลลิขเรศสีมา (2542, น. 317) กล่าวว่า การเล่นช่วยพัฒนาความเจริญเติบโตของเด็กในหลายด้าน เช่น

1. สนองความต้องการรวมกลุ่ม ซึ่งสำคัญต่อชีวิตจิตใจเด็ก อาทิ ช่วยเสริมทักษะในการอยู่รวมกลุ่ม เล่นเป็นกลุ่มและจะช่วยให้เข้าใจการทำงานเป็นกลุ่มในอนาคต เช่น รู้จักเป็นผู้นำ เป็นผู้ตาม เคารพกฎวินัย รู้จักแพ้ รู้จักชนะ รู้จักอภัย

2. ช่วยพัฒนาความแข็งแรงของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย ทำให้เด็กมีสุขภาพดี

3. การเล่นเป็นหนทางระบายอารมณ์เคร่งเครียด อารมณ์ที่ไม่พึงปรารถนา

4. ช่วยส่งเสริมความนึกคิด การเข้าใจโลก สังคม และชีวิต

5. การเล่นเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงตัวในด้านต่าง ๆ การได้มีโอกาสเช่นนี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับสุขภาพจิตที่ดี

6. การเล่นช่วยให้เด็กเข้าใจตนเองจากการเล่นกับเพื่อน เด็กจะเรียนรู้ว่าเพื่อนเข้าใจตัวเขาอย่างไร เขาเข้าใจเพื่อนอย่างไร อะไรที่เขาชอบและไม่ชอบเกี่ยวกับเพื่อน อะไรที่เพื่อนชอบและไม่ชอบเกี่ยวกับตัวเขา

7. การเล่นเกมสามารถพัฒนาการรับรู้ถึงความรู้สึกของผู้อื่นที่มีต่อตัวเด็กเอง และที่เด็กมีต่อเพื่อน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อการนำไปใช้ในชีวิตรทางกรงานและสังคมใน ภายหน้า

ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ (2543, น. 132) กล่าวว่า เด็กทุกคนควรที่จะได้รับโอกาสใน การเล่นเกม ถ้าหากยิ่งได้เล่นมาก จะยิ่งฉลาด และมีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการที่กว้างไกล รวมถึงมีส่วนช่วยในการพัฒนากล้ามเนื้อในส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ได้ฝึกทักษะความสามารถด้าน ต่างๆ ได้ผ่อนคลายจากความเครียด ได้รู้จักกับการปรับตัวเข้ากับคนอื่น เพราะในการเล่นบางครั้ง การเล่นเกมก็มีการเล่นเป็นกลุ่ม เด็กที่มีโอกาสได้เล่นมาก ๆ จึงมีแนวโน้มเป็นเด็กที่ทั้งฉลาด ร่าเริง แจ่มใส และมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง

อัจฉรา ชีวพันธ์ (2550, น. 5) กล่าวว่า “การเล่น” ประกอบการเรียนการสอน จัดเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยกระตุ้นความสนใจให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี เป็นแรงจูงใจให้นักเรียน ได้เห็นคุณค่าและเกิดความเข้าใจในบทเรียนได้ดีหรือรวดเร็วยิ่งขึ้น กิจกรรมการเล่นประกอบ การสอนยังสามารถช่วยฝึกทักษะเฉพาะด้านให้กับนักเรียน เช่น ทักษะการใช้ภาษา การฟัง การสังเกต ให้เกิดขึ้นควบคู่ไปกับความสนุกสนานอีกด้วย กิจกรรมการเล่นเมื่อนำมาใช้ใน การประกอบการสอนวิชาใดก็ตาม ควรมีการดัดแปลงให้เหมาะสมกับเนื้อหา ตลอดจนต้อง คำนึงถึงความสามารถของนักเรียนเป็นหลักด้วย ซึ่งโดยทั่วไปแล้วกิจกรรมการเล่นสามารถ นำมาใช้ได้ดีกับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา เพราะมีสิ่งกระตุ้นความสนใจควบคู่ไปกับ การเคลื่อนไหวและทำให้ความสนุกสนานตลอดเวลา เนื่องจากการเล่นยังเป็นการเคลื่อนไหวตาม ธรรมชาติ ซึ่งเลนเนอร์ (Lerner, 1981, p. 217) ยังได้กล่าวอีกว่า เด็กมีความต้องการในการเล่น มาก เนื่องจากการเล่นทำหน้าที่และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็ก และได้กล่าวถึงบทบาทของ การเล่นในการเจริญเติบโตของเด็กว่า กิจกรรมการเล่นโดยธรรมชาติของเด็กมีส่วนอย่างมากใน การส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านความรู้ทางภาษา การเคลื่อนไหว และทักษะสังคม

4.3 ขั้นตอนและวิธีการเรียนปนเล่น

วิชาญ ไทยแท้ (2545, น. 10-11) อธิบายว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามแบบเรียนปนเล่น สามารถทำได้อย่างหลากหลายวิธี แต่สิ่งที่คุณสอนต้องคำนึงถึงอยู่ตลอดเวลา คือ ผู้เรียนจะต้องได้เลือกสิ่งที่ต้องการจะเล่นและต้องการที่จะเรียนรู้อย่างอิสระ โดยที่ผู้เรียนเป็นผู้ ที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถสรุปขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นศึกษาความต้องการและความสนใจของผู้เรียน โดยสังเกตจากสิ่ง
ที่ผู้เรียนต้องการเรียนรู้ สังเกตจากสิ่งที่คุณเรียนมีความสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์สิ่งที่สังเกตเห็น สิ่งที่คุณเรียนแสดงความต้องการ โดย
เลือกสรรสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และเลือกสิ่งที่คุณเรียนต้องการเล่นอย่างอิสระ

ขั้นที่ 3 ขั้นการวางแผนการเรียนรู้และการเล่น โดยร่วมกันกำหนดจำนวน
ผู้เรียนในการเรียนรู้การเล่น ผู้เรียนแต่ละกลุ่มต้องทำการเลือกหัวหน้า รองหัวหน้า และแบ่งหน้าที่
รับผิดชอบในการนำวัสดุ อุปกรณ์ มาใช้ในการดำเนินกิจกรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นการเล่นและการเรียนรู้อย่างอิสระ โดยให้คุณเรียนแต่ละกลุ่มได้เลือก
กิจกรรมที่อยากเรียนตามความสนใจ ซึ่งผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะต้องลงมือปฏิบัติกิจกรรมตาม
การวางแผน

ขั้นที่ 5 ขั้นรายงานผลการเรียนรู้และการเล่น โดยให้คุณเรียนแต่ละกลุ่ม ทำการ
คัดเลือกตัวแทนกลุ่มเพื่อร่วมกันอภิปรายถึงการเรียนรู้และการเล่น ผู้เรียนแต่ละคนต้องนำผลจาก
การเล่นหรือการเรียนรู้มาสร้างเป็นข้อสรุปของตนเอง ตัวแทนกลุ่ม และทำการรายงานผลตาม
ข้อสรุปของตนเอง

ขั้นที่ 6 ขั้นสรุปผลการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการเล่น โดย
ผู้เรียนและครูต้องร่วมกันอภิปรายถึงสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้และการเล่น รวมถึงอภิปรายถึงข้อสรุป
จากการที่มีตัวแทนกลุ่มออกมารายงาน อภิปรายถึงสิ่งที่ได้เล่นโดยมีการเชื่อมโยงความความรู้
กับเนื้อหาในบทเรียน และร่วมกันเสนอแนะหรือให้ข้อคิดเห็นการดำเนินกิจกรรมอย่างอิสระ

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2550, น. 5) ให้ข้อเสนอแนะการนำการเล่นมาใช้ประกอบการเรียน
การสอน ดังนี้

1. การเล่นต้องมีส่วนช่วยในการฝึกฝนและทบทวนบทเรียน
2. การเล่นต้องส่งเสริมให้นักเรียนได้ประโยชน์และเห็นคุณค่าในการเรียน
ด้วยไม่ใช่แค่การเล่นเพื่อความสนุกสนานเพียงอย่างเดียว
3. ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเล่น ควรใช้เวลาช่วงสั้น ๆ คำสั่งและกติกา
ในการเล่นต้องชัดเจน ไม่ซับซ้อน
4. ครูควรควบคุมและดูแลการเล่นให้อยู่ในขอบเขตที่ไม่รบกวนการเรียนรู้
ห้องเรียนข้างเคียง ถ้าหากการเล่นใดที่คุณผู้สอนเห็นว่าไม่เหมาะสมที่จะใช้เล่นในชั้นเรียน ก็ควร
ดำเนินการหาสถานที่ใหม่

5. ถ้าหากเป็นการเล่นในรูปแบบใหม่ ๆ ต้องให้นักเรียนเข้าใจถึงความมุ่งหมายและวิธีการในการเล่นอย่างชัดเจน กำหนดระยะเวลาในการเล่นให้แน่นอน

6. การเล่นแต่ละครั้ง ครูจะต้องเน้นย้ำให้นักเรียน เล่นตามกฎกติกา กฎเกณฑ์หรือระเบียบที่วางไว้ จากนั้นทำการสาธิตการเล่นที่ถูกต้องให้นักเรียนดูอย่างชัดเจน

7. ครูต้องเน้นย้ำเรื่องของความมีน้ำใจนักกีฬา เนื่องจากความสำคัญของการเล่นไม่ได้อยู่ที่การแพ้หรือชนะ แต่อยู่ที่การแสดงน้ำใจต่อกัน การให้ความร่วมมือ และการที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างทั่วถึง

8. ในกรณีที่การเล่นมีวัตถุประสงค์หรืออุปกรณ์ประกอบการเล่นต่าง ๆ ควรจัดเก็บไว้เป็นชุด ๆ ตามชนิดของการเล่น ซึ่งอาจจัดใส่ซองเป็นชุด ๆ ทำการเขียนชื่อ ความมุ่งหมายของการเล่นประกอบไว้ ทำการจัดเก็บไว้เป็นส่วนกองกลางที่ครูคนอื่น ๆ จะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งจะช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่ายรวมถึงประหยัดแรงงานได้อีกด้วย

สรุปได้ว่า ขั้นตอนและวิธีการเรียนปนเล่นเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กหรือผู้เรียนที่ชื่นชอบในการเล่น ชอบในการแข่งขัน ความอยากรู้อยากเห็นที่จะทดลอง อีกทั้งยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้กับเด็กหรือผู้เรียน เนื่องจากการเล่นทำให้เด็กหรือผู้เรียนได้ฝึกความสามารถในการรับรู้ เสริมสร้างความคิดในหลาย ๆ ด้าน ดังนั้นหากครูผู้สอนสามารถที่จะสร้างสรรค์หรือดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เล่นควบคู่ไปกับการได้ความรู้ก็จะสามารถช่วยพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้กับผู้เรียนได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

5. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้

5.1 ความหมายของการเรียนรู้ (Learning)

Cronbach (1954, p. 347) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการแสดงที่ให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับมา

Hilgard และ Bower (2013, p. 181) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สามารถทำให้เห็นถึงพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงที่มีผลมาจากการฝึกฝนและประสบการณ์ แต่ไม่ใช่ผลจากการตอบสนองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น สัญชาตญาณ วุฒิภาวะ หรือการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวของร่างกาย เช่น ความเมื่อยล้า พิษของยา เป็นต้น

อุษา คงทอง (2553, น. 20) กล่าวว่า การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรม การพัฒนาทางความคิดและความสามารถ โดยอาศัยประสบการณ์และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม

เสรี วงษ์มณฑา (2556) กล่าวว่า การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสมอง ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม โดยการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกรูปแบบ เพียงแค่ผู้เรียนต้องเปิดหู เปิดตา และเปิดใจให้กว้างอย่างไร้อคติ พร้อมทั้งจะรับความรู้จากการเรียนรู้นั้น ผู้เรียนก็จะได้พบความรู้ใหม่จนเกิดเป็นการเรียนรู้

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ (Learning) คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลหนึ่ง ซึ่งได้มาจากการได้รับประสบการณ์แล้วเกิดการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านสมอง หรือทางด้านจิตใจ หลังจากนั้นจึงทำให้เกิดผลของการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมที่แสดงออก

5.2 ลักษณะของการจัดการเรียนรู้

วรารภรณ์ ศรีวิโรจน์ (ม.ป.ป., น. 3-4) กล่าวว่า ลักษณะการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ครูสอนและผู้เรียน
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมของผู้เรียน 3 ด้าน ได้แก่ พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) และจิตพิสัย (Affective Domain) (Bloom, 1956)
3. ผู้สอนต้องใช้ความรู้ทั้งทางด้านวิชาการ (ศาสตร์) และทักษะ วิธีการ หรือเทคนิค (ศิลป์)

5.3 หลักการจัดประสบการณ์เรียนรู้

วรารภรณ์ ศรีวิโรจน์ (ม.ป.ป., น. 3-4) กล่าวว่า หลักการจัดประสบการณ์เรียนรู้ มีดังนี้

1. จัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และผลการเรียนรู้ หากเป็นทักษะปฏิบัติ ควรเป็นทักษะที่ปฏิบัติแล้วทำให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ตามวัตถุประสงค์
2. จัดประสบการณ์ที่ผู้เรียนพึงพอใจ สนุกสนาน มีความน่าสนใจ ไม่ซ้ำซากจำเจ และมีประโยชน์ต่อการที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนมากยิ่งขึ้น
3. จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถทางด้านร่างกายของผู้เรียน ที่ผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติได้ ควรคำนึงถึงประสบการณ์เดิมที่ผู้เรียนมีอยู่ เพื่อทำการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประสบการณ์เรียนรู้ใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้
หลาย ๆ ด้าน

5. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ควรมีการจัดกิจกรรม
ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสในการเรียนรู้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย
ของเอ็ดการ์ เดล (Edgar Dale) นักการศึกษาชาวอเมริกันที่ได้จัดลำดับความสำคัญของการเรียนรู้
เป็นกรวยประสบการณ์ ดังนี้

1) ประสบการณ์ตรง (Direct experience) คือ การเรียนรู้ที่ต้องใช้ของ
จริงหรือการให้ผู้เรียนได้ลงมือค้นคว้า ทดลอง หรือการปฏิบัติด้วยตนเองจริงๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้
ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการเรียนรู้จริง

2) ประสบการณ์รอง (Contrived experience) คือ การใช้หุ่นจำลองแทน
ของจริง ในกรณีที่ไม่สามารถจัดประสบการณ์ตรงได้

3) ประสบการณ์นาฏการ (Dramatized experience) คือ การแสดง
ละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติ ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดง สิ่งเหล่านี้จะทำให้มีการ
เรียนรู้จากการกระทำ ย่อมทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องราวและสามารถจำเรื่องราวได้ ส่วนผู้เรียนที่เป็น
ผู้ดูจะจดจำและสนใจได้มากกว่าการเรียนรู้วิธีอื่น ๆ

4) การสาธิต (Demonstration) คือ การแสดงให้ชมเป็นลำดับขั้น เช่น
การสาธิตการทดลองทางวิทยาศาสตร์ การสาธิตการประกอบอาหาร โดยอาจให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม
ในการสาธิตเพื่อให้สามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น

5) การศึกษานอกสถานที่ (Fieldtrip) คือ การให้ผู้เรียนมีโอกาสดู การ
เห็น และซักถาม รวมถึงใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดความคิด การมองเห็นถึงปัญหา
และนำมาซึ่งความรู้จากประสบการณ์ตรง

6) นิทรรศการ (Exhibition) อาจจัดเองหรือไปชมนิทรรศการ ทำให้ผู้เรียน
ได้ดู ได้เห็น ได้สัมผัส จับต้อง และซักถาม เพื่อก่อให้เกิดเป็นความรู้และความคิดที่มากกว่า
การสร้างประสบการณ์ที่เป็นนามธรรม

7) ภาพยนตร์และโทรทัศน์ (Movie and Television) คือ การให้ผู้เรียนได้
เห็นทั้งภาพและเสียงที่ใกล้เคียงกับของจริงมากที่สุด

8) การบันทึกเสียง วิทยู และภาพนิ่ง (Sound recording, Radio and
Slide) ได้แก่ แผ่นเสียง แถบบันทึกเสียง วิทยู สไลด์ รูปภาพ ฯลฯ ที่ผู้สอนต้องเลือกมาให้ผู้เรียนได้
ยินเสียงหรือเห็นภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง

9) ทศนสัญลักษณ์ (Visual symbols) ได้แก่ แผนที่ แผนภูมิ เป็นสัญลักษณ์ที่มีส่วนช่วยในการประกอบการอธิบาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างรวดเร็วและชัดเจน

10) สัญลักษณ์ของภาษา/วจนสัญลักษณ์ (Verbal symbol) ได้แก่ สิ่งที่เป็นคำพูดจากตัวหนังสือ หรือภาษา ที่เป็นนามธรรมมากที่สุด แต่ก็ยังมีความจำเป็นในการเสริมประสบการณ์การเรียนรู้อื่น ๆ

5.4 หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร จุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ และลักษณะเนื้อหาวิชา

2. ต้องมีเหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน

3. มีการจัดเรียงเนื้อหาตามลำดับขั้นตอน

4. มีการใช้สื่อหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสม

5. ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมรวมถึงการประเมินผล

6. ส่งเสริมกระบวนการคิดและส่งเสริมทักษะทางด้านต่าง ๆ

7. มีการใช้เทคนิคกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย

8. มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย และเหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรม

และผู้เรียน

9. ส่งเสริมผู้เรียนมีความสุข มีเจตคติที่ดีในรายวิชานั้น ๆ และอยากที่จะเรียนรู้

มากยิ่งขึ้น

5.5 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

วรภรณ์ ศรีวิโรจน์ (ม.ป.ป., น. 3-4) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถทำได้หลากหลายกระบวนการ เช่น กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการสร้างเจตคติ กระบวนการสร้างค่านิยม กระบวนการแบบกลุ่ม กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ กระบวนการสร้างความตระหนักรู้ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสร้างความคิดสร้างสรรค์ กระบวนการทางคณิตศาสตร์ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการทางภาษา รวมถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยหลัก 9 ประการ ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด

ส่วนมากใช้ในการสอนคำนิยามศัพท์ แนวคิดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดเป็น เบื้องต้นก่อนการเรียนรู้เนื้อหาอื่น ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

- 1.1 การรับรู้
- 1.2 สังเกตและคิด
- 1.3 จำแนกลักษณะร่วมและสรุป
- 1.4 ทดสอบความเข้าใจ
- 1.5 สรุปแนวทางความคิด

2. กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

เป็นกระบวนการที่มีเทคนิคตั้งแต่การรับรู้ การจำ การเข้าใจ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 2.1 สร้างความคิดรวบยอด
- 2.2 การอธิบาย
- 2.3 การรับฟัง
- 2.4 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์
- 2.5 วิเคราะห์ วิจารณ์
- 2.6 สรุป

3. กระบวนการปฏิบัติ

เป็นกระบวนการให้ผู้เรียนฝึกฝน มักใช้กับการจัดการเรียนรู้ประสบการณ์ด้านทักษะ ดังนี้

- 3.1 การสังเกตและการรับรู้
- 3.2 การทำตามแบบ
- 3.3 การทำเองโดยไม่มีแบบ
- 3.4 การฝึกให้เกิดความชำนาญ

4. กระบวนการสร้างเจตคติ

ตามหลักสูตรการศึกษา มีการกำหนดคุณลักษณะ และเจตคติที่พึงประสงค์ สิ่งเหล่านี้ต้องใช้กระบวนการและระยะเวลา และทำการสอดแทรกตามหัวข้อประสบการณ์ที่ผู้เรียนควรได้อย่างเหมาะสม มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 4.1 การสังเกต
- 4.2 การวิเคราะห์
- 4.3 การสรุป

5. กระบวนการสร้างค่านิยม

ค่านิยม เป็นส่วนหนึ่งของคุณธรรมที่ต้องเน้นคล้ายเจตคติ แต่ค่านิยมเป็นการยอมรับและนำไปปฏิบัติ มีขั้นตอนดังนี้

- 5.1 สังเกตและความตระหนัก
- 5.2 การวิเคราะห์
- 5.3 การเลือกกำหนดเป็นค่านิยม
- 5.4 เห็นคุณค่าและนำไปปฏิบัติ
- 5.5 สรุปเป็นค่านิยมของตนเอง

6. กระบวนการกลุ่ม

เป็นการฝึกฝนให้มีความคุ้นเคยและเกิดการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ควรดำเนินการดังนี้

- 6.1 เลือกผู้นำกลุ่ม
- 6.2 กำหนดจุดประสงค์และวิธีการ
- 6.3 รับฟังความคิดเห็นจากสมาชิก
- 6.4 สรุปผล

7. กระบวนการความรู้ความเข้าใจ

เป็นกระบวนการที่ใช้ในการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย สิ่งที่ต้องการพัฒนา คือเนื้อหาสาระ ดังนี้

- 7.1 สังเกตและตระหนัก
- 7.2 วางแผนกำหนดแนวทาง
- 7.3 แบ่งความรับผิดชอบไปแสวงหาความรู้
- 7.4 พัฒนาความรู้ความเข้าใจ
- 7.5 สรุปสาระสำคัญ

8. กระบวนการสร้างความตระหนัก

ให้ผู้เรียนสนใจรับรู้ในประสบการณ์ ปรัชญาการณในด้านความหมายความเป็นไปต่าง ๆ จนเห็นความสำคัญ และความจำเป็นของปัญหา มีขั้นตอนดังนี้

- 8.1 สังเกต
- 8.2 วิจากรณ
- 8.3 สรุปผล

9. กระบวนการแก้ปัญหา

เป็นการหาคำตอบหรือแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างมีหลักการ ดังนี้

- 9.1 สังเกต
- 9.2 วิเคราะห์
- 9.3 สร้างทางเลือก
- 9.4 เก็บรวบรวมข้อมูลหรือทดสอบ
- 9.5 สรุปผล

10. กระบวนการความคิดสร้างสรรค์

ให้ผู้เรียนคิดเชื่อมโยงสิ่งที่อยู่ใกล้กัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ให้รวมกันอยู่เป็นรูปแบบใหม่ มีขั้นตอนดังนี้

- 10.1 เตรียมข้อมูล
- 10.2 รวบรวมข้อมูลและปล่อยความคิดไว้เงียบ ๆ
- 10.3 เชื่อมโยงความคิด
- 10.4 ทดสอบความคิดและพิสูจน์ให้เห็นจริง

ซึ่งกระบวนการที่ผู้วิจัยได้เลือกมาสำหรับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน คือ กระบวนการสร้างความตระหนัก ซึ่งประกอบด้วย การสังเกต การวิจารณ์ และการสรุปผล

5.6 กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

วราภรณ์ ศรีวิโรจน์ (ม.ป.ป., น. 9) กล่าวว่า กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมี ดังนี้

1. การซักถาม และการอภิปราย เป็นการตั้งคำถามให้ช่วยกันตอบคำถาม เป็นรายบุคคล รายกลุ่ม ต้องมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนหรือกิจกรรม อีกทั้งหัวข้อในการอภิปราย เป็นข้อความหรือคำถามก็ได้ อธิบายการแสดงเหตุผลสนับสนุน ได้แย้ง โดยไม่แบ่งฝ่าย อาจให้ผู้เรียนทุกคนทำการเขียนสรุปผลการอภิปรายความรู้ โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้บันทึกการอภิปราย และตรวจสอบการเขียนเพื่อทำการพิจารณาและประเมินผล

2. การค้นหา เป็นการศึกษาค้นคว้าหาความรู้หรือข้อมูลเพิ่มเติม

3. เกม การปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้จากการเล่น มีวิธีการเล่นแบบกระบวนการกลุ่ม ซึ่งจะคละตามความเหมาะสมของวัยและประสบการณ์ โดยมีจุดประสงค์ของการเล่นภายใต้การศึกษาเรื่องนั้น ๆ

4. กิจกรรมกลุ่ม การปฏิบัติกิจกรรมที่ต้องมีผู้ร่วมกิจกรรมมากกว่า 2 คน ขึ้นไป อาจเป็นคู่หรือเป็นกลุ่มก็ได้ตามความเหมาะสมของกิจกรรม ซึ่งเนื้อหาในกิจกรรมจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับเนื้อหาในเรื่องนั้น ๆ

5. การลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการกระทำที่ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การเรียนรู้โดยการอ่าน การโต้ตอบ การวิเคราะห์ การเล่นเกม จนเกิดการจำ การเข้าใจ และผู้เรียนสามารถที่จะนำไปใช้ในการลงมือปฏิบัติได้จริง

5.7 บทบาทครู

วารภรณ์ ศรีวิโรจน์ (ม.ป.ป., น. 9-10) กล่าวว่า บทบาทครู มีดังนี้

1. การให้คำแนะนำ

1.1 ครูต้องชี้แนะกิจกรรม หัวข้อในการศึกษาค้นคว้าหรือสถานการณ์ ซึ่งอาจเป็นสถานการณ์จริง หรือสถานการณ์จำลองก็ได้ ให้เป็นตามหลักสูตรหรือสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา โดยครูผู้สอนต้องเตรียมเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรม ซึ่งอาจให้ผู้เรียนเป็นคนกำหนดเองหรือครูผู้สอนปรับแก้ให้เป็นไปตามหลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 ครูต้องชี้แนะถึงวิธีดำเนินการ โดยให้คำปรึกษา ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูล วิธีการทำงานร่วมกัน การใช้สื่อ รวมถึงแหล่งเรียนรู้

2. การกำกับดูแลกิจกรรม

2.1 กำกับดูแลการทำงาน โดยแนะนำการปฏิบัติและการทำงานร่วมกัน ให้ดำเนินการเป็นไปอย่างถูกวิธี ถูกต้องตามรูปแบบจารีตประเพณี มีความตระหนักรู้ รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น รับผิดชอบ คิดและทำอย่างสร้างสรรค์ ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ

2.2 ประเมินผลตามสภาพจริง โดยสังเกตพิจารณาระหว่างปฏิบัติงานตามขั้นตอนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ความถูกต้องหรือความเรียบร้อยของผลงาน ครูผู้สอนอาจพิจารณาประกอบกับผลการประเมินตนเองของผู้เรียน และการที่ผู้เรียนให้ประเมินโดยเพื่อน รวมถึงข้อคิดเห็นของผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

6. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหนังสือใหญ่

พิชัย อินทรกำเนต (2557, น. 31) กล่าวว่า หนังสือใหญ่เป็นมหรสพชั้นสูง เป็นการแสดงที่รวบรวมนำเอาศิลปะหลากหลายแขนงเข้าด้วยกัน หรือไว้ในงานเดียวกัน ทั้งยังต้องอาศัยกำลังคน กำลังแรง และกำลังทรัพย์มากที่จะใช้ในการการแสดงแต่ละครั้ง ทำให้ยากมากที่คนรุ่นหลังจะได้เห็นการแสดงหนังสือใหญ่เหมือนแบบโบราณ

สุจิตรา มาถาวร (2541, น. 78) กล่าวไว้ว่า หนังสือใหญ่ หมายถึง หนังสือสัตว์แกะฉลุ ตามลวดลายตัวละครเรื่อง รามเกียรติ์ นิยมใช้หนังสือ ในการแกะฉลุมากกว่าหนังสือกระป๋อง เนื่องจากหนังสือ มีความบางกว่าหนังสือกระป๋องและเมื่อหนังสือแห้งมักไม่ยุบ

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2532, น. 194) กล่าวไว้ว่า หนังสือใหญ่ หมายถึง หนังสือสัตว์แกะสลัก ลวดลายเป็นตัวละครเรื่อง รามเกียรติ์ ประดับเทวสถานประสาทปาปวน นครวัด ยุคเขมร พุทธศตวรรษที่ 15-16 และปราสาทหินพิมายพนมรุ้ง แต่ไม่พบในบริเวณราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา หรืออาจเป็นเพราะไม่มีผู้ชำนาญการแกะสลักบนปราสาทหินในเขมรที่แสดงรูปด้านข้างเป็นส่วนมาก หนังสือจึงแสดงรูปด้านข้างเกือบทั้งหมด และเป็นไปได้มากที่การเผยแพร่ เรื่อง รามเกียรติ์ด้วย หนังสือใหญ่จะแพร่กระจายออกมาจากอาณาจักรเขมรโบราณ ซึ่งเรียกว่า หนังสือสแบก หรือหนังสือสแบก และในวรรณคดีเรื่อง สมุทโฆษคำฉันท์ แต่งในสมเด็จพระนารายณ์มหาราชในสมัยกรุงศรีอยุธยา

มนตรี ตราโมท (2518, น. 10) กล่าวไว้ว่า หนังสือใหญ่เท่าที่พบในชาติอื่น ๆ ตัวหนังสือจะมีขนาดเล็กแบบหนังสือตะลุงทั้งนั้น แต่หนังสือของชาวมอญจะมีขนาดใหญ่เท่ากับหนังสือของไทย ซึ่งจะติดไว้เป็นเครื่องประดับบ้านของเจ้านายและข้าราชการผู้ใหญ่ แต่การแสดงหนังสือที่มีอยู่ในปัจจุบัน ล้วนเป็นหนังสือเล็ก ๆ ขนาดเท่ากับหนังสือตะลุง จึงพอจะสันนิษฐานได้ว่า ชาวมอญเคยมีหนังสือใหญ่แสดงมาแต่โบราณและได้หมดความนิยมลงจนสูญหายไป เพราะฉะนั้น นอกจากการเอาแบบแผนเรื่องการฉลุหนังสือเป็นภาพเซต ซึ่งไม่ทราบว่ามีมาจากไหนแล้ว การแสดงหนังสือขนาดใหญ่นี้จะมีการเอาอย่างกันก็เห็นจะเป็นระหว่างไทยกับชาวมอญ

เสถียร ช่างเกตุ (2537, น. 8) กล่าวไว้ว่า หนังสือของเขมรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับหนังสือของประเทศไทยมี 2 ชนิด คือ หนังสือสแบก ซึ่งเป็นชื่อเรียก หนังสือใหญ่ของเขมร คือ คณะหนังสือสแบกกรม วัดปราสาทสิริ ซึ่งเคยมาแสดงที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 4-27 เมษายน พ.ศ. 2534 ในช่วงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่มีพระชนมายุครบ 3 รอบ ตัวหนังสือใหญ่ของเขมรจะเล็กกว่าตัวหนังสือใหญ่ของไทย คือ สูงประมาณ 4-5 ฟุต คล้ายสี่เหลี่ยม มีลวดลายไม่ละเอียดเหมือนหนังสือใหญ่ของไทย ซึ่งจะนิยมเล่นเรื่อง

รามายณะ และหนังเขมรชนิดที่สองเรียกว่า “อยอง” (Ayong) คือ หนังตะลุงของเขมรจะเป็นหนังเล็กนิยมเล่น เรื่อง รามเกียรติ์ มีความสูงประมาณ 2 ฟุต

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า หนังใหญ่ ถือได้ว่าเป็นการแสดงพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่มีมาตั้งแต่โบราณกาล มีวิวัฒนาการและมีการปรับเปลี่ยนตัวเองมาโดยตลอด ซึ่งการแสดงหนังใหญ่ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มประเทศแถบเอเชียเท่านั้น แต่หากยังแพร่หลายไปสู่ประเทศตะวันตก โดยเชื่อกันว่ามีการแพร่กระจายจากประเทศในแถบเอเชียด้วยการค้าขาย และการติดต่อสัมพันธ์กับด้านอื่น ๆ ไปทางเปอร์เซียสู่ตุรกี กรีซ และกลุ่มประเทศทางตอนเหนือของทวีปแอฟริกา ตั้งแต่สมัยโบราณโดยตัวหนังจะทำมาจากหนังงูและมีการระบายสีให้สวยงาม

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานจังหวัดสิงห์บุรี

ประวัติความเป็นมาและสภาพภูมิศาสตร์ของจังหวัดสิงห์บุรี

สมัยกรุงศรีอยุธยา

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ส่งเล่าถึงเมืองสิงห์ถวายสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ไว้ในสาส์นสมเด็จพระเจ้าฟ้า "เมืองสิงห์บุรีเป็นเมืองใหญ่และเก่าแก่ มีป้อมปราการวังวัดมหาธาตุและของสำคัญคือ พระนอนจักรสีห์ ใหญ่ยาวกว่าพระนอนองค์อื่น ๆ ในเมืองไทยทำเป็นแบบพระนอนอินเดีย เหมือนเช่นที่ทำเมืองยะลา คือ พระกรขวาคอยกขึ้นไปทางด้านหน้าไม่ทำงอ ก่อนตั้งขึ้นรับพระเศียรแบบบ้านนอนไทยเมืองสิงห์ เรียกชื่อต่าง ๆ ดังนี้ เมืองสิงหราชาธิราช เมืองสิงหราชา เป็นเมืองตั้งอยู่ริมแม่น้ำจากสีอันเป็นลำน้ำใหญ่ทางแม่น้ำเจ้าพระยา 200 เส้นเพราะแม่น้ำจากสีขึ้นในเขินเมืองสิงห์จึงกลายเป็นอยู่ลัดลิ้น" ก็แสดงว่าสิงห์บุรีเป็นเมืองที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์มีอดีตนานจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี พบว่ามีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณมาเป็นเวลานานหลายยุคหลายสมัยดังนี้

ยุคก่อนประวัติศาสตร์

พบร่องรอยหลักฐานมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านชีน้ำร้าย อำเภออินทร์บุรี บ้านบางวัว ตำบลไม้ดัด อำเภอบางระจัน บ้านครู ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน คือ ขวานหินแหวน ดินเผา หินดู่ ชิ้นส่วนกำไลสำริด เป็นต้น

สมัยทวารวดี

พบหลักฐานที่เมืองโบราณบ้านคูเมืองตำบลห้วยชัน อำเภออินทร์บุรี เป็นการตั้งถิ่นฐานแบบ “เมืองคูคลอง” มีแผนผังเกือบเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีคูน้ำคันดินล้อมรอบโบราณวัตถุที่ขุดพบ เช่น ภาชนะดินเผา ลูกปัด แท่งหินบด แหวนดินเผา ตะคัน ฯลฯ สวรรค์หนึ่ง

จัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอินทร์บุรีปัจจุบันสถานที่ดังกล่าวเป็นส่วนรชชาติ แบบที่ตั้งหน่วยอนุรักษ์พื้นที่ไม้จังหวัดสิงห์บุรี

เมืองวัดพระนอนจักรสีห์ อำเภอเมือง รูปแบบเมืองเป็นเมืองซ้อน มีเมืองชั้นในรูปค่อนข้างกลมและเมืองชั้นนอกล้อมรอบรูปสี่เหลี่ยมมน ไม่ปรากฏร่องรอยกำแพงเมือง(ที่ทำด้วยดินปูนสูง) แต่คูเมืองบางด้านยังปรากฏให้เห็นสิ่งที่พบคือ ลูกปัดแหวนดินเผา เศษภาชนะ ฯลฯ แหล่งโบราณคดีบ้านคิม ตำบลสระแจง อำเภอบางระจัน มีสภาพเป็นเนินดินรูปรีกว้าง 200 เมตรยาว 500 เมตร มีคูน้ำขนาดกว้าง 5 เมตร สมัยสุโขทัยมีการค้นพบเครื่องสังคโลก

สมัยสุโขทัย

ตามวัดร้างและลำน้ำเจ้าพระยา แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าชุมชนต่าง ๆ นั้นมีความสำคัญมากนักเพียงใด เพราะในช่วงที่อาณาจักรสุโขทัยรุ่งเรืองนั้นได้มีอำนาจเพลงขยายอาณาเขตครอบคลุมในบริเวณภาคกลาง และลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏเหตุการณ์ที่สำคัญคือ สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ได้ตั้งเมืองสิงห์บุรีเป็นเมืองลูกหลวง เมืองอินทร์บุรี เมืองพรหมบุรีเป็นเมืองหลานหลวง นอกจากนี้แล้วเมืองทั้งสามยังเป็นหัวเมืองชั้นในและหัวเมืองชั้นในหน้าด่าน ราชการด้านทิศเหนืออีกด้วย โดยมีเมืองลพบุรีเป็นเมืองหน้าด่านแรก แสดงให้เห็นว่าเมืองสิงห์บุรี เมืองอินทร์บุรี และเมืองพรหมบุรีมีอยู่แล้วเมื่อตั้งกรุงศรีอยุธยาาก่อนหน้านั้นเมืองทั้งสามอาจอยู่ในการปกครองของอาณาจักรสุโขทัยก็ได้ แต่ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าเมืองทั้งสามสร้างขึ้นในสมัยไหน สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้จัดการปกครองใหม่โดยกำหนดให้หัวเมืองชั้นในเป็นเมืองจัตวา ดังนั้นเมืองอินทร์บุรี เมืองพรหมบุรี และเมืองสิงห์บุรีจึงเปลี่ยนเป็นเมืองจัตวา

ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เมื่อปี พ.ศ.2086 เมืองสิงห์ เป็นเมืองที่สมเด็จพระมหาธรรมราชาให้ทหาร ไปสืบข่าวเรื่องศึกสงครามกับพม่า ขณะเดียวกันก็ได้ยกกองทัพไปตั้งที่เมืองอินทร์บุรีเพื่อหยุดข้าศึกอีกด้วย ดังปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาในปี พ.ศ.2110 หลังจากสมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพได้ไม่นานพม่าก็ได้ยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาอีกครั้ง ครั้นนี้พม่ายกกองทัพมาสองทาง คือ ทางเหนือมีพระเจ้าเชียงใหม่เป็นแม่ทัพ และทางตะวันตกมีพระยาพลิมเป็นแม่ทัพ แต่กองทัพของพระยาพลิมถูกกองทัพกรุงศรีอยุธยาตีแตกไปก่อน โดยที่พระเจ้าเชียงใหม่ยังไม่ทราบ เมื่อกองทัพพระเจ้าเชียงใหม่ยกมาถึงเมืองชัยนาทก็ให้แต่งทัพหน้ามาตั้งที่บางพุทรา ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ภายหลังคือตัวจังหวัดสิงห์บุรี ปี พ.ศ.2308 สมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ ในขณะที่พม่าตั้งค่ายล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่ ชาวบ้านบางระจันได้รวมตัวกันต่อสู้กับพม่าที่บ้าน

บางระจันเมืองสิงห์บุรี ซึ่งมีผู้นำสำคัญของชาวบ้านและปรากฏชื่อคือ 1.พระอาจารย์ธรรมโชติ 2.นายแทน 3.นายโชติ 4.นายอิน 5.นายเมือง 6.นายทองแก้ว 7.นายดอก 8.นายจันทนวดเขี้ยว 9.นายทองแสงใหญ่ 10.นายทองเหม็น 11.ขุนสรรค์ 12.พันเรื่อง โดยชาวบ้านบางระจันได้ต่อสู้กับพม่าและสามารถเอาชนะกองทัพพม่าได้ถึง 7 ครั้งจนถึงครั้งที่ 8 ชาวบ้านบางระจันจึงพ่ายแพ้ในวันจันทร์แรม 2 ค่ำเดือน 8 ปีจอ พ.ศ.2309 รวมเวลาที่ไทยรบกับพม่าทั้งสิ้น 5 เดือน คือตั้งแต่ 4 ไปปีระกา พ.ศ.2308 ถึงเดือน 8 ปีจอ พ.ศ.2309

สมัยกรุงธนบุรี

เมืองอินทร์บุรี เมืองพรหมบุรี เมืองสิงห์บุรี ขึ้นกับกรุงธนบุรีในประชุมพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กล่าวถึงสำเนาท้องตรา พ.ศ.2316 เกณฑ์ผู้รักษาเมืองสิงห์บุรี เมืองพรหมบุรี เมืองอินทร์บุรี ยกทัพไปสกัดข้าศึกด้านตะวันออกและคุมพรรคพวกช่องสุ่มกำลังยกไปขุดคูเลนพระนครเมืองธนบุรี

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

มีหลักฐานที่ปรากฏคือพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้จัดการปกครองมณฑลเทศาภิบาล เมืองสิงห์บุรี เมืองอินบุรี เมืองพรหมบุรีเข้าอยู่ในมณฑลกรุงเก่า (รัชกาลที่ 6 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลอยุธยา) และปี พ.ศ.2439 ยุบเมืองอินทร์บุรี และเมืองพรหมบุรีเป็นอำเภอ ขึ้นกับเมืองสิงห์บุรี พร้อมกับตั้งเมืองสิงห์บุรีขึ้นใหม่ที่ตำบลบางพุทรา ส่วนเมืองสิงห์บุรีเดิมยุบเป็นอำเภอสิงห์ และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอบางระจัน ปีสอง พ.ศ.2444 อำเภอเมืองสิงห์บุรีเปลี่ยนเป็นอำเภอบางพุทราและในปี พ.ศ.2481 ทางราชการสั่งให้เปลี่ยนชื่อว่าการอำเภอที่ตั้งอยู่ในเมืองให้เป็นชื่อของจังหวัดนั้น อำเภอบางพุทราจึงได้กลับไปใช้ชื่ออำเภอเมืองสิงห์บุรีมาจนถึงปัจจุบัน หน่วยการปกครองการปกครองแบ่งออกเป็นหกอำเภอ 43 ตำบล 364 หมู่บ้าน 1 เทศบาลเมือง 6 เทศบาลตำบล

1. อำเภอเมืองสิงห์บุรี
2. อำเภอบางระจัน
3. อำเภอค่ายบางระจัน
4. อำเภอพรหมบุรี
5. อำเภอท่าช้าง
6. อำเภออินทร์บุรี

จังหวัดสิงห์บุรีตั้งอยู่ภาคกลางของประเทศไทยห่างจากกรุงเทพมหานคร 142 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 822,478 ตารางกิโลเมตรหรือ 514,049 ไร่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอสรรพยา (จังหวัดชัยนาท) และอำเภอ
ตาคลี (จังหวัดนครสวรรค์)

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอไชโย อำเภอโพธิ์ทอง และอำเภอแสวงหา
(จังหวัดอ่างทอง)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอบ้านหมี่ และอำเภอท่าม่วง (จังหวัด
ลพบุรี)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอสรรคบุรี (จังหวัดชัยนาท) และ
อำเภอเดิมบางนางบวช (จังหวัดสุพรรณบุรี)

ภูมิศาสตร์ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้น
ซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนที่แม่น้ำเป็นอยู่มาก มีแม่น้ำสำคัญไหลผ่านสามสายคือ แม่น้ำ
เจ้าพระยา แม่น้ำน้อยและแม่น้ำลพบุรี นอกจากนี้ยังมีลำน้ำสายอื่น ๆ คือ ลำแม่ลา ลำการ้อง
ลำเชียงราก และลำโพธิ์ชัย ไม่มีพื้นที่เป็นภูเขาและป่าไม้และไม่มีแร่ธาตุที่สำคัญลักษณะ
ของภูมิอากาศทั่วไปแบ่งออกเป็น

ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน น้อยภูมิเฉลี่ยประมาณ
36.30 องศาเซลเซียส

ฤดูฝน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม - ตุลาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย
1,047.27 มิลลิเมตรปี

ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน - มกราคมอุณหภูมิเฉลี่ย
ประมาณ 27 องศาเซลเซียส

ประชากร ณ ธันวาคม พ.ศ.2553 รวมทั้งสิ้น 214,661 คนเป็นชาย
102,606 คน เป็นหญิง 112,055 คน สำหรับอำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภออินทร์บุรี
มีจำนวน 57,075 คน รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองสิงห์บุรีจำนวน 54,769 คน และอำเภอบางระจัน
จำนวน 34,979 คน สำหรับอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด คือ อำเภอเมือง
สิงห์บุรี 504.16 คน ต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาคือท่าช้าง 456.40 คนต่อตารางกิโลเมตร และ
อำเภอดำรงราษฎร์ 329.02 คนต่อตารางกิโลเมตร การคมนาคมการคมนาคมของจังหวัดสิงห์บุรี
มี 2 ทาง คือ

ทางบก ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 (สายเอเชีย) จาก
กรุงเทพฯ - สิงห์บุรีระยะทาง 142 กิโลเมตร หมายเลข 39 กรุงเทพฯ - สิงห์บุรี ผ่านจังหวัดอ่างทอง

ระยะทาง 144 กิโลเมตร และหมายเลข 311 สิงห์บุรี- ชัยนาท เชื่อมต่อทางหลวงหมายเลข 309 ไปยังจังหวัดชัยนาท

ทางน้ำ ใช้แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทางเพื่อขนส่งผลผลิตทางการเกษตรจากกรุงเทพฯ สิงห์บุรีระยะทางประมาณ 160 กิโลเมตร หรือมาทางแม่น้ำน้อย แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาอำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ผ่านอำเภอสรรคบุรี อำเภอบางระจัน อำเภอท่าช้าง ถึงจังหวัดสิงห์บุรี

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนวัดสว่างอารมณ์

ประวัติวัดสว่างอารมณ์ วัดสว่างอารมณ์หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า วัดบางมอญ ซึ่งเรียกตามชื่อหมู่บ้านที่แต่เดิมเรียกว่า บ้านบางมอญ เนื่องจากบริเวณนี้เคยมีชาวมอญนำสินค้ามาค้าขายและพักที่บริเวณนี้ว่าตั้งอยู่ริมฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยาในอำเภอเมืองสิงห์บุรี สร้างขึ้นราวปี พ.ศ.2399 โดยพระครูสิงหนุณี ซึ่งเป็นเจ้าของบ้านและเจ้าคณะจังหวัดองค์แรก ของสิงห์บุรี ส่วนเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันคือ พระครูอรุณสิทธิโสภณ พระครูสิงหนุณี หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “หลวงพ่อเรือง” เป็นผู้รวบรวมหนังใหญ่จากฝีมือช่างในสมัยอยุธยาตอนปลายเอาไว้จำนวนหนึ่ง และได้ให้ช่างพื้นบ้านที่มีความรู้ความสามารถสร้างหลังใหญ่เพิ่มเติมไว้ นอกจากนี้ “ครูเปีย” หัวหน้าคณะหนังเร่ ที่อพยพหลบหนีภัยสงครามในกรุงศรีอยุธยา ก็ได้นำหนังใหญ่ส่วนหนึ่ง มาถวายหลวงพ่อเรืองด้วยเช่นกันและบางส่วนก็ซื้อมาจากวัดตึก

ครูเปียถือว่ามีผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ในการขีดและพากย์หนังใหญ่มากท่าน ได้ฝึกหัดให้ชาวบ้านบางมอญ แสดงหนังใหญ่ โดยศิษย์เอกที่ได้รับการถ่ายทอดจะมีชื่อเสียงสืบมา คือ นายนวม ศุภนคร หรือคุณบางมอญกิจประมวล ซึ่งเป็นต้นตระกูล “ศุภนคร” ในสมัยคุณบางบอนเป็นหัวหน้าคณะ ได้รับความนิยมนักลูกชายคนโตของขุนบางมอญ กิจประมวลคือ นายเชื้อ ศุภนคร ได้รับช่วงการแสดงหนังใหญ่ต่อมา และตระกูลศุภนคร ก็ยังเป็นผู้สืบทอดและถ่ายทอด การขีดหนังใหญ่ในปัจจุบัน

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหนังใหญ่

ประวัติหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์

หนังใหญ่วัดสว่างกว่า 100 ปี ตั้งแต่ครั้งพระครูสิงหนุณีหรือหลวงพ่อเรือง เจ้าอาวาสรวบรวมหนังใหญ่จากฝีมือช่างในสมัยอยุธยาตอนปลายไว้ และให้ช่างพื้นบ้านที่มีความรู้ด้านจิตรกรรมสร้างหนังใหญ่ไว้เป็นจำนวนมาก ตัวหนังใหญ่ส่วนหนึ่งได้จากการบริจาคเงินของมหาเพียรปิ่นทอง ซื้อจากบ้านดาบโก่งธนู จังหวัดลพบุรี บางส่วนซื้อจากวัดตึกซึ่งเป็นวัด อยู่ทางฝั่งตรงข้ามวัดสว่างอารมณ์ และอีกส่วนหนึ่งได้จากครูเปียหัวหน้าคณะหนังเร่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งสันนิษฐานกันว่า น่าจะเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากผู้แสดงมหรสพ ในวังสมัย

กรุงศรีอยุธยา ครั้งเสียกรุงแล้วจึงได้อพยพหนีภัยสงคราม เร่เพลงมหรสพตามที่ต่าง ๆ ได้นำหนังใหญ่มาถวายหลวงพ่อเรือง และยังได้ฝึกการเชือการพากย์หนังใหญ่ให้กับชาวบ้านบางมอญ จนมีชื่อเสียงสามารถสร้างพลับพลา เสด็จกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ครั้งที่ท่านเสด็จเสียบแม่น้ำเจ้าพระยา ในช่วงนั้นน้ำไหลเชี่ยวมาก ไม่มีใครสามารถสร้างได้ ท่านได้รับอาสาสร้างจนสำเร็จ จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนบางมอญประมวญ

ในยุคนั้นคณะหนังใหญ่ของคุณบางมอญกิจประมวญ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก เวลาไปแสดงที่ไหนก็มีบุตรไปช่วยด้วยทุกครั้งจนท่านเสียชีวิต ครูเชื้อ สุภนคร บุตรชายคนโต เป็นผู้สืบทอดการแสดงหนังใหญ่และผู้ฝึกสอนผู้แสดงเรื่อยมา การแสดงหนังใหญ่ต้องหยุดไปชั่วขณะหนึ่ง เนื่องจากผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่สอง สภาพบ้านเมืองอยู่ในช่วงที่ไม่เอื้ออำนวยให้มหรสพ

ในปี พ.ศ.2485 เกิดน้ำท่วมต้งใหญ่ที่เก็บไว้ในกุฏิวัดถูกน้ำท่วมเสียหายจำนวนมากจนกระทั่งประมาณ พ.ศ.2543 ชาวบ้านในชุมชนมีความคิดที่จะอนุรักษ์หนังใหญ่ฉบับเก็บไว้ในหีบไม้ขนาดใหญ่ของวัด กำนันจะอ่อน สุภนคร ได้เป็นผู้รวบรวมผู้ที่เคยเล่นหนังใหญ่ มาซ้อม จึงทำให้ผู้แสดงหนังใหญ่ที่วัดสว่างอารมณ์กลับมารวมตัวกันอีกครั้งหนึ่ง

การจัดการแสดง ในระยะแรก ด้านแสงไฟจะใช้กะลามะพร้าว โดยทำร้านไฟสูงจากพื้นประมาณ 1.5 เมตรอยู่ด้านหลังจอ บนร้านไฟใช้ไม้ต่อเป็นรูปคล้ายเตาไฟโบราณมีหยวกกล้วยรองพื้นมีดินเหนียวปูนาก่อนที่จะมาสุ่มกะลามะพร้าว โดยได้จุดใต้เฝือกะลามะพร้าว เพื่อเตรียมไฟก่อน การแสดงครึ่งชั่วโมงแต่ในปัจจุบันใช้ไฟสปอร์ตไลท์แทน

ตัวหนังใหญ่ของวัดสว่างอารมณ์ปัจจุบันกว่า 300 ตัว โดยสามารถนำไปแสดงได้ถึง 40 คือศึกใหญ่หรือศึกทศกัณฐ์ ศึกอินทรีชิตหรือศึกนาคบาศ ศึกวิรุณจำบัง และศึกพระมงกุฎ บุตรลบ การแสดงหนังใหญ่ของวัดสว่างอารมณ์ ปัจจุบันใช้เยาวชนเป็นผู้เชือโดยมีการฝึกฝนเยาวชนในโรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ เพื่อสืบต่อการแสดงอย่างใหญ่ไม่ให้อายุหายรุ่นแรกมีเยาวชนสนใจกว่า 15 คน แต่เมื่อจบการศึกษาก็ไม่ได้กลับมาเล่นอีก ทำให้ทางวัดต้องฝึกเด็กรุ่นใหม่เข้ามาเพิ่มเติมอยู่เสมอ ๆ โดยส่วนใหญ่เป็นเด็กวัยประถม ศึกษา แม้การเชิดหนังใหญ่จะไม่ใช้เรื่องง่ายด้วยต้องใช้ทั้ง เวลา สมาธิ และพลังกำลัง หนังใหญ่บางตัวอาจมีน้ำหนักมากกว่าคนช่วยเสียดีก แต่ความมุ่งมั่นของเด็ก ๆ ก็ยังมีอยู่อย่างเต็มเปี่ยม อย่างไรก็ตามเยาวชนได้ที่ยังหลงเหลือและเข้ามาคลุกคลีและพร้อมจะสืบสานการแสดงต่อไป คือ พงษ์พิพัฒน์ สาจันทร์ อายุ 19 ปี ซึ่งกลายเป็นกำลังสำคัญในการดูแลช่วยฝึกฝนน้อง ๆ ในคณะ ด้วยความพิเศษของคณะหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ที่ต่างจากคณะอื่น คือ นำเยาวชนมาร่วมในการพักด้วย ในขณะที่คณะอื่นเยาวชนเป็น

เพียงแต่ผู้ช่วยเท่านั้น คณะหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ยังรวมตัวอย่างเดียว แต่มีการจัดไหว้ครูหรือครอบครูในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี

ปัจจุบันหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์เดินสายออกงานแสดงทั่วประเทศและมีการฝึกเยาวชนในท้องถิ่นให้มาหัดเชือกทาบภาคแต่การแสดงหนังใหญ่ภาคบังคับประจำปีของที่นี่คืองานไหว้ครู ซึ่งเดิมเคยอยู่ในวันพฤหัสบดีเดือนพฤษภาคม แต่ต่อมาเมื่อราวสี่ห้าปีก่อนจนถึงปีนี้ได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นวันที่ 20-21 เมษายน ส่วนในปีหน้าคาดว่าจะปรับมาให้ตรงกับงานประจำปีของทางวัด คือวันที่ 13-14 เมษายน และคงจะยึดกำหนดนี้ต่อไป

สำหรับพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2545 โดยใช้พื้นที่ชั้นบนของศาลาการเปรียญจัดแสดงตัวหนังใหญ่ โดยนำหนังใหญ่มาตั้งบนพื้นผ้าขนาดใหญ่สีขาวที่สร้างเป็นตู้ไม้พร้อมหลอดไฟส่องสว่างอยู่ภายใน เพื่อให้เห็นลวดลายของหนังใหญ่ได้ชัดเจนและสวยงาม โดยหนังใหญ่ที่จัดแสดงนี้เป็นหนังใหญ่ชุดเก่าแก่ที่ไม่ได้นำมาเช็ดแล้ว อีกส่วนหนึ่งก็จัดเก็บเป็นกลางโดยครึ่งตัวหนังไว้กับครอบไม้แล้วแขวนไว้บนราวซึ่งผู้ชมก็สามารถเลื่อนกรอบไม้เพื่อดูตัวหนังที่จัดเก็บไว้ได้เช่นกัน

หนังใหญ่ มหรสพของไทยที่รวมคุณค่าของงานศิลปะชั้นสูง

หนังใหญ่เป็นมหรสพชั้นสูง เป็นการประสานศิลปะหลายแขนงเข้าด้วยกัน เป็นการแสดงที่รวมงานศิลปะชั้นสูงไว้ในเรื่องหรืองานเดียวกัน ที่แตกต่างไปจากการแสดงของโขนละคร หุ่น แต่เดิมนั้นหนังใหญ่เป็นมหรสพชั้นสูงที่ใช้แสดงในพระราชพิธีต่าง ๆ ถ้าเป็นงานราษฎร์จะต้องเป็นงานที่ใหญ่มาก เพราะในการแสดงแต่ละครั้งต้องมีการเตรียมหลายอย่าง ต้องอาศัยกำลังคน กำลังแรงงาน กำลังทรัพย์มาก ทำให้เป็นการยากที่คนรุ่นหลังจะให้เห็นการแสดงหนังใหญ่ ในงานมหรสพเหมือนในสมัยโบราณ ศิลปะที่รวมเป็นหนังใหญ่ที่กล่าวแล้วข้างต้น ได้แก่ ทัศนศิลป์ ในการสร้างตัวหนังใหญ่แต่ละตัว ต้องใช้มือ ความสามารถในการเขียนลาย ให้อ่อนช้อย สมส่วน เป็นเรื่องของเอกลักษณ์ลายไทย กรรมวิธีในการสลักลวดลาย การลงสีให้ซึมลงในเนื้อหนัง ผู้ผลิตตัวหนังจะต้องมีความสามารถในด้านทัศนศิลป์อย่างสูง นาฏศิลป์ เมื่อได้ตัวหนังใหญ่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ เป็นภาพที่ปรากฏอยู่บนผืนหนังไม่มีชีวิต จะต้องให้คนจับเชิดหรือเดินไปตามท่าทางกิริยาบถของตัวละคร ให้จังหวะท่าทาง สัมพันธ์สอดคล้องกับจังหวะของเพลงปี่พาทย์ ทำให้ตัวหนังมีชีวิตชีวา ผู้ชมเกิดอารมณ์คล้อยตาม ซึ่งเป็นความสามารถในการใช้นาฏยศัพท์มาปรับปรุงให้เกิดเป็นนาฏศิลป์ชั้นสูงขึ้น คีตศิลป์และดุริยางคศิลป์ เป็นเทคนิคการดีด สี ตี เป่า ในการบรรเลงเพลง จังหวะ ทำนอง ให้สอดคล้องสัมพันธ์กับเนื้อร้อง ท่าทาง กิริยาบถของตัวละคร ด้วยเสียงการบรรเลงให้อีกทีอีกเหิม เศร้าเสียใจ สะเทือนอารมณ์ ความรักความ

อาลัย ให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ต่าง ๆ คล้อยตาม ได้อย่างเป็นที่อัศจรรย์ ผู้ที่บรรเลง เพลงปี่พาทย์ สามารถในด้านศิลปะแขนงนี้อย่างจริงจัง ต้องมีการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ ในบางครั้งเสียงจะ โอดโอยโหยหวนหรือพลิ้วไปตามเหมือนเสียงของธรรมชาติ คึกคักปลุกให้คนดูเวลายกทัพ ตื่นเต้น เมื่อบรรเลงเพลงเวลารบกัน เพลงต่าง ๆ ในการแสดงมีความหมายมาก แสดงถึงอิริยาบถของ ตัวละครหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ของที่เคลื่อนไหวได้นับเป็นความสามารถพิเศษ อย่างหนึ่ง วรรณศิลป์ คือ การพูด การเจรจา การพากย์ ตามเนื้อร้องให้เกิดความซาบซึ้ง มีความไพเราะของวรรณกรรมที่ใช้ แสดง ต้องใช้ความสามารถในการประพันธ์บทให้ดำเนินตามท้องเรื่องให้ผู้ชมได้รับความบันเทิง สอดแทรกคติเตือนใจ คำสอน ซึ่งจะใช้บทพากย์บทเจรจาและศิลปะการแสดงเป็นสิ่งโน้มน้าวจิตใจ ของผู้ชม บทพากย์ บทเจรจา นอกจากมีความไพเราะแล้วยังมีลักษณะเป็นวรรณคดีคือให้ความ บันเทิงและอาจยกระดับจิตใจ แทรกซึมคุณธรรมความรู้สึกรักของผู้ชมผู้ศึกษาได้อีกด้วย นอกจากนั้น แล้ว บทพากย์บทเจรจายังต้องปรับให้ตามยุคตามสมัยได้ การใช้เสียงพากย์ตอนใดใช้ท่าทาง เน้นเสียงรูกะร่า เศร้าสร้อย โกรธ การโต้ตอบต่าง ๆ การขีดตัวหนังสือต้องใช้ถ้อยคำ ลีลาในการพากย์ เป็นหัวใจ ผู้แต่งบทพากย์บทเจรจา ต้องมีความสามารถในศิลปะการแสดง การแต่งบทประพันธ์ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่ายทำให้การแสดงหน้าใหญ่สมบูรณ์ด้วยคุณค่าของศิลปะชั้นสูง (เสถียร ชังเกตุ, 2537, น. 1-2)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามอักษาศัย

คมกฤษ จันทร์ขจร (2552, น. บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการ จัดศึกษาตามอักษาศัยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการศึกษา ที่อักษาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสอดคล้องและผู้บริหารเห็นว่านำไป ปฏิบัติได้ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบคือ 1) หลักการจัดการศึกษาตามอักษาศัยประกอบด้วย ปรัชญานิยามความหมายการเรียนรู้ลักษณะการจัดการและผู้จัด 2) การจัดทำส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วยโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ 3) การจัดปัจจัยส่งเสริม การเรียนรู้ประกอบด้วยการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้สื่อและเทคโนโลยีการศึกษา และการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ 4) การเรียนรู้จากประสบการณ์ประกอบด้วยประเภทของ ประสบการณ์ วิธีการ หลักการและจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์การศึกษา เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า องค์ประกอบย่อย ที่ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ได้แก่ นิยามและความหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอักษาศัยการเรียนรู้ตามอักษาศัย การจัดการศึกษาตามอักษาศัย

เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักการและจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์องค์ประกอบย่อยที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นด้วยในการปฏิบัติในระดับมาก แต่ระดับของความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทามสถิติได้แก่ ปรัชญาของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ การจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ความหมาย องค์ประกอบและประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ประเภทของกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษิตตามอรรถศาสตร์ และประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์

ชนินทร์ สุขเจริญ (2548, น. บทคัดย่อ) ได้ศึกษา และพัฒนาการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ด้วยระบบการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนที่ปราชญ์พิทยา เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่านักเรียนบางส่วนยังไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ยังคงยึดติดระบบการเรียนรู้แบบเดิมที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง และไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ เนื่องด้วยข้อจำกัดของเวลา อุปกรณ์ และกรอบแนวคิดเดิม อีกทั้งนักเรียนยังขาดความสามารถในการบริหารความคิดตามขั้นตอนการบริหารจัดการประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ด้วยระบบ อีเลิร์นนิ่ง (E-learning) ที่พัฒนาขึ้น สามารถช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้ด้านทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ระบบอีเลิร์นนิ่ง (E-learning) และทักษะเพิ่มขึ้น ผลของการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วยระบบอีเลิร์นนิ่ง (E-learning) พบว่า บริบทการทดลองสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ปัจจัยนำเข้าของการทดลองยังไม่สมบูรณ์ แต่นักเรียนมีความพึงพอใจในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ สามารถสืบค้น อีเลิร์นนิ่ง (E-learning) ได้เร็วขึ้น และพร้อมที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองโดยปราศจากครู

สมศักดิ์ จัตตุพรพงษ์ (2547, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาโปรแกรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ที่ดำเนินการโดยสถาบันศาสนาตามแนวคิดของบอยเออล์ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2547 พบว่า แนวคิดการสร้างพื้นฐานทางปรัชญาในการจัดโปรแกรมการศึกษาของสถาบันพระพุทธศาสนานั้น เป็นปรัชญาทางพุทธศาสนา แต่เป็นศาสนธรรมที่แตกต่างกัน ผู้จัดในสถาบันศาสนาอิสลามมีปรัชญาคือ การเรียนรู้ตั้งแต่ปรีณอนจนถึงรุ่นศพและผู้จัดในสถาบันคริสต์ศาสนามีปรัชญาที่สอดคล้องกัน คือ การสร้างมนุษย์ที่มีความดีพร้อมตามหลักคริสตธรรม สำหรับแนวคิดของบอยเออล์ ในข้ออื่น ๆ ต่อ การจัดโปรแกรมการศึกษาของสถาบันศาสนาทั้ง 3 ศาสนา ไม่มีความแตกต่าง และสถาบันศาสนาทั้ง 3 ศาสนา มีการจัดโปรแกรมเชิงสถาบันมากที่สุด สำหรับภาพอนาคตในปี พ.ศ.2562 ของการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ซึ่งสถาบันศาสนาจะเป็นศูนย์กลางของชุมชน

และสถาบันศาสนาจะมีส่วนร่วมอย่างมากต่อการจัดการศึกษา ส่วนภาพอนาคตในทางลบ คือ สถาบันศาสนาจะลดการจัดการศึกษาลง เนื่องจากคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ศาสนิกชนจะให้ความสำคัญ ต่อศาสนาลดลง โดยเฉพาะศาสนาที่ไม่มีข้อบังคับที่เข้มงวด ส่วนสภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด คือ สถาบันศาสนายังคงจัดการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยที่จะมีการพัฒนาขึ้น และมีสัดส่วนของการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่มขึ้น แต่ต้องได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐ

เพียงพอ สามารถไชยพันธุ์ (2545, น. บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดน่าน ถูกกล่าวหาว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกส่วนใหญ่เห็นด้วยมากเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านการควบคุมติดตามประเมินผล การจัดการศึกษาที่สมาชิกเห็นด้วยน้อย ความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่านพบว่า ประธานองค์การบริหาร ปลัดองค์การบริหาร ส่วนตำบล เลขานุการ และกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล มีความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับด้านองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีรายได้แตกต่างกันมีความพร้อมในการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผู้วิจัยสามารถนำแนวคิดต่าง ๆ มาออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยการนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาถึงความหมายของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย องค์ประกอบของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประเภทของโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ทำให้ได้มาซึ่งการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยอาศัยงานวัฒนธรรมที่มีแนวคิดเรื่องการเรียนเล่น (Play + Learn = PLEARN) และศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ที่นำไปสู่การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน ทำให้พบว่าสิ่งกระบวนการมีส่วนร่วมที่จะสามารถส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ต้องอาศัยการสนับสนุนช่วยเหลือจาก ส่วนของภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น ภาคราชการ และภาคประชาชน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญา

พระมหาบุญเรือง อายุวัฒนมงคล (2550, น. บทคัดย่อ) การศึกษาวิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมของชุมชนฝั่งหมิ่นต่อการอนุรักษ์ประเพณีสืบชะตาแบบล้านนา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการวิธีการขั้นตอนของประเพณีสืบชะตาแบบล้านนา ตลอดถึงความเชื่อ ค่านิยม หลักธรรม

อันเป็นประโยชน์ที่ปรากฏในประเพณีสืบชะตาแบบล้านนา และศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์ประเพณีสืบชะตาปัญหา อุปสรรคของการอนุรักษ์ประเพณีสืบชะตาแบบล้านนา โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือประชากรในชุมชนฝ่งหมื่น อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 72 รูป/คน ใช้การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึก วิดีโอ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และจัดระบบให้เป็นหมวดหมู่ โดยใช้ในการเทียบเคียงกับแนวคิดทฤษฎี และนำเสนอในรูปแบบของการพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนฝ่งหมื่น ยังคงมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ประเพณีสืบชะตาแบบล้านนา ยังมีความเชื่อ ความคิด วิถีชีวิตและยังคงปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมถึงแม้ว่าจะมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยส่งเสริมความเป็นอยู่ให้มีความสะดวกสบายขึ้น แต่ชุมชนฝ่งหมื่นยังคงพึ่งพาธรรมชาติ ซึ่งได้จากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากวัฒนธรรมเดิมในห้องถิ่นอันประกอบไปด้วยภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นเก่า ซึ่งเป็นบรรพบุรุษ และขณะเดียวกันก็ได้ถ่ายทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและความเชื่อสู่คนรุ่นหลังจึงทำให้เกิดการปฏิบัติที่สืบเนื่องกันมาในชุมชน จนถึงปัจจุบันอย่างไรก็ตามขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างอาจลดความสำคัญลง ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยและอิทธิพลของความเจริญทางสังคม และเศรษฐกิจที่กำลังแพร่ขยายเข้ามาในชุมชนที่ละเล็กละน้อย แต่ประเพณีสืบชะตาแบบล้านนาก็ยังคงมีการปฏิบัติเป็นประจำตลอดมาในชุมชนฝ่งหมื่น

นางศุภมาส จิรพัฒน์ (2549, น. บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง "ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษาป่าชายเลนเขตบางขุนเทียน" มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โดยทำการศึกษาในพื้นที่บริเวณป่าชายเลนเขตบางขุนเทียน จังหวัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปจำนวน 390 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ สถิติเชิงพรรณนา เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การกระจายความถี่อัตราร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุด และสถิติเชิงอนุมาน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระ ได้แก่การวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย การวิเคราะห์ความถดถอยพหุ และการวิเคราะห์ความถดถอยพหุแบบคัดเลือกเพิ่ม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวบริเวณป่าชายเลนบางขุนเทียนอยู่ในระดับต่ำ โดยลักษณะการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างสูงสุดได้แก่ การปลูกต้นไม้ชายเลนในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว เพื่อทดแทนบริเวณที่เกิดความเสียหายให้อยู่ใน

สภาพเดิม และลักษณะการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างต่ำที่สุด ได้แก่ การติดต่อประสานงานเพื่อขอความร่วมมือหรือขอรับทุนสนับสนุนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ จากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรเอกชนต่าง ๆ โดยมีความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรต้น ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่าชายเลนและการมีตำแหน่งทางสังคมในชุมชนกับตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติป่าชายเลน เขตบางขุนเทียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีทิศทางเป็นไปตามสมมุติฐานที่กำหนดไว้

พูนศักดิ์ ชูพานิชสกุล (2550, น. บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมการพัฒนาของเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์" กำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมการพัฒนาของเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้งที่มีภูมิลำเนาและพักอาศัยอยู่จริงในพื้นที่เขตความรับผิดชอบของเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการพัฒนาที่สภานเมืองอุดรดิตถ์ ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านกระยะภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านการเมืองและการบริหาร ในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมด้านการเมืองและการบริหารอยู่ในระดับต่ำสุด ระดับการมีส่วนร่วมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม และระดับการมีส่วนร่วมด้านสังคมและเศรษฐกิจมีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำจากมากไปน้อยตามลำดับ ข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามต้องการให้เทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ ดูแล ปรับปรุงด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม และด้านสังคมเศรษฐกิจเป็นลำดับแรก รองลงมา คือ ต้องการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการบริหารงานของเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์

สุวัฒน์ ลีอวยงวัฒนา (2552, น. บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงนามน จังหวัดกาฬสินธุ์" โดยศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ กลุ่มตัวอย่างคือ หัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนจำนวน 237 คน ซึ่งเป็น ประชาชนในท้องที่ตำบลโคกสมบุญ อำเภอ กมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีชุมชนอยู่ติดกับแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดงนามน ได้แก่ บ้านนามล บ้านจัวงาม และบ้านดอนสวรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ

การทดสอบสมมุติฐาน ใช้การวิเคราะห์การถดถอยทางพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้านคือ การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วม ด้านการตรวจสอบติดตามประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง การสนับสนุนจากภาคเอกชน การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และความต้องการใช้ประโยชน์ จากป่าของประชาชนส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสงวน แห่งชาติป่าดงนามน อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการสนับสนุนจากภาครัฐการ ไม่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงนามน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายถึงการสนับสนุนจากภาครัฐการไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงนามนแต่อย่างใด โดยสรุปคือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงนามนในทุกชั้นตอน อยู่ในระดับปานกลาง จึงควรที่ทุกภาคส่วนจะเพิ่มระดับการสนับสนุน ที่มีต่อประชาชนให้สูงขึ้นอันจะส่งผลให้ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าจังหวัดแห่งชาติป่าดงนามนเพิ่มขึ้นด้วย

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญา ผู้วิจัยสามารถนำแนวคิดต่าง ๆ มาออกแบบวิธีการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์คุณค่าภูมิปัญญา โดยการนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาถึงวิธีการเก็บข้อมูล การจัดสร้างแบบสังเกตกระบวนการมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน และวิธีการนำผลที่ได้มาแจกแจงเป็นประเด็น ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญานั้นอาจเริ่มมากจากการถ่ายทอดองค์ความรู้จากคนรุ่นเก่า และขณะเดียวกันก็ได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาและความเชื่อสู่คนรุ่นหลังจึงทำให้เกิดการปฏิบัติที่สืบเนื่องกันมา ในชุมชน จนถึงปัจจุบันอย่างไรก็ตามขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างอาจลดความสำคัญลง ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยและอิทธิพลของความเจริญทางสังคม และเศรษฐกิจที่กำลังแพร่ขยายเข้ามาในชุมชน เช่นเดียวกันกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี จึงทำให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างความตระหนักคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างความตระหนัก ให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนได้ แต่ยังสามารสร้าง ความตระหนักคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมตามกระบวนการมีส่วนร่วมได้อีกด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการมุ่งศึกษาการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน ครั้งนี้ ดำเนินการในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน

ขั้นตอนที่ 3 แบบวัดความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เด็กและเยาวชนในจังหวัดสิงห์บุรีที่ขาดความตระหนักรู้ในคุณค่าภูมิปัญญา เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 70 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการทำแบบวัดความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญา เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยวิธีการสมัครใจเข้าร่วมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยผ่านแบบสำรวจความสมัครใจเข้าร่วมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หลังจากการวัดความตระหนักรู้คุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่ง ผู้ที่ต้องการเข้าร่วมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ได้แก่ เด็กและเยาวชน ในจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 30 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมตามแนวทฤษฎีขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสำรวจผู้ที่ต้องการเข้ารับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชนตามอัธยาศัย

2. แบบประเมินหลักสูตรการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน

3. แบบวัดความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ศึกษาข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จะนำมาสร้างหลักสูตรการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน และความต้องการที่แท้จริงของผู้เข้าร่วมการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อที่จะนำข้อมูลจากการสำรวจไปจัดทำเนื้อหาและแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยมีขั้นตอนการสำรวจความต้องการของเด็กและเยาวชน ดังนี้

1. ศึกษาเนื้อหาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแบบสำรวจความต้องการของเด็กและเยาวชน ในเขตพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรี

1.1 สร้างแบบสำรวจความต้องการของเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการเข้าร่วมการศึกษาตามอัธยาศัย

1.1.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสำรวจความต้องการของเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการเข้าร่วมการศึกษาตามอัธยาศัย

1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

เด็กและเยาวชนอายุ 11-14 ปี ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสิงห์บุรี

จำนวน 30 คน

1.1.3 การหาคุณภาพเครื่องมือ

- การสร้างแบบสำรวจของเด็กและเยาวชนที่ต้องการเข้าร่วมการศึกษาตามอัธยาศัย

- นำร่างแบบสำรวจของเด็กและเยาวชนที่ต้องการเข้าร่วมการศึกษาตามอัธยาศัย ไปขอคำแนะนำจากประธาน และกรรมการควบคุมปริญญาพันธ์ เพื่อตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

- นำแบบสำรวจของเด็กและเยาวชนที่ต้องการเข้าร่วมการศึกษาตามอัธยาศัยพร้อมแบบประเมินความสอดคล้องไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

โดยการให้แสดงความเห็น ได้แก่ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย จากนั้นนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นคะแนนค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ดังนี้

มีความเห็นว่าเป็น	เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น +1
มีความเห็นว่าเป็น	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น 0
มีความเห็นว่าเป็น	ไม่เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น -1

- นำคะแนนที่ได้มาแทนค่าสูตร และประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสำรวจความต้องการของเด็กและเยาวชนที่ต้องการเข้าร่วมการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้มากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าแบบสำรวจความต้องการของเด็กและเยาวชนที่ต้องการเข้าร่วมการศึกษาตามอัธยาศัย มีความสอดคล้องกันและสามารถนำไปใช้ได้

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน

การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ

1. การร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน
2. การประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชนต่อไป

1. การร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็ก และเยาวชนในการร่างการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสาร โดยการวิเคราะห์เอกสารอย่างครอบคลุม ได้แก่

1) การศึกษาตามอัธยาศัยในบริบทต่าง ๆ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ พัฒนาการ แนวคิด ความหมาย ความสำคัญ การเรียนรู้ ตามอัธยาศัย ลักษณะ ประเภท รูปแบบ การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย บทบาทของสำนักบริหาร การศึกษานอกโรงเรียน

2) ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

1.2 การสรุปร่างแนวทาง ผู้วิจัยสรุปร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านด้านการพัฒนาหลักสูตร เป็นผู้ที่มีหน้าที่หรือประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการศึกษา จำนวน 3 คน

2) ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่หรือประสบการณ์โดยตรงในการปฏิบัติและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหนังใหญ่ จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ และเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่ได้จากการศึกษาเอกสาร นำมาพัฒนาเป็นแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scale)

3	หมายถึง	ระดับความเหมาะสมดีมาก
2	หมายถึง	ระดับความเหมาะสมปานกลาง
1	หมายถึง	ระดับความเหมาะสมพอใช้

แบบสอบถามเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การประเมินองค์ประกอบการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า

ตอนที่ 3 การประเมินองค์เนื้อหาการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ เป็นข้อคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และพิจารณาปรับปรุงก่อนเก็บข้อมูลในรอบถัดไป

ขั้นตอนที่ 3 แบบวัดความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

เป็นการสร้างเครื่องมือ เพื่อวัดระดับความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี โดยแบบวัดก่อนและหลังใช้แบบวัดชุดเดียวกัน

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักรู้ จากเอกสาร ตำรา งานวิจัย

2) สร้างแบบสอบถามเพื่อวัดระดับความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ นำมาพัฒนาเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ซึ่งมีลักษณะการตอบแบบเห็นด้วย และไม่เห็นด้วย โดยมีเกณฑ์การอธิบายรายละเอียดของความตระหนักรู้ แบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่

1 คะแนน เมื่อมีความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

0 คะแนน ไม่มีความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

3) นำแบบวัดความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้าน

จิตวิทยา เพื่อตรวจสอบพิจารณาความชัดเจนและความครอบคลุมของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่จะวัดความตระหนักรู้ว่ามีความเหมาะสมในการนำไปใช้จริงและนำไปปรับปรุงแก้ไข

4) นำแบบวัดความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม โดยกำหนดค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามที่ใช้ได้ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

5) นำแบบวัดความตระหนักรู้ที่ได้ไปใช้กับเด็กและเยาวชนที่เข้ารับการศึกษาตามอัธยาศัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักคุณค่าในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน มีความมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อออกแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี
2. เพื่อศึกษาผลก่อนและหลังการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักคุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการทดลอง การแปรความหมาย และการวิเคราะห์ข้อมูล เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้ใช้สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ ดังนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S.D	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
**	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การออกแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี
  - 1.1 กระบวนการพัฒนาการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักคุณค่าในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี
  - 1.2 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี
  - 1.3 การดำเนินการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักคุณค่าในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน

2. การศึกษาผลก่อนและหลังการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

2.1 การดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

2.2 ผลก่อนและหลังการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ตอนที่ 1 การออกแบบการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

1.1 กระบวนการพัฒนาการศึกษาตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณค่าในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาหลักการของกระบวนการมีส่วนร่วม หลักการของแนวคิดการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ และศึกษาระดับขั้นของความตระหนักรู้ รวมถึงองค์ประกอบของการแสดงหนังใหญ่ โดยผู้วิจัยจะอธิบายถึงกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเกิดจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือสังคม 2) ร่วมด้วยช่วยกันคิดว่าอะไรเป็นปัญหาของชุมชน 3) ร่วมกันวางแผนดำเนินงาน 4) ร่วมดำเนินงาน โดยที่ประชาชนต้องเข้าร่วมด้วยความเต็มใจ 5) ร่วมติดตามประเมินผล 6) ร่วมรับผลประโยชน์ (อรทัย ก๊กผล, 2552, น. 18)

ขั้นตอนที่ 1 การเกิดจิตสำนึกในตนเอง และถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชน

เนื่องจากผู้วิจัยถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของคนในพื้นที่ เริ่มตั้งแต่ปี 2558 ขณะที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 ได้มีโอกาสในการเป็นครูอาสาให้ความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ไทยให้กับเด็กและเยาวชนภายในตำบลต้นโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี ทำให้ได้พูดคุยกับคนในชุมชนและพบปัญหาเกี่ยวกับการที่คนในชุมชนไม่รู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในพื้นที่ของตนเอง จนกระทั่งผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาในระดับการศึกษามหาบัณฑิต (ปริญญาโท) จึงสังเกตเห็นถึงโอกาสในการพัฒนาชุมชน เกิดเป็นความสนใจที่ต้องการจะศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในเชิงลึกของชุมชนว่าปัญหาที่เคยพบในปี 2558 ยังคงเป็นปัญหาในปัจจุบันอยู่หรือไม่ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดเจตจำนงในการศึกษาถึงปัญหาและการพัฒนาชุมชนวัดสว่างอารมณ์ จังหวัด

สิงห์บุรีในลำดับต่อไป ในส่วนของประชาชนที่มีส่วนร่วมและมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในสังคม หรือชุมชน ผู้วิจัยได้แบ่งให้ผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบออกเป็น 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น ภาคราชการ และภาคประชาชน

ขั้นตอนที่ 2 ร่วมคิดด้วยกันว่าจะทำอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน มีสาเหตุอย่างไรและจะจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเป้าหมายอย่างไร

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาถึงประเด็นปัญหาในเชิงลึกของชุมชน และต้องการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาจึงได้ดำเนินการสร้างคำถามในการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการมีส่วนร่วม 2 คำถาม และได้คำตอบดังนี้

คำถามที่ 1 : ท่านคิดว่าปัจจุบันชุมชนของเรากำลังมีปัญหาทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคม หรือวัฒนธรรมในเรื่องใด อย่างไรบ้าง

“...พอรู้ๆ ก็มีหลายอย่างนะแต่คิดว่าเรื่องหนังใหญ่บ้านเรานี้ไม่น่าจะมีคนรู้จักเยอะ เพราะว่าแต่เด็กและเยาวชนในชุมชนไม่รู้จักเลย ผู้ใหญ่ในชุมชนเองก็ไม่รู้จัก...”

(ครูในพื้นที่วัดสว่างอารมณ์: สัมภาษณ์)

“...บางคนยังไม่รู้เลยว่าสิงห์บุรีมีหนังใหญ่เป็นภูมิปัญญา (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)...”

(ตัวแทนชุมชนคนที่ 1: สัมภาษณ์)

“...ปัจจุบันสถานการณ์ในชุมชนน่าเป็นห่วง เนื่องจากเด็กและเยาวชนไม่สนใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่อยากเรียน ไม่อยากรู้ และบางคนถึงขั้นไม่รู้จักหนังใหญ่ด้วยซ้ำ เพราะถือว่าล้าสมัย ต่ำต้อย และด้อยค่า...”

(ตัวแทนชุมชนคนที่ 2: สัมภาษณ์)

“...เยาวชนในชุมชนส่วนใหญ่เห็นว่า จะเรียนหนังใหญ่ไปทำไม เรียนไปก็ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้ และทุกวันนี้บางคนยังไม่รู้จักเลย...”

(ตัวแทนชุมชนคนที่ 3: สัมภาษณ์)

“...เอาจริงๆ ประชาชนในจังหวัดสิงห์บุรีหรือคนในพื้นที่ยังไม่ค่อยมีใครทราบเลยว่าวัดสว่างอารมณ์ของเรามีพิพิธภัณฑสถานหนังใหญ่...”

(ตัวแทนจากวัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี: สัมภาษณ์)

คำถามที่ 2 : ท่านคิดว่าจากปัญหาที่เกิดขึ้น ท่านจะแก้ปัญหาได้อย่างไร

“...ผมคิดว่าสิ่งที่เอาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของเรา มาให้ได้รู้หลังได้เรียนรู้เป็นเรื่องที่ดี เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องของการแสดงหนังใหญ่ นั้น เป็นเรื่องที่เข้าถึงได้ยาก ดังนั้นเราจำเป็นต้องประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน และประเภทของตัวหนังใหญ่ นั้น นอกจากจะประดิษฐ์มาเพื่อโชว์และควรนำมาทำเป็นของที่ระลึก ย่อส่วนมาเป็นขนาดที่กะทัดรัด เพื่อให้เข้าถึงได้ง่าย...”

(ผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรี: สัมภาษณ์)

“...ผมคิดว่าควรมีการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ เกี่ยวกับการแสดงหนังใหญ่...”

(นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี: สัมภาษณ์)

“...ผมว่ามันอาจจะเป็นเรื่องที่น่าเบื่อเกินไป จนทำให้คนหลายคนไม่ให้ความสนใจหรือความสำคัญ น่าจะมีการจัดการทำโครงการบางอย่างที่ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น...”

(นายกเทศบาลเมืองสิงห์บุรี: สัมภาษณ์)

“...อยากให้มีคนมาพาเด็กๆ ทำกิจกรรมที่สอดแทรกการเล่น เด็กๆ จะได้เรียนรู้ และมุ่งไปที่การจัดกิจกรรมกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่มากกว่าผู้ใหญ่ เพราะผู้ใหญ่มีภาระหน้าที่ในเรื่องงานเยอะ...”

(ครูในพื้นที่วัดสว่างอารมณ์: สัมภาษณ์)

“...อยากให้มีคนเข้ามาช่วยแก้ปัญหา โดยวิธีการใดก็ได้แต่สามารถแก้ไขและได้ผลในระยะยาว...”

(ตัวแทนชุมชนคนที่ 1: สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ในทุกภาคส่วนทำให้ผู้วิจัยจึงได้ค้นพบปัญหาและได้ทำการตัดสินใจร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการมีส่วนร่วมว่าจะดำเนินการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการแสดงหนังใหญ่ โดยผู้วิจัยได้เสนอต่อเพิ่มเติมว่าจะกลับไปทำการศึกษาว่าจะสามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับการแสดงหนังใหญ่ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ด้วยวิธีการใดบ้าง จากนั้นจึงได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงได้ทำการเข้าปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา และเสนอทางออกเพื่อแก้ไขปัญหให้กับชุมชนว่าควรแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการสร้างความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดขึ้นโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม เมื่อได้ข้อตกลงร่วมกันแล้วผู้วิจัยจึงได้ทำการเสนอและได้รับการอนุมัติหัวข้อปริญญานิพนธ์ เรื่อง การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน

ขั้นตอนที่ 3 ร่วมกันวางแผนดำเนินการ

ในขั้นของการร่วมกันวางแผนดำเนินการ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างคำถามเพื่อนำไปปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบทั้ง 3 ภาคส่วน ดังนี้

คำถามที่ 1 : ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าเราควรแก้ปัญหาเรื่องการแสดงหนังใหญ่ด้วยวิธีการสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน

ซึ่งทั้ง 3 ภาคส่วนให้ความคิดเห็นว่าเป็นด้วยกับการสร้างความตระหนักรู้ และมีผู้ร่วมแสดงความคิดเห็น ดังนี้

“...ผมเห็นด้วยว่าต้องมีการส่งเสริมเรื่องของความตระหนักรู้ ให้กับเด็กและเยาวชน เพราะความไม่รู้เกิดจากความที่ไม่อยากจะรู้ จะต้องมีคนเข้ามาช่วยส่งเสริมให้พวกเขาอยากรู้...”

(ผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรี: สัมภาษณ์)

“...บางทีแค่เด็กรับรู้ saja จะไม่เท่ากับการที่เขามีความตระหนักรู้เรื่องนั้นจริงๆ เราควรที่จะปลูกฝังเรื่องนี้ให้กับเขาอย่างจริงจัง เพื่อที่เขาจะได้เห็นความสำคัญและต่อยอดความอยากรู้จริงในเรื่องนั้นๆ ต่อไป”

(ตัวแทนจากวัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี: สัมภาษณ์)

“...ถ้าเขาเห็นความสำคัญได้ด้วยตนเองแสดงว่าเขาเกิดความตระหนักรู้แล้ว ว่าสิ่งนั้นมันสำคัญ มันจะส่งผลให้เขาไปชักชวนคนอื่นๆ เข้ามาศึกษาหาความรู้ในเรื่องการแสดงหนังใหญ่ได้ด้วย...”

(นายกเทศบาลเมืองสิงห์บุรี: สัมภาษณ์)

“...จริงที่ว่าเด็กควรจะได้อะไรมากกว่าความรู้ saja จะต้องใช้การปลูกฝังความตระหนักรู้แบบที่น้องโบว์พูด แต่ผมคิดว่าเนื้อหาควรที่จะมีความน่าสนใจจริงๆ ด้วย...”

(ตัวแทนชุมชนคนที่ 1: สัมภาษณ์)

“...ดูเห็นด้วยว่าควรปลูกฝังให้เด็กพวกนี้มีความตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าการแสดงหนังใหญ่ของเรา...”

(ปราชญ์ชาวบ้าน: สัมภาษณ์)

คำถามที่ 2 : เรื่องที่ควรใช้สอน

ผู้วิจัยได้ปรึกษาหารือกับมีส่วนร่วมรับผิดชอบทั้ง 3 ภาคส่วนเกี่ยวกับเนื้อหาที่ควรใช้ในการสอน เพื่อสร้างให้เกิดความตระหนักรู้ ตามที่มีผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบแสดงความคิดเห็นดังนี้

“...เด็กควรได้เรียนรู้เรื่องประวัติความเป็นมาก่อนเป็นอันดับแรกว่าสิ่งนี้มีที่มาจากอะไร...”

(ครูในพื้นที่วัดสว่างอารมณ์: สัมภาษณ์)

“...แต่ยังไงเด็กก็ต้องได้ลองฝึกเช็ดตัวหนังนะ...”

(ปราชญ์ชาวบ้าน: สัมภาษณ์)

“...พวกเนื้อหาที่สอนต้องทำยังไงก็ได้ให้เค้าไม่เบื่อ เพราะไม่อย่างนั้นเด็กจะต้องมานั่งหลับและไม่เกิดความตระหนักรู้อีกแน่...”

(ตัวแทนชุมชนคนที่ 1: สัมภาษณ์)

“...เราสามารถให้เด็กทำหนังใหญ่ที่ลงขนาดลงมาได้ไหม นั่นเท่ากับเด็กก็ควรรู้เรื่องการทำหนังใหญ่ด้วย เขาจะรู้ว่าเขาสามารถทำได้ง่าย และไม่ใช่ว่าเรื่องไกลตัว...”

(ผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรี: สัมภาษณ์)

จากคำสัมภาษณ์จึงได้ข้อสรุปว่าเรื่องที่ควรใช้สอนควรมีเนื้อหาดังนี้

1) ประวัติความเป็นมา 2) ประเภทของตัวหนังใหญ่ 3) องค์ประกอบของการแสดงหนังใหญ่ 4) ขั้นตอนการทำหนังใหญ่ 5) การฝึกทำเบื้องต้นในการแสดงหนังใหญ่ 6) การเช็ดหนังใหญ่

ซึ่งผู้วิจัยได้รับหน้าที่ในการออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสม และมีความน่าสนใจสำหรับการสอนในขั้นต่อไป รวมถึงได้ทำการแบ่งหน้าที่ในการดำเนินงาน ดังนี้

- **ผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรี** มีหน้าที่ ทำพิธีเปิดงาน ตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้ตามอัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ สำหรับเด็กและเยาวชน และสร้างความน่าเชื่อถือให้กับโครงการ

- **องค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี** มีหน้าที่ ให้คำปรึกษา สนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมให้ทางหน่วยงานภาครัฐและคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

- **เทศบาลเมืองสิงห์บุรี** มีหน้าที่ ให้คำปรึกษา สนับสนุนการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมให้ทางหน่วยงานภาครัฐและคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

- **องค์การบริหารส่วนตำบลต้นโพธิ์** มีหน้าที่ ให้คำปรึกษา สนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมให้ทางหน่วยงานภาครัฐและคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และสร้างความน่าเชื่อถือให้กับโครงการ เพื่อให้ผู้ปกครองมีความสนใจที่จะนำเด็ก เยาวชน หรือบุตรมาเข้าร่วมโครงการ

- **ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโพธิ์แก้วนพคุณ โรงเรียนวัดพรหมรวมมิตร และโรงเรียนวัดพรหมสาคร** มีหน้าที่ สนับสนุนการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมให้ทางผู้ปกครอง เด็กและเยาวชนมาเข้าร่วมโครงการ

- **ครูผู้สอนภายในโรงเรียนทั้ง 3 โรงเรียน** มีหน้าที่ ให้คำปรึกษา ร่วมกันออกแบบกิจกรรม รวมถึงสนับสนุนการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมให้ทางผู้ปกครอง เด็กและเยาวชนมาเข้าร่วมโครงการ

- **ปราชญ์ชาวบ้าน ครูในชุมชน และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมหนังใหญ่** มีหน้าที่ ให้ความรู้เรื่องการแสดงหนังใหญ่

- **ผู้นำชุมชน และตัวแทนชุมชน** มีหน้าที่ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้วิจัย

- **เจ้าอาวาสวัดสว่างอารมณ์** มีหน้าที่ อำนวยความสะดวกในเรื่องของสถานที่ในการดำเนินการจัดกิจกรรม

- **ผู้ปกครอง** มีหน้าที่ มารับส่งบุตรหลานเพื่อเข้าร่วมโครงการ รวมถึงจัดเตรียมอุปกรณ์ให้บุตรหลานมาเข้าร่วมการทำกิจกรรม

- **เด็กและเยาวชน** มีหน้าที่ เข้ารับความรู้ และทำกิจกรรมภายในโครงการ
สุดท้ายผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบทั้ง 3 ภาคส่วนทำการสรุปผลการวางแผนการดำเนินงานว่าจะมีการเริ่มจัดกิจกรรมตั้งแต่วันที่ 23 กุมภาพันธ์ – 17 มีนาคม พ.ศ. 2562

ขั้นตอนที่ 4 การร่วมกันดำเนินงานของประชาชน

หลังจากการปรึกษาหารือเพื่อสรุปประเด็นเนื้อหาที่ควรใช้สอนเรื่อง การแสดงหนังใหญ่ให้กับเด็กและเยาวชนในขั้นตอนที่ 3 แล้ว ในส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการศึกษาเอกสาร งานวิจัย ทฤษฎี การเรียนรู้ และเป็นผู้สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ขึ้น ทำให้เกิดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นเรื่องของการศึกษาเนื้อหาประเด็นความรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรีร่วมกับการเล่นได้ออกมาทั้งหมด 8 กิจกรรม จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแจงการร่วมกันดำเนินงานของประชาชนออกเป็น 3 ภาคส่วนดังนี้

ตาราง 1 การร่วมกันดำเนินงานของผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น

ครั้งที่	ชื่อกิจกรรม	หน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น		
		องค์การบริหาร ส่วนจังหวัดสิงห์บุรี	เทศบาลเมืองสิงห์บุรี	องค์การบริหาร ส่วนตำบลต้นโพธิ์
1	แรกรพบสบตา	กล่าวเปิดงานและ ประชาสัมพันธ์โครงการ	กล่าวเปิดงานและ ประชาสัมพันธ์โครงการ	กล่าวเปิดงานและ ประชาสัมพันธ์โครงการ
2	รู้ไว้เดี๋ยวพูดกับเขาไม่รู้เรื่อง	-	-	-
3	โครงสวดด้วยมือเรา	สนับสนุนงบประมาณ ในการจัดหาอุปกรณ์	สนับสนุนงบประมาณ ในการจัดหาอุปกรณ์	สนับสนุนงบประมาณ ในการจัดหาอุปกรณ์
4	อย่าเท้าเต็นเสา	-	-	-
5	ลงหลักปักฐาน	ติดตามผลภายหลังจาก การดำเนินกิจกรรม ผ่านทางโทรศัพท์	-	-
6	ร่วมขีดโครง 1	-	ติดตามผลภายหลังจาก การดำเนินกิจกรรม ผ่านทางโทรศัพท์	ติดตามผลภายหลังจาก การดำเนินกิจกรรม ผ่านทางโทรศัพท์
7	ร่วมขีดโครง 2	-	-	ติดตามผลภายหลังจาก การดำเนินกิจกรรม ผ่านทางโทรศัพท์
8	จากโครงสู่เรื่อง	มาร่วมชมการแสดง ของเด็กและเยาวชน	มาร่วมชมการแสดง ของเด็กและเยาวชน	มาร่วมชมการแสดง ของเด็กและเยาวชน

ตาราง 2 การร่วมกันดำเนินงานของผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ภาคราชการ

ครั้งที่	ชื่อกิจกรรม	หน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบภาคราชการ					ครูในชุมชน
		ผู้ว่าราชการ จังหวัดสิงห์บุรี	สำนักงาน วัฒนธรรม จังหวัดสิงห์บุรี	ผู้อำนวยการ โรงเรียน วัดพรหมสาคร	ผู้อำนวยการ โรงเรียน วัดพรหมรวมมิตร	ผู้อำนวยการ โรงเรียน วัดโพธิ์แก้ว	
1	แรกรพบ สบตา	กล่าวเปิดงาน ประชาสัมพันธ์ โครงการ	อำนวยความสะดวก และดูแล ความเรียบร้อย ในการจัดงาน	ควบคุมเด็กและ เยาวชนผู้มาเข้า ร่วมโครงการ และ คอยดูแล อำนาจ ความสะดวกให้กับ ผู้ปกครอง	ควบคุมเด็กและ เยาวชนผู้มาเข้า ร่วมโครงการ และ คอยดูแล อำนาจ ความสะดวกให้กับ ผู้ปกครอง	ควบคุมเด็กและ เยาวชนผู้มาเข้า ร่วมโครงการ และ คอยดูแล อำนาจ ความสะดวกให้กับ ผู้ปกครอง	ควบคุมเด็กและ เยาวชนผู้มาเข้า ร่วมโครงการ และ คอยดูแล อำนาจ ความสะดวก ให้กับผู้ปกครอง
2	รู้ไว้ได้ยพุด กับเขาไม่รู้เรื่อง	ติดตามผล การดำเนิน กิจกรรมผ่านทาง โทรศัพท์	ให้การสนับสนุน อาหารและของว่าง	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน
3	โครงสวย ด้วยมือเรา	-	-	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน
4	ย่าทำเต็น เสา	-	-	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน
5	ลงหลักปัก ฐาน	ติดตามผล การดำเนิน กิจกรรมผ่านทาง โทรศัพท์	ให้การสนับสนุน อาหารและของว่าง	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน
6	ร่วมขีด โครง 1	-	ให้การสนับสนุน อาหารและของว่าง	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน

ตาราง 2 (ต่อ)

ครั้งที่	ชื่อกิจกรรม	หน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบภาคราชการ					ครูในชุมชน
		ผู้ว่าราชการ จังหวัดสิงห์บุรี	สำนักงาน วัฒนธรรม จังหวัดสิงห์บุรี	ผู้อำนวยการ โรงเรียน วัดพรหมสาคร	ผู้อำนวยการ โรงเรียน วัดพรหมรวมมิตร	ผู้อำนวยการ โรงเรียน วัดโพธิ์แก้ว	
7	ร่วมเชิดโคร่ง 2	-	ให้การสนับสนุน ทางด้านอาหาร และของว่าง สำหรับเด็กและ เยาวชนผู้มาเข้า ร่วม	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติ กรรมการเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติ กรรมการเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติ กรรมการเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน	ช่วยดูแลและ สังเกตพฤติ กรรมการเรียนรู้ ของเด็กและ เยาวชน
8	จากโครงสร เรื่อง	กล่าวเปิด โครงการและ มาร่วมชม การแสดงของ เด็กและเยาวชน	มาร่วมชมการ แสดงของเด็ก และเยาวชน	มาร่วมชมการ แสดงของเด็กและ เยาวชน	มาร่วมชมการ แสดงของเด็ก และเยาวชน	มาร่วมชมการ แสดงของเด็กและ เยาวชน	ร่วมประเมินผล การดำเนินงาน ร่วมกับผู้วิจัย

ตาราง 3 การร่วมกันดำเนินงานของประชาชน ภาคประชาชน

ครั้งที่	ชื่อกิจกรรม	หน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบภาคราชการ				
		ผู้นำและคน ในชุมชน	ปราชญ์ชาวบ้าน	เจ้าอาวาสวัดสว่าง อารมณ์	ผู้ปกครอง ในชุมชน	เด็กและเยาวชนใน ชุมชน
1	แรกพบสบตา	ดูแลและอำนวยความสะดวก ให้กับผู้มาเข้าร่วม กิจกรรม	ทำพิธีไหว้ครูหนึ่ง ใหญ่ก่อนการเรียนรู้	มาร่วมงาน และกล่าวให้พรแก่ ผู้เข้าร่วมโครง	มาส่งบุตรหลานและ ร่วมฟังรายละเอียด การจัดโครงการ	เข้าร่วมโครงการเพื่อ รับความรู้เรื่องการ แสดงหนังใหญ่
2	รู้ไว้ได้ยวพุด กับเขาไม่รู้ เรื่อง	สังเกตการณ์การ ดำเนินกิจกรรม	ให้ความรู้เรื่องการ แสดงหนังใหญ่กับ เด็กและเยาวชน ผู้เข้าร่วม	สังเกตการณ์การ ดำเนินกิจกรรม	มาส่งบุตรหลานเข้า ร่วมการทำกิจกรรม	เข้าร่วมโครงการเพื่อ รับความรู้เรื่องการ แสดงหนังใหญ่
3	โครงสวย ด้วยมือเรา	-	ให้ความรู้เรื่องการ แสดงหนังใหญ่กับ เด็กและเยาวชน ผู้เข้าร่วม	สังเกตการณ์การ ดำเนินกิจกรรม	มาส่งบุตรหลานเข้า ร่วมการทำกิจกรรม จัดหาอุปกรณ์ใน การทำให้บุตรหลาน	เข้าร่วมโครงการเพื่อ รับความรู้เรื่องการ แสดงหนังใหญ่

ตาราง 3 (ต่อ)

ครั้งที่	ชื่อกิจกรรม	หน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบภาคราชการ				
		ผู้นำและคน ในชุมชน	ปราชญ์ชาวบ้าน	เจ้าอาวาสวัดสว่าง อารมณ์	ผู้ปกครอง ในชุมชน	เด็กและเยาวชนใน ชุมชน
4	ย่ำเท้าเดินเสา	-	ให้ความรู้เรื่องการ แสดงหนังใหญ่กับ เด็กและเยาวชน ผู้เข้าร่วม	สังเกตการณ์การ ดำเนินกิจกรรม	มาส่งบุตรหลานเข้า ร่วมการทำกิจกรรม	เข้าร่วมโครงการเพื่อ รับความรู้เรื่องการ แสดงหนังใหญ่
5	ลงหลักปัก ฐาน	สังเกตการณ์ การดำเนินกิจกรรม	ให้ความรู้เรื่องการ แสดงหนังใหญ่กับ เด็กและเยาวชน ผู้เข้าร่วม	-	มาส่งบุตรหลานเข้า ร่วมการทำกิจกรรม	เข้าร่วมโครงการเพื่อ รับความรู้เรื่องการ แสดงหนังใหญ่
6	ร่วมขีดโครง 1	-	ให้ความรู้เรื่องการ แสดงหนังใหญ่กับ เด็กและเยาวชน ผู้เข้าร่วม	-	มาส่งบุตรหลานเข้า ร่วมการทำกิจกรรม	เข้าร่วมโครงการเพื่อ รับความรู้เรื่องการ แสดงหนังใหญ่
7	ร่วมขีดโครง 2	-	ให้ความรู้เรื่องการ แสดงหนังใหญ่กับ เด็กและเยาวชน ผู้เข้าร่วม	-	มาส่งบุตรหลานเข้า ร่วมการทำกิจกรรม	เข้าร่วมโครงการเพื่อ รับความรู้เรื่องการ แสดงหนังใหญ่
8	จากโครงสู่ เรื่อง	มาร่วมชมการแสดง ของเด็กและเยาวชน	ควบคุมการแสดง ของเด็กและเยาวชน	สังเกตการณ์การ ดำเนินกิจกรรม	มาส่งบุตรหลานเข้า ร่วมการทำกิจกรรม และมาร่วมชม การแสดงของเด็ก และเยาวชน	เข้าร่วมโครงการเพื่อ รับความรู้เรื่องการ แสดงหนังใหญ่

ขั้นตอนที่ 5 ร่วมกันติดตามประเมินผล

ผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบทั้ง 3 ภาคส่วน ได้แบ่งการติดตามการดำเนินงานออกเป็น 3 ภาคส่วน ซึ่งมีรายละเอียดในการติดตามผลการดำเนินงานดังนี้

- **ผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรี** ติดตามผลการดำเนินงานผ่านทาง การติดต่อสอบถามผ่านทางโทรศัพท์กับผู้วิจัย รวมถึงมีการนัดแนะเข้าไปพูดคุยที่ศาลากลางจังหวัดสิงห์บุรี

“...มีปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานใหม่ มีอะไรให้ช่วยก็สามารถติดต่อมาได้เลย...”

(ผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรี: สัมภาษณ์)

- **องค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี** ติดตามผลการดำเนินงานผ่านทาง การติดต่อสอบถามผ่านทางโทรศัพท์กับผู้วิจัย

“...ขาดเหลืออะไรบอกได้เลยนะ...”

(ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี: สัมภาษณ์)

- **เทศบาลเมืองสิงห์บุรี** ติดตามผลการดำเนินงานผ่านทาง การติดต่อสอบถามผ่านทางโทรศัพท์กับผู้วิจัย

“...ยังก็ป้องกันเรื่องโควิดด้วยนะ ถ้ามีปัญหาเรื่องอะไรก็ติดต่อผมมาได้ตลอด...”

(ตัวแทนจากเทศบาลเมืองสิงห์บุรี: สัมภาษณ์)

- **สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี** ร่วมติดตามผลการดำเนินงาน โดยการมีสังเกตุการณ์และช่วยให้คำปรึกษาในการจัดหางบประมาณในการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์

“...เดี๋ยวจะประสานงานกับทางผู้ว่าราชการจังหวัดเรื่องงบประมาณในการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ให้ นะครับ...”

(ตัวแทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี: สัมภาษณ์)

- **ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโพธิ์แก้วนพคุณ โรงเรียนวัดพรหมรวมมิตร และโรงเรียนวัดพรหมสาคร** ร่วมติดตามผลโดยการสังเกตการณ์และสังเกตพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนผู้มาเข้าร่วม

“...ถ้าเด็กคนไหนก้าวร้าวสามารถบอกครูได้เลยนะ เดี่ยวครูช่วยดูแลให้...”

(ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพรหมรวมมิตร: สัมภาษณ์)

- **ผู้นำชุมชน** ร่วมติดตามผลโดยการสังเกตการณ์และดูแลความเรียบร้อยในเรื่องของสถานที่

“...ถ้าต้องการให้ช่วยเหลืออะไรบอกได้เลยนะ ผมจะบอกคนในชุมชนให้มาคอยอำนวยความสะดวก...”

(ผู้นำชุมชน: สัมภาษณ์)

- **เจ้าอาวาสวัดสว่างอารมณ์** ร่วมติดตามผลการดำเนินงานโดยการมาร่วมสังเกตการณ์และสอบถามเรื่องการใช้สถานที่ในการดำเนินกิจกรรม

“...อาตมาจะให้คนมาติดผ้าใบกันฝนให้นะ...”

(เจ้าอาวาสวัดสว่างอารมณ์: สัมภาษณ์)

- **ผู้ประกอบการ** ร่วมติดตามผลการดำเนินงานโดยการมาสอบถามถึงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนผู้มาเข้าร่วม และมีส่วนร่วมในการหาอุปกรณ์มาให้เด็กและเยาวชนใช้ในการทำกิจกรรม

โดยในขั้นของการร่วมกันประเมินผลผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบทั้ง 3 ภาคส่วนได้มอบหมายให้ผู้วิจัย ประชาชนชาวบ้าน ครูในชุมชน และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมหนังใหญ่ เป็นผู้ประเมินผลการดำเนินงานตลอดการจัดทำโครงการ โดยใช้วิธีการประเมินผลจากแบบสังเกตพฤติกรรม รวมถึงทำการวิเคราะห์ และประเมินผลจากแบบวัดความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ขั้นตอนที่ 6 ร่วมรับผลประโยชน์

การร่วมรับผลประโยชน์การดำเนินงานในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบทั้ง 3 ภาคส่วน ซึ่งผู้วิจัยสามารถแจกแจงรายละเอียดการร่วมรับผลประโยชน์ได้ ดังนี้

ผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบภาคองค์กรส่วนท้องถิ่นและภาคราชการ ได้รับผลประโยชน์ในเรื่องของการได้รับการแบ่งเบาภาระหน้าที่ในการดำเนินงานเนื่องจากตัวโครงการนั้นขับเคลื่อนให้ผู้วิจัยและชุมชนเป็นผู้นำหน้าทีในการตอบสนองเป้าหมายการพัฒนาตามแผนการปฏิบัติราชการหรือยุทธศาสตร์ประจำปี พ.ศ. 2562 ของจังหวัดสิงห์บุรี ในประเด็นการพัฒนาข้อที่ 3 การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน (จังหวัดสิงห์บุรี, 2563, ออนไลน์) นำมาซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัด และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรีดำเนินการของบประมาณในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ตามแผนงานพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ภายใต้ชื่อโครงการสนับสนุนหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ ซึ่งให้เห็นว่าโครงการมีส่วนช่วยในการพัฒนาสถานที่เพื่อการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจภายในจังหวัดสิงห์บุรี รวมถึงผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบภาคองค์กรส่วนท้องถิ่นและภาคราชการได้รูปเล่มของโครงการเพื่อนำไปเป็นตัวอย่างในการพัฒนาชุมชนต่อไป

“...โครงการคุณทำให้ผมอยากที่จะพัฒนาสถานที่ให้ความรู้ เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ ตรงนี้ เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ให้ความรู้ เพราะผม เห็นชัดเลยว่าหากเราให้ความสำคัญกับสิ่งไหนสิ่งนั้นจะเติบโตอย่าง ที่ภาครัฐกับคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำโครงการนี้ ผมเลยมีนโยบายที่จะพัฒนาตรงนี้ให้เป็น พิพิธภัณฑ์ความรู้ที่ส่วยงามและทันสมัยขึ้น อีกทั้งยังจะช่วยพัฒนาการท่องเที่ยวได้ด้วย...”

(ผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรี: สัมภาษณ์)

“...ผมคิดว่าการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมแบบนี้ดีมากเลยนะ เพราะว่ามีการทำงานเป็นระบบ เป็นขั้นเป็นตอน มีหน่วยงานหลายหน่วยงานรับรู้การทำงาน และมีการติดตามผลเป็นลำดับขั้นอยู่ตลอดเวลาทำให้ผลของงานนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ประชาชนได้เห็นการทำงานของภาครัฐ รัฐมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยช่วยกันทำให้ชุมชนของเราแข็งแรงขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการพัฒนางานในด้านอื่น ๆ ต่อไป เพราะประชาชนให้ความร่วมมือกันดี...”

(ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี: สัมภาษณ์)

ผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบภาคประชาชน ได้รับผลประโยชน์ในเรื่องของการได้ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ใช่แค่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนแต่เกิดขึ้นกับผู้ปกครองและคนในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน รวมถึงเด็กและเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รวมถึงสามารถสร้างรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจให้กับคนในชุมชนจาก

การพัฒนาพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ รวมถึงเจ้าอาวาสวัดสว่างอารมณ์ได้ประโยชน์จากการที่ประชาชนเข้ามาเยี่ยมชมส่งผลมีการส่งเสริมทางด้านศาสนาเนื่องจากประชาชนก็ได้เข้ามาทำบุญ และถวายปัจจัยในการพัฒนาวัดสว่างอารมณ์จังหวัดสิงห์บุรี

“...ขอบคุณนะโบว์ที่คิดจะทำเรื่องนี้ขึ้นมาเด็กและคนในชุมชนรู้จักหนังใหญ่มากขึ้นจริงๆ มันอาจจะไม่มากแต่คิดว่ามันก็เป็นจุดเริ่มต้นที่ดี...”

(ตัวแทนครูในชุมชน: สัมภาษณ์)

“...ผมไม่เคยคิดที่จะเข้ามาในวัดเลยถ้าไม่มาส่งลูกเรียนกับครู เพราะผมไม่รู้ว่ามีพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่ แต่ตอนนี้ผมรู้แล้วว่าสิงห์บุรีก็มีหนังใหญ่เป็นของตัวเอง แล้วผมจะชวนญาติมาเที่ยวด้วย...”

(ตัวแทนผู้ปกครอง: สัมภาษณ์)

“...หนูอยากให้พี่โบว์มาจัดกิจกรรมแบบนี้อีก หนูชอบมันสนุกมากเลย ถ้ามีคนรู้จักและมาเที่ยวเยอะๆ หนูจะทำพวกกุญแจหนังใหญ่ขาย...”

(ตัวแทนเด็กและเยาวชน: สัมภาษณ์)

“...มีคนมาเข้าวัดทำบุญเยอะขึ้นส่วนหนึ่งก็เพราะโยมโบว์นะ ผู้ว่าก็มาช่วยปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ให้มันน่าเที่ยวขึ้นวัดก็ได้ผลพลอยได้ในการเผยแผ่ศาสนาด้วย...”

(เจ้าอาวาสวัดสว่างอารมณ์: สัมภาษณ์)

“...ขอชื่นชมโบว์ที่มากำหนดให้คนรู้จักหนังใหญ่มากขึ้น ลำพังลุงคงไม่มีแรงไปเรียกให้คนมาสนใจ...”

(ปราชญ์ชาวบ้าน: สัมภาษณ์)

1.2 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ตาราง 4 แผนการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

แผนการเรียนรู้ที่	กิจกรรม	ลำดับชั้น ความ ตระหนักรู้	ลักษณะของ ความตระหนักรู้ คุณค่าภูมิปัญญา ท้องถิ่น	การออกแบบการจัดการ เรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วย กระบวนการมีส่วนร่วม	การประเมินผล
1	แรกพบสดพบตา	ขั้นที่ 1	ด้านการรับรู้	1.ให้นักเรียนเล่นเกม “รู้จักฉัน รู้จักเธอและเรารู้จักกัน” 2.ให้นักเรียนทำแบบวัดความตระหนักรู้ก่อนเรียน (Pretest) 3.ครูตั้งคำถามถึงฉากหนังใหญ่ เรื่องของรูปร่างลักษณะของหนังใหญ่	1.การสังเกตการถาม-ตอบ 2.การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ และ 3.การสังเกตการมีส่วนร่วม 4.แบบวัดความตระหนักรู้
		ขั้นที่ 2	ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า	4.ให้นักเรียนร่วมกันสรุปประเด็นรูปร่าง ลักษณะของหนังใหญ่	
2	รู้ไว้ ได้คุยพูดกับเขาไม่รู้เรื่อง	ขั้นที่ 1	ด้านการรับรู้	1.ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม 7 กลุ่มและร่วมกันทำกิจกรรมเกม “ล่องเรือย้อนอดีต” ศึกษาความหมายประวัติความเป็นมา และอธิบายองค์ประกอบของการแสดงหนังใหญ่ 2.ให้นักเรียนหาข้อมูลประเภทของตัวละครจากพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นการเตรียมความรู้ในเกม “จ๊กซอคู่เรา”	1.การสังเกตการถาม-ตอบ 2.การสังเกตการมีส่วนร่วม

ตาราง 4 (ต่อ)

แผนการเรียนรู้ที่	กิจกรรม	ลำดับชั้น ความ ตระหนักรู้	ลักษณะของ ความตระหนักรู้ คุณค่าภูมิปัญญา ท้องถิ่น	การออกแบบการจัดการ เรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วย กระบวนการมีส่วนร่วม	การประเมินผล
2	ผู้ได้ ได้พบพบกับเขาไม่รู้เรื่อง	ชั้นที่ 2	ด้านการตอบสนอง ต่อคุณค่า	3.ให้นักเรียนร่วมกันสรุป ประเด็นของเรื่องที่เรียนวันนี้ (ความหมายประวัติความเป็นมา	1.การสังเกตการ ถาม-ตอบ
				องค์ประกอบของการแสดง หนังใหญ่ และประเภทของ ตัวละคร) จากเกม “ล้วงไข่ กระซวกกัน”	2.การสังเกตการ มีส่วนร่วม
3	โครงสวดด้วยมือเรา	ชั้นที่ 1	ด้านการรับรู้	1.ให้นักเรียนได้ชมวิธีการ เชิดและน้ำหนัของตัวหนัง พร้อมกับฟังครูอธิบายถึง ขั้นตอนและวิธีการทำหนัง ใหญ่	1.การสังเกตการ ถาม-ตอบ 2.การสังเกตการ มีส่วนร่วม
		ชั้นที่ 2	ด้านการตอบสนอง ต่อคุณค่า	2.นักเรียนลงมือทำตัวหนัง ตามความสนใจของตนเอง โดยกระบวนการทำจะมี ผู้ปกครองหรือคนในชุมชน เข้ามาช่วยดูแลและคอยให้ คำแนะนำ	
		ชั้นที่ 3	ด้านการจัดระบบ คุณค่า	3.นักเรียนร่วมกันแสดง ผลงานที่ทำ พร้อมทั้ง แลกเปลี่ยนความรู้ธิบาย ขั้นตอนการทำหนังใหญ่ ตลอดจนแสดงความคิดเห็น และความรู้สึกที่มีต่อผลงาน ของตนเอง	

ตาราง 4 (ต่อ)

แผนการเรียนรู้ที่	กิจกรรม	ลำดับชั้น ความ ตระหนักรู้	ลักษณะของ ความตระหนักรู้ คุณค่าภูมิปัญญา ท้องถิ่น	การออกแบบการจัดการ เรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วย กระบวนการมีส่วนร่วม	การประเมินผล
4	ยาเท้าเดินเส้า	ขั้นที่ 1	ด้านการรับรู้	1. ครูอธิบายวิธีการขีดหนัง ใหญ่ให้นักเรียนทราบถึง องค์ประกอบของการขีด อย่างถูกวิธี โดยเริ่มจากการ เดินเส้า	1. การสังเกตการ ถาม-ตอบ 2. การสังเกตการ มีส่วนร่วม
		ขั้นที่ 2	ด้านการตอบสนอง ต่อคุณค่า	3. ให้นักเรียนปฏิบัติการเดิน เส้า ตามที่ครูและวิทยากรได้ สาธิตก่อนหน้า	
		ขั้นที่ 3	ด้านการจัดระบบ คุณค่า	4. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มกลุ่ม ละ 6 คน และเลือกเพลงที่ครู นำมาให้กลุ่มละ 1 เพลง เพื่อ ทำการสร้างสรรค์ กระบวนการเดินเส้า ประกอบการแปรแถว 5. นักเรียนออกมาแสดงผล งานการเดินเส้าประกอบการ แปรแถวตามเพลงที่ตนได้รับ มอบหมาย 6. นักเรียนร่วมกัน แลกเปลี่ยนความรู้สึกและ ประเด็นสำคัญในการทำ กิจกรรมเดินเส้าประกอบการ แปรแถว	1. การสังเกตการ ถาม-ตอบ 2. การสังเกตการ มีส่วนร่วม

ตาราง 4 (ต่อ)

แผนการเรียนรู้ที่	กิจกรรม	ลำดับชั้น ความ ตระหนักรู้	ลักษณะของ ความตระหนักรู้ คุณค่าภูมิปัญญา ท้องถิ่น	การออกแบบการจัดการ เรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วย กระบวนการมีส่วนร่วม	การประเมินผล
5	ลงหลักปักฐาน	ขั้นที่ 1	ด้านการรับรู้	1.ครูอธิบายวิธีการขีดหนัง ใหญ่เบื้องต้นที่ถูกต้อง โดยเริ่มจากการเดินเสา จากนั้น อาศัยการลงเหลี่ยม ที่ถูกต้องและสวยงามจึงจะ ประสบผลสำเร็จ 2.ให้นักเรียนจัดแถวหน้า กระดานเพื่อเตรียมความ พร้อมในการปฏิบัติการลง เหลี่ยม 3.นักเรียนปฏิบัติกระบวนการทำ ลงเหลี่ยมตามครูและ วิทยากร	1.การสังเกตการ ถาม-ตอบ 2.การสังเกต พฤติกรรม การเรียนรู้ 3.การสังเกตการ มีส่วนร่วม
		ขั้นที่ 2	ด้านการตอบสนอง ต่อคุณค่า	4.นักเรียนช่วยกันทบทวน กระบวนการลงเหลี่ยม สะท้อนผลลัพธ์ นำไป ปรับปรุงพัฒนา	
6	ร่วมขีดโครง 1	ขั้นที่ 1	ด้านการรับรู้	1.ให้นักเรียนเตรียมหน้า ใหญ่ที่ตนเองทำ และตั้งแถว หน้ากระดานเพื่อเตรียม ความพร้อมในการ ปฏิบัติการขีดหนังใหญ่ และ เรียนรู้การจับโครงไม้ไผ่ 2.นักเรียนร่วมกันปฏิบัติทำ การขีดหนังใหญ่ การลง เหลี่ยมตามแบบสาธิต โดยครูและวิทยากรคอย ตรวจสอบความถูกต้อง	1.การสังเกตการ ถาม-ตอบ 2.การสังเกต พฤติกรรม การเรียนรู้ 3.การสังเกต การมีส่วนร่วม

ตาราง 4 (ต่อ)

แผนการเรียนรู้ที่	กิจกรรม	ลำดับชั้น ความ ตระหนักรู้	ลักษณะของ ความตระหนักรู้ คุณค่าภูมิปัญญา ท้องถิ่น	การออกแบบการจัดการ เรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วย กระบวนการมีส่วนร่วม	การประเมินผล
6	ร่วมขีดโครง 1	ชั้นที่ 2	ด้านการตอบสนอง ต่อคุณค่า	3.นักเรียนช่วยกันทบทวน กระบวนการลงเหลี่ยม สะท้อนผลลัพธ์ เพื่อนำไป ปรับปรุงและพัฒนา	1.การสังเกตการ ถาม-ตอบ 2.การสังเกต พฤติกรรม การเรียนรู้ 3.การสังเกตการ มีส่วนร่วม
		ชั้นที่ 3	ด้านการจัดระบบ คุณค่า	4.นักเรียนสรุปวิธีการขีด หนังใหญ่เบื้องต้น และบอก ความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อ การขีดหนังใหญ่ และ ร่วมกันสรุปประเด็นสำคัญ	
7	ร่วมขีดโครง 2	ชั้นที่ 1	ด้านการรับรู้	1.ให้นักเรียนทบทวนความรู้ เรื่องการจับโครงไม้ไผ่และ การลงเหลี่ยม	1.การสังเกตการ ถาม-ตอบ 2.การสังเกตการ มีส่วนร่วม 3.การสังเกตการ ขีดหนังใหญ่
		ชั้นที่ 2	ด้านการตอบสนอง ต่อคุณค่า	2.นักเรียนตั้งแถวหน้า กระดานเตรียมความพร้อม ในการปฏิบัติและฝึกซ้อม กระบวนการทำเดินเสา ลง เหลี่ยม และการจับโครง ไม้ไผ่ 3.ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม และ ตัวแทนนักเรียนแต่ละกลุ่ม ออกมาเลือกเพลงเพื่อนำไป ประกอบการขีดหนังใหญ่ ประกอบกระบวนการแปร แถว	1.การสังเกตการ ถาม-ตอบ 2.การสังเกตการ มีส่วนร่วม 3.การสังเกตการ ขีดหนังใหญ่

ตาราง 4 (ต่อ)

แผนการเรียนรู้ที่	กิจกรรม	ลำดับชั้น ความ ตระหนักรู้	ลักษณะของ ความตระหนักรู้ คุณค่าภูมิปัญญา ท้องถิ่น	การออกแบบการจัดการ เรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วย กระบวนการมีส่วนร่วม	การประเมินผล
7	ร่วมเชิดโอง	ชั้นที่ 3	ด้านการจัดระบบ คุณค่า	4.นักเรียนร่วมกันคิดการเชิด หนังใหญ่ประกอบ กระบวนการแปรแถวตาม เสียงเพลง พร้อมกับแสดง ผลงานที่ได้คิดสร้างสรรค์ 5. ให้เรียนร่วมกัน แลกเปลี่ยนความรู้และบอก ประโยชน์ของหนังใหญ่	1.การสังเกตการ ถาม-ตอบ 2.การสังเกตการ มีส่วนร่วม 3.การสังเกตการ เชิดหนังใหญ่
8	จากโครงสู่เรื่อง	ชั้นที่ 1	ด้านการรับรู้	1.ครูและผู้เชี่ยวชาญสอน นักเรียนเชิดหนังใหญ่ ตอน จับลิ้งหัวค้ำ ประกอบดนตรี	1.การสังเกตการ ถาม-ตอบ 2.การสังเกต
		ชั้นที่ 2	ด้านการตอบสนอง ต่อคุณค่า	2.ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม ฝึกซ้อมการแสดงหนังใหญ่ ตอน จับลิ้งหัวค้ำ	การมีส่วนร่วม 3.การสังเกตการ เชิดหนังใหญ่
		ชั้นที่ 3	ด้านการจัดระบบ คุณค่า	3.นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดง ผลงานการเชิดหนังใหญ่ ตอน จับลิ้งหัวค้ำ	4.แบบวัดความ ตระหนักรู้คุณค่า ในการแสดงหนัง ใหญ่
				4.นักเรียนร่วมกันคิดการเชิด หนังใหญ่ประกอบ กระบวนการแปรแถวตาม เสียงเพลง พร้อมกับแสดง ผลงานที่ได้คิดสร้างสรรค์	1.การสังเกตการ ถาม-ตอบ 2.การสังเกตการณ์ มีส่วนร่วม 3.การสังเกตการ เชิดหนังใหญ่ 4.แบบวัดความ ตระหนักรู้คุณค่า ในการแสดง หนังใหญ่

จากตารางพบว่าการสร้างแผนการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องประวัติความเป็นมาของหนังใหญ่ รูปร่าง ลักษณะ ประเภทของหนังใหญ่ องค์ประกอบการแสดงหนังใหญ่ วิธีการและขั้นตอนการทำหนังใหญ่ การตกแต่งตัวหนัง และการขีดหนังใหญ่เพื่อวัดความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 ด้านการรับรู้ ชั้นที่ 2 ด้านการตอบสนองคุณค่า ชั้นที่ 3 ด้านการจัดระบบคุณค่า ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีการประเมินโดยการการสังเกตการถาม-ตอบ การสังเกตการณ์มีส่วนร่วม การสังเกตการขีดหนังใหญ่ และแบบวัดความตระหนักรู้คุณค่าในการแสดงหนังใหญ่

1.3 การดำเนินการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 กิจกรรมแรกพบสบตา ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม 3 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมความพร้อมทักษะในการเรียนรู้ระหว่างเพื่อน ครู และผู้ร่วมกิจกรรม รวมถึงผู้เรียนสามารถบอกถึงรูปร่างลักษณะของหนังใหญ่ได้

ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

ผู้วิจัยดำเนินการจัดพิธีเปิดกิจกรรม “การจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง หนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี” โดยมีประธานกล่าวเปิดโครงการ “การจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง หนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี” ครูและผู้ทำกิจกรรมทุกคนกล่าวเปิดกิจกรรม ทักทายนักเรียนและผู้ปกครองรวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน หลังจากนั้นประธานอธิบายความเป็นมาและชี้แจงระยะเวลาในการทำกิจกรรม รวมถึงหาแนวทางการทำข้อตกลงในการจัดกิจกรรมร่วมกัน เมื่อเสร็จสิ้นพิธีเปิดกิจกรรมแล้ว

ขั้นนำ ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่นเกม “รู้จักฉัน รู้จักเธอและเรารู้จักกัน” โดยให้นักเรียนตั้งแถวเป็นวงกลม และให้นักเรียนเริ่มแนะนำตัวทีละคนตามลำดับให้นักเรียนจับฉลากหมายเลขหนังใหญ่เพื่อนำมาเป็นเลขประจำตัวและติดไว้บริเวณหน้าอก เมื่อนักเรียนมีหมายเลขประจำตัวเรียบร้อยแล้วให้นักเรียนจับฉลากหนังใหญ่อีกครั้งเพื่อเป็นการทายชื่อจากหมายเลขประจำตัว หลังจากนั้นให้นักเรียนทำแบบวัดความตระหนักรู้ก่อนเรียน เมื่อนักเรียนทำแบบวัดความตระหนักรู้ก่อนเรียนเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ขั้นสอน ครูตั้งคำถามถึงฉลากหนังสือใหญ่ โดยมีตัวอย่างข้อคำถามดังต่อไปนี้

แนวคำถาม : “นักเรียนรู้หรือไม่ว่ารูปที่ฉลากหนังสือใหญ่คือรูปอะไร?”

แนวคำตอบ : “รูปหนุมาน รูปยักษ์ รูปฤๅษีค่ะ/ครับ”

แนวคำถาม : “ใครเคยดูหรือเคยเห็นหนังสือใหญ่บ้าง?”

แนวคำตอบ : เคยค่ะ/ครับ หรือไม่เคยค่ะ/ครับ

แนวคำถาม : “รูปร่างลักษณะของหนังสือใหญ่เป็นอย่างไร?”

แนวคำตอบ : แผ่นหนังสือจะทำให้เกิดลายและโปร่งแสง มีด้ามจับ

ในการถือหนังสือด้าม

แนวคำถาม : “หรือไม่ว่าหนังสือใหญ่ทำมาจากอะไร?”

แนวคำตอบ : หนังสือตัวใหญ่ เช่น หนังสือ เป็นต้น

แนวคำถาม : “ใครเคยขีดหรือลองเล่นหนังสือใหญ่บ้าง?”

แนวคำตอบ : เคยค่ะ/ครับ หรือไม่เคยค่ะ/ครับ

ขั้นสรุป ช่วงท้ายของกิจกรรมครูและนักเรียนร่วมกันสรุปประเด็นรูปร่างลักษณะของหนังสือใหญ่และประเด็นที่ได้ในวันนี้ รวมทั้งกล่าวความน่าสนใจในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไปเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน

ตาราง 5 ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 กิจกรรมแรกพบสพบตา

กลุ่มที่	ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้
1	ด้านการรับรู้ : “หนูเพิ่งรู้เลยนะคะว่าที่บ้านเรามีหนังสือแบบนี้ด้วย” ด้านการสนทนาคูณาค่า : “อ้อ หนังสือคือหนังสือที่ทำมาจากหนังสือตัวเอง”
2	ด้านการรับรู้ : “หนูเข้าใจมาตลอดเลยคะว่าหนังสือคือหนังสือที่เป็นจอสีขาวที่เห็นตอนแสบน” ด้านการสนทนาคูณาค่า : “หนังสือบ้านเราเล่นกับจอขาวเหมือนหนังสือแสบนแต่ที่ใช้คนขีดไม่ใช่จอฉายคะ”
3	ด้านการรับรู้ : “ทำไมลักษณะของหนังสือต้องมีที่จับสองด้านด้วยคะครู” ด้านการสนทนาคูณาค่า : “ที่หนังสือต้องมีที่จับสองด้านเพราะว่าตัวหนังสือมีขนาดใหญ่ และคนขีดต้องเดินไปด้วยคะครู”
4	ด้านการรับรู้ : “คนบ้านเราเก่งจังครับครูทำหนังสือตัวใหญ่ให้เป็นรูปได้ด้วย” ด้านการสนทนาคูณาค่า : “ผมจะได้ลองขีดหนังสือใหญ่ใหม่ครับครู”

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 กิจกรรมรู้ไว้ เดี่ยวพูดกับเขาไม่รู้เรื่อง ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม 3 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความหมาย ความเป็นมาของการแสดงหนังใหญ่ ประเภทของตัวหนังใหญ่ และองค์ประกอบของการแสดงหนังใหญ่

ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ ผู้วิจัยหรือครูนำเข้าสู่บทเรียนโดยการถามนักเรียนว่า “มีนักเรียนคนใดรู้จักการแสดงหนังใหญ่บ้าง” โดยให้นักเรียนยกมือตอบคำถามและเล่าถึงประสบการณ์ทางด้านนาฏศิลป์ อย่างอิสระ

ขั้นสอน ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม 7 กลุ่ม (กลุ่มละ 4 คน 5 กลุ่มและกลุ่มละ 5 คน 2 กลุ่ม) ให้นักเรียนจับกลุ่มด้วยตนเอง โดยกำหนดให้แต่ละกลุ่มจะต้องคละโรงเรียนเมื่อนักเรียนจับกลุ่มเสร็จแล้ว ครูพานักเรียนเล่นเกม “ส่องเรื่องย้อนอดีต” โดยครูจำลองเหตุการณ์ให้นักเรียนจินตนาการว่าเรากำลังพายเรือตามสายน้ำแห่งวัฒนธรรมและกาลเวลา ครูคละให้นักเรียนประจำจุดในแต่ละท่าน้ำ ซึ่งแต่ละท่าน้ำจะมีขุมทรัพย์ทางความรู้และพ่อครู แม่ครูที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละยุคสมัย พ่อครู แม่ครูแต่ละฐานจะมีหน้าที่อธิบายความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับความหมาย ความเป็นมา ประเภท และองค์ประกอบของการแสดงหนังใหญ่ ซึ่งครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มขึ้นไปหาข้อมูลประเภทของตัวละครบนพิพิธภัณฑ 15 นาที เพื่อเป็นการเตรียมความรู้ในการร่วมกิจกรรมเกม “จิ๊กซอว์คู่เรา” แต่ก่อนที่จะเล่นเกมจิ๊กซอว์คู่เรา ให้นักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้พิพิธภัณฑก่อน หลังจากนั้นจึงเล่นเกม “จิ๊กซอว์คู่เรา” โดยการให้ตัวแทนนักเรียนแต่ละกลุ่มจับฉลากเพื่อเลือกชุดจิ๊กซอว์คู่เรา นักเรียนร่วมกันต่อจิ๊กซอว์จนสมบูรณ์ นำจิ๊กซอว์ที่สมบูรณ์ ไปจับคู่กับกลุ่มอื่น โดยพิจารณาความรู้ที่ได้จากการไปศึกษาที่พิพิธภัณฑ

ขั้นสรุป สูดทำยครูและนักเรียนช่วยกันสรุปประเด็นของเรื่องที่เรียนในวันนี้ โดยร่วมกิจกรรมเกม “ล้วงไข่กระซอกกิน” โดยนักเรียนจะต้องตอบคำถามที่ได้จากการล้วงไข่ หลังจากนั้นครูชี้แจงกิจกรรมในครั้งต่อไปว่าจะมีการทำหนังใหญ่ด้วยตนเอง นักเรียนแต่ละคนจะต้องเตรียมไม้ไผ่ ขนาดยาว 1 เมตร คนละ 2 อัน (ผ่าครึ่ง) และกระดาษแข็งสีดำ คนละ 1 แผ่น

ตาราง 6 ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 กิจกรรมรู้ไว้ ดีกว่า พูดยกับเขาไม่รู้เรื่อง

กลุ่มที่	ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้
1	ด้านการรับรู้: “ครูคะ หนูรู้จักการแสดงหนังใหญ่แล้วค่ะ เพราะครั้งที่แล้วครูสอน” ด้านการตอบสนองคุณค่า: “หนูกลับไปเล่าให้พ่อกับแม่ฟังด้วยค่ะ พ่อแม่หนูไม่มีใครรู้จักหนังใหญ่เลย”
2	ด้านการรับรู้: “หนูก็ได้รู้จักการที่มาเรียนกับครูครั้งที่แล้วนี่เองค่ะ” ด้านการตอบสนองคุณค่า: “ครั้งหน้าหนูขอเอาเพื่อนมาเรียนด้วยได้ไหมคะครู”
3	ด้านการรับรู้: “ครูผมต่อจิกซอร์เสร็จกลุ่มแรกเลยนะ ถูกมั๊ยครับป้า” ด้านการตอบสนองคุณค่า: “รูปที่ผมต่อเป็นยักษ์ครับครูเพราะว่ามันมีเขี้ยว”

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 กิจกรรมโครงส่วยด้วยมือเรา ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม 3 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการ และขั้นตอนการทำหนังใหญ่ ลักษณะของโครงไม้ไผ่ที่นำมาใช้ รวมถึงการออกแบบตัวละครโดยการให้โครงไม้ไผ่

ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ ผู้วิจัยเริ่มต้นการเรียนรู้โดยทบทวนความรู้เดิมในเรื่องของประวัติความเป็นมา กับนักเรียน โดยให้นักเรียนยกมือแล้วตอบคำถามอย่างอิสระ จากนั้นครูทบทวนสิ่งที่นักเรียนต้องเตรียมมาไว้สำหรับในการเรียนครั้งนี้ คือ ไม้ไผ่ที่เหลาเรียบร้อยแล้ว

ขั้นสอน ครูนำหนังใหญ่ขนาดจริงมาให้ให้นักเรียน ดูถึงวิธีการขีดและนำหนักของตัวหนัง ว่ามีน้ำหนักเบาและน้อยเพียงใด และอธิบายถึงการฝึกในระยะเวลาเริ่มต้นว่าในการฝึกหนังใหญ่ผู้ฝึกจะใช้โครงไม้ไผ่ในการฝึกแทนการจับตัวหนังใหญ่ของจริง เพื่อที่จะได้เรียนรู้วิธีการจับโครงไม้ไผ่ที่ถูกต้องสมบูรณ์ หลังจากนั้นครูอธิบายวิธีการและขั้นตอนการทำหนังใหญ่ ซึ่งนักเรียนสามารถเลือกตัวหนังที่ครูนำมาให้ได้ตามความสนใจ จากนั้นนำภาพที่เลือกมาติดบนกระดาษแข็งสีดำแล้วใช้เหล็กตอกรู (ตุ๊ดตู่) ตลอดจนการใช้โครงไม้ไผ่ โดยกระบวนการทำจะมีผู้ปกครองหรือคนในชุมชนเข้ามาช่วยดูแลและคอยให้คำแนะนำกับนักเรียน

ขั้นสรุป เมื่อนักเรียนทำเสร็จแล้วให้นักเรียนร่วมกันแสดงผลงานที่ได้ทำ พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนอธิบายถึงขั้นตอนการทำหนังใหญ่ตลอดจนแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกที่มีต่อผลงานของตนเอง

ตาราง 6 ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 กิจกรรมโครง
สอยด้วยมือเรา

กลุ่มที่	ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้
1	ด้านการรับรู้ : “ครูที่เข็ดเขาต้องหนักมากแน่ ๆ เลย” ด้านการตอบสนองของคุณค่า : “ครูผมขอเลิกด้วยก็แล้วกัน ผมว่ามันเทดี” ด้านการจัดระบบคุณค่า : “สนุกดีค่ะ หนูเจาะกระดาษให้เป็นรูปได้ด้วย ภูมิใจ ในงานของตัวเองค่ะ”
2	ด้านการตอบสนองของคุณค่า : “หนูจะเอาตัวเทวดาค่ะ”
3	ด้านการจัดระบบคุณค่า : “หนูอยากลองเอาไปทำเป็นโคมไฟขวดน้ำลายหนึ่งใหญ่ ค่ะ” “หนูอยากเอาไปทำขายอะครู ครูว่าขายได้ไหมถ้าทำเป็นของฝาก”
4	ด้านการรับรู้ : “ไม่ใฝ่มันแข็งแรงเหมือนกันนะครู เอามาเข็ดหนึ่งใหญ่ได้ด้วย”

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4 กิจกรรมย่อเท้าเดินเสา ระยะเวลาในการดำเนิน
กิจกรรม 3 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกทำเบื้องต้นในการเข็ดหนึ่งใหญ่ ซึ่งผู้เรียนจะต้องสามารถ
อธิบายวิธีการเข็ดหนึ่งใหญ่เบื้องต้นได้ และสามารถปฏิบัติทำการย่อเท้าได้อย่างถูกต้อง สวยงาม
ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ ผู้วิจัยหรือครูเริ่มต้นกิจกรรมโดยการทบทวนความรู้เดิมในเรื่อง
ของการจับโครงไม้ไผ่ โดยสุ่มให้นักเรียนออกมาอธิบายและสาธิตเบื้องต้นให้เพื่อนดู

ขั้นสอน ครูอธิบายวิธีการเข็ดหนึ่งใหญ่เบื้องต้นให้นักเรียนทราบถึง
องค์ประกอบ การที่นักเรียนจะเข็ดหนึ่งใหญ่ได้อย่างสมบูรณ์จำเป็นต้องเริ่มจากการย่อเท้า เพื่อ
เป็นการฝึกกำลังขาและเพื่อเป็นพื้นฐานในการฝึกตั้งฉากของเหลี่ยมขาที่ถูกต้องสวยงาม ก่อนที่จะ
ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ ครูให้นักเรียนจัดแถวหน้ากระดานเพื่อเตรียมพร้อมปฏิบัติ แล้วครูและ
วิทยากรสาธิตทำการย่อเท้าที่ถูกต้อง เมื่อนักเรียนชมเสร็จแล้วร่วมปฏิบัติตามแบบสาธิต โดยครู
และวิทยากรคอยตรวจสอบความถูกต้องและสวยงามของท่าเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ หลังจาก
การฝึกปฏิบัติเรียบร้อยแล้ว ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มละ 6 คน แต่ละกลุ่มต้องคละโรงเรียน
โดยให้ตัวแทนนักเรียนแต่ละกลุ่มเลือกเพลงที่ครูนำมาให้กลุ่มละ 1 เพลง เพื่อทำการคิดสร้างสรรค์
กระบวนการย่อเท้าประกอบการแปรแถว และให้เวลาในการฝึกซ้อม เมื่อหมดเวลาตามที่ครู

กำหนดให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมาแสดงผลงานการเต้นเส้าประกอบการแปรแถวตามเพลงที่ได้รับมอบหมาย ในการแสดงนักเรียนจะร้องเพลงตามทำนองหรือไม่ร้องก็ได้

ขั้นสรุป ครูถามถึงวิธีการขีดหนังใหญ่เบื้องต้นเพื่อเป็นการตรวจสอบความรู้ที่ได้เรียน ร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้สึกร่วมกันและประเด็นสำคัญในการทำกิจกรรมเต้นเส้าประกอบการแปรแถว

ตาราง 7 ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4 กิจกรรมย่ำเท้าเต้นเส้า

กลุ่มที่	ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้
1	<p>ด้านการรับรู้: “ลุงอึดเก่งจัง” “หนูนึกว่าแค่ว่าเฉย ๆ จะไม่เมื่อยซะอีก” ด้านการตอบสนองของคุณค่า: “หนูอย่าตรงจังหะใหม่คะ” “ครูครับผมยังย่ำไม่ได้เลย ครูช่วยสอนอีกรอบได้ไหมครับ” ด้านการจัดระบบคุณค่า: “หนูเอาเพลงเล็กคุยทั้งอำเภอมาย่ำเท้าประกอบคะ สนุกดี”</p>
2	<p>ด้านการรับรู้: “ทำไมลุงอึดไม่เอาหนังใหญ่มาถือไปด้วยเลยครับ” ด้านการตอบสนองของคุณค่า: “หนูเดินตามลุงอึดได้แล้ว” ด้านการจัดระบบคุณค่า: “รอบหน้าหนูจะเอาเพลงในดึกต่อมากลองเปิดย่ำดูคะ”</p>
3	<p>ด้านการรับรู้: “หนูขาแข็งแรงมากเพราะหนูเดินไปตลาดกับแม่ทุกวันเลย” ด้านการจัดระบบคุณค่า: “หนูจะทำแถวเฉียงตามเพลงคะ”</p>

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 5 กิจกรรมลงหลักปักฐาน ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม 3 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกทำเบื้องต้นในการขีดหนังใหญ่ (การลงเหลี่ยม) ซึ่งผู้เรียนจะต้องสามารถอธิบายวิธีการลงเหลี่ยมได้ และสามารถปฏิบัติท่าการเต้นเส้าได้อย่างถูกต้อง สวยงาม

ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ ผู้วิจัยหรือครูเริ่มต้นกิจกรรมโดยการทบทวนความรู้เดิมในเรื่องของการการเต้นเส้า โดยให้นักเรียนทุกคนอบอุ่นร่างกายด้วยการเต้นเส้า เพื่อเป็นการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ

ขั้นสอน ครูอธิบายวิธีการขีดหนังใหญ่เบื้องต้น วิธีการขีดหนังใหญ่ที่ถูกต้อง ในที่นี้กล่าวถึงพื้นฐานเริ่มมาจากการเต้นเส้าและการที่จะประสบความสำเร็จจะต้องอาศัย

เรื่องการลงเหลี่ยมที่ถูกต้องและสวยงาม จากนั้นครูให้นักเรียนจัดแถวหน้ากระดานเพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติกรลงเหลี่ยม โดยมีครูและวิทยากรสาธิตทำการลงเหลี่ยมที่ถูกต้อง และนักเรียนร่วมปฏิบัติตามแบบสาธิต โดยครูและวิทยากรคอยตรวจสอบความถูกต้อง และสวยงามของท่าเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ ในระหว่างการทำกิจกรรม ครูให้นักเรียนช่วยกัน ทบทวนกระบวนการลงเหลี่ยม สะท้อนผลลัพธ์ที่เพื่อนทำ เพื่อเป็นการปรับปรุงและพัฒนา

ขั้นสรุป ครูให้ตัวแทนนักเรียนออกมาสาธิตท่าลงเหลี่ยม ครูและนักเรียน อธิบายวิธีการลงเหลี่ยม หลังจากนั้นครูและนักเรียนร่วมแลกเปลี่ยนความรู้สึที่มีต่อการลงเหลี่ยม การจัดกิจกรรม และสรุปประเด็นสำคัญ

ตาราง 8 ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 5 กิจกรรมลงหลัก ปักฐาน

กลุ่มที่	ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้
1	ด้านการรับรู้: “ครูยืนได้ยัง เมื่อยแล้ว” ด้านการตอบสนองของคุณค่า: “พีน็อตหนูทำถูกไหม ท่าลงเหลี่ยมหนูต้องย่อลงไปอีกหรือเปล่า”
2	ด้านการรับรู้: “ทำไมลงเหลี่ยมต้องย่อเยอะ ๆ ครับครู” ด้านการตอบสนองของคุณค่า: “พี่โบว์ย่ออีก”

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 6 กิจกรรมร่วมเชิดโครง 1 ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม 3 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกทำเบื้องต้นในการเชิดหนังใหญ่ ซึ่งผู้เรียนจะต้องสามารถ อธิบายวิธีการเชิดหนังใหญ่เบื้องต้นได้ และสามารถปฏิบัติการเชิดหนังใหญ่ได้อย่างถูกต้อง สวยงาม ขึ้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ ผู้วิจัยหรือครูเริ่มต้นกิจกรรมโดยการทบทวนความรู้เรื่องการ จับโครงไม้ไผ่ และการลงเหลี่ยม โดยครูให้นักเรียนเตรียมหนังใหญ่ที่ตนได้ทำในสัปดาห์ที่ 2 พร้อม ให้นักเรียนตั้งแถวหน้ากระดานเตรียมความพร้อมปฏิบัติ

ขั้นสอน ครูและวิทยากรอธิบายและสาธิตการเชิดหนังใหญ่ การจับโครงไม้ไผ่ที่ถูกต้องสมบูรณ์ และนักเรียนร่วมปฏิบัติตามแบบสาธิต โดยครูและวิทยากรคอย ตรวจสอบความถูกต้องและความสวยงามเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของท่า ซึ่งในระหว่างการทำ กิจกรรมครูให้นักเรียนช่วยกันทบทวนกระบวนการลงเหลี่ยม สะท้อนผลลัพธ์ที่เพื่อนทำเพื่อเป็นการ ปรับปรุงและพัฒนา

ขั้นสรุป ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปวิธีการขีดหนังใหญ่เบื้องต้น เพื่อเป็นการตรวจสอบ ทบทวนความรู้ที่ได้รับ และครูสอบถามความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อการขีดหนังใหญ่และร่วมสรุปประเด็นสำคัญ

ตาราง 9 ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 6 กิจกรรมร่วมขีดโครง 1

กลุ่มที่	ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้
1	ด้านการรับรู้: “กลุ่มหนูขอขีดก่อนได้ไหมพี่โบว์” ด้านการตอบสนองคุณค่า: “เหลียมหนูใช้ได้ไหมพี่” ด้านการจัดระบบคุณค่า: “เรียกเราว่าแก๊งหนังใหญ่ไซตมินิ”
2	ด้านการรับรู้: “กลุ่มผมขอถือของจริงได้ไหมครับ” ด้านการตอบสนองคุณค่า: “เหลียมต้องย่อลงไปอีกแบบนี้” ด้านการจัดระบบคุณค่า: “พวกผมจะเป็นคณะหนังใหญ่ไซตมินิรุ่นแรก”

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 7 กิจกรรมร่วมขีดโครง 2 ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม 3 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกทำเบื้องต้นในการขีดหนังใหญ่ ซึ่งผู้เรียนจะต้องสามารถอธิบายวิธีการขีดหนังใหญ่เบื้องต้นได้ และสามารถปฏิบัติการขีดหนังใหญ่ได้อย่างถูกต้อง สวยงาม

ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ ผู้วิจัยหรือครูเริ่มต้นกิจกรรมโดยการทบทวนความรู้เรื่องการจับโครงไม้ไผ่ และการลงเหลียม โดยครูให้นักเรียนเตรียมหนังใหญ่ที่ตนได้ทำในสัปดาห์ที่ 2 พร้อมให้นักเรียนตั้งแถวหน้ากระดานเตรียมความพร้อมปฏิบัติ

ขั้นสอน ครูและวิทยากรร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องและสวยงามของท่าการขีดหนังใหญ่เพื่อความสมบูรณ์ของท่า โดยการให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 6 คน โดยคณะโรงเรียน และให้ตัวแทนนักเรียนในแต่ละกลุ่มออกมาเลือกเพลงเพื่อนำไปประกอบการขีดหนังใหญ่ ประกอบกระบวนการแปรแถว จำนวน 1 เพลง ให้นักเรียนร่วมกันคิดการขีดหนังใหญ่ ประกอบกระบวนการแปรแถวตามเสียงเพลง โดยนักเรียนจะร้องเพลงตามทำนองหรือไม่ร้องก็ได้

ขั้นสรุป ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมแสดงผลงานที่ได้คิดสร้างสรรค์ จากนั้นครูสอบถาม แลกเปลี่ยนความรู้สึกและประโยชน์ของหนังใหญ่ รวมทั้งกระบวนการทำตัวหนังใหญ่ กระบวนการขีด โดยคำตอบเป็นไปตามอิสระ สุดท้ายคือครูและนักเรียนร่วมสรุปประเด็นสำคัญที่ได้รับการแลกเปลี่ยน

ตาราง 10 ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 7 กิจกรรมร่วม
เชิดโคร่ง 2

กลุ่มที่	ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้
1	ด้านการรับรู้ : “พี่โบว์หนูจำได้ว่าต้องยกมือไปข้างหน้า” ด้านการตอบสนองคุณค่า : “วันนี้หนูขอคิดแถว” ด้านการจัดระบบคุณค่า : “หนูจะกลับไปเชิดให้แม่ดู”
2	ด้านการรับรู้ : “ห้ามยกเกินไหล่ครับ” ด้านการตอบสนองคุณค่า : “หนังใหญ่ไซตีมินิวันนี้จะมาโชว์ให้ทุกคนดู” ด้านการจัดระบบคุณค่า : “พี่โบว์เราเชิดประกอบเพลงแร็ปได้ไหม”
3	ด้านการรับรู้ : “ผมจำได้ว่าต้องกำมือให้แน่น ๆ” ด้านการตอบสนองคุณค่า : “หนูจะเดินสวนกัน” ด้านการจัดระบบคุณค่า : “ผมอยากลองเชิดประกอบเพลงแร็ป”

แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 8 กิจกรรมจากโครงส่เรื่อง ระยะเวลาในการดำเนิน
กิจกรรม 3 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกทำเบื้องต้นในการเชิดหนังใหญ่ (การเดินเสา, การลงเหลี่ยม
และการจับโครงไม้ไผ่) และการเชิดหนังใหญ่ ตอนจับลิ้งหัวค้ำ

ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

ผู้วิจัยหรือครูเริ่มต้นกิจกรรมโดยการทบทวนความรู้เรื่องการเชิดหนังใหญ่
เบื้องต้น และกล่าวถึงภาพรวมในการจัดโครงการ “การจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการ
การมีส่วนร่วม เรื่อง หนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี” จากนั้นครูและผู้เชี่ยวชาญในชุมชน
สอนนักเรียนเชิดหนังใหญ่ ตอนจับลิ้งหัวค้ำ ประกอบดนตรีที่บรรเลงโดยนักดนตรีไทยในชุมชน
โดยครูให้นักเรียนจับกลุ่ม กลุ่มละ 7 คน 2 กลุ่ม และ 8 คน 2 กลุ่ม เพื่อฝึกซ้อมการแสดงหนังใหญ่
ตอนจับลิ้งหัวค้ำ จากนั้นนักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมแสดงผลงานเชิดหนังใหญ่ ตอนจับลิ้งหัวค้ำ
ทีละกลุ่ม และให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดความตระหนักรู้ภูมิปัญญา เรื่อง การแสดงหนังใหญ่
ในขั้นสุดท้ายขั้นสรุปผลการเรียนรู้ครูกล่าวรายงานผลที่ได้จากการจัดโครงการ “การจัดการเรียนรู้
ตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัด
สิงห์บุรี” โดยมีครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมสรุปปัญหา และอุปสรรค เพื่อหาแนวทางในการ
ปรับปรุงแก้ไข จากนั้นผู้นำชุมชนกล่าวปิดโครงการ

ตาราง 11 ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้ แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 8 กิจกรรมจาก
โครงส่วเรื่อง

กลุ่มที่	ความคิดเห็นที่แสดงออกถึงความตระหนักรู้
1	ด้านการรับรู้ : “ผมเพิ่งรู้ว่าเรื่องจับปลิงหัวค้ำคือการสู้กัน” ด้านการตอบสนองคุณค่า : “ผมจะไปตีมัน” ด้านการจัดระบบคุณค่า : “หนูอยากไปเล่นที่บ้านระจันจะได้มีคนรู้จัก”
2	ด้านการรับรู้ : “หนูคิดว่าต้องเล่นเฉพาะตอนกลางวัน” ด้านการตอบสนองคุณค่า : “หนูขอไปซ้อกับอีกกลุ่มด้วย” ด้านการจัดระบบคุณค่า : “หนูอยากให้ครูไปสอนเพื่อน ๆ หนูในโรงเรียนด้วย”
3	ด้านการรับรู้ : “อ้อ มันต้องมีเพลงของมันนี่เอง” ด้านการตอบสนองคุณค่า : “เย็นนี้ขอซ้อกต่อได้ไหมคะ” ด้านการจัดระบบคุณค่า : “หนูอยากไปแสดงงานกินปลา”
4	ด้านการรับรู้ : “เพลงฟังยากจัง” ด้านการตอบสนองคุณค่า : “อาทิตย์หน้าพี่โบว์มาอีกได้ไหม” ด้านการจัดระบบคุณค่า : “หนูอยากไปเล่นตามงานเพื่อผู้ว่าให้เงิน”

ตอนที่ 2 การศึกษาผลก่อนและหลังการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์
ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง
การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

2.1 ผลของการวิเคราะห์การดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วย
กระบวนการมีส่วนร่วม เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

สำหรับเด็กและเยาวชน มีการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 8 แผนการจัดการเรียนรู้
สามารถแบ่งได้เป็น 4 ด้าน คือ 1.ด้านความรู้ ความเข้าใจ โดยวัดจากเครื่องมือแบบวัดการถาม-
ตอบ 2.ด้านการมีส่วนร่วม โดยวัดจากเครื่องมือแบบวัดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม 3.ด้าน
พฤติกรรม โดยวัดจากเครื่องมือแบบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ และ 4.ด้านทักษะความสามารถ
โดยวัดจากเครื่องมือการสังเกตการเชิดหนังใหญ่ มีผลการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

ด้านที่ 1 ด้านความรู้ ความเข้าใจ มีแผนพัฒนาการการเรียนรู้ทั้งหมด 7 แผน
การจัดการเรียนรู้ ดังนี้

เกณฑ์การประเมินที่ใช้ในการแปลผล

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 - 3.00 คะแนนเป็นต้นไป อยู่ในเกณฑ์ดีมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50 - 2.49 คะแนน อยู่ในเกณฑ์ดี

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0 - 1.49 คะแนน อยู่ในเกณฑ์พอใช้

ตาราง 12 ผลของพัฒนาการทางด้านความรู้ ความเข้าใจ

แผนการจัดการ เรียนรู้	วัตถุประสงค์	ระดับ ความ ตระหนักรู้	เกณฑ์การประเมิน			ค่าเฉลี่ย	แปล ผล
			ดีมาก %	ดี %	พอใช้ %		
แผนที่ 1 แรกพบ สบตา	เรียนรู้รูปร่าง ลักษณะของหนังสือ ใหญ่	ระดับขั้น การรับรู้	0.00	51.33	48.67	1.51	ดี
แผนที่ 2 รู้ไว้ เดี๋ยวพูดกับเขาไม่รู้ เรื่อง	ประวัติความเป็นมา ประเภท องค์ประกอบของ หนังสือใหญ่	ระดับขั้น การรับรู้	13.33	62.00	24.67	1.89	ดี
แผนที่ 3 โครงสลาย ด้วยมือเรา	ศึกษาขั้นตอนการทำหนังสือ ใหญ่ ลักษณะของโครง ไม้ไผ่ และ ออกแบบตัวละคร โดยใช้โครงไม้ไผ่	ระดับขั้น การเห็น คุณค่า	12.67	66.67	20.67	1.92	ดี
แผนที่ 4 ย่ำเท้าเดิน เส้า	วิธีการเขียนหนังสือ ใหญ่ และการฝึกปฏิบัติ ทำเดินเส้า	ระดับขั้น การเห็น คุณค่า	16.67	66.67	16.67	2.00	ดี

ตาราง 12 (ต่อ)

แผนการจัดการเรียนรู้	วัตถุประสงค์	ระดับ ความ ตระหนักรู้	เกณฑ์การประเมิน			ค่าเฉลี่ย	แปล ผล
			ดีมาก %	ดี %	พอใช้ %		
แผนที่ 5 ลงหลัก ปักฐาน	วิธีการลงเหลี่ยม และการฝึกปฏิบัติ ทำลงเหลี่ยม	ระดับชั้น การเห็น คุณค่า	21.33	65.33	13.33	2.08	ดี
แผนที่ 6 ร่วมขีดโครง 1	การขีดหนังใหญ่ เบื้องต้น การปฏิบัติการขีด หนังใหญ่	ระดับชั้น การเห็น คุณค่า	20.00	68.67	11.33	2.09	ดี
แผนที่ 7 ร่วมขีดโครง 2	การขีดหนังใหญ่ เบื้องต้น การปฏิบัติการขีด หนังใหญ่ การเห็นประโยชน์ ของภูมิปัญญา หนังใหญ่	ระดับชั้น การเห็น คุณค่า	36.67	59.33	4.00	2.33	ดี
ค่าเฉลี่ยรวม						1.97	ดี
ร้อยละ						65.81	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม						0.61	

จากตารางที่ 12 พบว่าผลของพัฒนาการทางด้านความรู้ ความเข้าใจที่ได้จากการสังเกตการ ทถาม-ตอบ ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-7 มีดังนี้ แผนที่ 1 แรกพบสบตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.51 แผนที่ 2 รู้ไว้ เดี่ยวพูดกับเขาไม่รู้เรื่อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.89 แผนที่ 3 โครงสวยด้วยมือเรา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.92 แผนที่ 4 ย่ำเท้าเดินเสา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.00 แผนที่ 5 ลงหลักปักฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.08 แผนที่ 6 ร่วมขีดโครง 1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.09 แผนที่ 7 ร่วมขีดโครง 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 ซึ่งผลโดยรวมมีระดับคุณภาพอยู่ในระดับ ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.97 คิดเป็นร้อยละ 65.81 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมเท่ากับ 0.61 จึงสรุปได้ว่าการพัฒนาการทางด้านความรู้ ความเข้าใจที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตามลำดับ

ด้านที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม มีแผนพัฒนาการการเรียนรู้ทั้งหมด 7 แผน
การจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ตาราง 13 ผลของพัฒนาการทางด้านการมีส่วนร่วม

แผนการจัดการ เรียนรู้	วัตถุประสงค์	การมี ส่วนร่วม	เกณฑ์การประเมิน			ค่าเฉลี่ย	แปล ผล
			ดีมาก %	ดี %	พอใช้ %		
แผนที่ 1 แรกพบ สบตา	เรียนรู้รูปร่าง ลักษณะของ หนังสือ	การร่วมมือ ระหว่าง บุคคล ในชุมชน	2.67	24.67	72.67	1.30	พอใช้
แผนที่ 2 รู้ไว้ เดี่ยวพูด กับเขาไม่รู้เรื่อง	ประวัติความเป็นมา ประเภท องค์ประกอบ ของหนังสือ	การร่วมมือ ระหว่าง บุคคล ในชุมชน	4.00	24.67	71.33	1.33	พอใช้
แผนที่ 3 โครงสวย ด้วยมือเรา	ศึกษาขั้นตอนการ ทำหนังสือ และ ออกแบบตัวละคร โดยใช้โครงไม้ไผ่	การร่วมมือ ระหว่าง บุคคล ในชุมชน	2.67	38.00	59.33	1.43	พอใช้
แผนที่ 4 ย่ำเท้าเดิน เส้า	วิธีการขีด หนังสือ และการ ฝึกปฏิบัติ ทำเดินเส้า	การร่วมมือ ระหว่าง บุคคล ในชุมชน	6.67	44.67	48.67	1.58	ดี
แผนที่ 5 ลงหลัก ปักฐาน	วิธีการลงเหลี่ยม และการฝึกปฏิบัติ ทำลงเหลี่ยม	การร่วมมือ ระหว่าง บุคคล ในชุมชน	6.67	45.33	48.00	1.59	ดี
แผนที่ 6 ร่วมขีดโครง 1	การขีดหนังสือ เบื้องต้น การปฏิบัติการขีด หนังสือ	การร่วมมือ ระหว่าง บุคคล ในชุมชน	12.67	58.67	28.67	1.84	ดี

ตาราง 13 (ต่อ)

แผนการจัดการ เรียนรู้	วัตถุประสงค์	การมี ส่วนร่วม	เกณฑ์การประเมิน			ค่าเฉลี่ย	แปล ผล
			ดีมาก %	ดี %	พอใช้ %		
แผนที่ 7 ร่วมขีดโครง 2	การขีดหนังใหญ่ เบื้องต้น การ ปฏิบัติการขีดหนัง ใหญ่ การเห็น ประโยชน์ของภูมิ ปัญญาหนังใหญ่	การร่วมมือ ระหว่าง บุคคล ในชุมชน	28.00	64.67	7.33	2.21	ดี
ค่าเฉลี่ยรวม						1.61	ดี
ร้อยละ						53.71	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม						0.65	

จากตารางที่ 13 พบว่าผลของพัฒนาการทางด้านการมีส่วนร่วมที่ได้จากการสังเกตการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-7 มีดังนี้ แผนที่ 1 แรกพบสบตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.30 แผนที่ 2 รู้ไว้ เดี่ยวพูดกับเขาไม่รู้เรื่อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.33 แผนที่ 3 โครงสวดด้วยมือเรา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.43 แผนที่ 4 ย่ำเท้าเดินเส้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.58 แผนที่ 5 ลงหลักปักฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.59 แผนที่ 6 ร่วมขีดโครง 1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.84 แผนที่ 7 ร่วมขีดโครง 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.21 ซึ่งผลโดยรวมมีระดับคุณภาพอยู่ในระดับ ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.61 คิดเป็นร้อยละ 53.71 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมเท่ากับ 0.65 จึงสรุปได้ว่าการพัฒนาการทางด้านการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตามลำดับ

ด้านที่ 3 ด้านพฤติกรรม มีพัฒนาการการเรียนรู้ ทั้งหมด 4 แผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

จากการสังเกตผลของพัฒนาการทางด้านพฤติกรรมที่ได้จากการบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ ทั้งหมด 4 แผนการเรียนรู้ มีรายละเอียด ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 แรกพบสบตา

พบว่า ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมได้อย่างดี มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ระหว่างตนเองกับครู และผู้เชี่ยวชาญที่มาให้ความรู้ มีการให้ความร่วมมือขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเต็มที่

ก่อให้เกิดความสนุกสนานตลอดการเรียนรู้ในครั้งที่ 1 นี้ แต่มีผู้เรียนบางส่วน ที่ยังขาดความมั่นใจ ในการตอบคำถามเรื่องรูปร่างลักษณะของหนังใหญ่ จึงนับได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 นั้น มีระดับคะแนนที่อยู่ในเกณฑ์ ผ่าน คิดเป็นร้อยละ 66.67

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ย่ำเท้าเดินเส้า

พบว่า ผู้เรียนมีความตั้งใจในการเรียนรู้เรื่อง วิธีการขีดหนังใหญ่ ซึ่งมีความสามารถที่จะอธิบายและทราบถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วนและถูกต้อง จากนั้น ผู้เรียนมีฝึกการปฏิบัติการย่ำเท้าเดินเส้า โดยมีครูและวิทยากรที่ชำนาญและเชี่ยวชาญ ทางด้านการขีดหนังใหญ่มาเป็นผู้สอน ทำให้มีการปฏิบัติที่ถูกต้องและสวยงาม ผู้เรียนรู้จักลงมือ ปฏิบัติด้วยตนเอง ทำให้เกิดความสุข มีการเรียนรู้แบบActive มากยิ่งขึ้น และเมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้ ครูและวิทยากรจึงได้มีการตรวจสอบ และพบว่า มีผู้เรียนบางส่วนที่ยังมีการย่ำเท้าเดินเส้า ยังไม่สวยงามมากนัก จึงได้ให้ผู้เรียนหมั่นฝึกฝนการย่ำเท้าเดินเส้าให้มากกว่านี้ รู้จักพัฒนาตนเอง อยู่เสมอ จึงนับได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 นั้นมีระดับคะแนนที่อยู่ในเกณฑ์ ผ่าน คิดเป็น ร้อยละ 66.67

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ลงหลักปักฐาน

พบว่า ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นตลอดการเรียนรู้ มีส่วนร่วมใน การตอบคำถามพร้อมกับสามารถอธิบายวิธีการลงเหลี่ยมได้อย่างถูกต้อง แต่ขาดความมั่นใจ ในบางส่วน จากนั้น ผู้เรียนมีฝึกการปฏิบัติการลงเหลี่ยม โดยมีครูและวิทยากรที่ชำนาญและ เชี่ยวชาญทางด้านการปฏิบัติทำลงเหลี่ยมมาเป็นผู้สอน ทำให้มีการปฏิบัติที่ถูกต้องและสวยงาม ผู้เรียนรู้จักลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง มีการเรียนรู้แบบกระตือรือร้นที่ดี และเมื่อผู้เรียนปฏิบัติจนชำนาญแล้ว ครูและวิทยากรจึงได้มีการตรวจสอบ ผู้เรียน เพื่อให้เกิดความ สมบูรณ์ มีการแลกเปลี่ยนความรู้สึกร่วมกันต่อการลงเหลี่ยมระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ระหว่างตนเองกับ ครูและผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นมากขึ้น และได้ผลสรุปที่ว่า จะมีผู้เรียนบางส่วนที่ยังมีการลงเหลี่ยมได้ไม่สวยงาม จึงได้แนะนำเทคนิคการปฏิบัติและผู้เรียน หมั่นฝึกฝนและพัฒนาตนเองต่อไป จึงนับได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 มีระดับคะแนนที่อยู่ใน เกณฑ์ ผ่าน คิดเป็นร้อยละ 66.67

แผนการเรียนรู้ที่ 6 ร่วมขีดโครง 1

พบว่า ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น และตื่นตัวกับการขีดหนัง ใหญ่เป็นอย่างมาก ซึ่งก่อนที่จะมีการขีดหนังใหญ่นั้น ครูให้ผู้เรียนทบทวนความรู้เรื่อง วิธีการขีด หนังใหญ่เบื้องต้น ซึ่งผู้เรียนสามารถตอบและอธิบายถึงกระบวนการขีดหนังใหญ่ได้ดี พร้อมทั้งจะ

ลงมือปฏิบัติจริง โดยในการปฏิบัติการเขียนหนังสือใหญ่ นั้น จะมีครูและวิทยากรคอยดูแลและให้คำปรึกษาอยู่เสมอ เพื่อให้ท่าทางการเขียนมีลักษณะที่ถูกต้องและสวยงาม เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนเอง ผู้เรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ตั้งใจฝึกฝนและปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์ เมื่อปฏิบัติเสร็จแล้วนั้น ครูให้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนความรู้สึกร่วมกันของการเขียนหนังสือใหญ่ในครั้งนี้ ซึ่งผู้เรียนมีความกล้าในการแสดงความคิดเห็นของตนเอง รู้จักกล้าแสดงออกมากขึ้น มีความสนุกสนานตลอดการเรียนรู้ จึงนับได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 มีระดับคะแนนที่อยู่ในเกณฑ์ ผ่าน คิดเป็นร้อยละ 100

ด้านที่ 4 ด้านทักษะความสามารถ มีพัฒนาการการเรียนรู้ ทั้งหมด 2 แผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ตาราง 14 ผลของพัฒนาการทางด้านทักษะความสามารถ

แผนการจัดการเรียนรู้	เกณฑ์การประเมิน			ค่าเฉลี่ย	แปลผล
	ดีมาก %	ดี %	พอใช้ %		
แผนที่ 7 ร่วมขีดโครง 2	18.00	50.00	32.00	1.86	ดี
แผนที่ 8 จากโครงสู่เรื่อง	13.85	52.85	32.31	1.82	ดี
ค่าเฉลี่ยรวม				1.61	ดี
ร้อยละ				53.68	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม				0.65	

จากตารางที่ 14 พบว่าผลของพัฒนาการทางด้านทักษะความสามารถที่ได้จากการสังเกตการเขียนหนังสือใหญ่ ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7-8 มีดังนี้ แผนที่ 7 ร่วมขีดโครง 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.86 แผนที่ 8 จากโครงสู่เรื่องมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.82 ซึ่งผลโดยรวมมีระดับคุณภาพอยู่ในระดับ ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.61 คิดเป็นร้อยละ 53.68 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมเท่ากับ 0.65 โดยผลการวิเคราะห์มีการคาดเคลื่อนเนื่องจากปัญหาของผู้เรียนในแผนที่ 8 มีจำนวน 26 คน ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุให้ค่าเฉลี่ยในแผนที่ 8 มีผลการวิเคราะห์น้อยกว่าแผนการเรียนรู้ที่ 7

2.2 ผลก่อนและหลังการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ตาราง 15 ตารางแสดงค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย ก่อนการจัดการเรียนการรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ข้อ	พฤติกรรมที่สังเกต	เกณฑ์การประเมิน			ค่าเฉลี่ย	แปลผล
		มาก %	ปานกลาง %	น้อย %		
ด้านการรับรู้						
1.	ฉันทราบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่กำลังจะสูญหาย	6.67	53.33	40.00	1.67	ปานกลาง
2.	ฉันสามารถอธิบายได้ว่าหนังใหญ่มีประวัติความเป็นมาอย่างไร	0.00	23.33	76.67	1.23	น้อย
3.	ฉันคิดว่าควรมีการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่ที่คงมีอยู่สืบไป	46.67	40.00	13.33	2.33	ปานกลาง
4.	ฉันคิดว่าคนในชุมชน ควรรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	53.33	46.67	0.00	2.53	มาก
5.	ฉันทราบว่าหนังใหญ่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ	33.33	53.33	13.33	2.20	ปานกลาง
6.	ฉันคิดว่าควรมีการยกย่อง เชิดชูและให้ความสำคัญกับวิทยากรท้องถิ่น	23.33	53.33	23.33	2.00	ปานกลาง
7.	ฉันมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหนังใหญ่	6.67	6.67	86.67	1.20	น้อย
8.	ฉันอธิบายได้ว่าหนังใหญ่มีลักษณะอย่างไร	6.67	16.67	76.67	1.30	น้อย
9.	ฉันเห็นว่าคนในชุมชนควรเป็นผู้รักษาและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น	53.33	36.67	10.00	2.43	ปานกลาง
10.	ฉันคิดว่าควรมีการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่ให้กับคนในชุมชน	50.00	46.67	3.33	2.47	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม					1.94	ปานกลาง

ตาราง 15 (ต่อ)

ข้อ	พฤติกรรมที่สังเกต	เกณฑ์การประเมิน			ค่าเฉลี่ย	แปลผล
		มาก %	ปานกลาง %	น้อย %		
ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า						
11.	ฉันมีความภาคภูมิใจหากได้มีโอกาสนำความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่ไปเผยแพร่	23.33	63.33	13.33	2.10	ปานกลาง
12.	ฉันจะให้ความร่วมมือหากมีการนำการแสดง หนังใหญ่ ไปเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ	13.33	53.33	33.33	1.80	ปานกลาง
13.	ฉันมีความต้องการที่จะสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หนังใหญ่	13.33	53.33	33.33	1.80	ปานกลาง
14.	ฉันรู้สึกเฉย ๆ หากหนังใหญ่จะสูญหายไป ไปตามกาลเวลา	66.67	26.67	6.67	2.60	มาก
15.	ฉันรู้สึกภูมิใจหากมีโอกาสได้เป็นส่วนหนึ่ง ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่	30.00	66.67	3.33	2.27	ปานกลาง
16.	ฉันรู้สึกเป็นห่วงและกังวลหากหนังใหญ่ จะต้องมีการสูญหาย	33.33	40.00	26.67	2.07	ปานกลาง
17.	ฉันคิดว่าหนังใหญ่เป็นเรื่องที่ล้ำสมัย	53.33	23.33	23.33	2.30	ปานกลาง
18.	พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ มีความน่าสนใจที่จะเข้าไปศึกษาหาความรู้	40.00	50.00	10.00	2.30	ปานกลาง
19.	ฉันจะใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการเข้ามา เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หนังใหญ่	30.00	53.33	16.67	2.13	ปานกลาง
20.	ฉันรู้สึกภูมิใจที่จังหวัดสิงห์บุรี มีหนังใหญ่ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น	53.33	36.67	10.00	2.43	ปานกลาง
21.	ฉันรู้สึกเขินอาย เมื่อไปบอกผู้อื่นว่าฉันรู้จัก หนังใหญ่	70.00	20.00	10.00	2.60	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม					2.22	ปานกลาง

ตาราง 15 (ต่อ)

ข้อ	พฤติกรรมที่สังเกต	เกณฑ์การประเมิน			ค่าเฉลี่ย	แปลผล
		มาก %	ปานกลาง %	น้อย %		
22.	ฉันจะช่วยเผยแพร่และชักชวนให้คนในชุมชนอื่น ๆ ได้รู้จักและมาแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่ในชุมชน	36.67	43.33	20.00	2.17	ปานกลาง
23.	ฉันคิดว่าโรงเรียนควรมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่	43.33	36.67	20.00	2.23	ปานกลาง
24.	ฉันคิดว่าภาครัฐควรมีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่	26.67	53.33	20.00	2.07	ปานกลาง
25.	ฉันคิดว่าควรมีการจัดการแสดงหนังใหญ่ในเทศกาลต่าง ๆ	26.67	53.33	20.00	2.07	ปานกลาง
26.	ฉันคิดว่าควรมีการจัดกิจกรรมที่สนุกสนาน เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่	33.33	56.67	10.00	2.23	ปานกลาง
27.	ฉันคิดว่าผู้ปกครองไม่ควรส่งเสริมให้ลูกหลานเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่	70.00	30.00	0.00	2.70	มาก
28.	ฉันคิดว่าควรมีการจัดการประกวดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่	30.00	43.33	26.67	2.03	ปานกลาง
29.	ฉันจะชักชวนผู้ปกครองเข้าชมพิพิธภัณฑ์การจัดการแสดงหนังใหญ่	30.00	50.00	20.00	2.10	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม					2.20	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด					2.12	ปานกลาง
ร้อยละ					70.54	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม					0.75	

จากตารางที่ 15 พบว่า ผลของการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักคุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ก่อนการจัดการเรียนการรู้ตามอัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยโดยรวมทั้ง 3 ด้าน เท่ากับ 2.12 คิดเป็นร้อยละ 70.54 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมเท่ากับ 0.75

ตาราง 16 ตารางแสดงค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย หลังการจัดการเรียนการรู้ตามอัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ข้อ	พฤติกรรมที่สังเกต	เกณฑ์การประเมิน			ค่าเฉลี่ย	แปลผล
		มาก %	ปานกลาง %	น้อย %		
ด้านการรับรู้						
1.	ฉันทราบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่กำลังจะสูญหาย	34.62	30.77	34.62	2.00	ปานกลาง
2.	ฉันสามารถอธิบายได้ว่าหนังใหญ่มีประวัติความเป็นมาอย่างไร	26.92	3.85	69.23	1.58	ปานกลาง
3.	ฉันคิดว่าควรมีการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่ที่คงมีอยู่สืบไป	80.77	15.38	3.85	2.77	มาก
4.	ฉันคิดว่าคนในชุมชน ควรรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	80.77	19.23	0.00	2.81	มาก
5.	ฉันทราบว่าหนังใหญ่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ	73.08	23.08	3.85	2.69	มาก
6.	ฉันคิดว่าควรมีการยกย่อง เชิดชูและให้ความสำคัญกับวิทยากรท้องถิ่น	73.08	15.38	11.54	2.62	มาก
7.	ฉันมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหนังใหญ่	61.54	15.38	23.08	2.38	ปานกลาง
8.	ฉันอธิบายได้ว่าหนังใหญ่มีลักษณะอย่างไร	50.00	11.54	38.46	2.12	ปานกลาง
9.	ฉันเห็นว่าคนในชุมชนควรเป็นผู้รักษาและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น	65.38	26.92	7.69	2.58	มาก
10.	ฉันคิดว่าควรมีการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่ให้กับคนในชุมชน	84.62	15.38	0.00	2.85	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม					2.44	ปานกลาง

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อ	พฤติกรรมที่สังเกต	เกณฑ์การประเมิน			ค่าเฉลี่ย	แปลผล
		มาก %	ปานกลาง %	น้อย %		
ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า						
11.	ฉันมีความภาคภูมิใจหากได้มีโอกาสนำความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่ไปเผยแพร่	73.08	19.23	7.69	2.65	มาก
12.	ฉันจะให้ความร่วมมือหากมีการนำการแสดง หนังใหญ่ ไปเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ	88.46	11.54	0.00	2.88	มาก
13.	ฉันมีความต้องการที่จะสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หนังใหญ่	73.08	23.08	3.85	2.69	มาก
14.	ฉันรู้สึกเฉย ๆ หากหนังใหญ่จะสูญหาย ไปตามกาลเวลา	7.69	11.54	80.77	2.73	น้อย
15.	ฉันรู้สึกภูมิใจหากมีโอกาสได้เป็นส่วนหนึ่ง ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่	76.92	23.08	0.00	2.77	มาก
16.	ฉันรู้สึกเป็นห่วงและกังวลหากหนังใหญ่ จะต้องมีการสูญหาย	65.38	26.92	7.69	2.58	มาก
17.	ฉันคิดว่าหนังใหญ่เป็นเรื่องที่ล้าสมัย	53.85	7.69	38.46	1.85	ปานกลาง
18.	พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ มีความน่าสนใจที่จะเข้าไปศึกษาหาความรู้	53.85	42.31	3.85	2.50	มาก
19.	ฉันจะใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการเข้ามา เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หนังใหญ่	76.92	15.38	7.69	2.69	มาก
20.	ฉันรู้สึกภูมิใจที่จังหวัดสิงห์บุรี มีหนังใหญ่ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น	84.62	15.38	0.00	2.85	มาก
21.	ฉันรู้สึกเขินอาย เมื่อไปบอกผู้อื่นว่าฉันรู้จัก หนังใหญ่	15.38	0.00	84.62	2.69	น้อย
ค่าเฉลี่ยรวม					2.63	มาก

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อ	พฤติกรรมที่สังเกต	เกณฑ์การประเมิน			ค่าเฉลี่ย	แปลผล
		มาก %	ปานกลาง %	น้อย %		
ด้านการจัดระบบคุณค่า						
22.	ฉันจะช่วยเผยแพร่และชักชวนให้คนในชุมชนอื่น ๆ ได้รู้จักและมาแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหนึ่งใหญ่ในชุมชน	65.38	30.77	3.85	2.62	มาก
23.	ฉันคิดว่าโรงเรียนควรมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหนึ่งใหญ่	76.92	19.23	3.85	2.73	มาก
24.	ฉันคิดว่าภาครัฐควรมีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นหนึ่งใหญ่	84.62	15.38	0.00	2.85	มาก
25.	ฉันคิดว่าควรมีการจัดการแสดงหนึ่งใหญ่ในเทศกาลต่าง ๆ	84.62	7.69	7.69	2.77	มาก
26.	ฉันคิดว่าควรมีการจัดกิจกรรมที่สนุกสนาน เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหนึ่งใหญ่	76.92	23.08	0.00	2.77	มาก
27.	ฉันคิดว่าผู้ปกครองไม่ควรส่งเสริมให้ลูกหลานเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหนึ่งใหญ่	7.69	7.69	84.62	2.77	น้อย
28.	ฉันคิดว่าควรมีการจัดการประกวดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหนึ่งใหญ่	69.23	26.92	3.85	2.65	มาก
29.	ฉันจะชักชวนผู้ปกครองเข้าชมพิพิธภัณฑ์การจัดการแสดงหนึ่งใหญ่	69.23	23.08	7.69	2.62	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม					2.72	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด					2.60	มาก
ร้อยละ					86.25	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม					0.69	

จากตารางที่ 16 พบว่า ผลของการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักคุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี หลังการจัดการเรียนการรู้ตามอัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยโดยรวมทั้ง 3 ด้านเท่ากับ 2.60 คิดเป็นร้อยละ 86.25 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมเท่ากับ 0.69

ตาราง 17 ตารางเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและการแปรผล ผลของการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน ก่อนและหลังการจัดการเรียนการรู้ตามอัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านการรับรู้ 2.ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า และ3.ด้านการจัดระบบคุณค่า

ชั้นของความตระหนัก รู้รายด้าน	ค่าเฉลี่ย ก่อนการจัดการ เรียนรู้	การ แปรผล	ค่าเฉลี่ย หลังการจัดการ เรียนรู้	การ แปลผล
ด้านการรับรู้	1.94	ปานกลาง	2.44	ปานกลาง
ด้านการตอบสนองต่อ คุณค่า	2.22	ปานกลาง	2.63	มาก
ด้านการจัดระบบ คุณค่า	2.20	ปานกลาง	2.72	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	2.12	ปานกลาง	2.60	มาก

จากตารางที่ 17 พบว่า ผลของการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักคุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน ก่อนและหลังการจัดการเรียนการรู้ตามอัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ทั้ง 3 ด้าน ดังต่อไปนี้ ด้านที่ 1 ด้านการรับรู้ ก่อนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.94 จัดอยู่ในระดับ ปานกลาง และหลังการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.44 จัดอยู่ในระดับ มาก ด้านที่ 2 ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.22 จัดอยู่ในระดับ ปานกลาง และหลังการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 จัดอยู่ในระดับ มาก ด้านที่ 3 ด้านการจัดระบบคุณค่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.20 จัดอยู่ในระดับ ปานกลาง และหลังการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72 จัดอยู่ในระดับ มาก และก่อนการจัดการเรียนรู้

ทั้ง 3 ด้าน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.12 จัดอยู่ในระดับ ปานกลาง และหลังการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.60 จัดอยู่ในระดับ มาก

ตาราง 18 ตารางแสดงการเปรียบเทียบผลของการทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน จากการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอศยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

การทดสอบ	n	$\bar{x}$	S.D
ก่อนเรียน	30	2.12	0.75
หลังเรียน	26	2.60	0.69

จากตารางที่ 18 พบว่า ผลของการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอศยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี มีจำนวนผู้ทำการทดสอบทั้งก่อนและหลังเรียนไม่เท่ากัน เนื่องจากการทดสอบหลังเรียนอยู่ในช่วงของโรคระบาด Covid-19 จึงทำให้ผู้เรียนไม่สามารถมาทำการทดสอบได้ แต่ผลการวิเคราะห์คะแนนหลังการจัดการเรียนรู้ตามอศยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม นั้นมีพัฒนาการที่ดีวก่อนเรียน โดยที่ก่อนการจัดการเรียนรู้ตามอศยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.12 จัดอยู่ในระดับคุณภาพดี และหลังการจัดการเรียนรู้ตามอศยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.60 จัดอยู่ในระดับคุณภาพ ดีมาก

2.4 ผลการวิเคราะห์การวัดความตระหนักรู้คุณค่าทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านการรับรู้ 2.ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า และ3.ด้านการจัดระบบคุณค่า เป็นรายบุคคล

ตาราง 19 ผลการวิเคราะห์การวัดความตระหนักรู้คุณค่าทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านการรับรู้ 2.ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า และ3.ด้านการจัดระบบคุณค่า เป็นรายบุคคล

ที่	ก่อนการจัดการเรียนรู้				หลังการจัดการเรียนรู้			
	ด้านการรับรู้	ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า	ด้านการจัดระบบคุณค่า	การแปรผล	ด้านการรับรู้	ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า	ด้านการจัดระบบคุณค่า	การแปรผล
1	1.80	2.55	2.50	ปานกลาง	2.80	2.72	3.00	มาก
2	2.00	2.36	2.50	ปานกลาง	2.40	2.82	3.00	มาก
3	1.70	2.27	2.38	ปานกลาง	3.00	2.82	3.00	มาก
4	2.10	2.73	2.63	มาก	2.80	2.82	3.00	มาก
5	1.90	2.18	1.63	ปานกลาง	2.40	2.82	3.00	มาก
6	2.30	2.18	2.13	ปานกลาง	2.60	2.27	2.75	มาก
7	1.90	2.64	2.50	ปานกลาง	2.80	2.64	3.00	มาก
8	2.30	2.73	3.00	มาก	2.80	2.55	2.75	มาก
9	1.50	1.91	2.00	ปานกลาง	2.80	2.91	3.00	มาก
10	2.10	2.82	2.63	มาก	2.80	2.82	3.00	มาก
11	1.30	2.09	2.25	ปานกลาง	2.80	2.82	3.00	มาก
12	1.90	2.36	2.13	ปานกลาง	2.80	3.00	2.75	มาก
13	2.10	1.82	2.00	ปานกลาง	2.40	2.55	2.75	มาก
14	1.60	2.00	1.75	ปานกลาง	2.60	2.73	3.00	มาก
15	1.80	2.55	2.00	ปานกลาง	2.80	2.64	2.75	มาก
16	1.70	1.82	2.38	ปานกลาง	2.80	2.73	3.00	มาก
17	1.90	1.73	2.13	ปานกลาง	2.80	2.64	3.00	มาก
18	2.00	2.45	2.50	ปานกลาง	2.00	2.64	2.75	มาก
19	1.80	2.36	2.38	ปานกลาง	2.10	2.73	2.50	มาก
20	1.90	2.55	2.00	ปานกลาง	2.10	2.64	2.38	ปานกลาง
21	1.90	1.91	2.13	ปานกลาง	1.90	2.36	2.25	ปานกลาง
22	1.50	2.36	1.75	ปานกลาง	2.10	2.45	2.63	ปานกลาง

ตาราง 19 (ต่อ)

ที่.	ก่อนการจัดการเรียนรู้				หลังการจัดการเรียนรู้			
	ด้านการรับรู้	ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า	ด้านการจัดระบบคุณค่า	การแปรผล	ด้านการรับรู้	ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า	ด้านการจัดระบบคุณค่า	การแปลผล
23	1.60	2.00	2.00	ปานกลาง	2.20	2.09	2.00	ปานกลาง
24	1.90	2.00	2.13	ปานกลาง	2.10	2.45	2.88	มาก
25	1.60	1.91	1.38	น้อย	1.70	1.91	2.50	ปานกลาง
26	1.70	1.64	1.38	ปานกลาง	1.80	1.91	1.63	ปานกลาง
27	2.60	2.73	2.88	มาก	-	-	-	-
28	2.50	2.18	2.50	ปานกลาง	-	-	-	-
29	2.80	2.55	2.13	มาก	-	-	-	-
30	1.60	1.73	1.50	ปานกลาง	-	-	-	-

จากตาราง 19 พบว่า ผลการวิเคราะห์การวัดความตระหนักรู้คุณค่าทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการรับรู้ 2. ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า และ 3. ด้านการจัดระบบคุณค่า เป็นรายบุคคลก่อนจัดการเรียนรู้ นักเรียนจำนวน 1 คน มีความตระหนักรู้ในคุณค่าทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับน้อย นักเรียนจำนวน 22 คน มีความตระหนักรู้ในคุณค่าทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนจำนวน 5 คน มีความตระหนักรู้ในคุณค่าทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก ส่วนหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนจำนวน 6 คน มีความตระหนักรู้ในคุณค่าทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และนักเรียนจำนวน 20 คน มีความตระหนักรู้ในคุณค่าทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก

2.5 ผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านการรับรู้ 2.ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า และ 3.ด้านการจัดระบบคุณค่า เป็นรายบุคคล

ตาราง 20 ผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านการรับรู้ 2.ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า และ 3.ด้านการจัดระบบคุณค่า เป็นรายบุคคล

คนที่	คะแนนพัฒนาการรายด้านเป็นรายบุคคล			
	ด้านการรับรู้	ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า	ด้านการจัดระบบคุณค่า	เฉลี่ยรวม 3 ด้าน
1	83.33	37.78	100	73.70
2	40.00	45.36	100	61.79
3	100	75.34	100	91.78
4	77.78	33.33	100	70.37
5	45.45	63.18	100	69.54
6	42.86	10.98	71.26	41.70
7	81.82	0	100	60.61
8	71.43	-66.67	-25.00	-6.74
9	86.67	91.74	100	92.80
10	77.78	0	100	59.26
11	88.24	80.22	100	89.49
12	81.82	100	61.13	80.98
13	33.33	61.86	75.00	56.73
14	71.43	73.00	100	81.48
15	83.33	20.00	75.00	59.44
16	84.62	77.12	100	87.25
17	81.82	71.65	100	84.49
18	0	34.55	50.00	28.18
19	25.00	36.36	19.35	26.90
20	18.18	20.00	38.00	25.39
21	0	41.28	13.79	18.36

ตาราง 20 (ต่อ)

คนที่	คะแนนพัฒนาการรายด้านเป็นรายบุคคล			
	ด้านการรับรู้	ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า	ด้านการจัดระบบคุณค่า	เฉลี่ยรวม 3 ด้าน
22	40.00	14.06	70.40	41.49
23	42.86	9.00	0	17.29
24	18.18	45.00	86.21	49.80
25	7.14	0	69.14	25.43
26	7.69	19.85	15.42	14.32

สรุปผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้ก่อนการเรียนรู้

ตาราง 21 สรุปผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้ก่อนการเรียนรู้ ด้านที่ 1 ด้านการรับรู้

เกณฑ์	ความถี่	คิดเป็นร้อยละ
พอใช้	1	3.85
ดี	25	96.15
ดีมาก	0	0

อยู่ในเกณฑ์พอใช้จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.85 อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 25 คนคิดเป็นร้อยละ 96.15

ตาราง 22 สรุปผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้ก่อนการเรียนรู้ ด้านที่ 2 ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า

เกณฑ์	ความถี่	คิดเป็นร้อยละ
พอใช้	0	0
ดี	19	73.08
ดีมาก	7	26.92

อยู่ในเกณฑ์พอใช้จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 73.08 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก จำนวน 7 คนคิดเป็นร้อยละ 26.92

ตาราง 23 สรุปผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้ก่อนการเรียนรู้ ด้านที่ 3 ด้านการจัดระบบคุณค่า

เกณฑ์	ความถี่	คิดเป็นร้อยละ
พอใช้	2	7.69
ดี	17	65.39
ดีมาก	7	26.92

อยู่ในเกณฑ์พอใช้จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.69 อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 17 คนคิดเป็นร้อยละ 65.39 อยู่ในเกณฑ์ดีมากจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 26.92

สรุปผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้หลังการเรียนรู้

ตาราง 24 สรุปผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้หลังการเรียนรู้ ด้านที่ 1 ด้านการรับรู้

เกณฑ์	ความถี่	คิดเป็นร้อยละ
พอใช้	0	0
ดี	12	46.15
ดีมาก	14	53.85

อยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 46.15 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก จำนวน 14 คนคิดเป็นร้อยละ 53.85

ตาราง 25 สรุปผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้หลังการเรียนรู้ ด้านที่ 2 ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า

เกณฑ์	ความถี่	คิดเป็นร้อยละ
พอใช้	0	0
ดี	7	26.92
ดีมาก	19	73.08

อยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 26.92 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก จำนวน 19 คนคิดเป็นร้อยละ 73.08

ตาราง 26 สรุปผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้หลังการเรียนรู้ ด้านที่ 3 ด้านการจัดระบบคุณค่า

เกณฑ์	ความถี่	คิดเป็นร้อยละ
พอใช้	0	0
ดี	4	15.38
ดีมาก	22	84.62

อยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 15.38 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก จำนวน 22 คนคิดเป็นร้อยละ 84.62

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักคุณค่าในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน มีการสรุปผล การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

ความมุ่งหมายของงานวิจัย

1. เพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี
2. เพื่อศึกษาผลการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักคุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ทั้งก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การออกแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

1.1 กระบวนการพัฒนาการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักคุณค่าในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

1.2 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ตอนที่ 2 การศึกษาผลก่อนและหลังการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักคุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

2.1 การดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักคุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

2.2 ผลก่อนและหลังการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอศยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการจัดการเรียนรู้ตามอศยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณค่าในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน มีรายละเอียด ดังนี้

1. แบบสำรวจผู้ที่ต้องการเข้ารับการเรียนรู้ตามอศยาศัยเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี
2. แบบประเมินหลักสูตรการเรียนรู้ตามอศยาศัยเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี
3. แบบวัดความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี วัดผลก่อนและหลังการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอศยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ศึกษาข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ตามอศยาศัยเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ และความต้องการที่แท้จริงของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ตามอศยาศัย เพื่อที่จะนำข้อมูลจากการสำรวจไปจัดทำเนื้อหาและแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยมีขั้นตอนการสำรวจความต้องการของเด็กและเยาวชน ดังนี้

1. ศึกษาเนื้อหาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแบบสำรวจความต้องการของเด็กและเยาวชน ในเขตพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรี

1.1 สร้างแบบสำรวจความต้องการของเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการเข้าร่วมการเรียนรู้ตามอศยาศัย

1.1.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสำรวจความต้องการของเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการเข้าร่วมการเรียนรู้ตามอศยาศัย

1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

เด็กและเยาวชนอายุ 11-14 ปี ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 30 คน

1.1.3 การหาคุณภาพเครื่องมือ

- การสร้างแบบสำรวจของเด็กและเยาวชนที่ต้องการเข้าร่วมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

- นำร่างแบบสำรวจของเด็กและเยาวชนที่ต้องการเข้าร่วมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ไปขอคำแนะนำจากประธาน และกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

- นำแบบสำรวจของเด็กและเยาวชนที่ต้องการเข้าร่วมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยพร้อมแบบประเมินความสอดคล้องไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

โดยการให้แสดงความเห็น ได้แก่ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย จากนั้นนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นคะแนนค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ดังนี้

มีความเห็นว่า	เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น +1
มีความเห็นว่า	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น 0
มีความเห็นว่า	ไม่เห็นด้วย	กำหนดคะแนนเป็น -1

- นำคะแนนที่ได้มาแทนค่าสูตร และประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสำรวจความต้องการของเด็กและเยาวชนที่ต้องการเข้าร่วมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ทั้งนี้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้มากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าแบบสำรวจความต้องการของเด็กและเยาวชนที่ต้องการเข้าร่วมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย มีความสอดคล้องกันและสามารถนำไปใช้ได้

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน

การสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ 1.การร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ 2. การประเมินแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ต่อไป

1. การร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ ในการร่างการจัดการศึกษาตามอัยาศัย ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสาร โดยการวิเคราะห์เอกสารอย่างครอบคลุม ได้แก่

1) การศึกษาตามอัยาศัยในบริบทต่าง ๆ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษาตามอัยาศัย ได้แก่ พัฒนาการ แนวคิด ความหมาย ความสำคัญ การเรียนรู้ตามอัยาศัย ลักษณะ ประเภท รูปแบบ การจัดการเรียนรู้ตามอัยาศัย บทบาทของสำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียน

2) ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามอัยาศัย

1.2 การสรุปร่างแนวทาง ผู้วิจัยสรุปร่างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านด้านการพัฒนาหลักสูตร เป็นผู้มีหน้าที่หรือประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการศึกษา จำนวน 3 คน

2) ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่หรือประสบการณ์โดยตรงในการปฏิบัติและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหนังใหญ่ จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและเนื้อหาของแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวทางการจัดการศึกษาตามอัยาศัยที่ได้จากการศึกษาเอกสาร นำมาพัฒนาเป็นแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scale)

3	หมายถึง	ระดับความเหมาะสมดีมาก
2	หมายถึง	ระดับความเหมาะสมปานกลาง
1	หมายถึง	ระดับความเหมาะสมพอใช้

แบบสอบถามเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การประเมินองค์ประกอบการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อ
ส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า

ตอนที่ 3 การประเมินองค์เนื้อหาการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อ
ส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ
เป็นข้อคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์
เนื้อหา (Content analysis) และพิจารณาปรับปรุงก่อนเก็บข้อมูลในรอบถัดไป

ขั้นตอนที่ 3 แบบวัดความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน

เป็นการสร้างเครื่องมือ เพื่อวัดระดับความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ โดยแบบวัดก่อนและหลังใช้แบบวัดชุดเดียวกัน

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักรู้ จากเอกสาร ตำรา
งานวิจัย

2) สร้างแบบสอบถามเพื่อวัดระดับความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ นำมาพัฒนาเป็นแบบตรวจสอบรายการ
(Checklist) ซึ่งมีลักษณะการตอบแบบเห็นด้วย และไม่เห็นด้วย โดยมีเกณฑ์การอธิบาย
รายละเอียดของความตระหนักรู้ แบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่

1 คะแนน เมื่อมีความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการ
แสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

0 คะแนน ไม่มีความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการ
แสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

3) นำแบบวัดความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการแสดง
หนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรีไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา
เพื่อตรวจสอบพิจารณาความชัดเจนและความครอบคลุมของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่จะวัด
ความตระหนักรู้ว่ามีความเหมาะสมในการนำไปใช้จริงและนำไปปรับปรุงแก้ไข

4) นำแบบวัดความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการแสดง
หนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรีที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา

จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม โดยกำหนดค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามที่ใช้ได้ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

5) นำแบบวัดความตระหนักรู้ที่ได้ไปใช้กับเด็กและเยาวชนที่เข้ารับการศึกษาศาตามอัยาศัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามอัยาศัยสำหรับเด็กและเยาวชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ มีข้อค้นพบดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามอัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน และการศึกษาข้อมูลสภาพปัญหา และความต้องการการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามอัยาศัยในและภายนอกโรงเรียน การถ่ายถอดภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการวางแผนการประชุมได้นำมาจัดทำหลักการและแนวทางในการจัดการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ของเด็กและเยาวชน โดยเริ่มดำเนินการจาก การติดต่อผู้ที่มีส่วนสนับสนุนและดูแลรับผิดชอบงานด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษา ร่วมออกแบบกิจกรรม รวมถึงสนับสนุนการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมให้ทางหน่วยงานภาครัฐและคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม หน่วยงานวัฒนธรรมจังหวัด เข้ามามีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหาและออกแบบรูปแบบกิจกรรม นายองค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี นายกเทศบาลเมืองสิงห์บุรี และผู้นำชุมชนทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงาน และอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ระหว่างผู้วิจัยกับคนในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านและครูในชุมชน ทำหน้าที่ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงเป็นผู้ให้ความรู้และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับผู้วิจัย เจ้าอาวาสวัดสว่างอารมณ์ ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในเรื่องของสถานที่ในการดำเนินการจัดกิจกรรม สุดท้ายคือ กลุ่มผู้ปกครองในพื้นที่ ที่ให้ความร่วมมือในการมารับ-ส่ง บุตรหลานในการเข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงเด็กและเยาวชนที่มาเข้าร่วมรับความรู้ด้วยความเต็มใจ หลังจากนั้นจึงได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามอัยาศัยสำหรับเด็กและเยาวชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ และนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ทั้งหมดจำนวน 8 แผนการเรียนรู้ไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและทำการหาค่าของความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คนก่อน จากนั้นจึงนำมาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบกิจกรรม และนำมาหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อีกครั้งก่อนนำไปใช้ทดลองกับกลุ่ม

ตัวอย่างจริง ทั้งหมดจำนวน 30 คน ทำยที่สุดแล้วทำให้ได้แผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 8 แผนการเรียนรู้ได้แก่

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ชื่อแผน แรกพบสบตา มีจุดประสงค์การเรียนรู้เกี่ยวกับการทำความเข้าใจ ละลายพฤติกรรมเพื่อสร้างความคุ้นเคย และวัดความตระหนักรู้ก่อนเรียน มีรูปแบบกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนทำความเข้าใจกันผ่านการเล่นเกม “รู้จักฉัน รู้จักเธอและเรารู้จักกัน” โดยการออกแบบรูปแบบกิจกรรมได้แนวคิดจากการเรียนเล่น (Play + Learn = PLEARN) (วารภรณ์ รักวิชัย, 2535, น. 112) ที่เป็นการจัดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของการเล่นแต่ละอย่างว่าการเล่นอย่างนั้นจะเกิดประโยชน์อย่างไรบ้างจะเป็นการช่วยฝึกทักษะต่าง ๆ ให้เด็ก ผู้เรียน หรือผู้เข้าร่วมกิจกรรม หากมีจุดมุ่งหมายเฉพาะให้กับเด็ก ผู้เรียน หรือผู้เข้าร่วมกิจกรรม ดังเช่นกิจกรรมการเล่น “รู้จักฉัน รู้จักเธอและเรารู้จักกัน” จะทำให้เด็ก ผู้เรียนหรือผู้เข้าร่วมสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงมีการใช้ทฤษฎีเรื่องความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาออกแบบแบบวัดประเมินความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนเรียน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ชื่อแผน รู้ไว้ เดียวพูดกับเขาไม่รู้เรื่อง มีจุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมโครงการได้ศึกษาความรู้ประวัติความเป็นมา และองค์ประกอบของหนังใหญ่ โดยผ่านผ่านเกม “ลองเรื้อย้อนอดีต” ที่ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้โดยสถานการณ์จำลองเสมือนจริง ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริง เป็นการจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ดังนั้นการออกแบบสถานการณ์ และการสรุปผลการเรียนรู้จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ผู้สอนต้องวางแผนการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างดี (สมจิตต์ สิ้นสุชัย และกัญญารัตน์ อุบลวรรณ, 2560, น. 31) มีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้จำลองการนั่งเรื้อย้อนอดีต โดยกิจกรรมนักเรียนจะต้องจำลองการนั่งเรื้อและพายเรื้อไปหาความรู้จากครุผู้ให้ความรู้ตามฐาน เกมต่อไปคือ เกม “จิ๊กซอว์คู่เรา” โดยใช้ทฤษฎี Jigsaw Puzzle (Aksara for kid, 2561) ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาการจดจำเนื้อหาผ่านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ กระตุ้นให้เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมจดจำสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันไม่ว่าจะเป็นรูปภาพ เนื้อหาข้อมูล หรืออักษรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของเกมประกอบการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ชื่อแผน โครงสอยด้วยมือเรา มีจุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมรู้จักวิธีการทำหนังใหญ่ในรูปแบบของโครงไม้ไผ่ และยังใช้โครงไม้ไผ่ในการสร้างสรรค์ตัวละครหนังใหญ่ได้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ชื่อแผน ย่ำเท้าต้นเสา มีจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ ปฏิบัติ อธิบายวิธีการขีด และต้นเสาได้อย่างถูกต้องสวยงาม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ชื่อแผน ลงหลักปักฐาน มีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถอธิบายวิธีการลงเหลี่ยม และสามารถปฏิบัติทำการลงเหลี่ยมได้อย่างถูกต้องสวยงาม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 ชื่อแผน ร่วมขีดโครง 1 และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 ชื่อแผน ร่วมขีดโครง 2 มีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถอธิบายวิธีการขีดหนังใหญ่เบื้องต้นได้ และสามารถปฏิบัติทำทางในการขีดหนังใหญ่ได้อย่างถูกต้องสวยงาม

ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3-7 ใช้แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) ในการจัดทำรูปแบบกิจกรรม (ประสิทธิ์ ชุมศรี, 2557, น. 3) ที่ไม่ได้มีการเรียนรู้เฉพาะในส่วนแนวคิด ทฤษฎีอย่างเดียว แต่ยังเป็นการนำประเด็นปัญหา หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาเข้าสู่กระบวนการขบคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหานั้นด้วย ซึ่งประโยชน์ที่ได้โดยตรง คือเด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมก็จะมีความรู้ความเข้าใจในแนวคิดนั้น ๆ อย่างลึกซึ้งมากกว่าจากผู้สอนเพียงด้านเดียว แต่ยังสามารถสัมผัสใกล้ชิดกับสภาพความเป็นจริงที่สอดคล้องกับแนวคิดที่เรียกว่า Learning by doing คือการเรียนรู้ที่มีการลงมือปฏิบัติจริง ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีผลสัมฤทธิ์มากขึ้น

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 ชื่อแผน จากโครงสู่เรื่อง มีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรม สามารถปฏิบัติทำทางในการขีดหนังใหญ่ได้อย่างถูกต้องสวยงาม โดยการสร้างพื้นที่ในการให้เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แสดงความสามารถให้คนในชุมชนได้เห็นและเป็นที่ยอมรับ และเมื่อได้รับการยอมรับก็จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งกิจกรรมนี้ให้ทฤษฎีพฤติกรรมแสดงออก (Assertion Theory) ของคอลลีย์ (Kelley) (ศิริรัตน์ สังข์สุข, 2556, น. 4) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่เหมาะสมตามสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงทฤษฎีเรื่องความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาออกแบบแบบวัดประเมินความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาผลของการวัดด้านความตระหนักรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอภยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม โดยประเมินผลจากแบบวัดความตระหนักรู้คุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ผลของการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอภยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่าเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ก่อนการจัดการเรียนรู้แบ่งเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านการรับรู้ ก่อนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.94 จัดอยู่ในระดับปานกลาง และหลังจากการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.44 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก

ด้านการตอบสนองคุณค่า ก่อนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.22 จัดอยู่ในระดับปานกลาง และหลังจากการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.63 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก

ด้านการจัดระบบคุณค่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.20 ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง และหลังจากการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก

ซึ่งค่าเฉลี่ยรวมการวัดความตระหนักรู้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรับรู้ ด้านการตอบสนองคุณค่า และด้านการจัดระบบคุณค่า ก่อนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.12 คิดเป็นร้อยละ 70.54 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.75 จัดอยู่ในระดับปานกลาง และหลังจากการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.60 คิดเป็นร้อยละ 86.25 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.69 จัดอยู่ในระดับคุณภาพมาก

อีกทั้งยังพบว่าผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้ก่อนการรู้เป็นรายบุคคล

ด้านการรับรู้ อยู่ในเกณฑ์พอใช้ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.85 อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 96.15

ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า อยู่ในเกณฑ์พอใช้ จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 73.08 อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 26.92

ด้านการจัดระบบคุณค่า อยู่ในเกณฑ์พอใช้จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.69 อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 17 คนคิดเป็นร้อยละ 65.39 อยู่ในเกณฑ์ดีมากจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 26.92

และผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้หลังการเรียนรู้เป็นรายบุคคล

ด้านการรับรู้ อยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 46.15 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก จำนวน 14 คนคิดเป็นร้อยละ 53.85

ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า อยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 26.92 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก จำนวน 19 คนคิดเป็นร้อยละ 73.08

ด้านการจัดระบบคุณค่า อยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 15.38 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก จำนวน 22 คนคิดเป็นร้อยละ 84.62 สรุปได้ว่า ผลของการวัดด้านความตระหนักรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ทั้งหลังการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอภิปรัชญาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอภิปรัชญาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ตามอภิปรัชญาสำหรับเด็กและเยาวชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายในประเด็น 2 ประเด็นหลัก คือ 1) การออกแบบจัดการเรียนรู้ตามอภิปรัชญาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ 2) การศึกษาผลการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอภิปรัชญาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ทั้งก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

1. การออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามอภิปรัชญาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน เป็นจัดการศึกษาตามอภิปรัชญาที่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเข้ามาเป็นหลักในการออกแบบกิจกรรม ซึ่งโดยรวมแล้วงานวิจัยชิ้นนี้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งสิ่งนี้จะเป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชนด้วยการศึกษา เพราะยิ่งสมาชิกของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าไร ยิ่งแสดงว่าชุมชนนั้นได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้อย่างยั่งยืนได้พัฒนาตามลำดับ ดังนี้

1) ดำเนินการจัดทำกิจกรรมโดยใช้หลักและกระบวนการมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอน
ดังนี้

1. เริ่มตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเอง
2. เริ่มต้นจากการหาปัญหาของชุมชน
3. ร่วมกันวางแผนดำเนินการ
4. ร่วมดำเนินงานด้วยความเต็มใจ
5. ร่วมกันติดตามประเมินผลตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกัน
6. ร่วมรับผลประโยชน์

ซึ่งสามารถแจกแจงหน้าที่ในการดำเนินงานสำหรับผู้มีส่วนร่วมได้ดังนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัด มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษา ร่วมออกแบบกิจกรรม รวมถึงสนับสนุน การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมให้ทางหน่วยงานภาครัฐและคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม หน่วยงานวัฒนธรรมจังหวัด เข้ามามีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา และออกแบบรูปแบบกิจกรรม นายองค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี นายกเทศบาลเมืองสิงห์บุรี และผู้นำชุมชนทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงาน และอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ระหว่าง ผู้วิจัยกับคนในชุมชน ประชาชนชาวบ้านและครูในชุมชน ทำหน้าที่ในการออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้ รวมถึงเป็นผู้ให้ความรู้และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับผู้วิจัย เจ้าอาวาส วัดสว่างอารมณ์ ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในเรื่องของสถานที่ในการดำเนินการจัดกิจกรรม สุดท้ายคือ กลุ่มผู้ประกอบการในพื้นที่ ที่ให้ความร่วมมือในการมารับ-ส่ง บุตรหลานในการเข้าร่วม กิจกรรม รวมถึงเด็กและเยาวชนที่เข้ามาเข้าร่วมรับความรู้ด้วยความเต็มใจ สอดคล้องกับการศึกษา ตามอรรถยาศัยของคมกฤษ จันทรขจร (2551, น. 7-8) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาตามอรรถยาศัย เป็นการ จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การร่วมกันส่งเสริมการเรียนรู้และการเรียนรู้ จากประสบการณ์เพื่อเอื้อให้บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่น ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ประโยชน์ เพื่อการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และหนังสือของอรทัย ก๊กผล (2552, น. 17) ที่เขียนหนังสือคู่มือ คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชนกับหน่วยงานอื่น ๆ

2) ออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี โดยการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยอาศัยงานวัฒนธรรมที่มีแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ (Play + Learn = PLEARN) จึงทำให้ได้ แผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 8 แผนการเรียนรู้ ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ชื่อแผน แรกพบสบตา

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ชื่อแผน ฐู่ไว้ เดียวพุดกับเขาไม่รู้เรื่อง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ชื่อแผน โครงสวดยด้วยมือเรา

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ชื่อแผน ย่ำเท้าเดินเสา

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ชื่อแผน ลงหลักปักฐาน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 ชื่อแผน ร่วมเชิดโครง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 ชื่อแผน ร่วมเชิดโครง 2

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 ชื่อแผน จากโครงสู่เรื่อง

อีกทั้งยังค้นพบพัฒนาการการเรียนรู้จากแผนการเรียนรู้ที่ได้ มีทั้งหมด 4 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ ความเข้าใจ โดยวัดจากเครื่องมือแบบวัดการถาม-ตอบ มีผลการวิเคราะห์อยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.97 คิดเป็นร้อยละ 65.81 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.61

2. ด้านการมีส่วนร่วม โดยวัดจากเครื่องมือแบบวัดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม มีผลการวิเคราะห์อยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.61 คิดเป็นร้อยละ 53.71 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.65

3. ด้านพฤติกรรม โดยวัดจากเครื่องมือแบบวัดพฤติกรรมการเรียน มีผลการวิเคราะห์อยู่ในเกณฑ์การประเมินผ่าน คิดเป็นร้อยละ 75.00

4. ด้านทักษะความสามารถ โดยวัดจากเครื่องมือการสังเกตการเชิดหนังใหญ่ มีผลการวิเคราะห์ อยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.61 คิดเป็นร้อยละ 53.68 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.65

สรุปได้ว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้ง 4 ด้านที่สูงขึ้นตามลำดับ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองตามศักยภาพ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาชุมชนของตนเอง ได้ศึกษาหาความรู้จากสิ่งที่ตนเองสนใจที่จะเรียนรู้ เกิดความตระหนักรู้คุณค่าและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน สร้างสัมพันธภาพที่ดี

กับผู้อื่น นำไปสู่การพัฒนาทักษะชีวิตที่ดีต่อไป (สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551, น.

1)

3) ความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ภายหลังจากดำเนินกิจกรรมพบว่าระดับการตระหนักรู้ของเด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การรับรู้ เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่เพิ่มมากขึ้น

ขั้นที่ 2 การตอบสนองต่อคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็กและเยาวชนมีความตั้งใจ หรือทำให้เกิดความพึงพอใจที่จะปฏิบัติการแสดงหนังใหญ่ด้วยความเต็มใจ อีกทั้งยังเกิดความรู้สึกหวงแหน ภาคภูมิใจในตนเองที่ได้ปฏิบัติการแสดงหนังใหญ่ อันจะนำไปสู่การสืบทอดและเปลี่ยนแปลงต่อไป

ขั้นที่ 3 การจัดระบบคุณค่า เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมสามารถเสนอแนะวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ตามความเข้าใจและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการวัดระดับความตระหนักรู้ของ Bloom (1998, p. 439-441) ที่ให้หลักการจำแนกระดับความตระหนักรู้ตามลำดับพัฒนาการของพฤติกรรม ได้ดังต่อไปนี้ 1.ขั้นการรับรู้ 2.ขั้นการตอบสนอง 3.ขั้นเห็นคุณค่า 4.ขั้นการจัดระบบคุณค่า 5.ขั้นการสร้างคุณลักษณะจากค่านิยม

หลังจากการดำเนินกิจกรรมพบว่าความตระหนักรู้ ด้านที่ 1 ด้านการรับรู้ ก่อนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.94 จัดอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.44 จัดอยู่ในระดับมาก ด้านที่ 2 ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.22 จัดอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 จัดอยู่ในระดับมาก ด้านที่ 3 ด้านการจัดระบบคุณค่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.20 จัดอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72 จัดอยู่ในระดับมาก และก่อนการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 3 ด้าน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.12 จัดอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.60 จัดอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นไปตามระดับพัฒนาการของพฤติกรรมที่เป็นสิ่งที่แสดงถึงความตระหนักตามที่ Bloom (1988, p. 439-441) ได้จำแนกลำดับพัฒนาการของพฤติกรรมซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความตระหนักไว้ว่า ความตระหนักนั้นจำแนกตามลำดับพัฒนาการที่จะเริ่มต้นจากขั้นของการรับรู้ไปสู่ขั้นของการตอบสนอง ขั้นการเห็นคุณค่า ขั้นการจัดระบบคุณค่า ลักษณะนิสัยจะเกิดขึ้นได้นั้นจำเป็นที่จะต้องสร้างความเข้าใจในคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ

ให้เกิดขึ้นกับตัวบุคคลนั้นก่อน เมื่อบุคคลนั้นมีพฤติกรรมขั้นพื้นฐานแล้วจะพัฒนาไปสู่พฤติกรรมที่สูงขึ้นต่อไปได้

สามารถสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมสามารถที่จะสร้างความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรีได้ โดยสิ่งที่เป็นอิทธิพลหลักในการส่งผลให้เกิดความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี คือ การจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์โดยอาศัยงานวัฒนธรรมตามแนวคิดเรื่องการเรียนเล่น (Play+Learn = PLEARN) เนื่องจากแผนการจัดการเรียนรู้มีกระบวนการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี เกิดจากการผสมผสานผ่านการละเล่น การแสดงออก และการเลียนแบบท่าทาง อีกทั้งและได้ค้นพบพัฒนาการการเรียนรู้จากแผนการเรียนรู้ที่ได้ มีทั้งหมด 4 ด้าน คือ 1.ด้านความรู้ ความเข้าใจ โดยวัดจากเครื่องมือแบบวัดการถาม-ตอบ 2.ด้านการมีส่วนร่วม โดยวัดจากเครื่องมือแบบวัดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม 3.ด้านพฤติกรรม โดยวัดจากเครื่องมือแบบวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ และ 4.ด้านทักษะความสามารถ โดยวัดจากเครื่องมือการสังเกตการเชิดหนังใหญ่ มีผลการวิเคราะห์แต่ละด้าน ดังนี้ พัฒนาการทางด้านความรู้ ความเข้าใจ อยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.97 คิดเป็นร้อยละ 65.81 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.61 อีกทั้งระดับการตระหนักรู้ของเด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้ ขั้นที่ 1 การรับรู้ เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่เพิ่มมากขึ้น ขั้นที่ 2 การตอบสนองต่อคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็กและเยาวชนมีความตั้งใจ หรือความพึงพอใจที่จะปฏิบัติการแสดงหนังใหญ่ด้วยความเต็มใจ อีกทั้งยังเกิดความรู้สึกหวงแหนภาคภูมิใจในตนเองที่ได้ปฏิบัติการแสดงหนังใหญ่ ซึ่งจะนำไปสู่การสืบทอดและเปลี่ยนแปลงต่อไป ขั้นที่ 3 การจัดระบบคุณค่า

2. ผลของการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สามารถพัฒนาระดับความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดี ทั้งหมด 3 ด้าน คือ

1) ด้านการรับรู้ การรับรู้ เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่เพิ่มมากขึ้น โดยสามารถทราบได้จากการทำแบบสอบถามการวัดความตระหนักรู้ตามข้อคำถาม ตัวอย่างเช่น ทราบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหนัง

ใหญ่กำลังจะสูญหาย สามารถอธิบายได้ว่าหนังใหญ่มีประวัติความเป็นมาและลักษณะอย่างไร การคิดว่าควรมีการฟื้นฟู และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชนดังเช่นที่ตนเองได้รับ

2) ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า เด็กและเยาวชนมีความตั้งใจ หรือความพึงพอใจที่จะปฏิบัติการแสดงหนังใหญ่ด้วยความเต็มใจ อีกทั้งยังเกิดความรู้สึกหวงแหน ภาคภูมิใจ ในตนเองที่ได้ปฏิบัติการแสดงหนังใหญ่ อันจะนำไปสู่การสืบทอดและเปลี่ยนแปลงต่อไป โดยสามารถทราบได้จากการทำแบบสอบถามการวัดความตระหนักผู้ตามข้อคำถาม ตัวอย่างเช่น ฉันทมีความภาคภูมิใจหากมีโอกาสนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่ไปเผยแพร่ ฉันทภูมิใจ ที่จังหวัดสิงห์บุรีมีการแสดงหนังใหญ่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

3) ด้านการจัดระบบ เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมสามารถเสนอแนะวิธีการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ตามความเข้าใจและมีประสิทธิภาพ โดยสามารถทราบได้จากการให้เด็กและ เยาวชนทำแบบสอบถามการวัดความตระหนักผู้ตามข้อคำถาม ตัวอย่างเช่น ฉันทจะช่วยเผยแพร่ และชักชวนให้คนในชุมชนอื่น ๆ ได้รู้จักและมาแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่ ในชุมชน และคิดว่าในโรงเรียนควรมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหนังใหญ่ และควรคิดว่าควรมีการจัดการแสดงหนังใหญ่ในเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น

โดยผู้วิจัยได้นำเครื่องมือแบบวัดความตระหนักผู้ตามค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นในการ แสดงหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ที่มีข้อคำถามจำนวน 29 ข้อ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1.ด้านการรับรู้ 2.ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า 3.ด้านการจัดระบบ ไปศึกษาผลการเข้าร่วมการ จัดการเรียนรู้ตามอัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักผู้ตามค่าภูมิปัญญา ท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ก่อนการจัดการเรียนรู้ มีจำนวน ผู้ทดสอบทั้งหมด 30 คน พบว่าผลของการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอัยาศัยด้วยกระบวนการ มีส่วนร่วมในด้านความตระหนักผู้ตามค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตาม อัยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ทั้ง 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

ด้านที่ 1 ด้านการรับรู้ ก่อนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.94 จัดอยู่ใน ระดับปานกลาง และหลังการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.44 จัดอยู่ในระดับมาก

ด้านที่ 2 ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.22 จัดอยู่ในระดับ ปานกลาง และหลังการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 จัดอยู่ในระดับมาก

ด้านที่ 3 ด้านการจัดระบบคุณคามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.20 จัดอยู่ในระดับปานกลาง และหลังจากการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72 จัดอยู่ในระดับมาก

โดยหลังการจัดการเรียนรู้มีจำนวนผู้ทดสอบทั้งหมด 26 คน เนื่องจากช่วงระยะเวลาในการทำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เป็นช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid-19) จึงทำให้มีผู้เรียนบางส่วนไม่สามารถมาทำการทดสอบหลังเรียนได้ จำนวน 4 คน ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ค่าความตระหนักรู้จากผู้เรียนที่สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมได้ในครั้งสุดท้ายและได้รับการวัดระดับความตระหนักรู้ทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งพบว่าผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้ก่อนการเรียนรู้เป็นรายบุคคล

ด้านที่ 1 ด้านการรับรู้ อยู่ในเกณฑ์พอใช้ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.85 อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 96.15

ด้านที่ 2 ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า อยู่ในเกณฑ์พอใช้ จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 73.08 อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 26.92

ด้านที่ 3 ด้านการจัดระบบคุณค่า อยู่ในเกณฑ์พอใช้จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.69 อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 17 คนคิดเป็นร้อยละ 65.39 อยู่ในเกณฑ์ดีมากจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 26.92

และสรุปผลการวิเคราะห์คะแนนพัฒนาการความตระหนักรู้หลังการเรียนรู้เป็นรายบุคคล

ด้านที่ 1 ด้านการรับรู้ อยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 46.15 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก จำนวน 14 คนคิดเป็นร้อยละ 53.85

ด้านที่ 2 ด้านการตอบสนองต่อคุณค่า อยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 26.92 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก จำนวน 19 คนคิดเป็นร้อยละ 73.08

ด้านที่ 3 ด้านการจัดระบบคุณค่า อยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 15.38 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก จำนวน 22 คนคิดเป็นร้อยละ 84.62

ซึ่งผลการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตามอธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี หลังการจัดการเรียนรู้ยังคงมีค่าเฉลี่ยที่สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจน

สรุปได้ว่าจากการจัดการเรียนรู้ตามอธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านความตระหนักรู้คุณค่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี เหมาะสมกับ การนำมาถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ อีกรูปแบบหนึ่งที่มีความหลากหลายในการเรียนรู้ ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ จากการบอกเล่าประสบการณ์ตรงจากครู ผู้เชี่ยวชาญ และวิทยากร เรื่องการแสดงหนังใหญ่ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รู้จัก

การลงมือปฏิบัติการทำงานเป็นทีม มีความกล้าแสดงออก มีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบ การแสดง รู้จักแสดงความคิดเห็น ร่วมมือร่วมใจกัน การตอบข้อคำถามเพื่อความกระจ่างให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและทำให้ทุกคนในครอบครัว ชุมชนและหมู่บ้าน มีส่วนรวมในการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาของท้องถิ่น เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรีให้คงอยู่สืบไป

ข้อค้นพบงานวิจัย

1. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี สำหรับเด็กและเยาวชนทำให้ได้ข้อค้นพบใหม่ว่า การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยอาศัยงานวัฒนธรรมตามแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ (Play+Learn = PLEARN) กิจกรรมบางกิจกรรมทำให้เด็กและเยาวชนที่เข้ามาร่วมกิจกรรม มีเจตคติที่ดีกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การแสดงหนังใหญ่ขึ้น ซึ่งกิจกรรมโครงสร้างด้วยมือเราเป็นกิจกรรมที่ทำให้เห็นถึงเจตคติที่ดีขึ้น เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่มาเข้าร่วมมาเรียนก่อนเวลา เพื่อที่จะมาเตรียมความพร้อมในการเรียนครั้งต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับบทฤษฎีองค์ประกอบของเจตคติของ McGuire (McGuire, 1985; งามตา วนิชทานนท์, 2535) ที่กล่าวว่า เจตคติประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ คือ 1.องค์ประกอบทางการรับรู้ หมายถึง การรู้การคิด ความเชื่อ ตลอดจนข้อสันเทศทั่วไป เจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งต้องประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นอันดับแรก 2.องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก คือ เกิดความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ สิ่งนี้จะเกิดขึ้นอัตโนมัติ และ 3.ความพร้อมที่จะกระทำ คือ การที่บุคคลมีความพร้อมที่จะทำสิ่งที่เขาชอบ ที่เขาพอใจ ดังนั้นการที่เด็กและเยาวชนที่มาเข้าร่วมมาเรียนก่อนเวลาเพื่อที่จะมาเตรียมความพร้อมในการเรียนครั้งต่อไปจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนความเข้าใจเจตคติของบุคคลได้ด้วย และเมื่อหมดเวลาในการเรียนรู้ก็ไม่ยอมกลับแต่ยังคงชวนกันทำชิ้นงานที่ได้รับมอบหมายในการทำกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งชิ้นงานที่สมบูรณ์ตามที่เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมต้องการ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้โดยการนำตนเองของเขมกร อนุภาพ (2560, น. 78) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้การเรียนรู้แบบนำตนเอง เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้วิชาคอมพิวเตอร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ในรูปแบบของการนำตนเองทำให้นักเรียนพัฒนาตนเองได้ตามความสามารถของนักเรียนแต่ละคนในการสร้างชิ้นงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะประสบความสำเร็จเพราะความตั้งใจ และสนใจที่จะกระทำให้สิ่งแปลกใหม่ที่ตนเองไม่เคยทำมาก่อน รวมถึงในขณะที่ทำกิจกรรมเด็กและเยาวชนมีการช่วยเหลือกันในการทำงานทั้งในส่วนของตนเอง และการช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ของงาน สอดคล้องกับทฤษฎีปัญญาทางสังคมของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) ที่กล่าวว่าพฤติกรรมของมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัย

หลัก 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางปัญญาและปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ และอิทธิพลของสภาพแวดล้อม เนื่องจากชีวิตจริงของมนุษย์ได้รับอิทธิพลของสิ่งเร้าทั้งจากตนเองและผู้อื่นด้วย นอกจากนี้มนุษย์มีความคิดความเชื่อและคาดหวังซึ่งจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเขาได้ ทำให้เมื่อมีเด็กกลุ่มหนึ่งไปช่วยเหลืออีกกลุ่มหนึ่ง เด็กกลุ่มนั้นก็ตอบสนองโดยการให้ความร่วมมือในการทำงานให้สำเร็จ ลุล่วง สอดคล้องกับงานวิจัยของภควรร วรานุกุลวัฒน์ (2551, น. 78) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมและการสร้างการเรียนรู้ของเยาวชน จากการศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรกรณีศึกษา กลุ่ม BlackBox ที่ได้กล่าวว่า ทฤษฎีปัญญาทางสังคมของแบนดูรา (Albert Bandura) ทำให้เห็นการเรียนรู้ของเยาวชนผ่านการสังเกตและการกระทำทำให้เยาวชนเกิดการพัฒนาจากประสบการณ์ที่ได้เจอมา โดยมีกลุ่มทางสังคมอื่น ๆ คอยช่วยผลักดันเยาวชนเหล่านี้ให้ปฏิบัติตามที่ตนเองต้องการ เป็นการให้อิสระในการคิดและการลงมือทำแก่เยาวชน

2. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมนอกจากจะสร้างความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วมแล้วยังสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นกับคนที่เข้ามามีส่วนร่วมอื่น ๆ อีกด้วย เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัดเสนอนโยบายในการยื่นขอขออนุญาตเพื่อทำการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจและทันสมัยมากยิ่งขึ้น คนในชุมชนเห็นความสำคัญของคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้นโดยการเข้ามาศึกษาหาความรู้ และสามารถให้ความรู้กับบุคคลภายนอกได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสม โภชน์ เขียมสุภาษิต (2556) ที่กล่าวว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม มีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาการพฤติกรรม ซึ่งการเรียนรู้ของแบนดูรา เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ การรับรู้ และนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของคนเราซึ่งไม่ได้เกิดจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมอย่างเดียว แต่เกิดจากปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านพฤติกรรมจากที่ได้มาเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ส่งผลให้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

3. ความแตกต่างของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี กับงานวิจัยอื่น ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย งานวิจัยของคมกฤษ จันขจร (2551) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดทำขึ้นเพื่อสร้างแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และนำมารวบรวมเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูล และประเมินแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อที่จะนำไปใช้ในสถานศึกษา แต่การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย

กระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามหลักและกระบวนการมีส่วนร่วม กล่าวคือมีการใช้การศึกษาตามอัธยาศัยในการดำเนินกิจกรรมและใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเข้ามาร่วมด้วย เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยในการออกแบบกิจกรรมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยได้มีการใช้หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยใช้งานวัฒนธรรมที่มีแนวคิดเรื่องการเรียนเล่น (Play + Learn = PLEARN)

ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม งานวิจัยของกุลจิรา เสาวลักษณ์จินดา (2555) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยว กรณีศึกษา อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสร้างแบบสอบถาม และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด แต่การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมมาเป็นหลักในการดำเนินงาน ออกแบบ และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้และความตระหนักรู้ในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนและผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

ความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น งานวิจัยของกุลยารัตน์ ทศมี (2547) ได้ศึกษาเรื่อง ความตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้รับการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในวิชาฟิสิกส์ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประกอบการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาฟิสิกส์เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ในรายวิชาฟิสิกส์ และเกิดความตระหนักรู้ในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวิธีการวัดความตระหนักรู้ของผู้เรียนออกมาเป็นขั้นคล้ายกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี แต่แตกต่างกันตรงที่การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี เด็กและเยาวชนที่มาเข้าร่วมกิจกรรม หรือผู้เรียนเมื่อได้เรียนแล้วได้ทั้งความรู้และความสนุกสนาน เนื่องจากการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี มีการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยใช้งานวัฒนธรรมที่มีแนวคิดเรื่องการเรียนเล่น (Play + Learn = PLEARN)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

1.1 ปรับกระบวนการศึกษาผลก่อนและหลังการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ตาม อธิยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ในด้านความตระหนักหนักรู้เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการประเมินจากผลของการวิเคราะห์พัฒนาการแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้เป็นด้านต่าง ๆ ได้มากกว่า 4 ด้าน

1.2 ควรมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างชุมชนกับปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อนำมาขยายผลได้จริงและต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพื้นที่กิจกรรมแบบครบวงจรให้กับผู้เรียน ให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ได้ฝึกฝนทักษะและมีความตระหนักอย่างแท้จริง นอกจากนี้ชุมชนสามารถสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่น ๆ และสามารถนำมาปรับใช้ได้อีกด้วย

1.3 ควรมีการจัดทำวิดิทัศน์ที่เกี่ยวกับวิธีการทำหนังใหญ่และการเชิดหนังใหญ่มอบให้กับสถานศึกษาต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และฝึกปฏิบัติในการทำหนังใหญ่และการเชิดหนังใหญ่ได้ตามอรรถยาศัยมากขึ้น

1.4 สถานศึกษาและชุมชนควรส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สนับสนุนงบประมาณการทำหนังใหญ่ให้เพียงพอต่อการใช้งานและทักษะควรมีต่อเนื่อง การจัดการเรียนสอนตามความต้องการของผู้เรียน สามารถเข้าถึงความต้องการของผู้เรียนให้เกิดประโยชน์สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ นำไปประยุกต์ใช้ กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำความรู้ทักษะฝึกฝนต่อยอดให้เกิดเป็นความชำนาญ เป็นการส่งเสริมการตระหนักรู้แก่ผู้เรียนได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic media) เช่น การเรียนอิเล็กทรอนิกส์ หรือ e-Learning
- 2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเจาะลึกไปในวิธีการในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ยั่งยืนถาวร
- 2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์สำหรับเด็กและเยาวชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ไปขยายกลุ่มเป้าหมายการทดลองให้กว้างขวางขึ้น
- 2.5 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์สำหรับเด็กและเยาวชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ไปใช้
- 2.6 ควรมีการจัดทำแผนการตลาด ช่องหารายได้จากของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนในชุมชนอยากที่จะศึกษาและปฏิบัติมากขึ้น

บรรณานุกรม

- Aksara for kid. (2561). จี๊กซอร์ (ภาพต่อ) ส่งเสริมต่อพัฒนาการเด็กด้านใด. สืบค้นจาก <https://www.aksaraforkids.com/blog/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%95%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%88%E0%B8%B4%E0%B9%8A%E0%B8%81%E0%B8%8B%E0%B8%AD%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B9%8C%E0%B8%A1%E0%B8%B5%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%94%E0%B8%B5/>
- Arnstein, S. R. (1969). Ladder of citizen participation. *Journal of American Institute of Planners*, (35), 216-224.
- Brookfield, Steven. (1984, Winter). Self-Directed Adult Learning : A Critical Program. *Adult Education Quarterly*, 35(2), 59-71.
- Coombs, P. H., & Ahmed, M. (1974). *Attacking Rural Poverty, How Non-Formal Education Can Help*. Baltimore : John Hopkins University Press.
- Cronbach, L. J. (1954). *Educational Psychology*. NY: Harcourt, Brace & Co.
- Evan, D. R. (1981). *The planning of Nonformal Education*. Paris : Unesco International Institute for Education Planning.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education*. NY: McGraw Hill Book Inc.
- Jeffer, T., & Smith, M. K. (1999). *Curriculum Theory and Practice*. Retrieved from <http://www.infed/biblio-curric.htm>.
- Knowles, M. S. (1975). *The Adult Education Movement in the United States*. Holt : Rinehart and Winston.
- กนกพร ฉิมพลี. (2555). รูปแบบการจัดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2538). *การศึกษาลดชีวิต : การศึกษาของคนไทยในยุคโลกาภิวัตน์*.

(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : กรมการศึกษานอกโรงเรียน.

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2544). *การศึกษาตามอัธยาศัย แนวความคิดและประสบการณ์*.

กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน.

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2545). *รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยห้องสมุดประชาชน*.

กรุงเทพฯ: กรมฯ.

กุลยารัตน์ ทศมี. (2547). *ความตระหนักรู้ในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ได้รับการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในวิชาฟิสิกส์*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

กุลวดี สุธล้า. (2550). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ และความตระหนักด้านการบริหารจัดการความเสี่ยง*. (วิทยานิพนธ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

เขมกร อนุภาพ. (2560). *การใช้การเรียนรู้แบบนำตนเอง เพื่อพัฒนาการเรียนรู้วิชาคอมพิวเตอร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ปทุมธานี.

คมกฤษ จันทร์ขจร. (2551). *การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต*. (ปริญญาโท กศ.ด.สาขาการศึกษาผู้ใหญ่). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

คะเนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. (2545). *บทสรุปสำหรับผู้บริการ (Executive summary) เรื่อง แนวทาง เสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ปัญหา อุปสรรค และทางออก*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

งามตา วินินทานนท์. (2535). *จิตวิทยาสังคม*. เอกสารประกอบการสอน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จันทน์ เกียรติโพธา. (2542). *ความตระหนักในมลพิษอากาศของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร*. (ปริญญา นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

จินตวีร์ เกษมสุข. (2554). *การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- จิระ งามศิลป์. (2550). *คู่มือเตรียมสอบผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุดที่ 3*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชัยศ อิมสุวรรณ. (2544). *การศึกษาตามอัธยาศัย*. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัยกรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- ณรงค์ ณ เชียงใหม่. (2545). การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารรัฐสมิแล*, 23(2-3), 1-7.
- ดวงฤดี กิตติจารุคุลย์. (2557). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและความตระหนักด้านการบริหารจัดการความเสี่ยง กรณีศึกษา: บริษัทนำเข้าส่งออกแห่งหนึ่ง*. (ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเนชั่น, กรุงเทพฯ.
- ต่าย เชียงฉี. (2526). *ทฤษฎีการทดสอบและการวัดผลการศึกษา*. ภาควิชาวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). *พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน: จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ทงศักดิ์ คุ่มไชนะ. (2540). *หลักการพัฒนาชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทงศักดิ์ ประสบกิตติคุณ. (2534). *การประเมินค่าความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดตราด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ทัศนีย์ สุริยะไชย. (2554). *ความสัมพันธ์ระหว่างการตระหนักรู้ในตนเองกับการร่วมรู้สึกในวัยรุ่น*. (สารนิพนธ์ กศ.ม. สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ทศนา แหมมณี. (2546). *14 วิธีการสอนสำหรับครูมืออาชีพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วงถนอม. (2548). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักถึงความสำคัญกับความสามารถในการนำความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสมุทรสงคราม*. การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับ

บัณฑิตศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4.

นายประสิทธิ์ ชุมศรี. (2557). รูปแบบการพัฒนาบุคลากรด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติเพื่อการ
ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์
ธานี เขต ๒. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล. (2549). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา. (2544). ยุทธศาสตร์การพัฒนาและวางแผนชุมชนเกษตรกรรม. ขอน
แก่นฯ: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปาริชาติ วลัยเสถียร, พระมหาสุทิตย์ ออบอุ้น, สหัททยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์ และ ชลกาญจน์
ฮาซันนารี. (2546). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

พนม พงษ์ไพบูลย์. (2544). เข้าใจคำว่าการศึกษาตามอัธยาศัย จากคนทำงานที่ไม่ได้งายอย่างที่คิด.
วารสารการศึกษานอกโรงเรียน, 4(4), 7.

พระมหาเต็ม ไทบุรี. (2554). การมีส่วนร่วมของชุมชนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
ในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภัควร วรานุกุลวัฒน์. (2551). การสร้างเครือข่ายทางสังคมและการสร้างการเรียนรู้ของเยาวชน จาก
การเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตร กรณีศึกษากลุ่ม Black Box. (ปริญญาศิลปศาสตร
บัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.

มนตรี ตราโมท. (2518). การละเล่นของไทย. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

มนัส สุวรรณ. (2532). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทย
อนุเคราะห์ไทย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ลักขณา สกุลลิขเรศสีมา. (2542). การอบรมเลี้ยงดูเด็ก. โปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ทั่วไป.
นครราชสีมา: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

- วรัรัตน์ ประทุมเจริญวัฒนา. (2561). *การศึกษาตามอัธยาศัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนา
นวัตกรรม ตำรา และเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วราภรณ์ รัชชวิชัย. (2535). *การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: แสงศิลป์การพิมพ์.
- วราภรณ์ ศรีวิโรจน์. (ม.ป.ป.). *หลักการจัดการเรียนรู้ (Principles of learning management)*.
เอกสารประกอบการสอน. เพชรบุรี: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- วิชาญ ไทยแท้. (2545). *ร่วมปฏิรูปการเรียนรู้กับครูต้นแบบ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน
เป็นสำคัญ การสอนแบบเล่นปนเรียนและโครงงานอนุบาล*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- วิมลศรี อุปรมัย และคณะ. (2528). *การศึกษากับการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญผล.
- วิลัย แย้มสาขา. (2542). *การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต. วารสารการศึกษานอกโรงเรียน,
2(2), 62.*
- วิศนี ศีลตระกูล และ อมรา ปฐภิญโญบุรณ. (2544). *การศึกษาตามอัธยาศัย: จากแนวคิดการเรียนรู้
ตลอดชีวิตสู่แนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- คันสนีย์ ฉัตรคุปต์. (2543). *ความบกพร่องในการเรียนรู้หรือแอลดี: ปัญหาการเรียนรู้ที่แก้ไขได้*.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ศิริรัตน์ สังข์สุข. (2556). *การพัฒนาพฤติกรรมกล้าแสดงออกโดยใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติของ
นักเรียน ระดับชั้น ปวช. 2/16 สาขาธุรกิจค้าปลีก ในรายวิชาธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ*. วิทยาลัย เทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์.
- สนธยา พลศรี. (2550). *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนส
ไตร.
- สนอง โลหิตวิเศษ. (ม.ป.ป.). *รายงานการวิจัยการปฏิรูปการเรียนรู้ : การเทียบโอนความรู้จาก
ประสบการณ์ของต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรีย.
- สมจิตต์ สินธุชัย และ กันยารัตน์ อุบลวรรณ. (2560). *ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์
จำลอง เสมือนจริงต่อความรู้ ความพึงพอใจ และความมั่นใจในตนเองของนักศึกษา*

พยาบาลชั้นปีที่ 4 ใน การฝึกปฏิบัติการรายวิชาฝึกทักษะทางวิชาชีพก่อนสำเร็จการศึกษา.
วารสาร Rama Nurs J.

สมโภชน์ เขียมสุภาษิต. (2556). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมศักดิ์ จัตตุพรพงษ์. (2547). *การวิเคราะห์โปรแกรมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม
อัธยาศัย ที่ดำเนินการโดยสถาบันศาสนาตามแนวคิดของบอยเอลล์ และพระราชบัญญัติ
การศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542*. (วิทยานิพนธ์ ค.ม. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ
โรงเรียน). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

สรกิจ โศภิตกุล. (2542). *หนังสือ: ความเป็นมา การสร้าง การแสดง และสภาพปัจจุบัน*. กอง
บริหาร การศึกษา. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.

สัมพันธ์ อุปลา. (2544). *การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์
ปริญญา ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
ขอนแก่น.

สามารถ ไชยพันธุ์. (2545.) *ความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัดการศึกษาตาม
อัธยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน*. (วิทยานิพนธ์ ค.ม. สาขาวิชา
บริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, อุตรดิตถ์.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2540). *ระบบการประกันคุณภาพและ
มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *การพัฒนาทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้น
พื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สุขฤดี รัชตฤงคารสกุล. (2543). *โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร*. (ปริญญาโท สาขาศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสุขศึกษา). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2518). *การละเล่นของไทย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

- สุจิตรา มาถาวร. (2541). *หนังสือใหญ่และหนังสือตุง*. กรุงเทพฯ: บริษัทคอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2544). *รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- เสรี วงศ์พิศ. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2556). *การเรียนรู้*. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/seri.wongmonta/posts/592724210766056?__mref=message_bubble
- อศิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. (2527). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- อนุสรณ์ กาลดิษฐ์. (2548). *การศึกษาความรู้และความตระหนักของนักศึกษาที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในห้วงปฏิบัติการวิศวะอุตสาหกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์ในเขตกรุงเทพมหานคร*. (ปริญญาานิพนธ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- อรทัย กังผล. (2552). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.
- อรพินท์ สฟโชคชัย. (2550). *การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- อัจฉรา ชิวพันธ์. (2550). *พัฒนาทักษะภาษา พัฒนาความคิดด้วยกิจกรรมการเล่นประกอบการสอนภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุษา คงทอง. (2553). *คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ภาคผนวก ก
หนังสือราชการต่าง ๆ ในการวิจัย

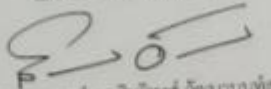
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
114 ถนนวิภาวดี 23 แขวงหนองปรือ
เขตเมือง นครราชสีมา 31000

15 กุมภาพันธ์ 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทำใบเชิญเพื่อการวิจัย
เรียน - อาจารย์ ดร.วิสาขารามณ์ จิระวิเศษหัตถ์

เนื่องด้วย นางสาววิญญนาถ กิ่งนิกร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ได้มีคุณสมบัติให้ทำปริญญาโทพิเศษ เรื่อง "การจัดการเรียนรู้ทางศิลปะด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม
สำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ในการแสดงหนังใหญ่ วิสาขารามณ์ จิระวิเศษหัตถ์"
โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะดี มากสา อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติภรณ์
นพคุณพันธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ นิสิตขอความอนุเคราะห์ทำใบเชิญ โดยให้ 1) แบบทดสอบ (ชื่อ แบบวัดความคิดสร้างสรรค์
คุณค่าทางปัญญาเพื่อเรียน การแสดงหนังใหญ่ วิสาขารามณ์ จิระวิเศษหัตถ์) และ 2) แผนกิจกรรม
การจัดการเรียนรู้การแสดงหนังใหญ่ วิสาขารามณ์ จิระวิเศษหัตถ์ กับนิสิตระดับประถมศึกษา ชั้นปีที่ 6
จำนวน 30 คน เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัย และขอใช้สถานที่วิสาขารามณ์ จิระวิเศษหัตถ์ ระหว่างเดือน
กุมภาพันธ์ 2563 ถึงเดือนมีนาคม 2563 ทั้งนี้ นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานในรายละเอียดดังกล่าวต่อไป
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาขอความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

นโมการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะดี มากสา) วัฒนานนท์สกุล
รองคณบดีฝ่ายบริหารและวางแผน วิทยาการแผน
คอมพิวเตอร์ศึกษา

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0 2649 5064
หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 088 450 9518

อว 8714.1/ 0072

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา
กทม.10110

17 กุมภาพันธ์ 2563

เรื่อง ขอเรียนเชิญร่วมพิธีเปิดโครงการ
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพรหมสาคร

ด้วยนางสาวอัญชนก กังนิกร นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จะจัดโครงการ "การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณค่าในการแสดงหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ และศึกษามสก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ในด้านความตระหนักรู้คุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ นั้น

ในการนี้จึงขอเรียนเชิญท่านร่วมพิธีเปิดโครงการ "การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณค่าในการแสดงหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี" ในวันอาทิตย์ที่ 23 กุมภาพันธ์ 2563 เวลา 13.00 - 14.00 น. ณ พิพิธภัณฑสถานใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ ตำบลต้นโพธิ์ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

คณะศิลปกรรมศาสตร์
โทรศัพท์ 02-260-0123 ต่อ 147
โทรสาร 02-649-5000 ต่อ 15087

ที่ อว 8714.1/ 0072

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุมนวิท 23 เขตวัฒนา
กทม. 10110

17 กุมภาพันธ์ 2563

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นประธานกล่าวเปิดงาน
เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการโครงการ

ด้วยนางสาวธัญชนก กังนิกร นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จะจัดโครงการ "การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักของคุณค่าในการแสดงหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่องการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ และศึกษาผลก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ในด้านความตระหนักของคุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ นั้น

ในการนี้จึงขอเรียนเชิญท่านผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรีเป็นประธานกล่าวเปิดงาน โครงการ "การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตระหนักของคุณค่า ในการแสดงหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี" ในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2563 เวลา 13.00-14.00 น. ณ พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ ตำบลคันโพธิ์ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรณวิไชย)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

คณะศิลปกรรมศาสตร์
โทรศัพท์ 02-260-0123 ต่อ 147
โทรสาร 02-649-5000 ต่อ 15087

หนังสือยืนยันการยกเว้นการรับรอง
คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(เอกสารนี้เพื่อแสดงว่าคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ ได้พิจารณาโครงการวิจัยนี้)

ชื่อโครงการวิจัย : การจัดการเรียนรู้อัตโนมัติสำหรับเด็กและเยาวชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้คุณค่าในการแสวงหาปัญญา วิชาความรู้ใหม่ จังหวัดสิงห์บุรี
ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย : นางสาวณัฐชนน กิ่งนิกร
หน่วยงานต้นสังกัด : คณะศิลปกรรมศาสตร์
รหัสโครงการวิจัย : SWUEC-G-164/2562X

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยที่เข้าข่ายข้อยกเว้น (Research with Exemption from SWUEC)

วันที่ยืนยัน : 18 กันยายน 2562
ยืนยันโดย : คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดำเนินการรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นสากล ได้แก่ Declaration of Helsinki, the Belmont Report, CIOMS Guidelines และ the International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice (ICH-GCP)

ออกให้ ณ วันที่ 18 กันยายน 2562

ลงชื่อ

(นายปิยชาติ บุญเพ็ญ)

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการจริยธรรม
สำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

(ลงชื่อ)

(แพทย์หญิงสุวิพร กัทรสุวรรณ)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรม
สำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

หมายเลขรับรอง : SWUEC/X/G-164/2562

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐาศุภร์ จันประเสริฐ อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล โจรนสุขสมบุรณ์ อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรา ตุลย์เมธากา อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. อาจารย์ ดร.วรินทร์ โพนน้อย อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. อาจารย์ ดร.สุวีรัตน์ จินพงษ์ อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
6. อาจารย์ ดร.ณภัทรรัตน์ ไชยอัศวรักษ์ อาจารย์ประจำสำนักนวัตกรรมการเรียนรู้
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ค
รายชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม

รายชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ด.ช.อธิวัฒน์ คงชื่อ	ด.ช.ณรงฤทธิ ไทยเจริญ
ด.ญ.สุวิภา สุจริตจันทร์	ด.ญ.ทัตดาว ตียะจามร
ด.ญ.พลอยลดา เขียวคล้าย	ด.ญ.พินทุสร โกมล
ด.ญ.ตะวันฉาย บัวคลี่	ด.ญ.วรรษยา รัตนอำภา
ด.ญ.ญาณิศา อารีย์	ด.ญ.ชาลิสสา ช่วยบุญ
ด.ญ.ณัชชา เหลืองสมบุญ	ด.ญ.กรพรรณ มุตะธา
ด.ช.กามเทพ ศุภพดร	ด.ญ.รัชดาภรณ์ โปร่งสละ
ด.ญ.ธารินี ไกรนัย	ด.ญ.อรดารา อ่อนนาค
ด.ช.ชนาธิป ทองเหลือง	ด.ช.ปณวัตร วงษ์คำจันทร์
ด.ญ.ภิญญดา เครือแก้ว	ด.ญ.ชีมาภรณ์ วงษ์คำจันทร์
ด.ญ.พัฒนภัทร์ พันธุ์ทับ	ด.ญ.นัยน์ภาค บุญมี
ด.ช.ชนภัทร ม่วงไหม	ด.ช.พงษ์นรินทร์ ธาณี
ด.ช.พงศธร บัวคลี่	ด.ช.ธิตีพัฑ เนียมพิมาย
ด.ญ.ปภาพร สิงห์โต	ด.ช.โชคอนันต์ เทพแดน
ด.ญ.พรชนก ไกรนัย	ด.ช.จักรกฤษ เพิ่มพูนวัฒนกุล

ภาคผนวก ง

รายชื่อคณะกรรมการผู้เข้าร่วมการทำกิจกรรม

รายชื่อคณะกรรมการผู้เข้าร่วมการทำกิจกรรม

อ.ดำรงค์ ปิ่นทอง

ประธานฯ

อ.คณิต ภัคดี

ครูสอนหนังสือใหญ่

ผอ.วีรพงษ์ เขี่ยมลออ

พ.ต.ประสิทธิ์ วรรณาลัย

อ.กัญหา เขี่ยมลออ

อ.วาสนา จินสถาพร

อ.บุญส่ง แดงเดช

อ.ประเทือง กลิ่นประทุม

คุณบันเทิง วงศ์ไพโรจน์ทร์

คุณค่านิ่ง จงอยู่สุข

คุณวันเพ็ญ ศุภนคร

คุณ บุญธรรม ภัคดี

ภาคผนวก จ

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. แบบสังเกตการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. แบบสังเกตการขีดหน้าใหญ่
3. แบบสังเกตพฤติกรรมกรรมการเรียน
4. แบบสังเกตการณ์ถาม-ตอบ
5. แผนจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม
เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในการแสดงหน้าใหญ่
วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี

แบบสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

เรื่อง .....

ประเมินครั้งที่ ..... วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

คำชี้แจง : ให้ผู้สอนทำสัญลักษณ์ ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับระดับคะแนน

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับคะแนน		
		3	2	1
1	ปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม			
2	ความมีส่วนร่วม			
3	การแสดงความคิดเห็น			
4	การรับฟังความคิดเห็น			
5	ความมีน้ำใจช่วยเหลือกัน			
รวม				

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับคะแนน	เกณฑ์การให้คะแนน
3	ปฏิบัติหรือแสดงอย่างสม่ำเสมอ
2	ปฏิบัติหรือแสดงบ่อยครั้ง
1	ปฏิบัติหรือแสดงบางครั้ง

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ	หมายเหตุ
16 – 20	ดีมาก	ผ่าน
11 – 15	ดี	ผ่าน
6 – 10	พอใช้	ผ่าน
1 – 5	ปรับปรุง	ไม่ผ่าน

ลงชื่อ (.....)

.....
 อาจารย์ผู้สอน

แบบสังเกตการเชิดหนังใหญ่

เรื่อง .....

ประเมินครั้งที่ ..... วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

คำชี้แจง : ให้ผู้สอนทำสัญลักษณ์ ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับระดับคะแนน

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับคะแนน		
		3	2	1
1	การลงเหลี่ยมที่ถูกต้องและสวยงาม			
2	การจับโครงไม้ไผ่ที่ถูกต้องและสวยงาม			
3	ความพร้อมเพรียง			
4	ความมั่นใจในการแสดง			
5	การจับจังหวะในการเคลื่อนไหว			
รวม				

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับคะแนน	เกณฑ์การให้คะแนน
3	ปฏิบัติหรือแสดงอย่างสม่ำเสมอ
2	ปฏิบัติหรือแสดงบ่อยครั้ง
1	ปฏิบัติหรือแสดงบางครั้ง

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ	หมายเหตุ
16 – 20	ดีมาก	ผ่าน
11 – 15	ดี	ผ่าน
6 – 10	พอใช้	ผ่าน
1 – 5	ปรับปรุง	ไม่ผ่าน

ลงชื่อ (.....)

.....
อาจารย์ผู้สอน

แบบสังเกตการถาม ตอบ

เรื่อง .....

ประเมินครั้งที่ ..... วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

คำชี้แจง : ให้ผู้สอนทำสัญลักษณ์ ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับระดับคะแนน

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับคะแนน		
		3	2	1
1	สามารถอธิบายหรือตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง			
2	สามารถอธิบายหรือตอบคำถามได้อย่างครบถ้วน			
3	สามารถอธิบายและตอบคำถามด้วยความรวดเร็ว			
4	สามารถอธิบายหรือตอบคำถามได้โดยเชื่อมโยงกับสิ่งต่างๆ ในปัจจุบันได้			
5	สามารถอธิบายหรือตอบคำถามและเสนอแนวทางใหม่ๆ			
รวม				

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับคะแนน	เกณฑ์การให้คะแนน
3	นักเรียนสามารถตอบคำถามได้โดยไม่ต้องอาศัยการหาข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้
2	นักเรียนสามารถตอบคำถามได้โดยครูหรือเพื่อนเป็นผู้แนะแนวทาง
1	นักเรียนสามารถตอบคำถามได้โดยการหาข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศ

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ผู้ประเมินต้องได้คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 (9 คะแนน) ถือว่าผ่านการประเมิน

ลงชื่อ (.....)

.....
 อาจารย์ผู้สอน

รายละเอียดของแผนการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ในการแสดงหนังใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรีจำนวน 8 แผน ได้แก่ 1.แรกพบสบตา 2.รู้ไว้ เตียวพุดกับเขาไม่รู้เรื่อง 3.โครงสวยด้วยมือเรา 4.ย่าเท้าเดินเส้า 5.ลงหลักปักฐาน 6.ร่วมเซตโครง 1 7. ร่วมเซตโครง 2 8.จากโครงสู่เรื่อง

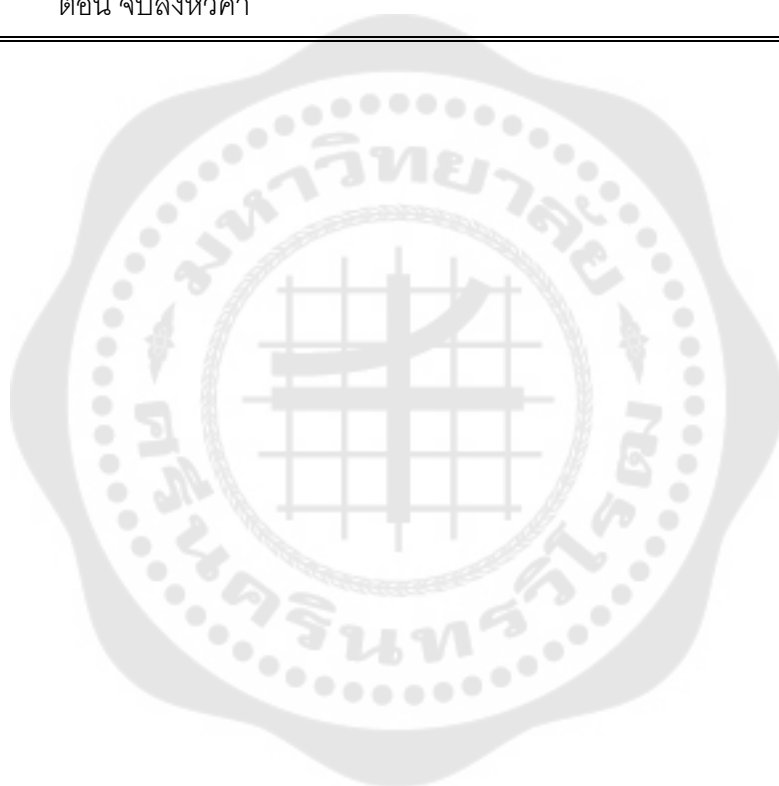
ชื่อแผน	สาระการเรียนรู้	ทฤษฎีที่ใช้ในการเรียนรู้	ตัวบ่งชี้ความตระหนักรู้	ระยะเวลา
แรกพบสบตา	รูปร่าง และลักษณะของหนังใหญ่	- แนวคิดจากการเรียนเล่น (Play + Learn = PLEARN) - ความตระหนักรู้ระดับการรับรู้ โดยมีการรับรู้และความเข้าใจในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. ผู้เรียนบอกถึงรูปร่าง และลักษณะของหนังใหญ่ได้	3 ชม.
รู้ไว้ เตียวพุดกับเขาไม่รู้เรื่อง	ความหมายความเป็นมาของการแสดงหนังใหญ่ประเภทของตัวหนังใหญ่รวมถึงองค์ประกอบของการแสดงหนังใหญ่	- ทฤษฎีการเรียนรู้โดยสถานการณ์จำลองเสมือนจริง - ทฤษฎี Jigsaw Puzzle	1. ผู้เรียนสามารถอธิบายความหมายและความเป็นมาของการแสดงหนังใหญ่ได้ 2. ผู้เรียนสามารถอธิบายองค์ประกอบของการแสดงหนังใหญ่ได้ 3. ผู้เรียนสามารถจับคู่ประเภทของตัวหนังใหญ่ได้	3 ชม.
โครงสวย	วิธีการและขั้นตอน	- ทฤษฎีการเรียนรู้จาก	1. ผู้เรียน	3 ชม.

ชื่อแผน	สาระการเรียนรู้	ทฤษฎีที่ใช้ ในการเรียนรู้	ตัวบ่งชี้ ความตระหนักรู้	ระยะเวลา
ด้วยมือเรา	การทำหนังสือ	การปฏิบัติ (Action Learning) - Learning by doing คือการเรียนรู้ที่มีการลงมือปฏิบัติจริง	สามารถอธิบายวิธีการทำหนังสือในรูปแบบของโครงไม้ไผ่ได้ 2. ผู้เรียนสามารถใช้โครงไม้ไผ่สร้างสรรค์ตัวละครหนังสือได้ 3. ผู้เรียนเห็นคุณค่าของผลงาน	
ย่าเท้าเดินเส้า	การฝึกทำเบื้องต้นในการขีดหนังสือ	- ทฤษฎีการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) - Learning by doing คือการเรียนรู้ที่มีการลงมือปฏิบัติจริง	1. ผู้เรียนสามารถอธิบายวิธีการขีดหนังสือเบื้องต้นได้ 2. ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทำการเดินเส้าได้อย่างถูกต้องและสวยงาม 3. ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม	3 ชม.
ลงหลักปักฐาน	การฝึกทำเบื้องต้นในการขีดหนังสือ (การลงเหลี่ยม)	- ทฤษฎีการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning)	1. ผู้เรียนสามารถอธิบายวิธีการลงเหลี่ยม	3 ชม.

ชื่อแผน	สาระการเรียนรู้	ทฤษฎีที่ใช้ ในการเรียนรู้	ตัวบ่งชี้ ความตระหนักรู้	ระยะเวลา
		- Learning by doing คือการเรียนรู้ที่มีการ ลงมือปฏิบัติจริง	ได้ 2. ผู้เรียน สามารถปฏิบัติ ทำการลงเหลี่ยม ได้อย่างถูกต้อง สวยงาม	
ร่วมขีด โครง 1	การฝึกทำเบื้องต้น ในการขีดหนังสือใหญ่	- ทฤษฎีการเรียนรู้จาก การปฏิบัติ (Action Learning) - Learning by doing คือการเรียนรู้ที่มีการ ลงมือปฏิบัติจริง	1. ผู้เรียน สามารถอธิบาย วิธีการขีดหนังสือ ใหญ่เบื้องต้นได้ 2. ผู้เรียน สามารถปฏิบัติ ทำการขีดหนังสือ ใหญ่ได้อย่าง ถูกต้องและ สวยงาม	3 ชม.
ร่วมขีด โครง 2	การฝึกทำเบื้องต้น ในการขีดหนังสือใหญ่	- ทฤษฎีการเรียนรู้จาก การปฏิบัติ (Action Learning) - Learning by doing คือการเรียนรู้ที่มีการ ลงมือปฏิบัติจริง	1. ผู้เรียน สามารถอธิบาย วิธีการขีดหนังสือ ใหญ่เบื้องต้นได้ 2. ผู้เรียน สามารถปฏิบัติ ทำการขีดหนังสือ ใหญ่ได้อย่าง ถูกต้องและ สวยงาม	3 ชม.
จากโครง	การฝึกทำเบื้องต้นใน	- ทฤษฎีพฤติกรรมกรรมกร	ผู้เรียนสามารถ	3 ชม.

ชื่อแผน	สาระการเรียนรู้	ทฤษฎีที่ใช้ ในการเรียนรู้	ตัวบ่งชี้ ความตระหนักรู้	ระยะเวลา
สู่เรื่อง	การขีดหนึ่งใหญ่ (การเดินเสา, การลง เหลี่ยม และการจับ โครงไม้ไผ่) รวมถึง การขีดหนึ่งใหญ่ ตอน จับลิ้งหัวค้ำ	แสดงออก (Assertion Theory)	ปฏิบัติทำการขีด ได้อย่างถูกต้อง และสวยงาม	

แผนกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ชื่อแผน “แรกพบสบตา”

จุดประสงค์

1. ผู้เรียนสามารถบอกถึงรูปร่างลักษณะของหนังสือได้ (K)
2. เพื่อเตรียมความพร้อมทักษะการเรียนรู้ระหว่างเพื่อน ครูและผู้ร่วมกิจกรรม (P)
3. เพื่อเพิ่มความมั่นใจของผู้เรียนในการทำกิจกรรมร่วมกัน (A)

สาระการเรียนรู้

รูปร่าง ลักษณะของหนังสือ

ทฤษฎีที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ที่เกิดจากเรียนรู้เรียนรู้ปัญหาเรื่อง หนังสือ โดยเรียนรู้จากบุคคลภายในชุมชนและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเพิ่มความรู้และสร้างความตระหนักรู้

การมีส่วนร่วม การร่วมมือระหว่างบุคคลในชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งอยู่ในระดับร่วมปฏิบัติตามโครงการ ระหว่างผู้นำชุมชน, บุคคลในชุมชนและผู้เรียน

ความตระหนักรู้ ระดับการรับรู้ โดยมีการรับรู้และความเข้าใจในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. พิธีเปิดกิจกรรม “การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม เรื่อง หนังสือ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี”

1.1 ประธานกล่าวเปิดโครงการ “การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เรื่อง หนังสือ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี”

1.2 ครูและผู้ทำกิจกรรมทุกคนกล่าวเปิดกิจกรรม ทักทายนักเรียนและผู้ปกครอง รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน

1.3 อธิบายความเป็นมาและชี้แจงระยะเวลาในการทำกิจกรรม รวมถึงหาแนวทางการทำข้อตกลงในการจัดกิจกรรมร่วมกัน

ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2. ครูให้นักเรียนเล่นเกม “รู้จักฉัน รู้จักเธอและเรารู้จักกัน”

(เพื่อเตรียมความพร้อมทักษะการเรียนรู้ระหว่างเพื่อน ครูและผู้ร่วมกิจกรรม

(P))

(เพื่อเพิ่มความมั่นใจของผู้เรียนในการทำกิจกรรมร่วมกัน (A))

2.1 ครูให้นักเรียนตั้งแถวเป็นวงกลม และให้นักเรียนเริ่มแนะนำตัวที่ละคนตามลำดับ

2.2 ครูให้นักเรียนจับฉลากหมายเลขหนังสือเพื่อนำมาเป็นเลขประจำตัวและติดไว้บริเวณหน้าอก

2.3 เมื่อนักเรียนมีหมายเลขประจำตัวเรียบร้อยแล้วให้นักเรียนจับฉลากหนังสืออีกครั้งเพื่อเป็นการทายชื่อจากหมายเลขประจำตัว

3. นักเรียนทำแบบวัดความตระหนักรู้ ก่อนเรียน

ขั้นสรุปผลการเรียนรู้

4. ครูตั้งคำถามถึงฉลากหนังสือใหญ่ (ผู้เรียนสามารถบอกถึงรูปร่างลักษณะของหนังสือใหญ่ได้ (K))

4.1 นักเรียนรู้หรือไม่ว่ารูปที่ฉลากหนังสือใหญ่คือรูปอะไร (หนังสือ)

4.2 ใครเคยดูหรือเคยเห็นหนังสือ

4.3 รูปร่างลักษณะของหนังสือเป็นอย่างไร (แผ่นหนังสือจะทำให้เกิดลายและโปร่งแสง มีด้ามจับในการถือหนังสือสองด้าม)

4.4 รู้หรือไม่ว่าหนังสือทำมาจากอะไร (หนังสือตัวใหญ่ เช่น หนังสือ เป็นต้น)

4.5 ใครเคยขีดหรือลองเล่นหนังสือ

5. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปประเด็นรูปร่าง ลักษณะของหนังสือและประเด็นที่ได้ในวันนี้ รวมทั้งกล่าวความน่าสนใจในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไปเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน

สื่อการเรียนรู้

1. แบบวัดความตระหนักรู้ภูมิปัญญาเรื่อง หนังสือ

2. เกม “รู้จักฉัน รู้จักเธอและเรารู้จักกัน”

3. ฉลากหนังสือ

กระบวนการวัดและประเมินผล

1. การสังเกตจากแบบสังเกตการถาม ตอบ (K)
2. การสังเกตจากแบบสังเกตการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม (P)
3. การสังเกตจากแบบบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ (A)

ผลบันทึกหลังการสอนแผนการเรียนรู้ที่ 1

ผลการเรียนรู้

นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เกี่ยวกับภูมิปัญญา เรื่อง หนึ่งใหญ่ มีทักษะการเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ร่วมระหว่างเพื่อน ครูและผู้ร่วมกิจกรรม ได้ดี มีส่วนร่วมในการสนทนาโต้ตอบได้อย่างมีเหตุผล เช่น สามารถบอกรูปร่างลักษณะของ หนึ่งใหญ่ได้ มีการให้ความร่วมมือในการเล่นเกม รู้จักฉัน รู้จักเธอและเรารู้จักกันได้อย่าง สนุกสนาน นักเรียนมีความสนใจในการปฏิบัติกิจกรรมตั้งแต่ต้นจนจบกิจกรรมได้สำเร็จ รวมถึงมี การทำแบบวัดความตระหนักรู้ก่อนเรียน และร่วมกันสรุปประเด็นที่ได้ในวันนี้

ปัญหาที่พบ

นักเรียนบางส่วนขาดความมั่นใจในการตอบคำถาม เรื่อง รูปร่างลักษณะของหนึ่ง ใหญ่

วิธีการแก้ปัญหา

ครูใช้เทคนิคการบรรยายพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ เพื่อให้ นักเรียนมีความเข้าใจ ถึงรูปร่างลักษณะของหนึ่งใหญ่มากขึ้น จากนั้นใช้วิธีการสุ่มเรียกตอบคำถามเป็นรายบุคคล เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน เมื่อนักเรียนเกิดความเข้าใจนักเรียนจึงจะมีความมั่นใจ ในการตอบคำถามได้ดียิ่งขึ้น

แผนกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ชื่อแผน “รู้ไว้ เตียวพูดกับเขาไม่รู้เรื่อง”

จุดประสงค์

1. ผู้เรียนสามารถอธิบายความหมายและความเป็นมาของการแสดงหนังใหญ่ได้ (K)
2. ผู้เรียนสามารถอธิบายองค์ประกอบของการแสดงหนังใหญ่ได้ (K)
3. ผู้เรียนสามารถจับคู่ประเภทของตัวหนังใหญ่ได้ (P)

สาระการเรียนรู้

1. ความหมาย และความเป็นมาของการแสดงหนังใหญ่
2. ประเภทของตัวหนังใหญ่
3. องค์ประกอบของการแสดงหนังใหญ่

ทฤษฎีที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ที่เกิดจากเรียนรู้เรียนรู้ปัญหาเรื่อง หนังใหญ่ โดยเรียนรู้จากบุคคลภายในชุมชนและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเพิ่มความรู้และสร้างความตระหนักรู้

การมีส่วนร่วม การร่วมมือระหว่างบุคคลในชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งอยู่ในระดับร่วมปฏิบัติตามโครงการ ระหว่างบุคคลในชุมชนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน

ความตระหนักรู้ ระดับการรับรู้ โดยมีการรับรู้และความเข้าใจในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. ครูถามนักเรียน

1.1 ใครรู้จักการแสดงหนังใหญ่บ้าง โดยให้นักเรียนยกมือตอบคำถามและเล่าถึงประสบการณ์ทางด้านนาฏศิลป์ อย่างอิสระ

ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2. ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม 7 กลุ่ม (กลุ่มละ 4 คน 5 กลุ่มและกลุ่มละ 5 คน 2 กลุ่ม)

ให้นักเรียนจับกลุ่มด้วยตนเอง โดยกำหนดให้แต่ละกลุ่มจะต้องคณะโรงเรียน

3. นักเรียนร่วมกิจกรรมเกม “ล่องเรือย้อนอดีต” (ผู้เรียนสามารถอธิบายความหมาย และความเป็นมาของการแสดงหนังใหญ่ได้ (K)) (ผู้เรียนสามารถอธิบายองค์ประกอบของการแสดงหนังใหญ่ได้ (K))

3.1 ครูจำลองเหตุการณ์ให้นักเรียนจินตนาการว่าเรากำลังพายเรือตามสายน้ำ แห่งวัฒนธรรมและกาลเวลา

3.2 ครูขอให้นักเรียนประจำจุดในแต่ละท่าน้ำ ซึ่งแต่ละท่าน้ำจะมีขุมทรัพย์ทาง ความรู้และพ่อครู แม่ครูที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละยุคสมัย พ่อครู แม่ครูแต่ละฐานจะมีหน้าที่ อธิบายความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับความหมาย, ความเป็นมา, ประเภทและองค์ประกอบของการแสดง หนังใหญ่

4. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มขึ้นไปหาข้อมูลประเภทของตัวละครบนพิพิธภัณฑ 15 นาที เพื่อเป็นการเตรียมความรู้ในการร่วมกิจกรรมเกม “จิ๊กซอว์คู่เรา”

5. นักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากพิพิธภัณฑ

6. นักเรียนร่วมกิจกรรมเกม “จิ๊กซอว์คู่เรา” (ผู้เรียนสามารถจับคู่ประเภทของตัวหนัง ใหญ่ได้ (P))

6.1 ตัวแทนนักเรียนแต่ละกลุ่มจับฉลากเพื่อเลือกชุดจิ๊กซอว์คู่เรา

6.2 นักเรียนร่วมกันต่อจิ๊กซอว์จนสมบูรณ์

6.3 นำจิ๊กซอว์ที่สมบูรณ์ ไปจับคู่กับกลุ่มอื่น โดยพิจารณาความรู้ที่ได้จากการไป ศึกษาที่พิพิธภัณฑ

ขั้นสรุปผลการเรียนรู้

7. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปประเด็นของเรื่องที่เรียนในวันนี้ โดยร่วมกิจกรรมเกม “ล้วงไขกระซอกกิ้น” โดยนักเรียนจะต้องตอบคำถามที่ได้จากการล้วงไข

8. ครูชี้แจงกิจกรรมในครั้งหน้าว่าจะมีการทำหนังใหญ่ด้วยตนเอง นักเรียนแต่ละคน จะต้องเตรียมไม้ไผ่ ขนาดยาว 1 เมตร คนละ 2 อัน (ผ่าครึ่ง) และกระดาษแข็งสีดำ คนละ 1 แผ่น

สื่อการเรียนรู้

1. ใบความรู้ความหมาย, ความเป็นมา, ประเภทและองค์ประกอบของการแสดงหนังใหญ่
2. เกม “ล่องเรือย้อนอดีต”
3. เกม “จิ๊กซอว์คู่เรา”
4. เกม “ล้วงไขกระซอกกิ้น”

กระบวนการวัดและประเมินผล

1. การสังเกตจากแบบสังเกตการถาม-ตอบ (K)
2. การสังเกตจากแบบสังเกตการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม (P)

ผลบันทึกหลังการสอนแผนการเรียนรู้ที่ 2

ผลการเรียนรู้

ผู้เรียนร่วมกันทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ๆ ด้วยกันอย่างสนุกสนาน เช่น กิจกรรมการลองเรื่องย้อนอดีต กิจกรรมนี้จะมีการมีส่วนร่วมของพ่อครูแม่ครูที่คอยให้ความรู้เรื่องความหมายประวัติความเป็นมาของการแสดงหนังใหญ่ รวมถึงอธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของการแสดงหนังใหญ่ โดยใช้วิธีการเล่าเป็นเรื่องราวซึ่งทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ สนใจ รู้สึกคล้อยตาม ตั้งใจฟัง และนำมาเล่าเป็นเรื่องราวให้กับเพื่อน ๆ ฟังได้อย่างดี จากนั้นนักเรียนร่วมกันค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับประเภทของตัวหนังใหญ่ เมื่อศึกษาข้อมูลจนสำเร็จแล้ว นักเรียนก็ร่วมกันทำกิจกรรมเกมจิ๊กซอว์คู่เรา เพื่อจับคู่ประเภทของตัวใหญ่จากที่ได้ศึกษามา ซึ่งนักเรียนสามารถจับคู่ได้ด้วยตนเองจนสำเร็จ และร่วมกันสรุปประเด็นที่ได้ในวันนี้

ปัญหาที่พบ

นักเรียนบางส่วนขาดความมั่นใจในการอธิบายประวัติความเป็นมาของการแสดงหนังใหญ่ได้อย่างเป็นเรื่องราว

วิธีการแก้ปัญหา

ครูใช้เทคนิคการเรียนการสอนแบบเกมเพื่อให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนาน มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม การเล่นเกมเป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนวัยนี้ รวมถึงใช้วิธีการอธิบายโดยการเล่าเป็นเรื่องราวเพื่อให้นักเรียนได้มีจินตนาการมีภาพจำ และเกิดความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น นักเรียนจะเกิดความมั่นใจ และความกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้นอีกด้วย

แผนกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ชื่อแผน “โครงส่วยด้วยมือเรา”

จุดประสงค์

1. ผู้เรียนสามารถอธิบายวิธีการทำหนังใหญ่ในรูปแบบของโครงไม้ไผ่ได้ (K)
2. ผู้เรียนสามารถใช้โครงไม้ไผ่สร้างสรรค์ตัวละครหนังใหญ่ได้ (P)
3. ผู้เรียนเห็นคุณค่าของผลงาน (A)

สาระการเรียนรู้

1. วิธีการและขั้นตอนการทำหนังใหญ่
2. ลักษณะของโครงไม้ไผ่ที่นำมาใช้
3. การออกแบบตัวละครโดยใช้โครงไม้ไผ่

ทฤษฎีที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ที่เกิดจากเรียนรู้เรียนรู้ปัญหาเรื่อง หนังใหญ่ โดยเรียนรู้จากบุคคลภายในชุมชนและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเพิ่มความรู้และสร้างความตระหนักรู้

การมีส่วนร่วม การร่วมมือระหว่างบุคคลในชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งอยู่ในระดับร่วมปฏิบัติตามโครงการ ระหว่างบุคคลในชุมชนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน

ความตระหนักรู้ ระดับการเห็นคุณค่า ที่มีความรู้สึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. ครูทบทวนความรู้เดิมในเรื่องของประวัติ ความเป็นมา กับนักเรียน โดยให้นักเรียนยกมือแล้วตอบ อย่างอิสระ
2. ครูถามนักเรียนถึงสิ่งที่ให้เตรียมมาคือ ไม้ไผ่ที่เหลาเรียบร้อย

ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

(ผู้เรียนสามารถใช้โครงไม้ไผ่สร้างสรรค์ตัวละครหนังใหญ่ได้ (P))

3. ครูนำหนังใหญ่ขนาดจริงมาให้ให้นักเรียน ดูถึงวิธีการขีดและนำหนังของตัวหนังว่ามีน้ำหนักเบาและน้อยเพียงใด
4. ครูอธิบายถึงการฝึกในระยะเริ่มต้นว่าในการฝึกหนังใหญ่ผู้ฝึกจะใช้โครงไม้ไผ่ในการฝึกแทนการจับตัวหนังใหญ่ของจริง เพื่อที่จะได้เรียนรู้วิธีการจับโครงไม้ไผ่ที่ถูกต้องสมบูรณ์

5. ครูอธิบายวิธีการและขั้นตอนการทำหนังใหญ่ นักเรียนสามารถเลือกตัวหนังที่ครูนำมาให้ได้ตามความสนใจ จากนั้นนำภาพที่เลือกมาติดบนกระดาษแข็งสีดำแล้วใช้เหล็กตอกกู (ตุ้ดตุ้) ตลอดจนการใช้โครงไม้ไผ่ โดยกระบวนการทำจะมีผู้ปกครองหรือคนในชุมชนเข้ามาช่วยดูแลและคอยให้คำแนะนำกับนักเรียน

ขั้นสรุปผลการเรียนรู้

6. นักเรียนร่วมกันแสดงผลงานที่ได้ทำ พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนอธิบายถึงขั้นตอนการทำหนังใหญ่ตลอดจนแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกที่มีต่อผลงานของตนเอง

(ผู้เรียนสามารถอธิบายวิธีการทำหนังใหญ่ในรูปแบบของโครงไม้ไผ่ได้ (K))

(ผู้เรียนเห็นคุณค่าของผลงาน (A))

สื่อการเรียนรู้

1. ตัวอย่างหนังใหญ่ขนาดจริง
2. ไม้ไผ่เหลา
3. กระดาษแข็งสีดำ
4. เหล็กตอกกู (ตุ้ดตุ้)
5. เขียง
6. ค้อน

กระบวนการวัดและประเมินผล

1. การสังเกตจากแบบสังเกตการถาม ตอบ (K,A)
2. การสังเกตจากแบบสังเกตการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม (P)

ผลบันทึกหลังการสอนแผนการเรียนรู้ที่ 3

ผลการเรียนรู้

ผู้เรียนให้ความสนใจกับการเรียนการสอนในครั้งนี้เป็นอย่างมากเนื่องจากได้เห็นและสัมผัสตัวอย่างหนังใหญ่ขนาดจริงที่ได้ความร่วมมือจากคนในชุมชน เมื่อถึงขั้นตอนการทำหนังใหญ่นักเรียนส่วนใหญ่สามารถใช้โครงไม้ไผ่สร้างสรรค์ตัวละครหนังใหญ่ได้ มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม เมื่อมีข้อสงสัยก็ซักถามทันที โดยจะมีผู้ปกครองและคนในชุมชนคอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำตลอดการทำกิจกรรม จึงทำให้การดำเนินการทำหนังใหญ่ของผู้เรียนในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี หลังจากที่ผู้เรียนทำหนังใหญ่เสร็จสมบูรณ์แล้ว ก็สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นในการทำหนังใหญ่กับเพื่อนร่วมชั้นได้เป็นอย่างดี เมื่อครูซักถามคำถามเกี่ยวกับอุปกรณ์ หรือขั้นตอนในการทำ ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง และสามารถอธิบายคุณค่าของผลงานตนเองได้เป็นอย่างดี

ปัญหาที่พบ

นักเรียนบางส่วนขาดความมั่นใจในการอธิบาย และแสดงความคิดเห็นที่มีต่อผลงานของตนเองรวมถึงของเพื่อนร่วมชั้นเรียนด้วยเช่นกัน

วิธีการแก้ปัญหา

ครูยกตัวอย่างการอธิบายและแสดงความคิดเห็นที่มีต่อผลงาน ให้ผู้เรียนฟังทีละประเด็นเป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักการคิด วิเคราะห์ ก่อนที่จะอธิบายเพื่อให้เกิดทักษะความรู้ความเข้าใจมากขึ้น และใช้เทคนิคการพูดคุย ถาม-ตอบกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความผ่อนคลาย สร้างความมั่นใจและกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้นอีกด้วย

แผนกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ชื่อแผน “ยำเท่าเดินเส้า”

จุดประสงค์

1. ผู้เรียนสามารถอธิบายวิธีการขีดหนังใหญ่เบื้องต้นได้ (K)
2. ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทำการเดินเส้าได้อย่างถูกต้องและสวยงาม (P)
3. ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม (A)

สาระการเรียนรู้

การฝึกทำเบื้องต้นในการขีดหนังใหญ่ (เดินเส้า)

ทฤษฎีที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ที่เกิดจากเรียนรู้เรียนรู้ปัญหาเรื่อง หนังใหญ่ โดยเรียนรู้จากบุคคลภายในชุมชนและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเพิ่มความรู้และสร้างความตระหนักรู้

การมีส่วนร่วม การร่วมมือระหว่างบุคคลในชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งอยู่ในระดับร่วมปฏิบัติตามโครงการ ระหว่างบุคคลในชุมชนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน

ความตระหนักรู้ ระดับการเห็นคุณค่า ที่มีความรู้สึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. ครูทบทวนความรู้เดิมในเรื่องของการจับโครงไม้ไผ่ โดยสุ่มให้นักเรียนออกมาอธิบายและสาธิตเบื้องต้นให้เพื่อนดู

ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

(ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทำการเดินเส้าได้อย่างถูกต้องและสวยงาม (P))

(ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม (A))

2. ครูอธิบายวิธีการขีดหนังใหญ่เบื้องต้นให้นักเรียนทราบถึงองค์ประกอบ การที่นักเรียนจะขีดหนังใหญ่ได้อย่างสมบูรณ์จำเป็นต้องเริ่มจากการเดินเส้า เพื่อเป็นการฝึกกำลังขา และเพื่อเป็นพื้นฐานในการฝึกตั้งฉากของเหลี่ยมขาที่ถูกต้องสวยงาม

3. ครูให้นักเรียนจัดแถวหน้ากระดานเพื่อเตรียมพร้อมปฏิบัติ

4. ครูและวิทยากรสาธิตทำการเดินเส้าที่ถูกต้อง

5. นักเรียนร่วมปฏิบัติตามแบบสาธิต โดยครูและวิทยากรคอยตรวจสอบความถูกต้องและสวยงามของท่าเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์

4. ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มละ 6 คน แต่ละกลุ่มต้องคละโรงเรียน

5. ให้ตัวแทนนักเรียนแต่ละกลุ่มเลือกเพลงที่ครูนำมาให้กลุ่มละ 1 เพลง เพื่อทำการคิดสร้างสรรค์กระบวนการเต้นเสาประกอบการแปรแถว

6. นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมาแสดงผลงานการเต้นเสาประกอบการแปรแถวตามเพลงที่ได้รับมอบหมาย ในการแสดงนักเรียนจะร้องเพลงตามทำนองหรือไม่ร้องก็ได้

ขั้นสรุปผลการเรียนรู้

(ผู้เรียนสามารถอธิบายวิธีการเชิดหนังใหญ่เบื้องต้นได้ (K))

7. ครูถามถึงวิธีการเชิดหนังใหญ่เบื้องต้นเพื่อเป็นการตรวจสอบความรู้ที่ได้เรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้สึกและประเด็นสำคัญในการทำกิจกรรมเต้นเสาประกอบการแปรแถว

สื่อการเรียนรู้

1. ไม้เคาะจังหวะ
2. ทำนองเพลง
3. เครื่องเสียง

กระบวนการวัดและประเมินผล

1. การสังเกตจากแบบสังเกตการถาม ตอบ (K)
2. การสังเกตจากแบบสังเกตการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม (P)
3. การสังเกตจากแบบบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ (A)

ผลบันทึกหลังการสอนแผนการเรียนรู้ที่ 4

ผลการเรียนรู้

ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนมากพอสมควร เนื่องจากได้เริ่มปฏิบัติทำทางการในการขีดหนังใหญ่ เมื่อผู้เรียนเริ่มฝึกฝนการเดินเสามีผู้เรียนส่วนใหญ่ยังปฏิบัติทำเดินเสาได้ไม่ค่อยสวยงามเท่าไรหรอก แต่ก็มีความรู้และวิทยากร บุคคลในชุมชนรวมถึงผู้ปกครองของผู้เรียนคอยช่วยกันสอนอย่างใกล้ชิดในเรื่องการปฏิบัติทำเดินเสา เช่น การทรงตัว การตั้งฉากของเหลี่ยมขา เป็นต้น จึงทำให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทำการเดินเสาได้อย่างถูกต้องและสวยงามมากขึ้น และในกิจกรรมสร้างสรรค์กระบวนการเดินเสาประกอบการแปรแถว แต่ละกลุ่มก็สามารถสร้างสรรค์ผลงานของตนเองออกมาได้ดีเกินคาด เนื่องจากระหว่างการทำกิจกรรมของแต่ละกลุ่มจะมีบุคคลในชุมชนร่วมกันให้คำแนะนำและได้รับกำลังใจที่ดีจากผู้ปกครองของผู้เรียนที่เต็มไปด้วยความสนุกสนาน ความอบอุ่น จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการสร้างสรรค์ผลงานให้ดี และเนื่องจากผู้เรียนไปลงมือปฏิบัติจริงก็ทำให้ผู้เรียนสามารถอธิบายวิธีการขีดหนังใหญ่เบื้องต้นได้อีกด้วย

ปัญหาที่พบ

ผู้เรียนบางคนยังปฏิบัติทำเดินเสาได้ไม่ค่อยสวยงาม

วิธีการแก้ปัญหา

ครูอธิบายพร้อมสาธิตทำเดินเสาอย่างช้า ๆ ทีละขั้นตอน รวมถึงอธิบายในเรื่องการทรงตัว องศาของเหลี่ยมขาที่ต้องให้ผู้เรียนฟัง และปฏิบัติตาม หากผู้เรียนยังปฏิบัติไม่ได้ครูจะใช้เทคนิคการพูดให้กำลังใจ เป็นการเสริมแรงทางบวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการปฏิบัติมากขึ้น จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีความตั้งใจ กระตือรือร้นในการฝึกฝน และสามารถปฏิบัติทำเดินเสาได้อย่างถูกต้อง สวยงามมากขึ้น

แผนกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 5

ชื่อแผน “ลงหลักปักฐาน”

จุดประสงค์

1. ผู้เรียนสามารถอธิบายวิธีการลงเหลี่ยมได้ (K)
2. ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทำการลงเหลี่ยมได้อย่างถูกต้องและสวยงาม (P)
3. ผู้เรียนร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น (A)

สาระการเรียนรู้

การฝึกทำเบื้องต้นในการขีดหนังใหญ่ (การลงเหลี่ยม)

ทฤษฎีที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ที่เกิดจากเรียนรู้เรียนรู้ปัญหาเรื่อง หนังใหญ่ โดยเรียนรู้จากบุคคลภายในชุมชนและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเพิ่มความรู้และสร้างความตระหนักรู้

การมีส่วนร่วม การร่วมมือระหว่างบุคคลในชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งอยู่ในระดับร่วมปฏิบัติตามโครงการ ระหว่างบุคคลในชุมชนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน

ความตระหนักรู้ ระดับการเห็นคุณค่า ที่มีความรู้สึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. ครูทบทวนความรู้เดิมในเรื่องของการการเดินเสา โดยให้นักเรียนทุกคนอบอุ่นร่างกายด้วยการเดินเสา เพื่อเป็นการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ

ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

(ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทำการลงเหลี่ยมได้อย่างถูกต้องและสวยงาม (P))

(ผู้เรียนร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น (A))

2. ครูอธิบายวิธีการขีดหนังใหญ่เบื้องต้น, วิธีการขีดหนังใหญ่ที่ถูกต้อง กล่าวถึงพื้นฐานเริ่มมาจากการเดินเสาและการที่จะประสบความสำเร็จจะต้องอาศัยเรื่องของการลงเหลี่ยมที่ถูกต้องและสวยงาม

3. ครูให้นักเรียนจัดแถวหน้ากระดานเพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติทำการลงเหลี่ยม

4. ครูและวิทยากรสาธิตทำการลงเหลี่ยมที่ถูกต้อง

5. นักเรียนร่วมปฏิบัติตามแบบสาธิต โดยครูและวิทยากรคอยตรวจสอบความถูกต้อง และสวยงามของท่าเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์

6. ครูให้นักเรียนช่วยกันทบทวนกระบวนการท่าลงเหลี่ยม สะท้อนผลลัพธ์ที่เพื่อนทำเพื่อ เป็นการปรับปรุงและพัฒนา

ขั้นสรุปผลการเรียนรู้

(ผู้เรียนสามารถอธิบายวิธีการลงเหลี่ยมได้ (K))

7. ครูให้ตัวแทนนักเรียนออกมาสาธิตท่าลงเหลี่ยม ครูและนักเรียนอธิบายวิธีการลงเหลี่ยมที่ถูกต้อง

8. ครูและนักเรียนร่วมแลกเปลี่ยนความรู้สึกรู้สึกที่มีต่อการลงเหลี่ยม, การจัดกิจกรรม และสรุปประเด็นสำคัญ

สื่อการเรียนรู้

1. ไม้เคาะจังหวะ
2. เครื่องเสียง
3. เพลงประกอบจังหวะ

กระบวนการวัดและประเมินผล

1. การสังเกตจากแบบสังเกตการถาม ตอบ (K)
2. การสังเกตจากแบบสังเกตการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม (P)
3. การสังเกตจากแบบบันทึกพฤติกรรมกรรมการเรียน (A)

ผลบันทึกหลังการสอนแผนการเรียนรู้ที่ 5

ผลการเรียนรู้

ครูทบทวนความรู้เดิมที่เคยสอนไป เรื่องการปฏิบัติท่าเดินเสาไป ผู้เรียนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี และส่วนมากสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปฝึกซ้อมกับผู้ปกครอง หรือบุคคลในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีความพัฒนามากขึ้นจากเดิมเป็นอย่างมาก ทำให้ง่ายต่อการเรียนการสอนในครั้งนี้ด้วยเช่นกัน เมื่อครูได้สอนและสาธิตท่าการลงเหยียดที่ถูกต้องแล้ว ผู้เรียนก็ให้ความสนใจในวิธีการปฏิบัติแต่ละขั้นตอนเป็นอย่างดี แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจพยายามที่จะปฏิบัติท่าลงเหยียดให้สวยงามถูกต้องสมบูรณ์ ตามที่ครูและวิทยากรได้สาธิตให้ดูก่อนหน้านี้ นอกจากนี้ยังเห็นถึงความมีน้ำใจ ความสามัคคี ที่ผู้เรียนช่วยสอนและแนะนำเพื่อนร่วมชั้นให้สามารถปฏิบัติท่าลงเหยียดได้ถูกต้องสวยงามอีกด้วย

ปัญหาที่พบ

นักเรียนบางคนยังปฏิบัติท่าลงเหยียดไม่ถูกต้อง และไม่กล้าซักถามครูผู้สอน

วิธีการแก้ปัญหา

ครูใช้เทคนิคการเรียนการสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อน คือให้ผู้เรียนที่สามารถปฏิบัติท่าลงเหยียดได้ถูกต้องสวยงามเข้าไปสอน ให้คำแนะนำกับเพื่อนคนที่ยังปฏิบัติไม่ได้ และครูก็จะเป็นโค้ชที่คอยสังเกตและให้คำแนะนำกับผู้เรียน เพื่อลดความกดดันในการเรียน ซึ่งสังเกตได้ชัดเจนเลยว่า เมื่อผู้เรียนคนนั้นเรียนกับเพื่อนจะมีความกล้ามากขึ้น เช่น เมื่อสงสัยท่าใดก็จะถามเพื่อนที่สอนให้ทันที จึงส่งผลให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติท่าลงเหยียดได้อย่างถูกต้องสวยงามมากขึ้น

แผนกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 6 ชื่อแผน “ร่วมขีดโครง 1”

จุดประสงค์

1. ผู้เรียนสามารถอธิบายวิธีการขีดหนังใหญ่เบื้องต้นได้ (K)
2. ผู้เรียนสามารถปฏิบัติท่าการขีดหนังใหญ่ได้อย่างถูกต้องและสวยงาม (P)
3. ผู้เรียนร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น (A)

สาระการเรียนรู้

การฝึกทำเบื้องต้นในการขีดหนังใหญ่

ทฤษฎีที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

การเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ ที่เกิดจากเรียนรู้เรียนรู้ปัญหาเรื่อง หนังใหญ่ โดยเรียนรู้จากบุคคลภายในชุมชนและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเพิ่มความรู้และสร้างความตระหนักรู้

การมีส่วนร่วม การร่วมมือระหว่างบุคคลในชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งอยู่ในระดับร่วมปฏิบัติตามโครงการ ระหว่างบุคคลในชุมชนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน

ความตระหนักรู้ ระดับการเห็นคุณค่า ที่มีความรู้สึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. ครูทบทวนความรู้เรื่องการจับโครงไม้ไผ่ และการลงเหลี่ยม

ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

(ผู้เรียนสามารถปฏิบัติท่าการขีดหนังใหญ่ได้อย่างถูกต้องและสวยงาม (P))

(ผู้เรียนร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น (A))

2. ครูให้นักเรียนเตรียมหนังใหญ่ที่ตนได้ทำในสัปดาห์ที่ 2 พร้อมให้นักเรียนตั้งแถวหน้ากระดานเตรียมความพร้อมปฏิบัติ

3. ครูและวิทยากรอธิบายและสาธิตการขีดหนังใหญ่ การจับโครงไม้ไผ่ที่ถูกต้องสมบูรณ์

4. นักเรียนร่วมปฏิบัติตามแบบสาธิต โดยครูและวิทยากรคอยตรวจสอบความถูกต้องและความสวยงามเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของท่า

5. ครูให้นักเรียนช่วยกันทบทวนกระบวนการทาลงเหลี่ยม สะท้อนผลลัพธ์ที่เพื่อนทำ เพื่อเป็นการปรับปรุงและพัฒนา

ขั้นสรุปผลการเรียนรู้

(ผู้เรียนสามารถอธิบายวิธีการขีดหนังใหญ่เบื้องต้นได้ (K))

6. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปวิธีการขีดหนังใหญ่เบื้องต้น เพื่อเป็นการตรวจสอบ และทบทวนความรู้ที่ได้รับ

7. ครูสอบถามความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อการขีดหนังใหญ่และร่วมสรุปประเด็น สำคัญ

สื่อการเรียนรู้

1. ไม้เคาะจังหวะ
2. หนังใหญ่ (ผลงานที่นักเรียนทำ)
3. เครื่องเสียง
4. เพลงประกอบจังหวะ

กระบวนการวัดและประเมินผล

1. การสังเกตจากแบบสังเกตคำถาม ตอบ (K)
2. การสังเกตจากแบบสังเกตการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม (P)
3. การสังเกตจากแบบบันทึกพฤติกรรมกาเรียน (A)

ผลบันทึกหลังการสอนแผนการเรียนรู้ที่ 6

ผลการเรียนรู้

ผู้เรียนมีส่วนร่วม และมีความกระตือรือร้นในการเรียนครั้งนี้เป็นอย่างดี ตั้งแต่เริ่ม ทบทวนความรู้เรื่อง การจับโครงไม้ไผ่และทำลงเหลี่ยมที่เคยเรียนไป ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถ ปฏิบัติได้ถูกต้อง เนื่องจากผู้เรียนได้ไปเรียนรู้เพิ่มเติมกับบุคคลที่มีความรู้ในชุมชนเกี่ยวกับ เทคนิค หรือวิธีการที่จะสามารถทำให้การจับโครงไม้ไผ่และปฏิบัติทำลงเหลี่ยมได้อย่างสมบูรณ์ แบบ ผู้เรียนยังมีความรับผิดชอบในการเตรียมหนังสือที่ตนได้ทำในสัปดาห์ที่ 2 เพื่อนำมาเรียน ในสัปดาห์นี้เป็นอย่างดี สังเกตเห็นว่าหนังสือของผู้เรียนบางคนได้ปรับปรุงให้มีความพัฒนา ให้สวยงาม แข็งแรงมากขึ้นจากเดิมอีกด้วย และเมื่อเริ่มเรียนวิธีการขีดหนังสือ ผู้เรียนให้ความ สนใจเป็นอย่างมาก มีสมาธิในการปฏิบัติทำขีดหนังสือให้สวยงาม มีความกล้าแสดงออกมาก ขึ้น ทั้งด้านการปฏิบัติ การพูด เมื่อสงสัยก็กล้าถามครูหรือผู้เชี่ยวชาญในชุมชนที่เข้าไปร่วมให้ ความรู้ต่าง ๆ จึงส่งผลให้ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถปฏิบัติการขีดหนังสือได้อย่างรวดเร็ว

ปัญหาที่พบ

เมื่อมีปฏิบัติทำขีดหนังสือพร้อมกับอุปกรณ์ (หนังสือ) ผู้เรียนบางคนยังบังคับ หนังสือได้ไม่สวยงามเท่าไรนัก

วิธีการแก้ปัญหา

ครูใช้วิธีการสอนแบบสาธิตพร้อมกับอธิบายวิธีการปฏิบัติอย่างซ้ำอีกครั้ง และ หลังจากนั้นก็ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนด้วยตนเอง โดยครูจะเน้นย้ำให้ทุกคนหมั่นฝึกฝนกับการขีดหนังสือให้มาก ๆ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับอุปกรณ์และจึงส่งผลให้ผู้เรียนสามารถบังคับอุปกรณ์ได้ อย่างสวยงามสมบูรณ์แบบ

แผนกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 7 ชื่อแผน “ร่วมขีดโครง 2”

จุดประสงค์

1. ผู้เรียนสามารถอธิบายวิธีการขีดหนังใหญ่เบื้องต้นได้ (K)
2. ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทำการขีดหนังใหญ่ได้อย่างถูกต้องและสวยงาม (P)
3. ผู้เรียนเห็นประโยชน์ของภูมิปัญญาเรื่อง หนังใหญ่ (A)

สาระการเรียนรู้

การฝึกทำเบื้องต้นในการขีดหนังใหญ่

ทฤษฎีที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ที่เกิดจากเรียนรู้เรียนรู้ภูมิปัญญาเรื่อง หนังใหญ่ โดยเรียนรู้จากบุคคลภายในชุมชนและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเพิ่มความรู้และสร้างความตระหนักรู้

การมีส่วนร่วม การร่วมมือระหว่างบุคคลในชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งอยู่ในระดับร่วมปฏิบัติตามโครงการ ระหว่างบุคคลในชุมชนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน

ความตระหนักรู้ ระดับการเห็นคุณค่า ที่มีความรู้สึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. ครูทบทวนความรู้เรื่องการจับโครงไม้ไผ่ และการลงเหลี่ยม

ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2. ครูให้นักเรียนเตรียมหนังใหญ่ที่ตนได้ทำในสัปดาห์ที่ 2

3. นักเรียนตั้งแถวหน้ากระดานเตรียมความพร้อมปฏิบัติ และฝึกซ้อม ทบทวนกระบวนการทำเต็นเสา การลงเหลี่ยมและการจับโครงไม้ไผ่

4. ครูและวิทยากรร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องและสวยงามของทำการขีดหนังใหญ่เพื่อความสมบูรณ์ของทำ

5. ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 6 คน โดยคณะโรงเรียน

6. ตัวแทนนักเรียนในแต่ละกลุ่มออกมาเลือกเพลงเพื่อนำไปประกอบการขีดหนังใหญ่ประกอบการบวนการแปรแถว จำนวน 1 เพลง

7. ครูให้นักเรียนร่วมกันคิดการขีดหนังใหญ่ประกอบกระบวนการแปรแถวตามเสียงเพลง โดยนักเรียนจะร้องเพลงตามทำนองหรือไม่ร้องก็ได้

ขั้นสรุปผลการเรียนรู้

8. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมแสดงผลงานที่ได้คิดสร้างสรรค์
9. ครูสอบถาม แลกเปลี่ยนความรู้สึกละประโยชน์ของหนังใหญ่ รวมทั้งกระบวนการทำตัวหนังใหญ่ กระบวนการขีด โดยคำตอบเป็นไปตามอิสระ
10. ครูและนักเรียนร่วมสรุปประเด็นสำคัญที่ได้รับการแลกเปลี่ยนไปเมื่อสักครู่

สื่อการเรียนรู้

1. ไม้เคาะจังหวะ
2. หนังใหญ่ (ผลงานที่นักเรียนทำ)
3. เครื่องเสียง
4. เพลงประกอบจังหวะ

กระบวนการวัดและประเมินผล

1. การสังเกตจากแบบสังเกตการถาม ตอบ (K,A)
2. การสังเกตจากแบบสังเกตการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม (P)
3. การสังเกตจากแบบสังเกตการขีดหนังใหญ่ (P)

ผลบันทึกหลังการสอนแผนการเรียนรู้ที่ 7

ผลการเรียนรู้

ในช่วงทบทวนความรู้เรื่องทบทวนกระบวนการทำต้นเสา การลงเหลี่ยมและการจับโครงไม้ไผ่ ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถปฏิบัติได้ เนื่องจากผู้เรียนได้มีการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี และเมื่อครูเริ่มกิจกรรมกลุ่มให้แต่ละกลุ่มร่วมกันคิดการขีดหนังใหญ่ประกอบกระบวนการแปรแถวตามเสียงเพลง ผู้เรียนมีความตื่นเต้น และกระตือรือร้นกับกิจกรรมนี้เป็นอย่างมาก เพราะเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เกิดจินตนาการ ฝึกให้ผู้เรียนได้คิดด้วยตนเองอย่างสร้างสรรค์ในการสร้างผลงานการออกแบบการแสดง นอกจากนั้นยังฝึกในเรื่องของการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น ฝึกความเป็นผู้นำ การให้เกียรติซึ่งกันและกันรวมถึงความสามัคคีอีกด้วย หลังจากที่ได้สร้างสรรค์ผลงานแล้ว แต่ละกลุ่มก็สามารถแสดงผลงานการแสดงออกมาได้ดีเกินคาด เห็นได้ว่าผู้เรียนให้ความสนใจในกิจกรรม มีความกล้าแสดงออกมากขึ้น ในช่วงท้ายครูก็ได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงของแต่ละกลุ่มรวมถึงเรื่องที่ได้เรียนมาทั้งหมด ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจกับผลงานของตนเองและผู้อื่น มีความคิดเห็นที่ยืดหยุ่นมากขึ้น ไม่มีความกดดันใด ๆ และสามารถบอกได้ถึงคุณค่าของหนังใหญ่ได้เป็นอย่างดี

ปัญหาที่พบ

ในระหว่างการทำกิจกรรมกลุ่ม มีผู้เรียนบางกลุ่มเกียงกันเรื่องเพลงที่ใช้ในการแสดง และมีการต่อรองเวลาที่ใช้คิดการแสดง

วิธีการแก้ปัญหา

เรื่องเพลงที่ใช้ทำการแสดง ครูแนะนำให้แต่ละกลุ่มเลือกเพลงที่เหมาะสมกับสมาชิกในกลุ่มของตนเช่น เลือกจังหวะเพลงที่ทุกคนในกลุ่มสามารถปฏิบัติได้ จะเป็นจังหวะช้าหรือเร็วก็ให้เลือกตามความถนัดของแต่ละกลุ่ม หากกลุ่มไหนที่เลือกเพลงเดียวกันก็ได้ เพราะถือว่าได้ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ของ แต่ละกลุ่มมาแล้ว เพราะสุดท้ายรูปแบบการแสดงของแต่ละกลุ่มก็แตกต่างกันอยู่ดี ส่วนเรื่องเวลา ครูได้ทำข้อตกลงกับผู้เรียน กำหนดเวลาที่เหมาะสมให้ชัดเจน เพื่อเกิดให้ความเข้าใจกับผู้เรียนทุกคน

แผนกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 8 ชื่อแผน “จากโครงส่เรื่อง”

จุดประสงค์

1. ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทำการขีดได้อย่างถูกต้องและสวยงาม (P)

สาระการเรียนรู้

1. การฝึกทำเบื้องต้นในการขีดหนังสือใหญ่ (การเดินเส้น, การลงเหลี่ยมและการจับโครงไม้ไผ่)
2. การขีดหนังสือใหญ่ ตอนจับลิ้งหัวค้ำ

ทฤษฎีที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ที่เกิดจากเรียนรู้เรียนรู้ภูมิปัญญาเรื่อง หนังสือ โดยเรียนรู้จากบุคคลภายในชุมชนและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเพิ่มความรู้และสร้างความตระหนักรู้

การมีส่วนร่วม การร่วมมือระหว่างบุคคลในชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งอยู่ในระดับร่วมปฏิบัติตามโครงการและร่วมติดตาม ประเมินผล ระหว่างผู้นำชุมชน, บุคคลในชุมชน และผู้เรียน

ความตระหนักรู้ ระดับการจัดระบบคุณค่า ที่มีความรู้สึกหรือวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. ครูทบทวนความรู้เรื่องของการขีดหนังสือเบื้องต้น และกล่าวถึงภาพรวมในการจัดโครงการ “การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม เรื่อง หนังสือ วัสดุว่าง อารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี”

ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2. ครูและผู้เชี่ยวชาญในชุมชนสอนนักเรียนขีดหนังสือ ตอนจับลิ้งหัวค้ำ ประกอบดนตรีที่บรรเลงโดยนักดนตรีไทยในชุมชน
3. ครูให้นักเรียนจับกลุ่ม กลุ่มละ 7 คน 2 กลุ่ม และ 8 คน 2 กลุ่ม เพื่อฝึกซ้อมการแสดงหนังสือใหญ่ ตอนจับลิ้งหัวค้ำ
4. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมแสดงผลงานขีดหนังสือใหญ่ ตอนจับลิ้งหัวค้ำ ทีละกลุ่ม

5. นักเรียนทำแบบทดสอบวัดความตระหนักรู้ภูมิปัญญาเรื่อง หนึ่งใหญ่
ชั้นสรุปผลการเรียนรู้

6. พิธีปิด

6.1 ครูกล่าวรายงานผลที่ได้จากการจัดโครงการ “การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
 ด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วม เรื่อง หนึ่งใหญ่ วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี”

6.2 ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมสรุปปัญหาและอุปสรรค เพื่อหาแนวทางในการ
 ปรับปรุงแก้ไข

6.3 ผู้นำชุมชนกล่าวปิดโครงการ

สื่อการเรียนรู้

1. สื่อวีดิทัศน์
2. ไม้เคาะจังหวะ
3. แบบวัดความตระหนักรู้ภูมิปัญญา เรื่อง หนึ่งใหญ่

กระบวนการวัดและประเมินผล

1. การสังเกตจากแบบสังเกตการขีดหนึ่งใหญ่ (P)

ผลบันทึกหลังการสอนแผนการเรียนรู้ที่ 8

ผลการเรียนรู้

ในการเรียนครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองและผู้เชี่ยวชาญในชุมชนเป็นอย่างดีเยี่ยม ทำให้การเรียนได้รับความอบอุ่นจากการช่วยเหลือ และเต็มไปด้วยความสนุกสนานของผู้เรียน เมื่อครูและผู้เชี่ยวชาญได้เริ่มสอนเชิดหนังใหญ่ ตอนจับลิ้งหัวค้ำ ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความสนใจในการเรียนเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นการแสดงที่มีเรื่องราว สามารถดึงดูดความสนใจให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้เรียนมีความตั้งใจ กระตือรือร้นในการปฏิบัติท่าต่าง ๆ ในการแสดงมากยิ่งขึ้น ในช่วงที่ผู้เรียนทำการแสดง ครูเห็นได้ว่าผู้เรียนเกิดทักษะความรู้ เห็นถึงเทคนิคกระบวนการที่ผู้เรียนได้ฝึกฝนมา ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติท่าเชิดหนังใหญ่ออกมาได้อย่างสวยงาม ถูกต้องสมบูรณ์

ปัญหาที่พบ

เนื่องจากมีปัญหาด้านการณCOVID-19 ทำให้ผู้เรียนขาดเรียนจำนวน 4 คน

วิธีการแก้ปัญหา

ครูแก้ไขสถานการณ์โดยการปรับจำนวนคนหรือจำนวนกลุ่มให้เหมาะสมกับการแสดงเชิดหนังใหญ่ ตอน จับลิ้งหัวค้ำ เพื่อให้การแสดงของแต่ละกลุ่มออกมาสมบูรณ์แบบมากที่สุด

ภาคผนวก จ
ภาพขณะทำกิจกรรม

ขั้นตอนการสำรวจ

ขั้นตอนการสำรวจ (ต่อ)

ขั้นตอนกระบวนการการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้
กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 1 “แรกพบสบตา”

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 2 “รู้ไว้เดี๋ยวคุยกับเขาไม่รู้เรื่อง”

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 3 “โครงสวดยด้วยมือเรา”

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 4 “อย่าเท่าเดินเสา”

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 5 “ลงหลักปักฐาน”

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 6 “ร่วมเชิดโครง 1”

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 7 “ร่วมเชิดโครง 2”

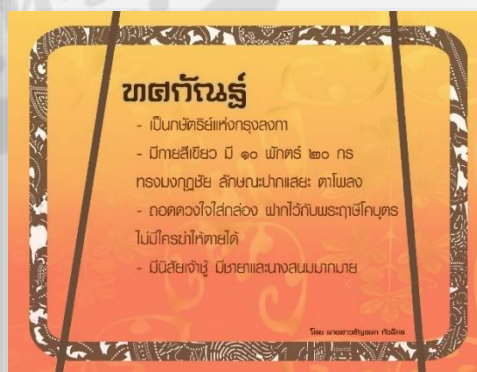

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ 8 “จากโครงสู่เรื่อง”

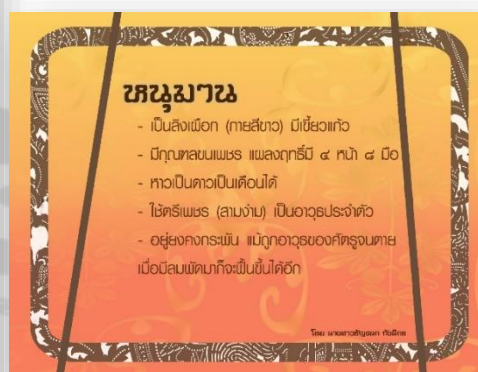

ตัวอย่างสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรม

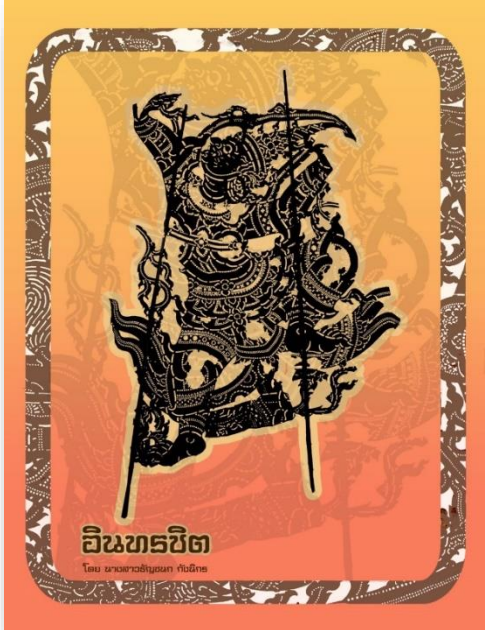

ตัวอย่างสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรม (ต่อ)

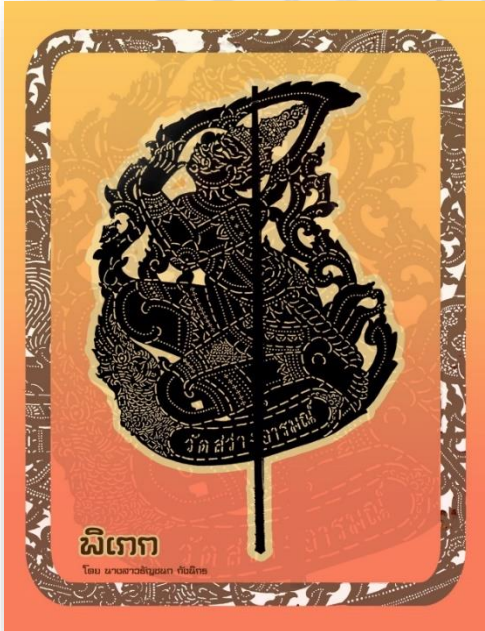
ตัวอย่างสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรม (ต่อ)

อินทขรชิต

- เป็นยักษ์มีทาสีเขียว
- เป็นโอรสของทศกัณฐ์กับนางมณโฑ
- เดิมชื่อรณฆัฏฐ์ เมื่อพระอินทร์ได้ทศกัณฐ์จึงเปลี่ยนชื่อว่า อินทชิต
- มีครุฑาคา ศรพรหมาสตร์ และครุฑขลุ่ยเป็นอาวุธ
- สามารถแปลงกายเป็นพระอินทร์ได้

โดย มหาวิทยาลัยบูรพา ภัตติกะ

ฉิวเทกา

- มีทาสีเขียว เป็นน้องของทศกัณฐ์
- มีความรู้ทางโหราศาสตร์อย่างยอดเยี่ยม
- ทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้าได้อย่างแม่นยำ
- สวมปีกติดกับพระราชนิเวศน์ให้กำเนิดพระรามและพระลักษมณ์
- เป็นยักษ์ที่ครองกรุงลงกา มีพระนามว่า ก้าวาศคีรีวงศ์

โดย มหาวิทยาลัยบูรพา ภัตติกะ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวรัชชนก กังนิกร
วัน เดือน ปี เกิด	14 กุมภาพันธ์ 2537
สถานที่เกิด	จังหวัดสิงห์บุรี
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2547 ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนอินทโมลีประทาน จังหวัดสิงห์บุรี พ.ศ. 2551 ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ขั้นต้น จาก วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรุงเทพฯ พ.ศ. 2555 ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นกลาง จาก วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรุงเทพฯ พ.ศ. 2560 ปริญญาตรี (กศ.บ.) หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (ศิลปะการแสดง) คณะศิลปกรรมศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่อยู่ปัจจุบัน	67/323 ม.11 ต.ต้นโพธิ์ อ.เมือง จ.สิงห์บุรี 16000